arkzin®

IZLAZI SVAKOG DRUGOG PETKA
MEGAZIN ZA POLITIKU I KULTURU CIVILNOG DRUŠTVA, br. 57, 2.2.96, god. VI, cijena 8 kn, 190 SIT, 4 DEM, 1.80£
2.01

INTERVIEW

LORD CARRINGTON

Tuđman i Milošević priznali su mi da žele podijeliti Bosnu: to će se i dogoditi!

Dnevnik gradskog oca PREDRAGA RAOSA:

Ja sam poštena djevojka!

...danje Student-servisa u Zagrebu:

Oj studenti jel' vam žao, Milas vam se primakao!

INDEKS

Where's the bunny on the cover?

DEMOGRAFSKA OBMANA:

Aj vona tuc-tuc!!!

ISSN 1330-4011
9 771330 401003

SADRŽAJ

sasvim friško, juče' stiglo iz Italije

IMPRESSUM

arkzin

BROJ 57
ZAGREB, 2. VELJAČE 1996.
MOLIM PLATITI: 8 KN
IZDAVAČ: ARKZIN D.O.O. REPUBLIKE AUSTRIJE 23/I, ZAGREB, TEL/FAX (01) 57 19 11
E-MAIL: ARKZIN_ZG@ZAMIR-ZG.ZTN.APC.ORG

GLAVNA I ODGOVORNA: VESNA JANKOVIĆ
MODERNI DESIGN: DEJAN KRŠIĆ & RUTTA D.D.
FOTOPHOTO: **ark**PHOTO, KRISTIAN KRVAVICA
ILUSTRATOR: VELJKO 3.0 + KARO
REDAKCIJA: BORIS BUDEN, DEJAN DRAGOSAVAC, ANDOR FABIAN (RADIO TTT), TONI GABRIĆ, FRANK HOFMANN, PETAR JURIŠIN (SPLIT), DEJAN KRŠIĆ (OPAKA TEORIJA), GEERT LOVINK (BILWET), IGOR MARKOVIĆ, BOŽO MATIĆ (EKONOM), VANJA NOVAK (DESK), JO VAN DER SPEK (WORLD), BORIS RAŠETA [KULJIŠ 22], TATJANA TAGIROV, BORIS TRUPČEVIĆ
TAJNICA: GAJIĆ RUŽICA [ZVANA SEKA]
ENGLISH SUMMARIES: DRAŽEN BUKOVEC
MIMI JAVI SE!!!

IZRADA FOTOLITA: REPRO STUDIO NOVEL

TISAK: TISKARA "NOVI LIST",ZVONIMIROVA 20/A, RIJEKA
GLAVNI DISTRIBUTER: TISAK, ZAGREB (70%)
MIŠLJENJEM MINISTARSTVA KULTURE I PROSVJETE REPUBLIKE HRVATSKE, ARKZIN JE OSLOBOĐEN PLAĆANJA POREZA NA PROMET.

Hardware:
POWERMAC 7100/80, QUADRA 650, UMAX VISTA S8, HP LASER JET 4, GRUNDIG STUDIO 3010
Software:
PAGEMAKER 6.0, PHOTOSHOP 3.04, FREEHAND 5.5, STREAMLINE 3.1, WORD 5.0, WRITE NOW 3.0, X POINT, SPECTRA VR
Fonts:
BODY TEXT: MINION SG, FF META
HEADLINES: TEMPLATE GHOTIC BY BARRY DECK, MARTEN GROTESQUE SG
ALSO STARING: CYBEROTICA, BRICKHOUSE, DEMOCRATICA, EXOCET, RECOGNITA, CONFIDENTIAL, DYNAMOE, ORATOR, MATRIX, MYRIAD, KRAFNICE, MODULA, ROTIS...
Special messages:
this issue is dedicated to Žinić & Bruketa
Gill is Fuckin' everywhere!!!

GODIŠNJA PRETPLATA (25 brojeva): 46 DEM u protuvrijednosti HRK po tečaju NBH na dan uplate. Za Evropu 110 DM,ostatak svijeta 110 US$. Uplate na žiro-račun ARKZIN d.o.o. broj 30101-603-28437 [s naznakom godišnja pretplata]
SUBSCRIPTION: Europe 110 DM; Rest of the World: 110 US$
Devizni račun kod Varaždinske banke 34800-620-16, 2500-71-0816396. ARKZIN d.o.o. NE ZABORAVITE POSLATI KOPIJU UPLATNICE SA SVOJOM ČITKO ISPISANOM ADRESOM!!!
Prošle brojeve možete nabaviti u redakciji. Kupi, kupi, kupi me ti to radiš najbolje!!!

CIJENA OGLASNOG PROSTORA/ADVERTISEMENTS:
Od 50 do 1000 DM. Plaćanje u protuvrijednosti HRK po srednjem tečaju NBH na dan uplate. Glasaj, glasaj, glasaj se - nema mi boljeg od tebe!
Excerpts from ARKZIN on WORLD WIDE WEB:
http://MediaFilter.org/arkzin.html

A da ukinete

U petak, točno dva tjedna prije izlaženja ovog broja *Arkzina*, na stolove upravitelja studentskih servisa, Ferijalnog, omladinskih i inih, stiglo je nenajavljeno rješenje Ministarstva rada i socijalne skrbi kojim im se uskraćuje suglasnost da se i dalje bave posredovanjem u zapošljavanju studenata. Tim je rješenjem, dakle, ukinuta institucija student-servisa, preko koje su tisuće studenata radile "povremeno i privremeno". Upravo to "povremeno i privremeno" bilo je navodni povod donošenja takvog rješenja, jer novi Zakon o radu ne poznaje takav rad, već samo radni odnos na neodređeno i određeno vrijeme. I tako to - samo usklađivanja radi. Već u narednih nekoliko dana priča će se proširiti, da bi se na kraju sve pretvorilo u zavrzlamu u kojoj su svi nevini, a cijela stvar - zabuna!

Odmah drugoga dana dnevni tisak opsežno izvještava *svekoliko pučanstvo* o nemilom događaju, s izjavama voditelja servisa, dužnosnika Ministarstva i slučajnih studenata s ulice. U servisima su iznenađeni, upravo zbog nenajavljenosti rješenja donesenog na osnovu Zakona o radu, neusklađenosti istoga s drugim zakonima koji se odnose na servise, a i zbog teške pozicije u koju se time stavljaju studenti.

Studocidno!!!

Nižu se slijedeće izjave o tome: **Vladimir Jagić**, direktor Ferijalnog servisa: "Ostane li, stvarno, ova odredba na snazi, mislim da će to biti veliki udar na studentski standard"; **Davor Jurčević**, voditelj Omladinskog servisa Učeničkog doma Karlovac: "Vidjet ćemo što će biti dalje, ne znam samo kako će na to reagirati studenti kojima je to gotovo jedini način financiranja školovanja". Izjavu daje i **Darko Jurišić**, glavni tajnik Saveza studenata: "Rješenje o zabrani rada studenata je katastrofalno, jer direktno udara ju na studentski standard. Više od 70 posto studenata radi preko servisa kako bi zaradili za svoje školovanje, jer u Hrvatskoj nemaju mogućnosti kredita i stipendija". Svojoj izjavi dodao je neprovjerenu informaciju o upitnosti korištenja sredstava do kojih Studentski servis zagrebačkog Studentskog centra dolazi putem provizije koja se uzima od brutto zarade studenata. Ta je informacija procurila s tiskovne konferencije Sindikata znanosti, i vrlo je dobro poslužila zamjenici ministra rada i socijalne skrbi **Veri Babić** da dodatno ojača argumentaciju za neprikladno rješenje: "Napravili smo iznimku kod Studentskog servisa, jer je taj novac trebao ići u korist studentskog standarda, iako je pitanje u što se trošio. Osim toga, studentski i ostali servisi bili su ventil za 'rad na crno'. Ugovor je glasio na ime studenta, a radio je tko je htio". Dodajmo još kratke izjave studenata koji rješenje drže nedopustivim i "*studocidnim*" - i konci su zapetljani.

Pitanje koje se prvo nameće jest - zašto je rješenje uopće doneseno?

Teško je zamisliti da je Ministarstvo rada i socijalne skrbi iz čiste birokratske marljivosti uskladilo svoje djelovanje s novim Zakonom o radu, bez promišljanja činjenice da za postojeće strukture zapošljavanja studenata nema adekvatne i sistematizirane zamjene, što nužno dovodi do kaosa među studentima koji radom preko servisa jedva "pokrivaju" svoje školovanje. Navikli smo da "mlada demokracija" u pravilu ne čini ništa progresivno - za narod korisno, niti se posebno bavi hitrim i tek birokratskim usklađivanjem zakona sa situacijom "na terenu", što dokazuje gomila nepravilnosti i kontradiktornosti u državnom sistemu.

Otimačina po glavi studenta

Čemu onda ovakvo rješenje? I čemu trud da se neobrazloživo, osim ako je sve samo birokratske naravi, pokušava opravdati pričama o financijskim malverzacijama u SC-u

> Stavite se u ulogu studenta: radite neki poslić da bi uspjeli preživjeti, ili zaraditi džeparac, i od teoretskih 1000 kuna, država vas skreše na 694. Stavite se u ulogu poslodavca: upošljavate studenta preko student-servisa za jednostavne poslove, pomažete njega, u isto vrijeme štedite, jer vas ne kači porez, i odjednom vam studenti dolaze sa zahtjevom da im umjesto teoretskih 1000 kuna, uplatite brutto 1440 kuna! U svemu je najbitnije - studenti prestaju biti poželjna radna snaga!

(kojega drži - *zna se*), o pranju novca koje firme rade kroz servise, te o "radu na crno"? Logično bi bilo da se takvi slučajevi rješavaju inspekcijama ili posebnim "štibra" akcijama (sjećamo se *frke* oko pranja novca u **AGM-u**, kojem je uredno oduzeta djelatnost, da država ne bude oštećena), a nikako ukidanjem cijelog uhodanog sistema upošljavanja studanata! Bedastoća! Prema ponuđenoj logici, mogli bi već sutra donijeti odluku o ukidanju države kao takve, jer većina stvari "ne štima", a malverzacija - da ti srce stane.

Dakle, nije teško zaključiti da je država ipak krenula napraviti nešto drugo, jednim udarcem ubiti dvije muhe. Ne zaboravite da se jadni proračun jedva otelio, a rupe treba odnekud popuniti - naravno, dodatnim oporezivanjima. "Mušterije" jedino ostaju studenti, i poduzeća koja pomoću jednog broja studenata i njihova "upošljavanja" preko servisa izbjegavaju poreze. Jer, ako je riječ samo o poduzećima, zašto se onda sve slama preko leđa studenata?

Zato su studentima posredstvom dnevnog tiska odmah ponuđene drugačije, zasad vrlo teoretske, mogućnosti rada. Tako Vera Babić objašnjava: "Studenti i dalje mogu raditi po ugovoru o djelu, i to na poslovima koji su takve naravi da se ne obavljaju u režimu radnog vremena. Poslodavci više neće plaćati studentskom servisu ili nekoj drugoj organizaciji, već izravno studentima na žiro-račun. A što bi studentima netko trebao posredovati u zapošljavanju, oni mogu i sami dati mali oglas u oglasniku da su spremni raditi i nitko im neće uzimati proviziju od skromne studentske zarade!". Dodaje da bi u budućnosti moglo postojati organizirano posredovanje (donošenjem novog Zakona o zapošljavanju), ali besplatno i pod kontrolom države. I naravno, po ugovoru o djelu. Dobronamjerna Vera Babić zaboravila je istaknuti da bi u tom slučaju država studentima uzimala proviziju (čitaj: porez), jer ako se prema ugovoru o djelu novac isplaćuje na žiro-račun moraju se platiti i porez na dohodak i prirez na porez. Dakle, na bruto iznos, u Zagrebu, plaća se 25 posto poreza na dohodak i još 22,5 posto prireza na porez (što bi u budućnosti lako moglo biti više). Provizija SC-a je, u usporedbi s tim ciframa, "mila majka", a samo SC-ov servis uzima tu proviziju. U Pravilniku o porezu na dohodak, istina, stoji da se mjesečna zarada učenika i studenata do 700 kuna ne oporezuje, kao ni zarada od 5000 kuna godišnje (manje od 500 mjesečno) kod jednog isplatitelja. Sve iznad tih cifri podliježe porezu na dohodak i prirezu na porez. No, svima je jasno da su te cifre za većinu studenata preniske, gledajući samo na životne i troškove studiranja, pogotovo ako je riječ o studentima koji su podstanari.

Stavite se u ulogu studenta: radite neki poslić da bi uspjeli preživjeti, ili zaraditi džeparac, i od teoretskih 1000 kuna, država vas skreše na 694.

Stavite se u ulogu poslodavca: upošljavate studenta preko student-servisa da vam radi jednostavne poslove, pomažete njega, u isto vri-

studente?

jeme štedite, jer vas ne kači porez, i odjednom vam studenti dolaze sa zahtjevom da im umjesto teoretskih 1000 kuna, uplatite brutto 1440 kuna, kako bi oni dobili željenih 1000. Dakle, automatski odnos povuci-potegni, jer poslodavcu ne odgovara plaćanje poreza, a studentu ne odgovara raditi za bitno smanjeni honorar. I ono najbitnije - studenti prestaju biti poželjna radna snaga! I u tom jadu koji iz svega proizlazi, očekuje se da studenti počnu plaćati porez u kasu države, u kojoj se u isto vrijeme krešu proračunski izdaci za njihov vlastiti standard! *Nemreš bilivit!*

Tko kome stoji na repu?

Da bi priča bila tužnija, gluplja i smješnija, u novinama se pojavila izjava **Luke Krznarića**, pomoćnika ministra rada i socijalne skrbi, u kojoj kaže da studenti mogu čak sklopiti i ugovor o radu (koji podrazumijeva plaćanje doprinosa po kojim zaposlenik dobija zdravstvenu i mirovinsku zaštitu i radni staž) na određeno vrijeme, ili ugovor o radu na neodređeno vrijeme s nepunim radnim vremenom, a da pritom ne gube (!) status redovnog studenta. To je po dosadašnjem Zakonu o radu bilo nemoguće, a na seminaru koji je o novom zakonu pripremila Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika na Ekonomskom fakultetu 29. siječnja, rečeno je da student gubi svoj status ako sklopi bilo kakav ugovor o radu. Toliko o tome.

Država se očito nije pripremila, jer je nespretnim pristupom izazvala revolt studenata (uglavnom samo zbog ukidanja uhodanog sistema upošljavanja), a tvrdnje o malverzacijama i "radu na crno", sredinom prošlog tjedna javno je komentirao ravnatelj SC-a **Cvitan Milas**: "Valjda je zadaća inspekcije rada da provjeri tko gdje radi. Poznato je u čijoj je mjerodavnosti inspekcija rada...". Cvitan Milas je tim odgovorom i slijedećim razotkrivanjem sramotnog položaja SC-a (uzrokovanim prvenstveno škrtošću državne kase) postao figura koja je medijski pokopala plasiranu argumentaciju Ministarstva rada i socijalne skrbi. On kaže: "Studentski centar uzima proviziju (na brutto zaradu, op.a.) i tu proviziju troši isključivo za održavanje studentskog standarda. Konkretno, za kulturne djelatnosti (ITD, Galerija SC, Glazbeni salon, dvije knjižnice, kompjutorsku radionicu...) ne dobivamo posljednjih pet godina ni kunu subvencija. Kad bi nestale provizije kao izvor sredstava - ili bi prestale te djelatnosti sa sadašnjim sadržajima, ili bi se trebao pronaći novi izvor sredstava, a to je proračun koji bi sve morao pokriti (što je malo vjerojatno, op.a.). Bilo je svakakvog pisanja po novinama o tome kako se ne zna na što se troši novac. Sugeriram da mjerodavna financijska policija ili bilo koja druga institucija dođe u kontrolu poslovanja SC-a".

U isto vrijeme, u novinama su se pojavile najave studentskih organizacija da neće mirno promatrati takvo ponašanje države. U tome prednjači Studentski savez koji naglašava mogućnost "javnog izražavanja nezadovoljstva".

Točno tjedan dana nakon početka zavrzlame, uslijed svih događaja u toku tjedna, vlast se naglo i neočekivano povlači, na jednako nebulozan način na koji je i počela "akciju". Priopćenjem se javlja Ministarstvo znanosti i tehnologije, koje cijeli slučaj tumači nesporazumom i pogrešnim tumačenjem. Navodi se da se rješenje odnosi na birokratsko usklađivanje unutar Ministarstva rada i socijalne skrbi, i da se rad studentskih servisa uređuje Zakonom o visokim učilištima. Kaže se da se za studente ništa bitno ne mijenja, a da će studentski centri "od sada uređivati rad studentskih servisa po naputku Ministarstva znanosti".

Istoga dana potpredsjednik Vlade **Borislav Škegro** na *Radiju 101* smirujućim tonom opovrgava ičije zle namjere prema studentima, i kaže da će studentski servisi i dalje raditi. Opravdava priču navodnom namjerom da se stane na rep onim firmama koje kroz servise izbjegavaju plaćanje poreza.

Naivni konzumatori ovih informacija, vođeni cjelotjednim medijskim naglaskom na "zatvaranje studentskih servisa", pomislili su da je stvar riješena i da se doista ništa ne mijenja. Osim činjenice da u skorijoj budućnosti možemo očekivati da će spomenuti "naputak" Ministarstva znanosti sadržavati naredbu da se prijeđe na rad na temelju ugovora o djelu.

Pa će tad i studenti, kao i ostali, porez plaćati državi koju vole!

Ako se stvari ne izmijene, i studenti će raditi samo na ugovor, i tako državi plaćati sve što i obični smrtnici - sve poreze, sve prireze i ostali harač - državi koju vole!

INDEKS

Piše&pozira: **Boris TRUPČEVIĆ**, a fotografiše ga legendarni arkzinov fotograf iz pričuve

INTERVIEW

Lord Carrington, umirovljenik

S lupežima je teško pregovarati

Ja sam stalno insistirao na nekoj vrsti asocijacije među novim državama. Mi smo došli do praga dogovora o tome kad je došlo do priznanja Hrvatske i Slovenije, a to priznanje je u tom trenutku sve pokvarilo, jer ni Hrvatska ni Slovenija više nisu imale interesa da nastave razgovore. Takva je odluka zapalila rat u Bosni. Ne kažem da građanski rat u Bosni ne bi nastupio i bez toga, ali je potpuno jasno da je on potaknut preranom odlukom Evropske unije da prizna Hrvatsku i Sloveniju

Lord Carrington dugo je vremena bio glavni evropski pregovarač u balkanskom konfliktu, kao predsjednik Konferencije o bivšoj Jugoslaviji. Napadan je u našoj javnosti zbog - kako tvrde neki - prosrpskih stavova. S njim smo razgovarali o vremenu koje je iza nas, ali i mogućim ishodima krize.

▶ Počet ću ovaj razgovor s nečim što obično dolazi na kraju - a to su memoari. U posljednje ih je vrijeme objavljeno mnogo i u Srbiji i u Hrvatskoj. Predsjednici Mesić i Jović su objavili svoje knjige, također i general Kadijević. Jeste li pročitali te memoare?

Pročitao sam samo neke dijelove - vrlo malo, zapravo. Nisam ni znao da je i predsjednik **Jović** objavio knjigu.

▶ Za mene je bilo iznenađujuće da danas svi tvrde ono što su spremno negirali 1990. i 1991. - da zapravo nisu htjeli Jugoslaviju. Tad su - bar javno - svi govorili da traže neko rješenje za Jugoslaviju, ali sad - jedan je naslovio svoju knjigu: "Kako smo srušili Jugoslaviju", drugi je napisao da je još u ožujku 1991. vidio da treba stvoriti "novu Jugoslaviju" u granicama u kojima žive Srbi i Crnogorci, treći je rekao da je to već tada bila "vojska bez države", i da ne zna zašto bi vojno spašavao takvu državu...

To, dakle, sad tvrde i Srbi, ako dobro razumijem?

▶ Da, i Srbi - možda čak najdirektnije predsjednik Jović. Jeste li time iznenađeni, ili ste znali da 1991. nitko više nije htio Jugoslaviju?

Ne, nisam iznenađen. To je bilo upravo ono što sam vidio kad sam počeo svoj posao kao predsjedavajući Konferencije o Jugoslaviji. Svatko je imao svoj dnevni red kojega se držao bez odstupanja. To je bilo vrlo jasno. Za Srbe i Hrvate na tom dnevnom redu bilo je stvaranje Velike Srbije i Velike Hrvatske - oni su bili zainteresirani samo za to. **Kučan** nije htio ni na koji način biti dio bilo kakve Jugoslavije. On je jednostavno bio siguran da može bez velikih posljedica postići neovisnost. Bio je u pravu, jer je postojao manje ili više jasan sporazum - recimo to tako - da Slovenija može ići. Stvar je bila bitno drukčija s **Izetbegovićem**. On je mislio - a tek danas vidimo koliko je zapravo bio u pravu kad je tako mislio - da će se Bosna sama naći u veoma teškoj poziciji ako ne postigne neku vrstu udruživanja s Hrvatskom ili sa Srbijom, ili - što bi bilo najbolje, ali sve manje realno - s obje. Prema tome, svi su sudionici imali svoje samostalne projekte i o nekom zajedničkom gotovo da i nije moglo biti govora. S druge strane, osim slovenskog projekta, svi ostali su se sudarali i međusobno negirali - naročito srpski i hrvatski na pitanju Bosne. Jedino je Kučan tu mogao biti miran.

▶ Danas svi priznaju da je Sloveniji bilo dopušteno da ide iz Jugoslavije bez problema...

Bilo je tu nekih problema, kao što je recimo pitanje nasljeđivanja jugoslavenske imovine. Ali, oni u tom trenutku nisu bili dominantni.

▶ Pa ipak, stvari su se mogle drukčije događati da je unutar Srbije i vojske prevladala projugoslavenska, a ne prosrpska struja. Borisav Jović kaže da je general Kadijević u početku vrlo nerado pristajao na samostalnost Slovenije, jer je još i tad vjerovao u Jugoslaviju kao cjelinu.

Da, ali ipak je ta armija postajala sve više srpska. Ona to na početku nije bila, ali je s vremenom postajala u sve većoj mjeri. Pitanje je, naravno, što se sve moglo dogoditi da je razvoj išao u drugom smjeru. Recimo, najveći je paradoks da se ništa od toga ne bi dogodilo da je još uvijek postojao snažan komunistički Sovjetski Savez i da je **Brežnjev** još bio na vlasti u Sovjetskom Savezu. Svi bi se u Jugoslaviji vrlo brinuli što bi on učinio i kakav bi bio odgovor Amerike. Amerika nikad ne bi dopustila sovjetske baze na Mediteranu, a Rusi bi to znali. Istodobno, Jugoslaveni bi bili uplašeni i zabrinuti da sovjetska armija ne dođe u Jugoslaviju. Prema tome, sve bi to bilo nemoguće. Mislim da je do situacije koju imamo u Jugoslaviji dovela kombinacija **Titove** smrti, pada komunizma u svijetu i sloma Sovjetskog Saveza. Nacionalizam je zamijenio mjesto marksističke filozofije, i u biti preuzeo njeno mjesto. Jedino su ljudi ostali isti - Milošević, Tuđman, Kučan, čak i Gligorov - svi su oni bili marksisti sve donedavno. Jedini izuzetak je bio Izetbegović.

▶ General Kadijević kaže da je vojska mnogo očekivala od neuspjelog puča u Rusiji protiv Gorbačova...

Da li on kaže što je vojska očekivala od tog puča? Da im Rusi daju ruku pomoćnicu, da im pomognu?

▶ Da vrate stari odnos ravnoteže između dviju velesila i da time omoguće opstanak Jugoslavije.

Razgovarao: Dejan JOVIĆ

Tuđman i Milošević su odlučili raskomadati Bosnu između sebe. Obojica su mi to pojedinačno rekli. Rekli su mi da su se dogovorili kako da razdijele Bosnu. I to će se na kraju i dogoditi. Mislim da je problem sporazuma iz Daytona da on počiva na pretpostavci da je poslije ovakvog rata moguće obnoviti federalnu strukturu u Bosni. Mislim da to nije moguće, nakon svega što se tamo dogodilo. Možda za dvadeset, trideset godina, ali sad - to izgleda nezamislivo.

FOTO: ARKZINOV FOTODOKUMENTACIJSKI CENTAR "KRISTIJAN K."

Oh, da - mogu zamisliti da je to ono što bi general **Kadljević** najviše želio.

▶ Da li je Evropska unija u to doba bila zabrinuta da se tako nešto ne dogodi - da se ne dogodi prevrat u Rusiji koji bi sve vratio na početak?

Po mom se mišljenju, Evropska unija predugo zanosila snom očuvanja Jugoslavije kao jedinstvene zemlje. Oni su - a ja bih rekao da se može i razumjeti zašto - vjerovali da su opasnosti od sloma Jugoslavije i mogućih posljedice tog sloma mnogo veće nego bilo kakvo očuvanje jedinstva Jugoslavije. Evropska je zajednica pritom zaboravila da su stvari već odavno izmakle kontroli i da se više ne mogu vratiti u okvire koje je nudilo jedinstvo Jugoslavije. Kad su stari nacionalizmi Hrvata i Srba prevladali, postalo je prekasno da se bilo što učini. Prema tome, jedinstvo Jugoslavije je bilo nemoguće sačuvati ili obnoviti.

▶ A što je bilo moguće učiniti u tom trenutku?

Ja sam pokušao uspostaviti neku vrsu polu-federalne strukture u kojoj bi republike razvijale one oblike međusobnih odnosa koje bi same smatrale najboljima. Dakle, imali bismo strukturu koja bi bila vrlo labava i nikoga ne bi ni na što obavezivala, osim na ono što bi se države same dogovorile. Postojale su vrlo velike šanse da taj projekt uspije. No, glavni je problem bio u tome što se liderima jugoslavenskih republika moglo vrlo malo vjerovati. Recimo, mi bismo se nešto dogovorili, a onda, čim bih otišao, oni bi učinili nešto potpuno suprotno i time ugrozili bilo kakav sporazum. To su radili apsolutno svi - ne možete ni zamisliti koliko sam ja trikova tamo vidio. Pa sjećate se valjda tih bezbrojnih primirja krajem 1991. - oni zapravo ni u jednom trenutku nisu osjećali nikakvu obavezu da se drže dogovora. Ja sam stalno inzistirao na nekoj vrsti asocijacije među tim novim državama - uostalom, cijela je infrastruktura takva da bi ta asocijacija realno bila najbolje rješenje. Mi smo došli do praga dogovora o tome kad je došlo do priznanja Hrvatske i Slovenije, a to priznanje je u tom trenutku sve pokvarilo. Jer, onog trenutka kad ste dobili priznanje, a na tome je veoma inzistirala Njemačka, ni Hrvatska ni Slovenija više nisu imale nikakvog interesa da nastave razgovore. One su dobile ono što su htjele. A ako idemo dalje, takva je odluka zapravo zapalila rat u Bosni. Kad ste jednom ponudili priznanje Sloveniji i Hrvatskoj, morate isto rješenje ponuditi i ostalima. A kako je Izetbegović mogao reći: "Ne"? Izetbegović je vrlo dobro znao da će to značiti građanski rat u Bosni, jer su bosanski Srbi već jasno rekli da neće priznati nikakvu bosansku nezavisnost i da žele ostati ujedinjeni u Jugoslaviji. On mi je jednom prilikom rekao: "Ako me budete pitali hoću li nezavisnost za Bosnu, ja ću morati odgovoriti - da". Ali je bio potpuno svjestan što taj odgovor znači. Ne tvrdim da građanski rat u Bosni ne bi nastupio i bez toga, ali je potpuno jasno da je on potaknut odlukom Evropske unije za prizna Hrvatsku i Sloveniju, po mom mišljenju apsolutno prerano.

▶ U kolovozu 1991. imao sam interview s Momčilom Krajišnikom, liderom bosanskih Srba, koji je tada bio predsjednik bosanskog parlamenta. Taj je intervju objavljen u Danasu, i u njemu Krajišnik jasno kaže da će doći do "nemira velikih razmjera" ako se bude ignoriralo pravo bosanskih Srba da suodlučuju o sudbini Bosne. Naslov je tog intervjua bio jasan: "Jugoslavija ili rat". To je bilo osam mjeseci prije početka rata u Bosni. Je li moguće da Evropska unija nije znala što će se dogoditi ako se Bosna prizna bez sporazuma tri konstitutivna naroda?

● točan odgovor na idućoj stranici...

Ja sam im rekao jasno što će se dogoditi. Treba pitati druge zašto me nisu slušali.

Zašto su Nijemci toliko inzistirali na priznanju u tom trenutku?

Povijesno, Nijemci su oduvijek podržavali Hrvate. Vidite što se događalo u Drugom svjetskom ratu, primjerice. Također, mislim da je oko 700 tisuća Hrvata na radu u Njemačkoj. U tom su se trenutku, krajem 1991. Srbi ponašali na tipično srpski način - uništavajući sve na što su naišli, uključujući Vukovar i Dubrovnik, u kome nije bilo nikakvih Srba, ni ikakvih razloga da se bombardira. Znate, mislim da su mnogi vaši bivši sudržavljani - recimo to na taj način - prilično ekstravagantni. Srbi nisu imali nikakvih razloga da čine to što su činili, a javno mnijenje u Njemačkoj je bilo šokirano time što se događalo u Vukovaru. Osim toga, **Genscherov** je dodatni problem bio da je pripadao toj maloj liberalnoj partiji, koju je htio sačuvati od potpunog nestanka. On je morao odgovoriti na zahtjeve javnog mnijenja u tom trenutku. Mislim da je njegova pozicija bila pogrešna. On je vjerovao da će Srbi prestati napadati ako Hrvatska bude priznata članica Ujedinjenih naroda. To je bila velika pogreška. Genscher je, također, previdio činjenicu da je u tom momentu kad je on predlagao priznanje, **Cyrus Vance** postigao primirje koje je na terenu stvarno funkcioniralo. Primirje nije imalo nikakve veze s njemačkim idejama o priznanju Hrvatske, nego je do toga došlo potpuno odvojeno, kao rezultat pregovaranja Cyrusa Vancea sa svim stranama. Napokon, o tome svjedoči i Vanceov plan, koji je nastao autonomno od njemačke inicijative.

Prilična je ironija da taj Vanceov plan, koji je uspio zaustaviti rat, ni u čemu drugome nije realiziran. Niti su Ujedinjeni narodi razoružali srpske milicije, niti su se Hrvati vratili - jer se nisu imali kamo vratiti kad je sve porušeno. Tako da, zapravo, još postoje isti neriješeni problemi.

Mislite li da je Istočna Slavonija problem koji još nije riješen?

Nadam se da će na kraju i to biti riješeno, ali to je u ovom trenutku još uvijek problem, nije li?

Kakav ste sporazum imali u planu kad ste tražili da Evropska unija odloži priznanje? Što je bilo najbolje moguće rješenje za hrvatsko-srpske odnose u Hrvatskoj?

Čujte, ja sam dobio suglasnost i **Miloševića** i **Tuđmana** da se Srbima u Krajini da poluautonoman status. Druga je stvar jesu li oni to stvarno i mislili kad su se sa mnom složili, jer nikad nisam mogao biti siguran što tko misli kad nešto kaže. Ali, oni su izražavali spremnost da to prihvate. Srbi su trebali imati svoju vlastitu policiju, simbole i druge elemente autonomije. Ako bi se to dogodilo, i ako bi se postigao sporazum o vrlo labavom federativnom aranžmanu u kome bi bila sačuvana infrastruktura kao što su željeznica i tržište, i u kojoj bi one republike koje su to željele - kao recimo Bosna na prvom mjestu, ali i Crna Gora i vjerojatno Makedonija - mogle biti i više uključene, onda bismo imali cjelovito rješenje te krize. Hrvatska i Slovenija bi mogle imati vrlo labave veze s tom grupom država, mogle bi prihvatiti one federalne funkcije koje bi im odgovarale, a u svemu ostalome biti potpuno samostalne. U tom biste okviru imali neku poluautonomnu Krajinu. No, tu bismo zapravo vjerojatno došli na početak razgovora, jer bi se moralo postaviti pitanje Kosova, a to pitanje sve do sada nije još ni postavljeno. To još uvijek ostaje problem koji nije riješen.

U to je doba bilo dosta razgovora između Miloševića i Tuđmana...

Da, oni su odlučili raskomadati Bosnu između sebe. Obojica su mi to pojedinačno rekli - i Milošević i Tuđman. Rekli su mi da su se dogovorili kako da razdijele Bosnu. I to će se na kraju i dogoditi.

Jeste li sigurni?

Kad Amerikanci i NATO odu - ako Milošević želi da se to dogodi, ako on želi da uzme bosanske Srbe pod svoje, to će se i dogoditi.

On možda neće željeti to napraviti, ali ako to poželi, to će se i dogoditi. I da budem potpuno jasan - za mene osobno nema dvojbe da će Tuđman uzeti pod svoje bosanske Hrvate. Znate, ja sam u tom smislu heretik, koji vjeruje da bi bilo mnogo bolje da se međunarodna zajednica uopće time ne bavi. Jer, mislim da bavljenje Bosnom na pogrešan način dovodi međunarodnu zajednicu na poziciju onoga tko uzrokuje daleko više smrti, više etničkog čišćenja i više bijede za svakoga, nego što bi je bilo da je ona ostala izvan svega toga. Napokon, što bi se dogodilo da je svijet ostao po strani? Isto ono što će se dogoditi na kraju i u ovom slučaju.

Je li itko u međunarodnoj zajednici dijelio to Vaše mišljenje 1991. i 1992. godine?

Nisam siguran da sam tad bio takvog mišljenja. Tad sam još uvijek tražio neku vrstu rješenja, neku vrstu ustavnog sporazuma među stranama u Bosni. No, iskreno rečeno, moje su iluzije da je moguće naći takav sporazum raspršene kad je Evropska zajednica potpuno ignorirala moj savjet glede priznanja Hrvatske i Slovenije. Smisao mog upozorenja je bio sačuvati Bosnu. Ja sam im, zapravo, otvoreno rekao: "Ako to napravite, zapalit ćete i uništiti Bosnu". Kad su to ignorirali, ja sam učinio još samo jedan korak - zajedno s **Jose Cuthileirom** sam napravio mapu administrativnog rješenja za Bosnu s kantonima. Ti kantoni nisu bili potpuno etnički, ali su bili više etnički, nego neetnički. Mi smo predlagali da Bosna bude federacija, ali sa značajnom autonomijom tih regija. Uspjeli smo dobiti prilično visoku suglasnost sve tri strane, plus Hrvatsku i Srbiju za taj projekt, ali je onda netko bacio bombu na ljude koji su čekali da kupe kruh u Sarajevu. Izetbegović se smjesta povukao iz tih pregovora. Sad, da li je to bilo zbog bombe ili zato što nije mogao prodati takav sporazum svom narodu - ne znam, ali se on svakako povukao. Mi smo i dalje nastojali postići sporazum, i mislim da smo tad bili vrlo blizu. Ali, onda su došli Amerikanci, koji nisu bili spremni ni na što drugo u tom trenutku, nego samo na mnogo priče. Da se razumijemo, riječ je o **Bushovoj** administraciji, a ne o ovoj. Amerikanci su tada osudili taj plan. Njihova je kritika bila da bismo izazvali novo etničko čišćenje i da bismo priznali vojne dobitke. To, naravno, nije bila istina. Uostalom, sve bi to i dalje ostala Bosna, samo bi sad bila federacija tri naroda i devet područja - prema tome nikakvi vojni dobici ne bi bili priznati. A do čega smo došli na kraju priče? Da su Evropljani odbacili plan koji je bio neusporedivo bolji od onog kojeg sad Amerikanci nastoje ostvariti u Bosni. Naš bi plan sačuvao Bosnu kao državu, a to je mnogo bolje od onoga što je Daytonski sporazum predvidio. Osim toga, unutrašnje uređenje bi bilo mnogo bolje nego što je ovo sad - devet regija i Sarajevo - to bi značilo daleko manje priznanje vojnih dobitaka nego što te vojne rezultate priznaje sadašnja podjela Bosne na dva dijela. Napokon, ne treba posebno govoriti koliko je ljudi u tri godine između tog prvog i ovog drugog plana stradalo na ovaj ili onaj način. Kad su odbacili taj plan, ja sam rekao: "Sad mi je dosta toga!".

> Vidite, sad su Srbi postali glavni lupeži, ili je bar stvorena jasna percepcija da su oni takvi. Ali, i Hrvati su lupeži, i Muslimani su lupeži. Oni su također počinili strašna zlodjela i ne možemo nikako primjenjivati dvostruke standarde prema sudionicima tih zlodjela. Međutim, nisam još čuo ni pročitao bilo koga na Zapadu tko bi pokazao suosjećanje s krajinskim Srbima, a oni su bili potpuno izbačeni iz Krajine - 150 tisuća njih. Nikoga nije briga za to - a to je primjer dvostrukih standarda

Zanimljivo je da Ameriku kritiziraju i Kadijević i Mesić. Mesić kaže da je Amerika predugo davala signale vojsci i saveznoj vladi da očuva jedinstvo Jugoslavije, a Kadijević tvrdi da je ambasador Zimmerman bio glavni negativac, te da bi NATO jedva dočekao da intervenira ako bi jugoslavenska vojska uspostavljala jedinstvo Jugoslavije silom.

U tim pitanjima, imam neke simpatije za Amerikance. Ne treba zaboraviti kontekst - Amerika je tada zapravo dobila rat protiv Iraka. Oni su ga dobili, svi ostali su im samo pomagali. I onda je došla jugoslavenska kriza. Amerikanci su rekli: "Sad nam je dosta uloge svjetskog policajca. Nema više Sovjetskog Saveza, nema opasnosti od trećeg svjetskog rata, prema tome - zašto vi Evropljani ne biste to preuzeli na sebe?". Evropljani su od toga napravili strašan nered, a Amerikanci su stajali sa strane i sve su to gledali i kritizirali. To je, naravno, razbjesnilo Evropljane. Međutim, obje strane su bile u krivu. Ja kritiziram i Evropljane i Amerikance za način na koji su se ponašali.

Ali, prvi je američki stav bio prilično kontroverzan. S jedne strane, oni su podržavali "očuvanje jedinstva Jugoslavije", ali na drugoj su strani protivili svakoj "upotrebi sile da se to postigne". U Jugoslaviji su ljudi čuli samo jednu od te dvije strane - ili jednu ili drugu. Je li bilo moguće postići oba zahtjeva?

Mislim da nije. Ali, vidite, ključna je stvar bila da ni Evropljani ni Amerikanci nisu bili spremni vojno intervenirati, jer nisu vidjeli nikakvog razloga zašto bi to učinili. Nije bilo nikakvog razloga kojim bi se u Kongresu ili u Westminsteru moglo objasniti da postoji stvarni nacionalni interes da se tamo vojno intervenira. I zato su bili uključeni u problem samo s pola srca, a to ih je vodilo u najgori mogući položaj - da recimo pošalju trupe Ujedinjenih naroda, koje su tamo stajale u sredini, a sve su strane mislile da oni rade protiv njih. A ne možete stajati u sredini i gledati kako se ljudi okolo ubijaju i uništavaju, a da pritom očekujete da vas itko poštuje kao neku snagu. No, to je bilo najviše što se u tom trenutku moglo postići. Nitko nije bio spreman stati na jednu ili na drugu stranu - djelomično i zato što je bilo ozbiljnih pogrešaka na svakoj od strana. A isto tako je svaka strana do neke mjere bila u pravu. Vidite, sad su Srbi postali glavni lupeži, ili je barem stvorena jasna percepcija da su oni takvi. Ali, i Hrvati su lupeži, i Muslimani su lupeži. Oni su također počinili strašna zlodjela i mi ne možemo nikako primjenjivati dvostruke standarde prema sudionicima tih zlodjela. Međutim, nisam još čuo ni pročitao bilo koga na Zapadu tko bi pokazao suosjećanje s krajinskim Srbima, a oni su bili potpuno izbačeni iz Krajine - 150 tisuća njih. Nikoga nije briga za to - a to je primjer dvostrukih standarda koji se primjenjuju prema situaciji tamo.

Američki je general Boyd na to upozorio u jednom od posljednjih brojeva časopisa "Foreign Affairs"...

Da, vidio sam to i s njim se slažem. Ali, kao što vidite, on je sad uletio u velike probleme zbog toga. Vidim i da je dosta glasan, bez obzira na to... Vidite, nije stvar u tome da mi ne znamo da su Srbi zločesti i da su počinili najviše zlodjela. Mi to znamo. Ali, je li to razlog da se ni ne pokušaju razumjeti njihovi strahovi i osjećaji, i da se ignoriraju njihova prava? Naravno da ne.

Da li je moguć bilo kakav sporazum Hrvata i Srba, a da se istodobno ne dovede u pitanje opstanak Bosne i Hercegovine?

Mislim da je moj i Cuthilleireov plan bio povoljan za bosanske Muslimane. Iskreno rečeno, mislim da se i **David Owen** veoma trsio da i njegov plan ne bude "unfair" za Muslimane i za Bosnu.

Ali - gledajmo na to ovako: tko je najveći gubitnik ovog rata? Muslimani. A tko je najveći dobitnik? Hrvati. I možda, do neke mjere - Srbi, ako se ostvari ono što ja predviđam da bi se moglo dogoditi kad dejtonske trupe napuste Bosnu. Možda i ne - to ovisi o Miloševiću. Ali, Hrvati su u svakom slučaju pobjednici.

Kakvo je Vaše mišljenje o Titu?

Tito je bio karizmatična osoba i pragmatični lider, koji je okrutnošću držao Jugoslaviju na okupu. Kao Hrvat, lukavo je igrao srpsko-hrvatsku igru. No, kao što se gotovo uvijek događa kad imate tako dominirajuću figuru, nasljeđivanje je gotovo nemoguće. Sistem koji je on ostavio bio je gotovo nemoguć. Sve te stvari s rotirajućim predsjednicima, to nije nikako moglo funkcionirati. Da bi sve to funkcioniralo, morao je postojati netko kao Tito. Ja bih se više čudio da je sve to ostalo nakon njegove smrti, nego što se čudim da se sve raspalo.

Vjerujete li da je obnova Jugoslavije moguća?

Ne vjerujem.

A obnova Bosne?

Mislim da je problem sporazuma iz Daytona da on vjeruje da je poslije ovakvog rata moguće obnoviti federalnu strukturu u Bosni. Mislim da to nije moguće, nakon svega što se tamo dogodilo. Možda za dvadeset, trideset godina, ali sad - to izgleda nezamislivo. Ne samo da su tamo jedni druge ubijali, nego su izvodili sve vrste trikova kako bi jedni druge okrivili za to. Ja znam da su svi to radili - o tome nema nikakve dvojbe.

Save "Untitled-1" before closing?

Don't Save | Cancel | Save

Tenkovi na zagrebačkim ulicama?

Piše: Božo MATIĆ

Borba za zagrebačku vlast: vrijeme bez promjena, uglavnom loše

> Što ti je riječ političara! Nakon jednog "do groba" obećanja kako neće odstupiti od tvrdo zacrtanih stavova oko izbora zagrebačkog gradonačelnika, opozicijski klub sedam stranaka izbacio je novo ime - **Joze Radoša**. I odlučio da, čak i ako predsjednik ne potvrdi ime oporbenog gradonačelnika, **Tomac** i dalje zadrži funkciju predsjednika Gradske skupštine, umjesto da odstupi, u skladu s prethodnim dogovorima. Nije da nemaju obrazloženje za odluku. Utemeljili su je na zakonu koji kaže da se nakon predsjednikovog odbijanja prvog kandidata ne može predložiti isti, već se mora naći novi. Odbije li predsjednik i njega pokazat će, kako kaže opozicija, svoje pravo lice i dokazati da nije demokratičan, da ne poštuje volju naroda i sve ostale bla-bla-bla floskule koje se koriste kada se pokušava prikriti prava istina.

Jer, kakva je razlika između **Gorana Granića** i Joze Radoša, osim što je prvi Dalmatinac, a drugi Hercegovac? Obojica su tihi, samozatajni, ugledni liberali. Obojici su priljepljeni kojekakvi epiteti kako bi ih se ogadilo u narodu, i obojica su postali daleko popularniji u javnosti nego što bi to bili da nema natezanja oko gradonačelnika. Zašto bi **Tuđman** priznao Radoša, ako nije želio priznati Granića? I zašto bi Tuđmana trebalo razgolititi postepeno? Nije on striptizeta. Grubo svlačenje bi možda stresno djelovalo na njega i ponukalo ga na neke razumnije poteze, a sigurno ne bi ostavilo mjesta nedoumnici kod naroda.

Zbog koga se onda taktizira?

Čiji se interesi doista štite?

Poreze plaćamo tenkovima koje volimo

Dojam je da oporbene stranke - SDP prije svega - još ne shvaćaju da se u ovoj zemlji i dalje glasa protiv, a ne za. Kao što su prije građani glasali protiv komunista, tako su ovoga puta glasali protiv HDZ-a. U najvećoj mjeri Zagrepčani nisu glasali za socijaldemokratski program Račana i Tomca premda njih dvojica vole misliti da je tako. Glasali su za one koji su, činilo im se, mogli učiniti da HDZ odé s vlasti u Zagrebu. I tu je najveća Račanova i Tomčeva pogreška, za kojom se povode, u strahu da ne razbiju krhku oporbenu koaliciju, i ostale u gradu uglavnom daleko slabije stranke. Njih dvojica uporno dokazuju da bi bilo kakav radikalni potez razočarao birače. Njima nije cilj, kako kažu, da pred Tuđmana izlaze s "crvenim krpama" već prije svega da osiguraju funkcioniranje grada na dobrobit građana. Hvalevrijedna strategija na dobrobit građana je puno rastezljiviji pojam no što se njima čini. Ona ne leži samo u socijalnoj već i u duhovnoj sferi, a HDZ je uspio ubiti duh Zagreba (i Osijeka, Splita...). Uspio je poništiti samosvijest grada, uspio je na bijedu dovesti poniženje i natjerati sveučilišne profesore da uzmu metle i stanu pred Sabor. Zbog toga se glasalo protiv.

Tomčeva obećanja o povratku imena Dinamo ili Trg žrtava fašizma naišla su na plodno tlo jer su bila jasna, odlučna i činilo se da je spreman izvesti stvari na čistac. No, umjesto da istraje na transparentnosti, na jasnim potezima i raskrinkavanju Tuđmana; umjesto da ga se natjera da, već na slučaju Gorana Granića, imenuje svog povjerenika i praktično uništi jednog svog čovjeka (jer, teško bi bilo nositi titulu gradonačelnika bilo kome tko ima imalo obraza i tko zna na kakav je način do nje došao), SDP nudi vizionarstvo.

Tuđman je kao vizionar tvrdio Hrvatima da ih jedino on na vlasti može spasiti od srpske čizme i uvesti u blagostanje. Tomac tvrdi slično. Samo on na čelu Gradske skupštine može Zagrepčane spasiti od građanskog rata. Njega je, navodno, strah od tenkova na Trgu bana Jelačića i zbog toga, premda izložen "neviđenom političkom linču" ne odstupa s mjesta predsjednika Gradske skupštine što bi, uz vraćanje vijećničkih mandata, omogućilo nove izbore.

A što je tako strašno u tenkovima na Trgu bana Jelačića? Ništa, u stvari. Niti će Tuđman izvesti tenkove na zagrebačke ulice (jer želi ipak kakvo-takvo mjesto u povijesti), niti bi se tenkovi imali protiv koga okrenuti. Zagrepčana, naime, u to vrijeme sigurno ne bi bilo na ulici. Čekali bi iza zavjesa da tenkovi prođu, a potom bi nastavili sa svakodnevnim životom plaćajući porez i prirez državi koju vole. Zagrepčani i jesu glasali za opoziciju jer su od nje očekivali da se suprotstavi vladajućoj stranci i omogući im nove izbore, kako bi na njima još jednom pokazali što misle. Građanski rat, kojega se Tomac boji ionako ne bi imao veze sa sukobom te vrste koncepcija. Ako ga i bude, bit će to obračun dviju hadezeovskih struja pri čemu je još uvijek pitanje na čiju bi stranu u tom sukobu stale vojska i policija: onih koji imaju vlast, ili onih koji imaju novac? No, nisu tenkovi potrebni. Posve je dovoljno zaprijetiti **Latkoviću**, smijeniti **Jovića**, natjerati **Hloverku** i **Tuđena** da budu ljigaviji nego inače, pustiti unutarstranačke struje da se međusobno prokazuju, i može se mirno vladati. Oporba, dakle, ne može izazvati tenkove. To bi eventualno mogli udruženi radnici, studenti, intelektualci, izbjeglice i prognanici, demobilizirani domobrani i invalidi rata, no nedavni slični pokušaji u susjednoj Srbiji nisu naveli **Miloševića** da ponovi izlazak tenkova. A njegov prijatelj Tuđman uči na takvim primjerima.

Poput Owena

Isključimo li apokaliptičke vizije, što nam ostaje? Ostaje nejasnost SDP-ovih (i opozicijskih) poteza. Kada kažu da sve čine za građane, naprosto ne zvuče iskreno. Odlično posjećena tribina koju su u KIC-u održali ASH i SDU pokazala je što ljevičari koji su ljevije od SDP-a misle o takvom vođenju politike. Publika je na svaki spomen Tomca i Račana glasno fućkala i protestirala. No, ako njih i isključimo kao ekstremniji dio lijeve populacije, ostaje činjenica da opozicija ne zna kako narod diše. HDZ redovito radi istraživanja za svoje potrebe, a opozicija nema pravu sliku očekivanja javnosti (zato ih i jesu iznenadili izborni rezultati). Umjesto da osluhnu raspoloženje među građanima i na temelju toga vode svoje akcije, Račan & co. korigiraju to raspoloženje, ublažavaju ga i rashlađuju. Jasno, njih je strah da ih situacija ne nadraste, da se koalicija ne raspadne kao mjehur od sapunice. Zato Tomac sebe i medije uvjerava da će Vlada ovoga puta odigrati pozitivniju ulogu. Tražeći saveznika u vlasti, on se poput **Roberta Owena** koji je svaki dan čekao kapitaliste da dođu i predaju mu imovinu kako bi društvo mirno ušlo u nove i pravednije odnose, nada da Vlada neće ponoviti maksimalno prljavu igru kakvu je već odigrala šaljući tobožnju preporuku predsjedniku da ne potvrdi Granića. Tomac misli da **Mateša** neće ponoviti da ne može na sebe preuzeti odgovornost izručivanja vlasti u metropoli u oporbene (a to valjda znači u neprijateljske) ruke. Na čemu se temelji nada o drugačijim postupcima? Možda na prvoj Vladinoj rekaciji na Radoša u kojem lažljivo tvrdi da ne može biti primopredaje dužnosti dok predsjednik ne potvrdi Radoša. **Delbianco** je preuzeo dužnost odmah, a potvrđen je nakon 42 dana i nikom ništa. Koliko bi onda eventualna promjena Vladina stava bila iskrena? I na koliko bi podrške novi gradonačelnik u Vladi mogao računati? Možda bi mu Delbianco mogao pomoći. IDS je preuzeo vlast, kaže on, ali u Istri ipak vlada HDZ putem ključnih političkih i gospodarskih smjernica.

56

dali pokoriti. Još su više zavoljeli naš lijepi jezik, kojim su samo kriomice mogli govoriti.

— Živko: — A sada se i oni s nama bore za slobodu.

Dragica: — Istarski partizani junački napadaju te fašističke zlotvore.

Živko: — U zadnjem pismu teta Nada je pisala da su fašistima zarobili dva tenka. Ni ja ni Dragica nismo znale što je to tenk. Nije znao ni djed. Tada sam pitao Mesića. On je bio komandir naše pionirske čete. Rekao mi je da je tenk sličan pužu. Golemom željeznom pužu koji puze na dva željezna lanca. U njemu su toppovi i mitraljezi.

Pričao sam to djedu. Djed se stao smijati i govoriti:

— Pužu, mužu gvozdeni,
fašisti su slomljeni.
Iz tenka ih bacaj van
da se vozi partizan!

— Ha, ha, ha! — nasmiju se pioniri. Svi stanu ponavljati tu rugalicu fašistima.

* * *

> Oporbene stranke - SDP prije svega - još ne shvaćaju da se u ovoj zemlji i dalje glasa protiv, a ne za. Kao što su prije građani glasali protiv komunista, tako su ovog puta glasali protiv HDZ-a. Zagrepčani nisu glasali za socijaldemokratski program Račana i Tomca, glasali su za one koji su, činilo im se, mogli učiniti da HDZ ode s vlasti u Zagrebu. I tu je najveća Račanova i Tomčeva pogreška, za kojom se povode, u strahu da ne razbiju krhku oporbenu koaliciju, i ostale u gradu uglavnom daleko slabije stranke

HDZ je imao vremena

Na žalost, potezi koje oporba vuče idu u prilog HDZ-u. Njima odgovara odugovlačenje, pa zato ne štede na vremenu. Njima odgovaraju danonoćni sastanci i sve veća netrpeljivost među oporbenim liderima (Budiša napao Račana, Račan se posvađao s **Budišom**, Goranu Graniću nije jasno što je Tomac mislio nekim izjavama...). HDZ čini sve da unese nervozu čekajući raspad koalicije.

Koristeći medije puštaju probne balone. Po jednima će predsjednik priznati Radoša u želji da ne zaoštrava dalje krizu. Ako su prihodi Zagreba, kako to tvrdi **Linić**, 850 milijuna DEM godišnje, ne bi trebalo dugo čekati da nakon priznanja oporbenog gradonačelnika hadezeovska većina u Saboru izglasa promjenu statusa metropole u mjesnu zajednicu ili njezin pandan. Time bi i funkcija gradonačelnika bila jednako važna kao i funkcija predsjednika kućnog savjeta i problem bi bio riješen. To je bar jednostavno, a većina naroda ne bi ni shvatila što im se dogodilo.

Po drugima - a to tvrdi jedan od najdisciplinirаnijih članova HDZ-a **Vice Vukojević** - na pragu su novi izbori. HDZ bi, tvrdi Vice, na njima dobio šansu da popravi rezultat i obeća Zagrepčanima da neće više zanemarivati njihove potrebe. Oporbu je, bez sumnje, strah novih izbora, možda i više nego što bi ih trebalo biti. Njihova želja da "mic po mic" taktikom pokušaju doći do vlasti, produkt je tog straha. No to je i dvosjekli mač. Ublažavajući stvarnu razinu sukoba oko vlasti u Zagrebu (a to je konfrontacija koja bez sumnje može odrediti buduće izborne rezultate na razini Hrvatske, pa čak i predsjedničke) otupljuju vlastitu oštricu - jedino što imaju. Oni traže bespogovornu podršku medija u svojoj borbi umjesto da ih koriste na pravi način. Da šalju jasne i glasne poruke o tome tko je kriv što se kriza vlasti u Zagrebu produljuje. Nema potrebe pokazivati koliko im je Tuđman utjerao strah u kosti, jer time gube ugled u očima građana koji su 68 posto već pokazali da ih nije strah i da žele promjenu.

Potpuno su u pravu oni koji tvrde da je HDZ imao pet godina da napravi od Hrvatske što god želi. Imali su odriješene ruke da naprave socijalnu i pravnu državu, da okupe sve što u Hrvatskoj vrijedi, da otvore vrata svima koji znaju i mogu. Umjesto toga pretvorili su je u zemlju nesretnika i bijednika, u karikaturu režima, u jeftini robni magazin iz kojeg svaki bjelosvjetski kriminalac može uzeti što mu se svidi. Opozicija može smoći snage da jasno kaže da ne valja sistem, umjesto da se pokušava uklopiti u njega. Nisu u pitanju nijanse već sadržaj slike. Ne učine li to, birači bi ih ponovo mogli iznenaditi. Neugodno!

Odustajanje od Granića može se protumačiti kao loša igra "oporbene koalicije". Jedan od principijelnih odgovora mogla je biti ostavka Tomca na mjesto predsjednika Skupštine grada Zagreba, i izbor dr Granića na to mjesto, jer taj položaj ne zahtijeva formalno-pravno prihvaćanje od strane predsjednika Republike. Tomac je mogao biti izabran za gradonačelnika, čime bi Predsjedniku znatno otežao odluku, s obzirom da je on "persona grata" na Dvoru, a njegova stranka uživa povjerenje stranke na vlasti. No opozicija taj potez nije povukla

Fin mladić. Malo razdražljiv, ali popravit će se.

Kindergarten za Lenjina

Što o zagrebačkoj borbi za gradonačelnika kaže teorija?

Piše: Damir GRUBIŠA

Ilustracije: Arkzinov fotodokumentacijski centar

Ako slučaj nastao neizborom **Gorana Granića** za gradonačelnika Zagreba analiziramo kao jedan od oblika sukoba, t.j. konflikata, tad bismo nužno na njega morali primijeniti intsrumentarij teorije rješavanja sukoba (*Conflict Resolution Theory*), nastale šezdesetih godina u SAD, koja je sada priznata kao sastavni dio demokratske kulture. Konflikt je, prema toj teoriji, situacija u kojoj akteri imaju inkompatibilne ciljeve i interese. Svaki konflikt je problem, a način rješavanja konflikata govori o karakteru društva. Moderna teorija sukoba smatra da su sukobi prirodna pojava u svakom društvu, samo zavise od intenziteta i prikazuju se u raznim oblicima. Teorija sukoba drži da se stupanj demokracije ogleda ne u pojavi konflikata, već u načinu rješavanja sukoba. Što je društvo manje demokratično, to se konflikti više rješavaju nasilnim metodama - primjenom nasilja. Nasilje može biti otvoreno ili "-suptilno": nametanje političkog autoriteta (legitimno izvojštenog na izborima, primjerice), također je oblik nasilja, kao što je to arbitriranje s pozicije sile: čak se i u zemljama "spoil-sistema" ("pobjednik nosi sve") nastoji izbjeći "sila političkog autoriteta", pa je zato u političkim sukobima uvedena uloga medijatora i sva se trvenja nastoje riješiti pregovaranjem, čak i kad bi, formalno, postojale sve pretpostavke nametanja legitimne političke volje. Nenasilno rješavanje sukoba podrazumijeva u prvom redu pregovaranje, posredovanje treće strane, koncilijaciju, i kreativno rješavanje problema.

Teorija rješavanja sukoba smatra, tako, da je svaki sukob jedan problem, kojeg treba kreativno riješiti. Rješavanje problema na način, da se ostvari "nulti-zbroj", pri čemu jedna strana dobija, a druga gubi i njihov ukupni zbroj ostvarenog i izgubljenog iznosi nulu - znači samo odgađanje problema, ili stvaranje nezadovoljstva kod strane-gubitnika i mogućnost da se taj sukob ponovi u ovom ili u novom obliku. Svaki sukob se ne može riješiti: ima i sukoba koji su nerješivi, kao u slučaju ratne agresije, diktature i terora. Međutim, u demokratskim društvima se danas smatra da se sukobi mogu kontrolirati i da se njima može upravljati.

Lažna dilema

Jedan od glavnih izvora sukoba je različita interpretacija problema, takozvana "imaginarna dilema" - dilema koja to nije! Ako tu "imaginarnu dilemu" pokušamo otkriti u sukobu oko izbora zagrebačkog gradonačelnika, onda ćemo je prepoznati u tumačenju vladajuće stranke - HDZ-a - da stranka koja je dobila većinu (relativnu, ali ne apsolutnu), ima pravo da formira legitimnu vlast i izabere gradonačelnika. Demokratska teorija doista smatra da vladu treba formirati većinska stranka; međutim, ako vodeća politička stranka ne ostvari apsolutnu većinu u parlamentarnom tijelu, tad se to pravo jednostavno ne može konzumirati. Jer pravo predlaganja gradonačelnika - što je legitimno pravo HDZ-a - još ne znači da će taj prijedlog dobiti većinu! S obzirom da taj prijedlog doista i nije mogao dobiti većinu, logično je da će svoj prijedlog progurati prva slijedeća politička grupacija koja uspije skupiti većinu. Velika **Blackwellova** *Enciklopedija političkih institucija* ističe da pravo nametanja svog kandidata i, dakako, njegov izbor, ima u tom slučaju svaka koalicija stranaka, pa tako i opozicija, ako se ujedini i uspije progurati apsolutnom većinom glasova svog kandidata.

A la Lenjin

Drugi problem koji se javlja oko sukoba za izbor gradonačelnika je neprihvaćanje legalno izabranog gradonačelnika - u ovom slučaju **dr Gorana Granića**, od strane predsjednika Republike. Institucija "potvrde" gradonačelnika od strane šefa države, pa makar se radilo i o gradonačelniku prijestolnice, ne postoji u većini demokratskih ustava. Po logici koju su izrekli neki iz *entouragea* predsjednika Republike, razlozi za nepotvrđivanje su načelne prirode, jer je, navodno, gradonačelnik iz opozicije inkompatibilan s demokratski izabranom vladom na državnoj razini. Međutim, u demokratskoj praksi zapadnoevropskih zemalja taj je razlog nepoznat: odakle su ga izvukli tumači naše demokratske prakse, pozivajući na teoriju demokracije uopće, nije moguće otkriti! Naprotiv, u mnogim zapadnoevropskim demokratskim društvima baš je često gradonačelnik glavnog grada iz redova opozicije: česta je pojava u demokratskim društvima drugačija raspodjela izbornih glasova na nivoima lokalne samouprave, upravo zbog prirodne težnje uspostavljanja kontrole i ravnoteže - načela "checks and balances", da bi se stvorila ravnoteža i međusobna kontrola centralne i lokalne vlasti.

S aspekta nekog "približavanja Evropi", dakle, ova mistifikacija ne stoji i očito i ona proizlazi iz sasma specifičnog poimanja demokracije.

Vratimo li se sukobu oko izbora zagrebačkog gradonačelnika oslobođeni od tog mistificiranja imaginarnog, fiktivnog sukoba, ostaje nam da utvrdimo realne elemente sukoba: kao jedan od glavnih uzroka neprihvaćanja dr **Gorana Granića** navodi se njegov plan rušenja HDZ-ovske vlasti, iznesen u jednoj *platformi HSLS-a*, čiji je on autor. Analizom teksta tog dokumenta, međutim, ne može se ničim zaključiti da taj isti Granić poziva na rušenje vlade izvanparlamentarnim metodama, t.j. nasiljem i nekakvom "revolucijom" ili čak "terorom". Naprotiv: dokument o kojem je riječ predstavlja platformu rada i nacrt strategije jedne opozicijske stranke koja se bori svim parlamentarnim sredstvima da "sruši" aktualnu vlast - pridobijanjem socijalnog i političkog konsenzusa i pripremom za demokratske izbore. Ako opet usporedimo ovaj slučaj i postojeću demokratsku praksu, naći ćemo, naprotiv, da je "borba za vlast", odnosno konflikt oko vlasti osnovni pokretač demokratskih društava. **G. Sartori**, jedan od priznatih autoriteta u demokratskoj teoriji danas, smatra kako je znak razvijene demokracije intenzitet te borbe, jer bez želje da se postojeći "vlastodržac" *(power-holder)* obori s vlasti političkom borbom, nema ni napretka demokracije. Dakle, po svakoj bi svjetskoj uzansi politička platforma Gorana Granića trebala poslužiti kao udžbenički primjer demokratske političke kulture. S druge strane, korištenje političke propagande za prikazivanje tog istog Granića kao nekakvog boljševičkog subverzivca (doista, on bi pomalo i mogao sličiti Lenjinu - ćelav je i nosi bradu "a la Lenjin", ali je to slaba utjeha i opravdanje u koje bi jedno post-komunističko izborno tijelo, ma kako politički nerazvijeno, moglo povjerovati), još više ističe njegovu umjerenost i relativnu benignost, po kojoj se istakao dosad u javnim nastupima.

Međutim, i teorija sukoba upućuje u ovom slučaju na to da su koordinate ovog sukoba unaprijed zadane, pa da se prema tome on može riješiti samo ako se prihvate realnosti, a jedna od tih je da predsjednik Republike može bez ikakvog opravdanja donijeti "odluku" kojom ne prihvaća demokratski izabranog zagrebačkog gradonačelnika.

S obzirom da su svi razlozi kojima se ta gesta državnog poglavara htjela opravdati ne stoje - bar sa stajališta moderne demokratske teorije - onda treba pogledati na što upućuje teorija i praksa rješavanja sukoba "u danim uvjetima".

Korak do nasilja

Bez sumnje bi inzistiranje opozicije da i u drugom glasanju izabere **Gorana Granića** bilo ustrajanje na kofliktu: na konfliktu, doduše, kojega nije izazvala samo opozicija, ali koji bi vodio eskalaciji i mogućoj većoj primjeni nasilja od dosadašnjeg - od korištenja sile političkog autoriteta. To nasilje nije, naravno, bilo fizičko, ali se opasno moglo približiti tome prilikom primopredaje, kad je, primjerice, dosadašnji gradski vlastodržac mogao mirne duše prizvati redare i dati izbaciti Granića iz svog ureda. U svakom slučaju, opozicija se opredijelila baš za rješenje koje govori u prilog usvajanja "demokratske kulture konflikta", koja podrazumijeva da se i ovaj konflikt rješava kao "problem" koji traži kreativnu soluciju.

Kreativna solucija je nađena u formuli da se prihvaća politički realitet, pa da se prema tome pristupa novom izboru za gradonačelnika, a da se, istovremeno, želi umanjiti negativni efekt političko-propagandne mašinerije koju su upotrijebili vlastodršci (pojam nije mišljen u pejorativnom smislu) da bi Granića prikazali u negativnom svjetlu. Nemogućnost Granića da javno odgovori na objede i pogrde putem jedino efektnog političkog medija - televizije, upućuje na neravnopravnost aktera u sukobu. Četverogodišnja tranzicija u našoj zemlji pokazala je da je televizija najmoćnije oružje propagande, i zato se ovaj sukob i mogao prikazati u iskrivljenom svjetlu, dovoljno da se birači zbune i da na eventualnim izborima za gradsku vlast svoje glasove preorijentiraju ili prema vladajućoj stranci, ili da apstiniraju od izbora.

Granić je tako bombastičnim objedama prikazan gotovo kao anarhistički terorist, kad ga već nisu mogli prozvati boljševikom, a u predodžbi prosječnog glasača - s partijarhalnim i autoritarnim stereotipima gdje se autoritet vlasti sluša, pogotovo nakon ostvarenih ratnih pobjeda - mirni i staloženi Granić poprima konotacije državnog neprijatelja br. 1. Zato je odluka opozicije kao aktera u tom sukobu da ne pristane na eskalaciju sukoba svakako pozitivna s aspekta nepristajanja na daljnji sukob. To bi, s aspekta političke taktike i strategije, mogao biti "mudar" potez: prvenstveno zato, jer opozicija je i sama izašla iz izborne pobjede u Zagrebu ne vjerujući baš previše svojim osjetilima, a to je najvidljivije kod članova Socijaldemokratske partije.

Zato je opozicija odlučila da igra "legalistički": predsjednik je imao prerogative da ne prihvati gradonačelnika, on je to učinio, i zato "konstruktivna opozicija" želi novim prijedlogom gradonačelnika iskazati svoju konstruktivnost, "mirotvornost" i ne pridonijeti eskalaciji konflikta.

U ovakvoj situaciji, jedan je od vođa opozicije - **dr Tomac** - preuzeo ulogu medijatora između opozicije i vlasti, što je bilo vidljivo iz susreta predsjednika Republike s njime i **Brankom Mikšom**, nesuđenim gradonačelnikom-ambasadorom. Teorija sukoba, međutim, ne predviđa medijaciju iz redova samih

aktera u sukobu: da se radilo o pravoj medijaciji, u igru je morao stupiti neki od vanjskih aktera. Poznato je, međutim, tko danas i može igrati ulogu medijatora u hrvatskom društvu: jedan od mogućih medijatora je vanjski, a to su zapadni saveznici, bez obzira na to što se radi o unutarnje-političkom sukobu. Drugi mogući medijator je mnogo značajniji, jer potječe iz same zemlje: riječ je o Katoličkoj crkvi. No, da bi došlo do medijacije potrebno je da obje strane priznaju "iznad-politički" status crkve, što baš i nije slučaj, jer bi i vlast i opozicija radije prisvojile crkvu za sebe!

U nedostatku medijacije, akteri su neposredno pregovarali, želeći izbjeći sukob i neizvjesne posljedice u broju glasova i nepredvidiv ishod, s obzirom na još politički neprofilirano i neartikulirano biračko tijelo.

Fatalni korak

Stoga se odluka o nalaženju "trećeg puta" (između *"Granić - da"* i *"Granić - kategorički ne"*) doima kao najracionalnija, umjerena i "konstruktivna": direktni sukob je izbjegnut uz dobru volju opozicije da ne dovede do zaoštravanja situacije. Izgledalo bi kao da je opozicija pokazala višu razinu kulture političkog ponašanja. No privid se, kao što je rekao **Disraeli** (a prije njega i **Machiavelli**) u politici jako razlikuje od suštine: prividna superiornost u političkoj kulturi demokratske igre, na žalost, pokazuje se u ovom slučaju ipak kao nepoznavanje suštine političke borbe. Opozicija je počinila fatalni korak, koji je može stajati povjerenja vlastitih birača: odrekla se Granića, napuštajući ga da sam ponese breme mnogih objeda i kleveta. Radi se, dakle, o pogrešnoj taktici u igri konflikta, koja iz želje za prevelikom kooperacijom dovodi do popuštanja koje šteti samom akteru popuštanja. U ovom slučaju, odustajanje od Granića se može protumačiti - a tako će i biti - kao izraz slabosti cijele "oporbene koalicije" i njene loše igre u, doduše nepovoljnim, zadanim okvirima. Nisam baš siguran da će glasačko tijelo honorirati ovakav "meki pristup" i olako odustajanje od Granića. U sukobima u kojima ne postoji prethodni konsenzus za "kooperativnu igru", kao što je to slučaj u Hrvatskoj - gdje dominira konfrontacijski pristup, prebrzo pristajanje na kooperaciju pod svaku cijenu može se prije protumačiti kao znak slabosti i, stoga, povod za eskalaciju sukoba! Teoretičari discipline rješavanja sukoba tumače taj "sindrom popuštanja" kao potencijalnu opasnost veću i od konfrontacije, ako je druga strana nenavikla da prihvati prijelaz od konfrontacije na kooperaciju kao znak dobre volje i da na tu gestu odgovori isto takvim kooperativnim signalom.

Što to znači u konkretnom konfliktu, kakav je sukob oko zagrebačkog gradonačelnika? Efekti su isti, kao i kod modela takozvane "zatvoreničke dileme", o čemu je već bilo govora u *Arkzinu*, na primjeru balkanskog konflikta: jedan od zatvorenika prizna počinjeno zlodjelo. Drugi, međutim, izda dogovor i izabere konfrontacijsku strategiju, što njemu donese slobodu, a prvome smrtnu kaznu. Slično se može dogoditi i u ovom slučaju, tako da se može predvidjeti da će, ostane li dosljedan svojoj metodi "konfrontacijske politike", predsjednik Republike odbiti i drugi izbor opozicije za gradonačelnika. U tom slučaju, rezultat prijevremenih izbora će biti neizvjestan. Jedino bi iznenađenje moglo nastupiti, kad bi se predsjednik iznenada opredijelio za "kooperativnu strategiju": u tom slučaju bi igra bila složenija, ali bi se time demokracija u Hrvatskoj mogla bar malo i nakratko stabilizirati i predahnuti, jer bi se bitka vodila oko realnih pitanja, a ne fiktivnih.

No, oporba je propustila jednu međustepenicu, koja je mogla istovremeno biti i znak kooperacijske strategije, ali i znak principijelne obrane svojih ljudi: izgleda da se toga nitko nije sjetio u redovima opozicije. Radi se o tome, da se na odluku o neprihvaćanju Granića moglo i trebalo reagirati drugačije: jedan od mogućih principijelnih odgovora mogla je biti, primjerice, ostavka dr **Tomca** na mjesto predsjednika Skupštine grada Zagreba, i izbor dr Granića na to mjesto, jer taj položaj ne zahtijeva formalno-pravno prihvaćanje od strane predsjednika Republike. S druge strane, dr Tomac je u tom slučaju mogao biti izabran na mjesto zagrebačkog gradonačelnika, čime bi znatno otežao predsjedniku Republike odluku, s obzirom da je on "persona grata" na Dvoru, a njegova stranka uživa povjerenje stranke na vlasti, upravo zbog naglašene "kooperativnosti" i benignosti u odnosu na vlast, politiku, i sudbinu države. Takav bi potez - izbor Granića za predsjednika Skupštine, a Tomca za gradonačelnika, bio znak da se politika vodi u pravcu razvoja kooperativne demokracije, ali se istovremeno čvrsto stoji iza ljudi i ideja koje nemaju baš ničeg subverzivnoga, niti su opasne za postojeći režim, osim kao alternativa nakon što se glasačko tijelo umori od upravljačke neefikasnosti, korupcije, autoritarizma i, konačno, nesposobnosti da se izgradi moderni kapitalizam i moderna demokracija.

U takvoj propuštenoj šansi da se konflikt razotkrije kao mistificirana, imaginarna dilema, i da se izazove transparentnija reakcija političkog vrha čime bi se razgolitili u javnosti pravi motivi i pravi interesi stranke na vlasti, hrvatska se škola demokracije svela na dječji vrtić - na kindergarten! U tom kindergartenu je relativno lako zavesti red i neposlušnu dječicu privoljeti na poslušnost: u tom smislu ni pozicija ni opozicija nisu previše daleko jedna od druge.

Kolika se samo pompa digla oko **Latkovićeva** teksta u kojemu je iznesena teza da je "Franjo Tuđman brutalni diktator"! T. Tagirov dobro je replicirala u prošlom broju naše male tiskovine, riječima: *Pa što onda?* Stvarno, što su se ljudi toliko zabrinuli? Brutalni diktator, svirepi tiranin, himbeni vlastohlepnik, parezični krivousnik, ovo ili ono... takve ocjene neće promijeniti ničije mišljenje o našem vrhovniku. Oni koji su do Latkovićeva teksta vjerovali da je Tuđman brutalni diktator, aplaudirali su, jer su dobili još jednu potvrdu za svoja uvjerenja. Oni koji prije teksta u nju nisu vjerovali, rekli su: Latković otvoreno to može napisati i još ga nije stid? I nastavili su vjerovati da je *Otac domovine* nešto zbog čega svi skupa možemo i moramo biti *srećni*. Oni su također potvrdili svoje mišljenje, jer kakav je to diktator ako ga se tako javno može napasti?

No, prava bomba za predsjednika nije došla iz redova manje-više opozicijskog *Novog lista*, već sa stranica prorežimske *Slobodne Dalmacije*, i to u jezuitski lukavo smišljenoj formi fiktivnog dijaloga nepopravljivog optimista i još nepopravljivijeg pesimista. Nepopravljivi pesimist kudi današnje stanje u Hrvatskoj, smatra da mu je ranije bilo bolje, a da današnja vlast vrvi od diletanata, egzibicionista, pohlepnih skorojevića i karijerista koji su ovu vlast iskoristili samo za stjecanje velikih bogatstava.

U tom je tekstu prorežimske *Slobodne Dalmacije*, dakle, objavljeno slijedeće:

- Da će Vlada izdvojiti 13 milijuna maraka za uvoz novih automobila za potrebe reprezentacije, dok umirovljenici skapavaju jer su fondovi prazni;
- Da je **Boban** (Marinko?) jedini kupio kafić u kojemu je vođen "razgovor", ali osim njega nitko više, a da je "privatizirana" imovina vrijednija od deset milijardi dolara;
- Da je **Ivica Todorić** postao vlasnik Uljare, Jamničke, Intercontinentala jer mu je "Valentić držao svijeću" a ne zato što je vješt poduzetnik;
- Da je pomoćnik ministra obrane **Juras**, kupio pola Šibenika, **Hrvoje Šarinić** dobio proviziju od prodaje Dalmacijacementa, "uzeo preko **Orešara** bračkí kamen, hoće pošto-poto graditi nuklearke", a "nešto je sigurno maznuo i od cestovnih koncesija Francuzima. **Radić** pogađa poslove kao ministar obnove s Konstruktorom čiji je suvlasnik. **Valentić** kao premijer dao je koncesije svojoj tvrtki na uvoz nafte. Raspuštenica **Nevenka** postala je jednom od najbogatijih žena Evrope, a mali **Košutić** razgranao mrežu štedionica po cijeloj domovini, **Vidošević** na nepotrebnom uvozu dizelskih agregata digao čistih 3,5 milijuna maraka!"

"I tako redom, mogli bismo do sutra", zaključuje **Kutlin** nepopravljivi pesimist.

Ivana Paraća i Branka Mikšu naziva se "prevarantima, prekršiteljima zakona, rastrošnicima i korumpiranim tipovima" koji odlaze u veleposlanike da zametu trag; zapravo ih se nagrađuje. Navodi se i jednog drugog veleposlanika - smijemo li pretpostaviti da je riječ o **Mimomiru Žužulu** - koji "za godinu dana sagradi vilu na Pantovčaku i još dođe u posjed tvornice čarapa koje prodaje Hrvatskoj vojsci".

Jedinu suglasnost dvojica sugovornika, kao fol, postižu oko ličnosti **dr Franje Tuđmana**, za kojega obojica vjeruju "do kraja", jer on "ni za što ne bi prokockao svoju povijesnu misiju". Ali, nažalost, eto, svi ga nešto obilaze, podilaze mu, slave ga i hvale, udvaraju mu se, a njemu neugodno, od svih tih materijalista i poltrona.

Potom idu i političke primjedbe: da Hrvati danas nisu ništa u Bosni: točnije, oni su "manjina, sutra ni to. Dali su nam Drvar, Petrovac, Grahovo. Pa tu nema ni jednog Hrvata", kaže nepopravljivi pesimist. To su pusti krajevi, mjesta za koje nikada prije nisam čuo." "Nisam ti ja još siguran ni u povratak Slavonije, a i o Prevlaci nešto stalno muljaju...".

Tu negdje se polemika sadržajno iscrpljuje; pesmist tvrdi da mu je dosta pozdravnih brzojava s Bornea, Celebesa, Mozambika i sličnih država-prijateljica smještenih na nepoznatim koordinatama između velike Amerike i mnogoljudne Kine; "jedini pred kojim skidam kapu je onaj siroti hrvatski vojnik koji je u rat pošao čista srca".

Dolazi bolje vrijeme, tješi ga ovaj.

"Meni je", kaže pesimist, "ostalo malo i ne mogu razmišljati o dalekim nekim naraštajima".

Optimist - za kojega saznajemo da je "razočarani hadezeovac", možda čak i *barakaš!* - objašnjava da se s njim ništa nije dogodilo, već "s njima", bivšim partijskim drugovima, koje je revolucija - još jednom - pojela.

Nakon objavljivanja ovog teksta, **Josip Jović** se umorio i smijenjen je s mjesta glavnog i odgovornog urednika *Slobodne Dalmacije*. **Viktor Ivančić** objavio je da, prema pouzdanim informacijama, iza teksta glavom i bradom stoji **Vladimir Šeks**! To nije neobično, jer je očito da je napad usmjeren prema jedinoj osobi koju se u ovom dijalogu brani - **Franji Tuđmanu**, za kojega se može čuti da je doista ozbiljno bolestan. Naime, nema logike da se napada **Nevenku Tuđman, Dejana Košutića**, i sve ostale (njegovog najintimnijeg intimusa **Šarinića**, omiljenog tenis-partnera **Brunu Orešara**, i ostalu škvadru) a da je u svemu samo djedica nevin. Upravo obrnuto!!!

Bolji poznavatelji političkih prilika u Hrvata već duže vremena tvrde da će se jedini ozbiljan politički sukob u našoj zemlji odvijati unutar HDZ-a, te da povodi neće biti ideološki (ustaše-partizani), već vlasnički. Čini se da se taj proces upravo počinje događati, i to u žestokom tempu. Ovom prilikom koriste se argumenti "ljevice" (napadi zbog materijalne koristi, uglavnom protupravno stečene), jer je netko pametno zaključio da je na tom terenu HDZ-ov vrh najslabiji. Taj proces upravo je otpočeo - odvija se očito na stranama državnog tiska - i teško mu je nazrijeti kraj. U svakom slučaju, nažalost, opet nas čekaju uzbudljiva vremena.

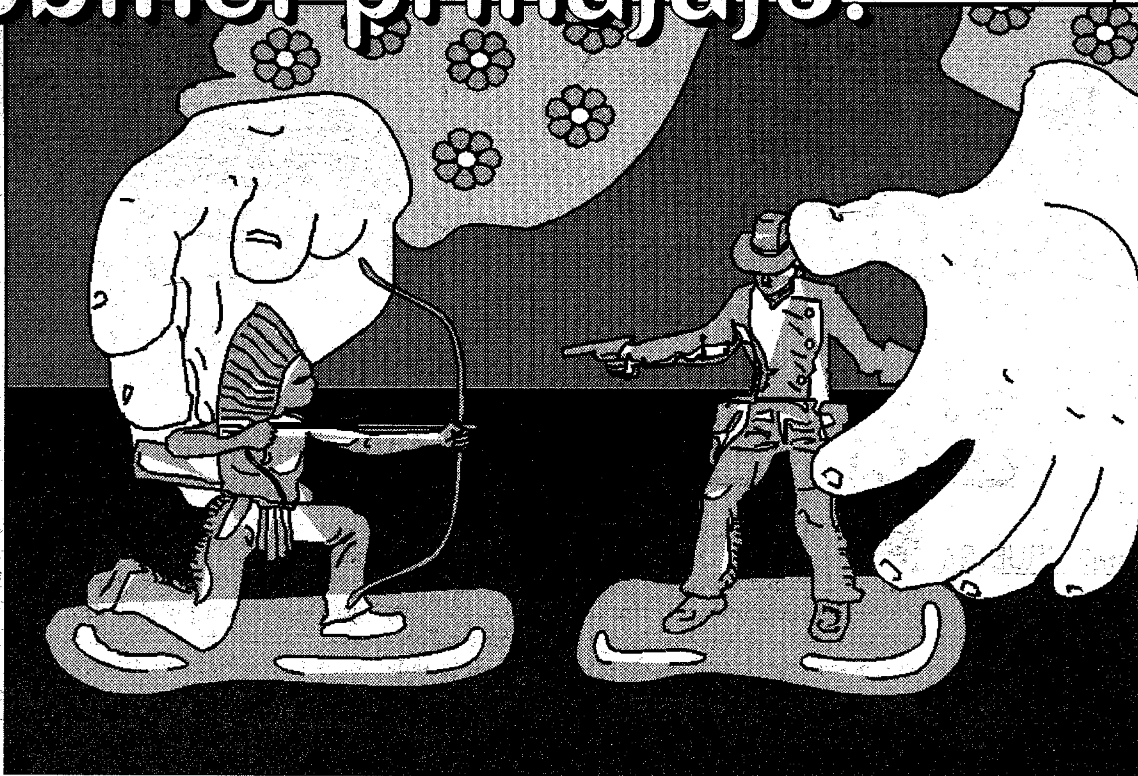
Vanjski rat samo se preselio u unutrašnjost.

Feral je objavio da iza teksta "Nepopravljivi optimist i nepopravljivi pesimist" glavom i bradom stoji Vladimir Šeks! To nije neobično, jer je očito da je napad usmjeren prema jedinoj osobi koju se u ovom dijalogu brani - Franji Tuđmanu, za kojega se može čuti da je ozbiljno bolestan. Hoće li Šeks politički preživjeti novi izazov predsjedniku?

Piše: Vanja NOVAK

Jakobinci prihajajo!

Ova ljupka ilustracija courtesy Karešin Blaženko tzv. Karo, djelatnik na crtanome paće i animiranom filmu, široj publici znan ne samo kao autor angažiranog stripa u prošlom broju već i kao gitarist popularnih skupina Pčelica Maja (F), Vudumybudu i još nekih kojima ni imena ne znamo

J'ACCUSE

Pravo na pobačaj - pitanje života ili lopovluka?

Kuda lete hrvatske rode

Piše: Tatjana TAGIROV

U ovoj zemlji, saborski genijalci koji nikada nisu ni "prismrdili" u ginekološku ambulantu zajedno sa svojom (ne)zakonitom, imat će i ubuduće dovoljno (državnog) novca da abortus plate ondje gdje se to još ne smatra zločinom. Dotle će se u Hrvatskoj žene umirati od posljedica ilegalnog pobačaja, neadekvatnih uvjeta, i trke za novcem naglo probuđenih "prigovarača savjesti", koji su se nakon tko zna kojeg tisućitog abortusa sjetili - da bi svoju nepostojeću savjest mogli i unovčiti.

Nakon višestoljetnog plaćanja danka u krvi naših najboljih sinova i kćeri, kaže **Marija Bajt**, saborska zastupnica, potrebna nam je temeljita duhovna, moralna i demografska obnova! Sudbina hrvatske države "u rukama je i čestitih hrvatskih žena i djevojaka". Ovo "**i**" vjerojatno znači da, onako demokratski, a bogami i demografski, i one "manje čestite" *ima da pomognu* da ne izumru Hrvati. Gospođa je izjavila i ovo: "Jedan od razloga izumiranja Hrvatske su i obitelji s jednim ili dva djeteta i upitala bih naše muževe kuda to lete hrvatske rode?". Valjda je to pitanje bilo u uskoj vezi s "čestitošću". Samo čestite žene, naime, imaju muževe, ako i oni nisu "izumrli" na ratom zahvaćenim povijesnim prostorima neodvisne Hrvatske.

Primitivčine!

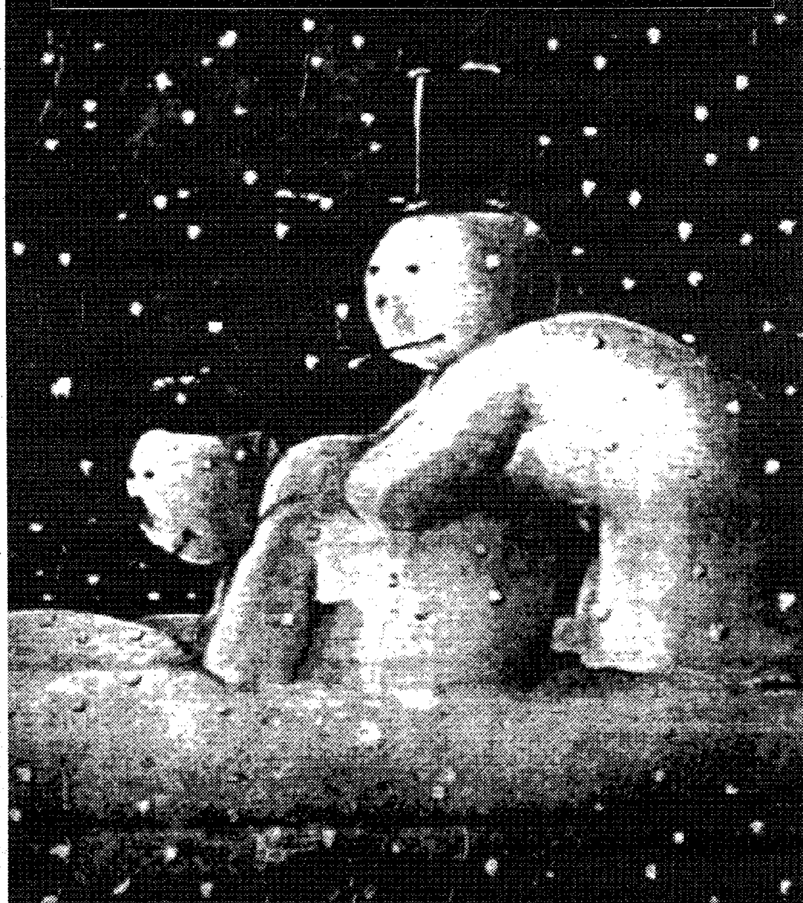
Nevjerojatno, ali na kraju ovoga stoljeća, velik broj naših - od naroda izabranih (negdje, doduše, uz božju i vrhovničku pomoć - namještaljkama) - saborskih zastupnika, trebalo bi svrstati u ladicu pod imenom: *primitivčine!*

Jedan od diskutanata imao je slijedeću opservaciju: "Misterija začeća života je božji posao. Guranje naših prljavih ruku i prstiju u to sigurno je grijeh". Gospon, koji je svoju djecu valjda radio svojim prljavim prstićima (umjesto "s onom stvari", pa je to jedinstvena pojava, ne samo u hrvatskoj demografiji) i umiješao se Svevišnjem u radnju, ipak bi roditeljima dopustio da sami "autonomno i slobodno" odluče da li će "učiniti taj grijeh" (abortus, naime), ali je na nama - ako usprkos svemu takvu odluku donesu - "da im na određene načine otežamo učinjenje toga grijeha".

Ivan Lacković (Županijski dom) ponovio je staru tezu *prolife* pokreta - dotični je, naime, poznavao "jednoga profesora visokog ranga u Americi" (!), i pitao ga: "Je li onaj moment kad se *začme* čovjek, ona grudica mesa, je li to čovjek? On je materijalist, on je rekao čovjek. I učiniti zločin prema tom momentu, prema začeću, zločin je kao ubiti čovjeka". Zatupnik **Ivan Gabelica** podržao je državni plan da se život štiti od začeća do smrti: "Zbog toga se treba jasno odrediti prema pobačaju. Bez obzira u kojoj je mjeri to rašireno, ali treba jasno stati na stajalište da je s moralnog i nacionalnog stajališta pobačaj zločin. On se protivi moralnim temeljima na kojima počiva ova kultura. Ova kultura počiva na dekalogu, na deset zapovjedi božjih, od kojih jedna glasi: ne ubij. A svaki pobačaj je ubojstvo, jer život nastaje onog trenutka kad je novo biće začeto... i njega treba štititi. Druga je stvar na koji ćemo način to štititi...".

Hrvoje Hitrec je malo "benevolentniji" od Gabelice: "Mislim da se radi o prvorazredno važnom pitanju i da bi trebali *jednom za svagda* reći ovo: da žena može odlučiti o tome hoće li imati dijete ili ne, ali to može odlučiti *prije začeća*".

Međutim, o odgovornom roditeljstvu (ako dobrohotno shvatimo Hitreca), izjasnio se **mr Ante Takić**:

Ako je abortus ubojstvo, onda je drkanje - genocid! (grafit s jedne od zagrebačkih fasada)

"U jednoj analizi Splitsko-zadarske nadbiskupije od '75. do '84. svaki šesti brak je nepolodan. Nadalje, kao uzrok je kontracepcija, dakle ne samo abortus, nego *općenito kontracepcija*. Pa vi znate da su bila obrazovana i savjetovališta za kontrolu plodnosti!".

Da li su to izabrani predstavnici - po Hitrecu i mnogim drugima - najstarijeg evropskog naroda (a zar to nisu bili i Srbi, prije nego su se odmetnuli u nebeski narod?), odlučili napokon nasmijati svoje *balkanski napaćene* žene nakon stoljeća "plaćanja danka u krvi" i "komunističkog mraka"?

Da te priče ne slušamo od starta mlade demokracije, koja se na moral poziva isključivo kad su drugi u pitanju - pa bile to manjine ili žene, ili netko sasma treći, ali ne i kad je vlastiti lopovluk i pljačka neviđenih razmjera posrijedi, mogli bi i povjerovati da naša vlast ima smisao za humor. Stvari su, na žalost, drugačije.

Savjest mjerena kešom

U godinama lupetanja po novinama i eteru, pokušala se razviti stigma nad ženama koje se odluče na pobačaj, kao i nad liječnicima koji ga obavljaju. No, dok su žene prisiljene pribjegavati, kad ih život primora, i tom rješenju, na liječnike se može utjecati - bar osudom moralne javnosti, i tvrdnjom da nisu liječnici, nego - zločinci.

Prvi veliki skandal dogodio se u Zadru. U tamošnjoj bolnici, nakon "godina mraka" i - valjda - zabluda (sic!), dugogodišnji ginekolozi odbili su činiti pobačaje. Trenutak je to, *nota bene*, kao i ovaj sadašnji, uostalom, kad je još na snazi Zakon kojim je isti ginekološki zahvat - legalan. Umjesto da protiv liječnika nadležni ministar poduzme zakonski postupak, on mrtvo-hladno izjavljuje: riješit ćemo problem dolaskom drugih liječnika, kojima čin abortusa nije čin protiv njihove savjesti.

Nije važno što će žene (one koje imaju novca) putovati u neki drugi grad i drugu bolnicu, niti to, naravno, što se liječnicima savjest, nakon desetljeća rada, naglo probudila.

Prije nisu smjeli imati savjest zbog jugokomunističkog mraka? Ne, oni su naprosto oduvijek - i u mraku i u tzv. demokraciji - moralne i ljudske - nule!

Drugi skandal - bar onaj javni - događa se u Splitu, ali ponešto različit od zadarskog. U javnost je procurila informacija da liječnici iz splitske Kliničke bolnice odbijaju obavljati pobačaje u zakonom garantiranim i sigurnim bolničkim uvjetima, a istodobno ih vrše u svojoj privatnoj praksi, što i skupo naplaćuju. Nakon toga, početkom siječnja ove godine, uslijedilo je prvo otvorno pismo **Grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e.** ministru zdravstva RH **dr Andriji Hebrangu**, kojim se traži hitna istraga, te ako je cijela priča točna, da se iniciraju primjerene disciplinske i zakonske mjere protiv dotičnih liječnika i o tome obavijesti javnost. U pismu koje potpisuje koordinatorica Grupe **Vesna Kesić**, navodi se da je - u slučaju točnosti podataka - riječ o najgrubljem kršenju zakonitosti, elementarne liječničke etike i ženskih prava.

Ministar odgovara, prilažući "očitovanje" ravnatelja KBC-a Split i konstatira: *"Iz očitovanja jasno se uočava da se prekidi trudnoće u KB 'Firule' obavljaju po zakonskom ustroju"*.

A iz ministrovog odgovora jasno se uočava da - ili nije pročitao "očitovanje" ravnatelja KB "Firule", ili se pravi lud.

Jer, tamo piše: da je u vezi ministrovog dopisa, i brojnih napisa u novinama na istu temu, ravnatelj prozivane bolnice **dr Mihovil Biočić**, slobodan izvijestiti slijedeće: da Stručni kolegij Klinike za ženske bolesti i porode KB Split nikada nije donio odluku o zabrani prekida trudnoće u toj ustanovi. "U KB Split obavljaju se prekidi trudnoće sukladno zakonskim propisima i zakonskim indikacijama. (...) Socijalne indikacije za prekide trudnoće također se obavljaju, osim ukoliko liječnik, određen taj dan za zahvate, na to ne pristane. Da li se prekidi trudnoće obavljaju izvan KB Split nije mi sa sigurnošću poznato, jer je to izvan moje nadležnosti".

No, nakon tih konstatacija, slijedi ovo: "Štovani gosp. ministre, u više navrata sam usmeno upozoravao da postoji i *crna privatna praksa* u Splitu (i ne samo u Splitu), koja ugrožava čitav sustav zdravstva. Primjerice, nije moguće napraviti niz laboratorijskih pretraga u službenim privatnim ordinacijama (jer nisu tako opremljene), a privatni liječnici ih realiziraju, iako nemaju ugovor s ustanovom u kojoj je to moguće učiniti. Postoji niz indicija da pravna država ne funkcionira u ovom segmentu i to u stručnom i pravnom smislu.

Bojim se, da će biti teško održati sustav, ukoliko nema sankcija za eventualne kršitelje sustava. Vjerujem da je to neznatni broj zdravstvenih djelatnika koji ugrožavaju sustav, a time i egzistenciju golemog broja onih koji žive od svog poštenog rada i koji su skromno plaćeni za svoj trud, ali vjeruju u svoju državu.

Štovani gosp. ministre, vjerujem da ćemo zajedno uložiti napore za očuvanje projekta, čije su vrijednosti iznad dnevnih i vlastitih interesa".

Ravnatelj dr Biočić se, očito, bezrazložno ponadao. Odgovor ministra to dokazuje.

Da, ministre!

Grupa **B.a.B.e.** i koordinacija ženskih grupa potom upućuju i drugo otvoreno pismo, temeljeno na prepisci s ministrom i njegovoj prepisci s dr Biočićem. Zanimljiva je konstatacija iz pisma da Split nije jedini medicinski centar u kojem se krše pravni propisi kad je u pitanju pobačaj - rezultati njihove ankete o obavljanju pobačaja sa socijalnom indikacijom su slijedeći: "U Vinkovcima, Đakovu, Gradišci i Požegi odgovori su bili da se takav prekid trudnoće u mjesnim bolnicama već dulje vrijeme ne obavlja. Na inzistiranje naše anketarke da je riječ o vrlo teškoj socijalnoj situaciji, u bolnicama u Vinkovcima i Gradišci dano joj je na znanje da bi se nešto možda i moglo učiniti - u bolnici, nisu joj nuđeni abortusi 'na crno' - no, evidentna je bila nelagoda i suspregnanje medicinskog osoblja, sestara i liječnika. Jedan je liječnik odbijanje obavljanja zahvata obrazložio: 'Ne želim da se pročuje da sam ubojica djece'. U bolnicama u Varaždinu, Zadru, Šibeniku i za pobačaj iz socijalnih razloga potrebno je imati neku vrstu 'odobrenja od ginekologa', odnosno savjetodavne komisije. Prema našem shvaćanju postojećih propisa takav zahtjev također ograničava legalna prava žena. U ostalim bolnicama prekid trudnoće obavlja se bez problema, ali po vrlo različitim cijenama, od 200 do 500 DEM".

U Zagrebu, dodajmo, u nekim bolnicama su već formirane tzv. komisije, sastavljene od stručnjaka raznih profila, pa i svećenika - *zna se* koje vjeroispovijesti, koje žene pokušavaju ("pod obavezno") uvjeriti da ne čine "grijeh" i "ubojstvo". Da li je netko drugog uvjerenja, vjere (pa i - da li baš malobrojni - ateisti?), *moranja*, ne pitaju - komisija je obavezna. Iako - protivna zakonu!

Hrvoje Šošić, predsjednikov zastupnik u Županijskom domu lakonski izjavljuje: "Hrvatski Caritas, to ste dužni kao Vlada objaviti, prima svako hrvatsko dijete i svaka žena koja ga hoće ubiti neka prije odluči da ga daruje, crkva ga prima i ako ga rodi, ona ima manje poteškoća nego da ga ubije".

Gdje je tu čovjek-žena, i što ćemo s djecom neke druge nacije? Ili je ubojstvo samo ubojstvo "hrvatskog zametka"?

Upće, primitivci su čak i, pretpostavljeno: intelektualcima-ginekolozima naturili osjećaj grijeha, o ženama da ne govorimo. Isti **don Ante Baković** pita hrvatske žene zašto ne rađaju, ne idu u rovove i ne rade "bezobrazne pokrete" u kojima će nastati mali Hrvati koji će, bez pitanja i prava na život na koje se neprestano pozivaju, ginuti za "više ciljeve". Ista **Ružica Čavar**, "vikalo" prolife pokreta tvrdi da i silovana žena *ima da rodi* - nije dijete krivo što mu je otac (otac?) silovatelj!

Sabornike kod ginekologa

Ne treba biti feministkinja (dotična autorica teksta to, naime, po opredijeljenju nije) da se preporuči glasnim i uglavnom ostarjelim zagovarateljima novog terora nad ženama, manjinom koja to nije, da odu jednom na ginekološki stol - i vide koje je to zadovoljstvo kad im se čeprka po utrobi. Naročito ako je posrijedi potencijalni novi život za čije rađanje nemaju uvjeta.

Rijetko koja žena, naime, koja odlazi na abortus, to doživljava kao kontracepcijsko sredstvo. To je tek izlaz iz nužde. No, u ovoj zemlji, saborski genijalci koji nikada nisu ni "prismrdili" u ginekološku ambulantu zajedno sa svojom (ne)zakonitom, imat će i ubuduće dovoljno (državnog) novca da (ako su još uopće u mogućnosti) rezultate svojih "bezobraznih pokreta" plate tamo gdje se to još ne smatra zločinom. Dotle će se Hrvatska vraćati u prošlost, i njene žene umirati od posljedica ilegalnog pobačaja, neadekvatnih uvjeta, i trke za novcem naglo probuđenih "prigovarača savjesti", koji su se nakon tko zna kojeg tisućitog abortusa sjetili - da bi svoju nepostojeću savjest mogli i unovčiti.

A riječ je tek o državnom nametanju neslobode, ovoga puta ženama (ili bolje: roditeljima), nemoralnom kao što je slučaj sa svim ljudskim pravima uopće u ovoj zemlji otkad su na vlasti. Sve pod izlikom - zaštite života!

Kako popraviti krvnu sliku nacije ili izumire li jedan od najstarijih povijesnih europskih naroda?

Piše: Boris RAŠETA

Aj vona tuc-tuc!

Moglo bi se dogoditi - upozorava apokaliptički Drago Krpina, stručnjak za normalizaciju međunacionalnih odnošaja - da sada, kad imamo hrvatsku državu, ta država izgubi osnovni smisao svog postojanja: Hrvati kao narod, naime, nestaju! Ako bi se sadašnji demografski trendovi nastavili, Hrvatska bi - prema procjenama Američkog statističkog *ureda* - bila jedna od svega četiri zemlje koje bi 2017. godinu dočekale s manje stanovništva no što ga imaju danas. Druge tri su - za one koji to žele znati - Bugarska, Italija i Belgija.

Američke podatke potvrđuju i domaći. Kako piše u *Prijedlogu nacionalnog programa demografskog razvitka Hrvatske,* godišnje "više Hrvata umire nego li ih se rađa:" s gledišta budućnosti ovi su procesi "pogubni, jer ova opaka zbilja ima usmjerenost negativnog porasta pa bi iz godine u godinu demografska slika Hrvatske mogla biti sve nepovoljnija" i voditi prema spomenutom ishodu.

Porazne brojke

Ako se probijemo kroz slikovite formulacije tipa "usmjerenost negativnog porasta", doći ćemo do brojki koje govore slijedeće: 1950. godine u Hrvatskoj je rođeno 96.560 tisuća živorođene djece i 47.292 umrlih, prirodni prirast je dakle iznosio 48.208; 1990. godine živorođenih je 55.409, umrlih 52.192, prirodni prirast iznosi 3.217. "Jasna je tendencija 'nultog prirasta' koja je već 1991. prešla u prirodno smanjenje i iznosila je -0,6 promila"! Ali, već četiri godine zaredom u Hrvatskoj umire više ljudi nego što ih se rađa. "Dijelom je to posljedica srpske agresije i rata protiv Hrvatske, ali je ponajprije plod dugotrajnih nepovoljnih demografskih kretanja."

Godine 1991. je broj umrlih bio za 3.003 veći nego broj rođenih!

Ove procese pojačava i negativni migracijski saldo, jer se prema navedenim procjenama iz Hrvatske u ovom stoljeću iselilo čak 900 tisuća ljudi, mahom etničkih Hrvata. Od tog broja, nešto manje od polovice otišlo je poslije drugog svjetskog rata.

Istodobno, izumire i selo: proces depopulacije zahvaćao je 1990. godine 54 posto ukupnog broja tadašnjih općina. Od 1953. do 1981. proces depopulacije zahvatio je čak 82 posto naselja.

Spolna reprodukcija stanovništva također je nepovoljna: žensko stanovništvo obnavlja se po stopi od tek 0,79 (prosta reprodukcija zahtijevala bi stopu 1,0).

Negativnim procesima valja pribrojiti i starenje stanovništva, koje je više nego izrazito: 1953. srednja (medijarna) starost u Hrvatskoj bila je 27,1 godinu, dok je 1991. prosječni stanovnik Hrvatske star čak 36 godina, što Hrvatsku stavlja u red najstarijih zemalja u Evropi, koja od svih kontinenata ima najstarije stanovništvo! Istodobno, sužava se tzv. "dječja baza" a širi se skupina stanovnika starih više od 50 godina. "Prema uobičajenim mjerilima radi se o ubrzanom starenju i vrlo visokom stupnju ostarjelosti hrvatske populacije. Možemo ustanoviti da su Hrvati kao jedan od najstarijih europskih naroda, nažalost, po demografskim mjerilima starački narod!" kaže dr. Radić.

Telegrafski, ovi se trendovi daju opisati u par formulacija. Hrvati izumiru. Sela nestaju; četiri najveća grada (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek) usisat će stanovništvo manjih naselja; nastavi li se starenje stanovništva uskoro ćemo krepati prehranjujući penzionere; sve će teže biti naći ženu jer je njih sve man-

nastavi čitati...

Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske puni je na ziv onog čega smo se pribojavali. S pravom! Budući da mi je optimizam urođena mana, neki aspekti programa učinili su mi se - u usporedbi sa prethodnim proizvodom te vrste - sasvim dobrima: socijalna politika ili glava 6. naslova "Prijedlog poticajnih mjera populacijske politike", na primjer. Pristojan dječiji doplatak, uvjeti i olakšice stanovanja roditelja sa više djece, porezne olakšice, dodjela dionica, režim rada i plaćanja jaslica i vrtića... Međutim, kao što je netko kazao pa i dokazao, na diskusiji koja je nedavno o tome vođena - tko će to platiti?!

U državi u kojoj nema novaca ni za što osim za vojsku, policiju i predsjednika (sa svitom) ovaj program djeluje kao okrutna šala! No neprilike što se tiče statusa žene, počinju već ovdje, pa tako prijedlog o trogodišnjem porodiljskom implicira da bi taj roditelj koji uzima tri godine dopusta, trebala biti majka: "Ukoliko je majka nezaposlena, za trajanja porodiljnog i roditeljskog dopusta dobivala bi prosječnu plaću u RH, imala bi zdravstveno osiguranje te bi joj tekao mirovinski staž". Za takav veliki period zakon bi morao jasno reći da ga oba roditelja ravnopravno dijele. U protivnom slučaju niti jedan poslodavac ne bi bio pretjerano sklon zapošljavanju žena koje će nestati na tri pa još tri godine i tako dalje. S pravom.

Tko će to platiti?

Obitelj kao tvornica. Sve mi je nešto poznato i liči na priče iz tridesetih godina u Njemačkoj i Rusiji!

U ostalim poglavljima nastoji ovaj program izgledati znanstveno i objektivno, pa su tu statistički podaci, dijagrami, mape itd. Doduše, sve izgleda isto tako traljavo i amaterski, a poglavlje br. 5 pod naslovom "Stvaranje pozitivnog duhovnog ozračja" (već vam je jasno, zar ne!) sačuvalo je obraz i duh pravog oca demografske obnove, don **Ante Bakovica**. Već sam početak je u velikom stilu: "Život čovjeka temeljna je vrijednost našeg društva te ga treba štititi od začeća do prirodne smrti. Ta zaštita mora biti moralna, zakonodavna i zdravstvena". Dakle ako baš nije jasno - a ne može biti jasnije - nema ništa od abortusa, jer će se život štititi od začeća i to zakonski. Što nam to spremaju, nije teško pogoditi. Nadalje, temeljna vrijednost nije individuum, već brak i obitelj. I to ne bilo kakav brak, da se neki ne povesele! "Brak kao zajednicu muškarca i žene društvo treba pomagati da bude stabilna i čvrsta. Tako bi se u njoj ostvarili svi ljudski preduvjeti za rađanje i odgoj". Obitelj kao tvornica. Sve mi je nešto poznato i liči na priče iz tridesetih godina u Njemačkoj i Rusiji. I da ne mislimo da im se omaklo ili da čitamo maliciozno, kažu dalje, da bi "govor i ponašanje javnih osoba trebao biti prožet stavom poštovanja prema životu od začeća do prirodne smrti kao i stavom poštovanja prema ženi, braku i obitelji". Ovo spada doista u mračnije teze viđene u našoj ionako dubokoj mrklini. Predviđa li naš vrli zakonodavac i policiju misli koja će nadzirati javne osobe da li govore što im ovakav prijedlog nalaže? I drugo, ako bismo se pravili ludi pa ne htjeli vidjeti stupidnost i opasnost teze o poštovanju žene, očigledno isključivo u funkciji rađalice, onda bi se muškarci trebali uvrijediti zašto nisu i oni spomenuti kao spol.

Ima tu i "pozitivnih stavova prema ženi, spolnosti i novom ljudskom životu..." Na što se misli pod pozitivnim stavovima, "koje treba utkati u udžbenike za osnovnu i srednju školu (priroda i biologija)"? U toj dobi "bitan je stav osobe koja prezentira gradivo" - eto nas, dakle, opet kod nadzora misli i stavova. Isto tako "U srednjim školama treba mlade pripremiti na odgovorno roditeljstvo". Vidimo, imat će **Ljilja** pune ruke posla.

Nakon ovoga nemam snage za još komentara. Umjesto toga završit ću sa po mom sudu najglupljom rečenicom iz zakona.

"Ljepotu obiteljskog života treba promicati preko mass - medija".

Živjeli!

Piše: Đurđa KNEŽEVIĆ

Program demografske obnove Hrvatske jasno ukazuje na činjenicu da daleko više Hrvata izumire pod HDZ-om, nego pod SKH-om! Znači li to da prosječan Hrvat vidi budućnost svog djeteta još težom nego za nenarodnog i protunaravnog režima? Ili programom demografske obnove neki demografski mangup lucidno ruši HDZ iznutra? Do odgovora na ovo pitanje možda i izumremo...

Račun bez krčmara

Stipe Šuvar, sveučilišni profesor i nastavnik (i) demografije: što mogu obnovitelji?

Ako se i bude provodio program demografske obnove, u Hrvatskoj se neće u dogledno vrijeme rađati više Hrvatica i Hrvata (a za one koji to nisu začetnicima i tvorcima programa ionako nije stalo) nego što će ih umirati.

Program više ima propagandističko (promidžbeno) nego praktično značenje. Inspiriraju ga konzervativne snage u hrvatskom društvu i pri tom računaju prije svega na - u smislu vidokruga i socijalne i odgovornosti - zaostaliju populaciju.

Hrvatska je negdje uoči ovih turbulentnih zbivanja u posljednjih pet godina bila dosegla vrhunac (ili dno) demografske tranzicije. I tek što se bila osjetila tendencija da bračni i vanbračni parovi umjesto jednog ili dvoje imaju dvoje ili troje djece, došlo je do prekida jednog višemanje civilizacijskog uspona sa elementima blagostanja i za šire slojeve i do ulaska u tranzicijsko razdoblje u smislu promjene sistema vrednota ali i na gospodarskom i socijalnom planu.

Kako stvari sada stoje, bar u idućih pola stoljeća velika većina hrvatskih građana živjet će u materijalnoj oskudici, a neće bogme biti ni duhovno bogati osim u smislu puke ili hinjene pobožnosti i paradnog domoljublja. Ali će se u avanturu podizanja više djece upuštati samo oni koji baš i ne osjećaju odgovornost prema sebi, vlastitom potomstvu i domovini. Veći su izgledi da iz Hrvatske više ljudi iseljava nego što se u njoj rađa. A to se već i sada događa. Stimulirati za rađanje sposobne žene, da se pretvore u neke male tvornice djece - pa makar im se dodjeljivala i prečasna zvanja i odličja - a da se ne garantira ni petina troška već za čin rođenja djeteta, neće dovesti ni do kakve demografske obnove, neće iole promijeniti sadašnje depresivne tendencije, zabrinjavajuću depopulaciju. Jedino što će nas ideolozi demografske obnove, uz sve druge njima drage obnove, beskrajno gnjaviti svojim propovijedima, pritiscima pa možebiti i ucjenama.

Posao uz zaradu dovoljnu za pristojan život i podizanje djece na suvremenoj, a rastućoj civilizacijskoj razini, zadovoljavajući uvjeti stanovanja i dobri izgledi za pojedinca da postigne "karijeru" za kojom teži - to su odlučujuće, pa i jedine značajne pretpostavke i za stvarnu demografsku obnovu Hrvatske.

je u ukupnoj populaciji. Onda ćemo opet morati u Banja Luku po udavače kojih tamo, navodno, još uvijek ima u izobilju. I onda - Jovo nanovo!

Razlozi? Opaka himbena urota nenarodnih režima, odnosno "vladavina protunaravnog komunističkog sustava i protuhrvatske jugoslavenske države." Citat - dakako - pripada najvećem hrvatskom demografu.

Protiv urote

Četiri su cilja državnog programa: da bude više rođenih nego umrlih; da bude manje iseljavanja a više povratka iz iseljeništva, te da hrvatsko pučanstvo bude "bolje raspoređeno" na čitavom prostoru države. U tom cilju smišljene su i stimulativne mjere: svrsishodniji razmještaj pučanstva, strategija naseljavanja slabo naseljenih područja države, izrada demografskog atlasa Hrvatske te organizacija i poticanje znanstveno utemeljenog i sustavno praćenog kretanja stanovništva Hrvatske i Hrvata u svijetu.

Ako se iz ovoga programa eliminiraju reda radi stavljene uljudbenice - poput tvrdnje da je riječ o programu demografske obnove koji bi trebao važiti za sve stanovnike (građane) Hrvatske - onda je njegovu bit moguće iskazati u dvije kratke teze. Prvo, program je namijenjen primarno za proširenje demografske baze etničkih Hrvata (tako ga je razumio - posve pravilno, uostalom - i veći broj saborskih zastupnika koji su o njemu kasnije raspravljali). I drugo, njegova je osnovna intencija vojno-političko-geostrateške naravi (spartanski uzor: to se vidi i po procjeni strateške važnosti pojedinih područja, poput Okučana); program nije zamišljen kako bi što više novorođenih Hrvata uživalo na ovome svijetu, takvom kakvog nam je Bog dao, već kako bi - u slučaju neke nove barbarogenijske najezde bilo moguće mobilizirati adekvatnu masu topovskog mesa. Hrvatsku - etnički još do jučer šaroliku - treba unificirati tako da na svakoj stopi hrvatske zemlje žive samo, ili uglavnom, Hrvati. Ovaj program je - politički - dakle samo nastavak petogodišnjeg etničkog inženjeringa, čije su sredstvo bila i "humana preseljenja". Izvedbeno, on je nastavak potemkinovske strategije vladajućeg nam HDZ-a.

Kako do Pampersa

Problem je u naime u slijedećem. Većina civiliziranog hrvatskog pučanstva navikla je u razdoblju ekonomskog prosperiteta sedamdesetih i druge polovice osamdesetih živjeti razmjerno solidnim standardom, gdje su djeca - u vidu troškova - bila kalkulirani moment osobnog blagostanja, a ne radna snaga za obrađivanje polja! Rat nas je, u ekonomskom smislu, vratio u diluvij, i djeca postaju enorman trošak. Špekulacije o opstanku nacije su zanimljive, ali treba platiti pampersice, mlijeko i ostalo. Potom treba platiti stanarinu, režije i izgradnju respektabilne vojne sile. Treba platiti avion jer se predsjednik ne može voziti biciklom. Biciklima se ne mogu voziti ni ministri, a ni župani, dožupani, kao ni predsjednici općina - jer mi smo ipak jedna stara europska zemlja. Treba preživjeti i tranziciju koja se u hrvatskoj varijanti svela na pretvorbu; treba kupovati monopolno Todorićevo ulje skuplje dva puta od austrijskog - u zemlji koja ima žitnicu Evrope, zvanu Slavonija. I tako dalje, i tako dalje... Uz sve to, tko će praviti djecu na koje će trošiti lovu do njihove dvadesete godine kada ona postanu dovoljno zrela da zaključe kako im je bolje na Novom Zelandu? I dočekati samotnu starost? Bolje je štedjeti, je je ova vlast umirovljenicima samo za par godina uspjela drpiti tek 18 mirovina!

Ukratko, za demografsku obnovu - koja jest potrebna, jer je riječ o ozbiljnom problemu - uvjet je da nas obnovitelji ostave na miru. Nekoliko paradoksa - koji su im promakli - o tome jasno govore. Prvi od njih je, da sada, kada je Hrvatska prvi put samostalna država, broj umrlih prerasta broj živorođenih. U Programu se priznaje da rat nije kriv za to. Što je onda? Nenarodnog režima više nema. Srbi su - a da to u prikazu demografskog stanja nacije nije ni rječju spomenuto - otišli, "naprosto otišli", kako reče Zvonimir Berković. Tko je onda krivac? Drugi paradoks je, da Italija nije imala ni komuniste ni Srbe, pa opet Talijani - rečeno ovim rječnikom - "izumiru". Bugari su imali komuniste, ali bugarske komuniste. Belgija nije imala ni jedno ni drugo, ali i Belgijanci - izumiru!

Velemajstori koji su radili ovaj - navodno pozitivni program - tvrde da su se kod njegova smišljanja koristili iskustvima sličnih, prijateljskih zemalja, od daleke Švedske do mnogoljudne Francuske! Bilo bi to, otprilike, kao da se za poboljšanje skijaških uvjeta na Sljemenu koristimo iskustvima sličnih zemalja od Grönlanda do Abesinije!!!

Zaboravljaju se i neki drugi važni pokazatelji. Tako su, recimo, najveći prirodni prirast u bivšoj Jugoslaviji, osim kosovskih Albanaca imali bosanski Hrvati! I drugo, Srbi su na demografskom planu prošli još gore od Hrvata, što je valjda logično jer im se urotnička djelatnost razbila o glavu.

Baratanje podacima na ovaj način održava konstantnu dominaciju ideologije mlaćenja prazne slame. Demografski zahvati ne mogu se izvoditi u nekom izdvojenom, od društva otrgnutom demografskom zrakopraznom prostoru. Uvjet demografske obnove - jednostavno - jest, prije svega, demokratska, a onda i ekonomska obnova. Ili, kako je to lijepo rekao dr Jure Radić - mnogi prorokuju na temelju činjenica, a mi ćemo ih opovrgnuti! Iznenadit ćemo ih novim, demografskim čudom! Ko jebe činjenice!

> "Hrvatski narod je u svim burama i olujama prošlih vremena uvijek pronalazio dovoljno unutrašnje snage da opstane pa će i u ovom prijelomnom razdoblju povijesti, kad je konačno uspio stvoriti i učvrstiti svoju državu, pronaći prave putove da i u biološkom smislu na čvrstim i postojanim korijenima starog stabla izrastu nove mladice, i umjesto, kako mnogi na temelju činjenica pretskazuju, naroda koji izumire postati narod stabilnoga rasta na svim poljima!"
>
> U Zagrebu, na Dan državnosti, 30. svibnja 1995.
> Prof. dr. Jure Radić, potpredsjednik Vlade i ministar razvitka i obnove

Što kažu B.a.B.e.?

Novi demografski program nije ništa drugo nego još jedna ideološko-politička kampanja (usto i vjerski obojena) čiji je cilj skretanje pažnje sa stvarnih ekonomskih, političkih, socijalnih i razvojnih problema nacije, tvrdi - u formi teza za raspravu - **Vesna Kesić**, koordinatorica grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e. (Budi aktivna - budi emancipirana). Po njoj, ovaj program u sebi nosi "klicu represivnih mjera"; ograničava "ženska reproduktivna i ljudska prava (u vezi s natalitetnom stopom spominje se "zaštita 'života' od začeća do prirodne smrti); najavljuje diskriminaciju građana u odnosu na bračno stanje, proskibira govor i ponašanje javnih osoba i medija." Demografski program najavljuje opasne eksperimetne "planskog razmještaja doseljenog stanovništva, a otvoreno je rasistički u segmentu koji se zove "Selektivna imigracija" i govori o kvotama. Otvoreno se kaže da je redistributivna populacijska politika u funkciji političkih i vojnih prilika."

Konkretni jezik ovoga dokumenta - kaže se dalje - je skandalozan, a unatoč prividu znanstvenosti mjestimično i nepismen ("najvažnije prioritetne zadaće"), (što i nije čudno obzirom na to tko ga je pisao).

U bitnom, ovaj se dokument može svesti na dvije važne dimenzije. Prvo, on je inherentno rasistički, jer "mu svrha nije uvid u demografsko stanje nacije i dobrobit stanovništva, već popravljanje krvne slike nacije", i drugo, on je antiženski jer ženu tretira isključivao kao objekt ovog krvopopravljanja a ženama odriče i "sve druge kreativne i proizvodne potencijale osim reproduktivnih, ograničava njihova prava i pretvara ih u objekt manipulacije."

> Program demografske obnove predstavlja samo još jednu ideološku podvalu koja ima za cilj skrenuti pažnju javnosti sa bitnih problema društva

Takav program - osim što je izolacionistički, jer nas udaljuje od svjetskih trendova - je praktički posve neprovrediv; nerealan iz ekonomskih i socijalnih razloga, a ekonomski i razvojno neproduktivan. Nerazumijevanje globalnih trendova vidljivo je iz politikantskog objašnjavanja fenomena migracija, koje su svjetski proces koji se odvija na relaciji sjever-jug, a ne tek izraz opskurne antihrvatske zavjere.

Ukratko, zakonodavac je i ovom prilikom ostao dosljedan samom sebi!

stavi pravu stvar na pravo mjesto

Što je pokazala saborska rasprava?

> Kako se seljak iz Međimurja može baviti demografskom obnovom, ako seljak iz Širokog Brega uvozi jeftinije bikove iz Mađarske jer ne plaća prelevmane i time mu uništava reprodukcijsku osnovicu?

U više-manje tugaljivoj raspri koja se, glede demo-programa mogla čuti u novoobnovljenom Saboru, moglo se čuti i nešto zanimljivih diskusija. Kao i obično, najzdravija pamet došla je od hrvatskog seljaka koji je okrenut licem prema selu. Pankretić: "Ja kada pogledam mi smo sa demografskom obnovom počeli, ali smo počeli od ovoga sabora. Mi smo njega obnovili, sve čujem da to košta 6 milijuna maraka, ne znam je li istina ili nije..." (je, Joža, istina je) "... mene narod pita, kaže da smo drvo i ove batine što stoji uvezli iz Njemačke, ne znam je li istina, nije istina, ja bih tražio da nam netko to obrazloži da znam narodu reći..." (je, Joža, i to je istina).

Pankretić odmah prelazi na konkretan primjer: "Hrvatska je danas postala najbolja zemlja za sve biznisere i sve švercere koji u Europi rade. Konkretno... što uništava mene kao proizvođača mesa. Ja sam ovu godinu mislio sijati 100 jutara kukuruza, jer proizvađam bikove i svinje. Svaku godinu ja imam... repromatèrijal ja nemam sad jedne vreće. I najvjerojatnije da će moji traktori ostati u garaži i da ću sijati samo 2 jutra kukuruza koliko trebam za sebe. A znate zašto? Znate da vam evo konkretno kažem što se događa. Na Širokom Bregu, to je ovaj u susjednoj Bosni, Herceg Bosni je napravljena najsuvremenija klaonica u Europi i dobro je da je napravljena. Sada su ti kauboji kupili u Mađarskoj 8 hiljada bikova po 400... 500 da ne govorim po drugoj zemlji i oni je voze u tu Herceg Bosnu, jer oni tamo ne plaćaju oni tu zaštitu prelevmana znate 7 kuna koja ide svega, oni imaju 1 posto... Tamo je kolju i natrag ide u Hrvatsku, u Hrvatskoj se s tim plasira meso. I sad ja svoje bikove ne mogu prodati, nemaš kome..."

Kakve veze imaju prelevmani na bikove s ljudskim priplodom? Vrlo jednostavno. "I vidite da sad te situacije tjeraju selo da je selo pusto i da sela nema. Mi danas da se danas ponovi 70. godine ili one 68. iz sela bi otišlo sve mlado što je, sve bi otišlo van, ni 1 posto ne bi ostao. I mi moramo tu nešto poduzeti..."

"...E dragi Moj Vice, iz Češke sam i ja uvažao. Nema problema, ja sam platio sve prelevmane i sve carine. Vice ja se borim za Hrvatskog proizvođača, ne za onog dolje otkuda si ti!" Pankretić je zapravo, marksistički zaključio da je nacija unutar sebe konfliktna zajednica i da Hrvat iz Širokog Brijega - na Arkzinovim stranama više je puta konstatirano da je to najbolji, najizvrsniji, najčvršći zamislivi Hrvat uopće - suprotstavljen, po svojim interesima, Hrvatu iz cumbajšpil Prepuštovca. U tom kontekstu je deplasirana i rasprava Željke Antunović (SDP) koja je zahtijevala da joj se objasni je li program namijenjen samo etničkim Hrvatima ili svim "narodima i narodnostima" Hrvatske i Ivana Gabelice koji joj je objasnio da nema drugih "naroda" u Hrvatskoj, na što mu se gospođa Antunović ispričala, promašivši poantu.

Najsimpatičniji prijedlog iznio je Petar Žitnik iz HSS-a: da se osnuje Institut za zaslužne hrvatske majke sa srebrnim, zlatnim i dijamantnim značkama - nešto poput nagrada za nosače zvuka - za majke sa tri, pet i više djece. Da svakom petom djetetu bude kum neki zvaničnik, a svakom desetom Predsjednik ili Ankica osobno!

Žitnik nije čuo koje nevolje danas imaju Titova kumčad ili djeca imenom Sovjetka, Staljinka ili Kolhoznik. Povijest nije učiteljica života.

Također je predložio da se svim rasplodnim očevima i majkama omogući besplatan ulaz na športske priredbe: gospođe od 50 i 60 godina će nositi dijamantnu značku i imat će pravo posvuda sjediti u prvom redu. "Ako bi se ovakvim sitnim koracima rodio i jedan mali Hrvat više, svrha bi bila postignuta". U protivnom će Hrvati postati manjina u svojoj državi - upozorava Žitnik - iako nije jasno kako, pošto su Hrvati od zadnjeg popisa stanovništva narasli bar za desetak posto u ukupnoj masi građana, a rast se nastavlja.

Marko Veselica drži da se nalazimo pred najvećim povijesnim i životnim ponorom i da borba neće biti ništa lakša, nego možda čak teža i dugoročnija od one sa srbovelikosrpskim okupatorom. "Borba mora biti u svakom od nas, u svakoj hrvatskoj obitelji, na svim nivoima hrvatske države i u svim institucijama i kapacitetima duhovnim, intelektualnim i drugim koji se bave s ovim pitanjem..."

Tržište intelektualnih usluga u Hrvatskoj

Profesori, psiholozi, arhitekti, strojari, ekonomisti i mnogi drugi, s malim ili dugogodišnjim iskustvom - jednako se bore na tržištu rada. Uglavnom mali broj njih u okvirima zakona. Većina ljudi ne radi to iz hobija, ili kao dopunski posao, zbog honorara iz luksuza. U najvećem broju slučajeva intelektualne usluge su im jedini izvor prihoda. Znajući da im nema ponuditi ništa bolje, država se pravi da to sivo tržište rada ne vidi

Rasprodaja sive mase

Piše: Nela GUBIĆ

Fotografije: Arkzinov fotodokumentacijski centar

Može li se od mozga živjeti? Možda i može, ali ne ovdje. Tako bar govore oni koje u raznim oglasnicima možemo pronaći u rubrici "Intelektualne usluge". "Profesorica, prevoditeljica i sudski tumač za engleski, prevodi sve vrste tekstova." Ovaj oglas dala je profesorica srednjih godina koja se na to, kako kaže "privremeno rješenje", odlučila nakon stečaja *Kemikalije*, poduzeća u kojem je dugo godina radila kao prevoditeljica. Prevođenjem se bavi već dugo - neko vrijeme radila je i kao sudski tumač - ali danas je prinuđena davati instrukcije koje su joj trenutno glavni izvor prihoda. Nije osobito zadovoljna poslom, zaradom i statusom.

"Takva su vremena, ali nadam se da neće dugo potrajati. Tražim neko trajnije rješenje. Inače sam profesorica španjolskog i engleskog jezika. Socijalno i mirovinski staž uplaćujem sama."

Njen je primjer karaterističan. Zanimljivo da se po oglasima ne nude bravari i zidari, krojačice i kuharice - njih se traži! Intelektualci su specifična skupina koja svoje znanje i diplome nudi po razmjerno niskoj cijeni. Usporedi li se prosječni sat instrukcija (10 njemačkih maraka) sa satom konobara, onda je jedino logično zaključiti - da su studiranje i diploma višestruko neisplativi. To je bitni razlog zašto su ove godine mnoga gimnazijska mjesta ostala nepopunjena, a već u prvom roku popunjene obrtničke škole s profilima frizera, mesara, automehaničara i trgovaca.

Više od dvije marke!

"Intelektualistički" stupac *Plavog* i *Zelenog oglasnika*, u kojemu se mogu naći ovakvi oglasi, stoga je sve je duži.

"Intelektualne usluge" uglavnom nude ljudi visoke stručne spreme, stručnjaci s diplomama raznih profila koji honoriraju na, pretežito, sivom tržištu rada. Glavninu stupaca intelektualnih usluga popunjavaju poduke i instrukcije, dakle prosvjetarski kadar koji svoje znanje kemije, strojarstva, jezika i sl. mogu još jedino unovčiti podukama. Satnica je različita i kreće se u rasponu od pet do 15 njemačkih maraka po satu.

Primjeri koje smo našli u razgovoru s ljudima, ponekad su na samom rubu bizarnosti: profesorica psihologije vodi knjigovodstvo svom mužu u privatnoj stomatološkoj ordinaciji! Profesorica hrvatskog uvozi zajedno s mužem tropsko voće!! Profesorica pedagogije pored svog zaposlenja u školi, privatno podučava učenike od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u svim predmetima...

Najbolje su se snašli profesori jezika koji prevode ili predaju po raznim privatnim školama jezika. Isto Ministarstvo je odaslalo dopis svim školama da je davanje instrukcija učenicima matične škole strogo zabranjeno, ali time se ne može zabraniti da profesori zarađuju dajući instrukcije učenicima drugih škola, pa je rezultat praktički isti! Na poduku su prisiljeni i tehničari, pa inženjeri strojarstva i elektrotehnike daju poduku studentima - one po ispitu koštaju 500 do 700 DEM!

Najugroženije dvije socijalne skupine intelektualaca - studenti i umirovljenici - nose gotovo polovicu rubrike, a daju gotovo sve vrste usluga, od poduka i prijevoda do psihoterapije i vođenja knjiga. Tako studentica književnosti prodaje lektire za srednju školu po cijeni 200 kuna za lektire jedne školske godine. Kaže nam da se ne žali, jer sav posao joj je u tome da jednu te istu matricu fotokopira u stotine primjeraka.

Pune ruke posla ima i umirovljena magistra kemije koja prevodi stručne tekstove. Član je *Društva tehničkih i znanstvenih prevoditelja* i preko tog udruženja plaća porez. Zato, ako narudžba prijevoda ide preko tog društva onda je cijena, zbog poreza, znatno viša, ali ako ide preko oglasa cijena je po dogovoru niža.

Prijevod otprilike košta 50 kuna po autorskoj kartici.

"Uglavnom prevodim studentske seminare i literaturu za diplomske ispite. Mali tekst koji je izuzetno težak i zahtjevan, skuplji je od velikih tekstova koji, kada se uđe u terminologiju, idu brže, dakle nemam neku fiksnu cijenu, sve je stvar dogovora. Ne moram vam reći kako je to zahtjevan i iscrpljujući posao. Imam nekoliko kompleta encikolopedija, preko 60 rječnika, jer za svaki pojedini prijevod moram se dobro pripremiti uz pomoć priručne litarature, a to košta i to sama nabavljam. Inače sam kao magistar kemije radila u gospodarstvu i tamo sam dosta prevodila stranu stručnu lieraturu, uglavnom s područja tehničkih znanosti, a radila sam i u inozemstvu na raznim istaživanjima."

Inženjer arhitekture, pored svog posla u javnom poduzeću, izrađuje i projekte za građevinske dozvole obiteljskih kuća, ali ne želi reći koliko koštaju usluge, jer posao je na crno. Ne zadovoljava se niskom nadnicom u javnom poduzeću i zato svoje usluge oglašava u oglasniku.

"Morate razumjeti da u ovim okolnostima ne mogu govoriti o detaljima, ali prema mom dosadašnjem iskustvu, u ovom poslu se ne može dalje napredovati. Bilo bi puno bolje da je tržište rada sređenije, da su gospodarske okolnosti povoljnije i da se sve može raditi u skladu sa zakonom, ali zasad je to nemoguće."

Trenutno, lavovsku borbu vodi pedesetak škola stranih jezika samo u Zagrebu. Od te gomile škola nisu sve jednako preporučljive. U želji za brzom zaradom, podukom jezika više se ne bave samo profesori, već nekvalificirani i jedva podučeni ljudi koji to shvaćaju isključivo kao biznis.

Nemali je broj škola koje svoju nastavu održavaju u privatnim stanovima, bez iakve opreme, sumnjive literature i neodređenog broja sati. Uz mala ulaganja i studente kao predavače, cijene su im znatno niže - čime osiguravaju broj polaznika, ali ne i kvalitet. Jedan broj škola ne pridržava se niti ugovorenog broja sati. Sve je to izavalo veliku zbrku.

To svaštarenje ruši dignitet znanja i sposobnosti u sektoru poduke. Nitko ne kontrolira što se i koliko radi.

UČITELJ
U RAZREDU IMA MNOGO DOBRIH DRUGOVA I DRUGARICA. I MILE RADO UČI. DRUG UČITELJ POMAŽE ĐACIMA U RADU. MNOGO IM PRIČA O JUNAČKIM BORBAMA NAŠE VOJSKE. PRIČA IM O KRNTIJAŠU, KOČI I PEKI. O JUNACIMA KOJI TUKU NEPRIJATELJA NA BOJNOM POLJU.

Na ivici preživljavanja

Dok učiteljski kadar od svojih poduka životari, ekonomistima jasno ide daleko bolje! Poduzeća za vođenje knjigovodstva uspješno rade. Ekonomisti s više godina staža koje su prikupili radeći u državnim poduzećima, sada uspješno zarađuju kao privatnici vodeći knjigovodstvo drugim privatnim tvrtkama. Imaju toliko posla da jedva stignu sve obaviti. A nisu svi ni ekonomisti.

Znatan broj "uslužnika" požalit će se da je na ivici preživljavanja. Npr., žena s višom stručnom spremom zarađuje povremenim portetiranjem i to nakon 16 godina radnog staža u državnoj firmi. Ima 39 godina, završila je trgovačku i višu ekonomsku školu, radila u državnom poduzeću. Ostla je bez posla kao višak radne snage i godinama je, bez ikakvog posla, prijavljena na burzi. Zarađuje amaterskim crtanjem - portretira po narudžbi olovkom i pastelima. Na slikanju uspije zaraditi tek toliko da ima neki prihod, ali to je nesiguran i neizvjestan posao koji ovisi o rijetkim narudžbama. Naručioci portrete kupuju obično kao prigodni poklon, na A4 formatu crtež košta 130 kUna.

"Mislim da sam ambiciozna osoba u stalnom traženju adekvatnog posla, ali šanse su male, društvo mi jednostavno ne da priliku. Da moj muž nije zaposlen ne znam kako bi naša obitelj s troje djece uopće preživjela."

Naišli smo na slučaj apsolventa psihologije koji daje terapiju u svom stanu i liječi od strahova i stresnih stanja. Diplome nema, verifikacije i garancije nikakve, ali neće reći ni koliko košta i traje ta terapija. Ako mu pacijenti vjeruju njegova savjest je čista, a

Naišli smo na slučaj apsolventa psihologije koji daje terapiju u svom stanu i liječi od strahova i stresnih stanja. Diplome nema, verifikacije i garancije nikakve, ali neće reći ni koliko košta i traje ta terapija. Ako mu pacijenti vjeruju njegova savjest je čista, a kaže da mu je savjest čista i pred državom kojoj ne plaća poreze, jer ne vidi zašto bi

kaže da mu je savjest čista i pred državom kojoj ne plaća poreze, jer ne vidi zašto bi!

"Pomagao sam kao volonter u raznim izbjegličkim kampovima, za nikakve pare. Zašto? Tko meni pomaže besplatno? Kad sam vidio da sam izigran i da mi nitko neće honorirati moje mjesece rada na terenu, odustao sam i vjerujte mi sada sam zadovoljniji, barem imam nekakvu motivaciju za posao. Postoji znatan broj ljudi koji su spremni platiti terpaijski tretman. Najčešći broj poteškoća s kojima se susrećem su stanja panike, raznih strahova i blokada. Nedorečeno je puno toga i u ekonomiji pa kako ne bi bilo i u takvoj grani kao što je psihologija. Iako na prvi pogled izgleda opasno to nije baš tako, uvijek pacijent koji nije zadovoljan ima mogućnost da zamijeni psihologa drugim."

Profesori, psiholozi, arhitekti, strojari, ekonomisti i mnogi drugi, s malim ili dugogodišnjim iskustvom - jednako se bore na tržištu rada. Uglavnom mali broj njih u okvirima zakona. Većina ljudi ne radi to iz hobija, ili kao dopunski posao, zbog honorara iz luksuza. U najvećem broju slučajeva intelektualne usluge su im jedini izvor prihoda. Znajući da im nema ponuditi ništa bolje, država se pravi da to sivo tržište rada ne vidi.

kraj

Zovu nas ulice

Priča prva:

Jesen 1994. Predolujna epoha: neriješena bitna pitanja nacionalne i državne egzistencije. Srednjoškolski profesori izlaze pred Sabor, a svaki dan organiziraju "Pohod mira" kako bi se uspostavio socijalni dijalog s Vladom i iskamčila povišica više nego bijedne plaće. Štrajk uz pomoć "konstruktivnih metoda" prekinut! **Božena Strugar** štrajka glađu u znak prosvjeda zbog gušenja štrajka. I nju se uvjerava da odustane. Spor se izglađuje, ali **Vesna Kanižaj** najavljuje daljnje "pripreme za nastavak štrajka ako ne bude očekivanog dijaloga s Vladom i ako nesporazumi o Sporazumu o socijalnom miru, potpisani u travnju, ne budu izglađeni". Nesporazumi su izglađeni, ali ključni su problemi ostali: loš status, niske plaće, rigidan ustroj obrazovnog ustava.

Priča druga:

Ljeto-jesen 1995. DIOZ je poduzeće u kojemu su zaposleni pretežno invalidi. Od 1993. DIOZ je transformiran u holding s 11 subjekata, čime su se radnici - kako tvrdi **Boris Kunst**, "našli ostavljeni na milost i nemilost nesposobnom poslovodstvu koje je sadašnje radnike dovelo u gotovo nemoguć položaj". Nemoguć položaj znači slijedeće: zimi rade bez grijanja. Krov im prokišnjava. Po sendvič "odlaze na štakama na daleki velesajam". Nesposobno rukovodstvo sklapa poslove isključivo u osobnom interesu. Rezultat: divota! Plaće "nikakve, a kasne i do šest mjeseci". "Najveća plaća bila mi je 700 kuna, a neki radnici dobivaju još manje - 130 kuna. Posla imamo, proizvodimo i za inozemstvo, a plaća nema. Kako da živimo?", pita se jedna radnica DIOZA. Nakon njihova prosvjeda nude se razna rješenja: od dotiranja iz gradskog proračuna, do pomoći Lutrije Hrvatske. No, problemi se nastavljaju. Prisutna je i diskriminacija: na jedan natječaj za poslovni prostor javilo se 11 invalida, ali prostor je, gle, gle, dobio **Zvonimir Milčec**, što je izazvalo ogorčenje. Atraktivni poslovni prostori koje DIOZ ima na dobrim lokacijama u gradu, izazov su za mnoge, i radnici DIOZA opet prosvjeduju u studenom.

Priča treća:

Ponedjeljak, 16. siječnja 1996. U poznatom brodogradilištu "Uljanik" u Puli, radnici su organizirali jednosatni "štrajk upozorenja", jer im nisu isplaćene plaće za studeni prošle godine. "Pokretanja štrajka bilo je naše upozorenje da su nam namjere zaista ozbiljne", izjavljuje **Vlado Antončić**, predsjednik Štrajkačkog odbora. Nakon rješavanja ovog problema, "Uljanik" čeka nova zadaća: kako isplatiti plaće za prosinac. Novac jest zarađen - ali, nije ga moguće naplatiti od dužnika. "Kao dužnik spominje se i jedno ministarstvo", kaže se u izvještaju *Novog lista*, ali se ne precizira koje, jer u sindikatu ne žele govoriti o tome. Pravu informaciju ne daje ni poslovodstvo. Ono također ne zna kad će biti plaća za prosinac. Ne bude li je, u veljači ostaje samo jedno rješenje - opet štrajk. Pouzdano se zna da će, bude li ga, trajati duže od jednog sata.

Priča četvrta:

Vrijeme sadašnje. I maloj djeci poznati slučaj *Croatiabusa*. Zasad, poduzeće je deblokirano, iako se štrajk nastavlja, i trajat će "do istrage naše ili vaše" - odnosno, kako tvrde štrajkaši - sve do smjene rukovodstva poduzeća! Dva autobusa poslana su na vještačenje, kako bi se ustanovila njihova točna starost i vrijednost. U ovom slučaju, oni su "krunski dokaz prijevare", a i preostalih šest autobusa bit će upućeni na "pretrage" čim se vrate s puta. U vrijeme dok se naš broj privodi kraju, rukovodstvo poduzeća nalazi se pred Županijskim sudom koji treba ustanoviti njihovu odgovornost zbog "sumnjivih radnji u dokapitalizaciji, zbog čega ih je tužio Odjel za gospodarski kriminal Policijske uprave zagrebačke". U ovaj slučaj su se - zbog njegove eksplozivnosti, a ne zbog izuzetnosti - uključile sve državne i gradske institucije. "Nadam se da se u sudstvo neće umiješati politika, te da će se tim suđenjem kriza u poduzeću privesti kraju", izjavljuje odgovorno lice. No, ovdje sve do neba smrdi na politiku...

> Nepopravljivi optimist zaključio bi da će radničko nezadovoljstvo - odnosno gotovo sigurne socijalne nemire - iskoristiti radikalni desničari, kao što se dogodilo u vajmarskoj republici. Radikalni pesimist bacit će pogled ne u prošlost, već u sadašnjost, u naše bivše ideološko susjedstvo: Poljsku, Bugarsku, Rusiju. Zaključak - vjerojatan gotovo do izvjesnosti - jest da će, koristeći nezadovoljstvo radno ovisnog stanovništva, ljevica ponovno osvojiti vlast u Hrvatskoj

Priča peta:

Vrijeme buduće. U nesmiljenoj borbi protiv kriminala, hrvatski **Eliot Ness** zvan **Vladimir Šeks**, najavljuje da će kriminalcima zavrnuti šiju! Novinarka *Slobodne Dalmacije* postavlja pitanje o sudbini *"Netela"* (navodno **Nevenka Tuđman Electroncs** - ako to još netko ne zna), na što Šeks odgovorno tvrdi da će se svi prekršitelji naći pod udarom zakona. No, šija se ipak pokušava zavrnuti slabijem protivniku! Zabranjuje se rad *Student servisa*, na što studenti odgovaraju rezolutno: ne iznađe li se u razgovoru s nadležnim ministarstvom odgovarajuće rješenje, studenti "ne isključuju ni mogućnost javnog izražavanja nezadovoljstva". Poluodgovarajuće rješenje se nalazi, odluka se odgađa, ali - što će biti kasnije? Fronta nezadovoljnika čini se sve širom, a ulice sve tješnjima.

Žuti žutuju a crveni putuju

▶ U svim ovim slučajevima - a ima ih znatno više, samo mediji o njima ne izvještavaju, jer su štrajkovi pod embargom, kao i nekad - zajednička je jedna dimenzija: oni se organiziraju kao znak upozorenja, opomena ili zadnja opomena. Visoka temperatura koja je bila prisutna kod štrajka radnika *Croatiabusa* signal je da se Papenov lonac radničkog nezadovoljstva nalazi pred eksplozijom. Fizičko nasilje moglo je eskalirati do opasnih razmjera. To što nije, ne znači da i neće.

Štrajkova će biti sve više, jer je ratna opasnost uglavnom otpala, i sve je jasnije da se od same države ne može živjeti. Ali, ključno je pitanje tko će - politički - iskoristiti novonastalu situaciju? Za duše ogorčenih radnika bore se, kao i obično, raznolike političke struje: jedna desna - oličena u **Anti Kovačeviću, Zvonimiru Šeparoviću** i drugim izvanhadezeovskim nacionalistima, druga eminentno hadezeovska (**Šeks** i **Vukojević**) koja želi pokazati da je sistem dobar, ali postoje neodgovorni pojedinci skloni osobnom bogaćenju i političkom konvertitstvu (odgovornost se traži među tzv. tehnomenadžerskom frakcijom u kojoj je mnoštvo bivših komunista). To su ljubitelji "antibirokratske revolucije" na hrvatski način! Rječnik koji je u uporabi je veoma sličan: fotelje, foteljaši, korumpirani birokrati... koje treba maknuti da bi se stvari sredile. Ovom se retorikom želi ubiti dvije muhe: eskahaovce unutar HDZ-a (gdje očito nije zaobiđen ni sam **Tuđman**), i eskahaovce esdepeovce. U oba slučaja pokušavaju se odstraniti konkurenti s prijesto, unutrašnji i vanjski. Hadezeovska desnica je, izgleda, procijenila da je došlo vrijeme za diferencijaciju!

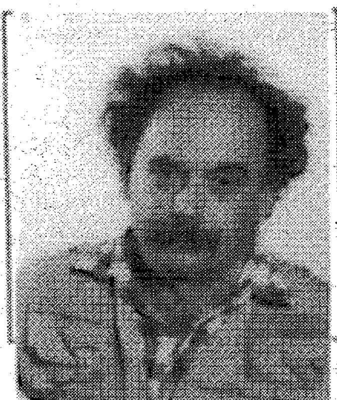
Treću, lijevu poziciju zasad reprezentiraju uglavnom SDU i ASH, jer **Račanova** stranka očito ne želi prljati ruke i drži se po strani. Sindikati se uglavnom čine neodlučnima. Rečeno riječnikom *Slobodne Dalmacije*, nepopravljivi optimist zaključio bi da će radničko nezadovoljstvo - odnosno sve vjerojatnije nemire - iskoristiti radikalni desničari, kao što se dogodilo u vajmarskoj republici. Radikalni pesimist bacit će pogled ne u prošlost, već u sadašnjost, u naše susjedstvo: Poljsku, Bugarsku, Rusiju. Zaključak - vjerojatan gotovo do potpune izvjesnosti - jest da će, koristeći nezadovoljstvo radno ovisnog stanovništva, ljevica ponovno osvojiti vlast u Hrvatskoj. Teorijski, nema razloga da se dogodi iznenađenje. Antibirokratska revolucija iscrpila je svoja sredstva. Povratak ekskomunista je gotovo izvjesan. Ovdje bi možda najzanimljivija mogla biti utrka lijevih stranaka, jer je otvoreno pitanje hoće li glasači (bude li se odluka donosila glasanjem) nagraditi "koncilijantnost" i "nacionalnu pravovjernost" SDP-a ili "radikalizam" i "kozmopolitizam" SDU-a i ASH. No, Balkan je ipak nepredvidiv. I nitko ne zna hoće li se o sudbini nacije odlučivati u zatvorenim glasačkim prostorijama ili na otvorenim širokim ulicama.

Piše: Vanja NOVAK

Ispravka intervjua "Sovinizam je dio Tuđmanove intime", "Arkzin" br. 56

U proslom broju "Arkzina" zabunom je objavljena neautorizirana verzija intervjua sa akademikom Dusanom Bilandzicem.
Prvo; ime g. Todorovica nije Marko, nego Mijalko;
drugo, u Srbiji nije bilo "stotinu" nego "nekoliko stotina partizana"
i trece, sugerirao je da se pitanje o "sovinizmu" kod Tuđmana ublazi, a da odgovor ostane isti.
Ispricavamo se g. Bilandzicu i citateljima zbog ovog propusta.

REPUBLIKA HRVATSKA · GRAD ZAGREB · GRADSKA SKUPŠTINA
ISKAZNICA ČLANA GRADSKE SKUPŠTINE
Br. 40.

PREDRAG
Ime
RAOS
Prezime
2306951330018
JMBG
Predsjednik
Dr. ZDRAVKO TOMAC

Ja sam poštena djevojka!

Sreća je što ima ljudi koji u nama vide svoje službenike. Sreća je, međutim, i to što ih nema previše!

U šest sastanak oporbenih stranaka, zatvoren za javnost, iako je svima jasno da je sve ozvučeno - ta novinari će nedugo potom, iz nepoznatih izvora, dobiti kompletan stenogram zatvorene sjednice stranačkih voda! Nixon je zbog toga letio, ovdje se to percipira kao nešto skoro normalno. Tomčić: "Što uopće znači 'tvrdi' i 'meki' pristup? Što je tvrdo ili meko, to ovisi o shvaćanju". "I o godinama", dobacujem. "I o godinama." Smijeh.

Subota, 20. siječnja 1996.

Kad sam **Tatjani Tatarki** iskazao želju da se malo nađemo i popričamo, ona je to prevela riječju *brodeto*. Lucidna dedukcija: tko javno peče onakve palačinke, što tek stvara u tajnosti svog doma. Zatim je - ugađajući mojoj želji da dnevnik započnem nečim lijepim - najavila još deset ljudi.

Na putu s tržnice zaustavlja me neznanac, katehet. Gledao me jučer u *"Latinici"* s dva transvestita — **Kiki i Salome**. Da je u disput trebalo uključiti i svećenika. Je li to grijeh? Ne. Ako je bolest, onda je to za liječnika, ne za svećenika. Ali ne, ipak je grijeh. Grijeh je zato što u Bibliji piše da je Bog stvorio muškarca i ženu. Razgovor u krugu, po mandali bez središta, svi izvodi logičkom figurom ZNA SE. Za sve to vrijeme snijeg polako pada. Meni po goloj glavi, njemu po golom kišobranu, pod koji me - ushićen propovijedanjem kršćanske ljubavi - zaboravlja pozvati. S dvije vrećice u rukama, cupkajući promrzlim nogama, pokušavam se odlijepiti.

U samoposluživanju moram održati tiskovnu konferenciju za čitav personal. Najednom postajem vitez-zaštitnik **Super Silve**. Ta ona je samo dijete s velikim sisama - otkud pamet u osamnaestoj? I kakve je šanse uopće imala protiv dva luda transvestita i mene, munjena i bez čipkanih gaćica? Takav bi trijumvirat (??) rasturio i hrvatski Sabor.

Oko devet početak dokapavanja. Tatjana Tatarka pri pogledu na osam litara brodeta doživljava ekstazu i shvaća da je iz Mongolije dojahala bez doručka. Dok je gledam razmišljam kako velika riba jede manju, s tim da ove male, plivajući u moru zagađenom ružmarinom, lovorom i djevičanskim maslinovim uljem nemaju baš neke šanse. **Boris** glasno razmišlja kako je moj stan idealan za tulume. Njegova su razmatranja uzeta u razmatranje.

Zatim opet o *"Latinici"*. Uloga doktora **Buzova** u toj komornoj drami. Boris veli da se on "maloj upcavao" i da je "slinio" tako očito da će "fasovati od žene". Ja tvrdim da mu se mala smilila, nevinost bez zaštite bačena među zvijeri - dvije mudate jezičave babe i jednog proteusa čudnovatog. Dilema ostaje nerazriješena. A u biti je Buzov imao pravo: u toj smo permisivnosti došli dotle da djevojčica koja je - heteroseksualno i monoandrično - u osamnaestoj još nevina, počinje izgledati kao čudovište. Perverzija je u ovom slučaju bila u parlamentarnoj većini - što je možda dokaz više da je "duševna bolest" ipak nešto što se određuje prije svega kulturalno. A mislim da je mala na mene siznula baš zato što sam prozreo njezinu najdublju i najsramniju tajnu - da je beba koja se tracka maminim ružem.

Stižu i dvije padobranke. Jedna iz davnina, jedan od davnina, a cimerice. Zagreb je selendra. Komadi bi đuskali. Nudim što imam: **Mendelsohnovu** *Škotsku simfoniju* i **Verdijev** *Requiem*. Nakon tri "pokušaja nepodesnim sredstvom" u očaju se odlučuju za *"Deutsch für Sie"* **Tamare Marčetić**. Veče spašava *Radio Maribor* i "Črez Šoštarski most".

U dubokoj noći odlazimo u "Importane" po cigarete. Iz mene progovara pjesnik: "Importane, prepun hrane". (Genij se ne da zatomiti.) Boris otkriva da je ostalo još vina, što znači da bi tulum morao imati skori nastavak. Odobravam. Da se vino ne pokvari.

Ž. bi nastavila razgovor o Freudu - jednom zgodom u mirnijem ozračju i s manjim bućkurišem u želucu. Preosjetljiv želudac i alergija. Senzibilnost ili samo neurotiziranost?

Nedjelja, 21. siječnja 1996.

Duševne vježbe na temu "Tko po noći lumpuje, taj po danu spava" traju do tri popodne. Tri nedospavane noći čovjeka koji liježe i ustaje sa Suncem, dijeleći postelju sa Svemirom. Nije slučajno zaštitnik prevodilaca baš **sveti Jerolim**, pustinjak. Ako želiš prijevod, prevodioca zatvori u špilju i ne daj mu van dok nije gotov. Ja bih obično sve poznate obavijestio da sam privremeno umro.

Obećao sam za ponedjeljak, ali neće ići. Kazalo je beskonačno. Onda upada **K**. Jučer svratio, pojeo riblji rep, popio čašu tonika, ispričao dvije münchausenovske ratne priče i otišao. Danas ga žena baca iz stana i svog života, jer su na tulumu bili i komadi, a ona je mislila pederski bal. Nudim mu da se skloni dok je prođe. On glasno razmišlja da li da je "zašamara", ali se boji da je, sitnu kakva jest, trajno ne ošteti. Savjetujem umjerenost. Kad bi od toga postala pametnija, rekao bih trgaj je. Jer ovo što stvara sebi i njemu gore je od svih batina. Ali kako - ma i batinama - prisiliti nekoga da misli? **V.** ne želi odrasti. Nedavno me zvala da joj nađem advokata, da se definitivno odlučila razvesti, jer joj je muž s čitav sat zakašnjenja donio kazetu iz videoteke. Rekao sam da ću joj ja sve to tako napisati.

Zovem **Zdenka**, Zdenko cvili kao guja ljuta. Ne, nisam skup, ali, ali... Naši poduzetnici još ne shvaćaju da je poduzetnička plaća nagrada za kvadraturu kruga: što jeftinija roba uz što skuplji rad.

Mila. Radi na **Slavi Raškaj**. Bijela mrlja. **Matko Peić**, jedini autoritet, čisti je švindl. Tolike faktografske gluposti — nije on tu ni prismrdio. Stari prasac **Bela Čikoš Cesija** ju je obrlatio, sad je Peić mrtvu jebe. To divno senzibilno curče s muškarcima ni poslije smrti nema sreće.

Ponedjeljak, 22. siječnja 1996.

Počinjem već oko pet sati, ali ne stižem. Kazalo još nije gotovo, odnijet ću bar tekst.

Zove V, K-ina žena. Morala bi sa mnom razgovarati. Popodne? Može. Dolazi tužakati muža. Dugu je i tešku bolest junački podnijela i stekla moje poštovanje, ali brak neće preživjeti. Roditelji razmazili bolesnu djevojčicu koja sad ne može shvatiti da svi ljudi nisu njezin tatica i mamica.

Marijan Grakalić. Pokrenuo bi časopis u kompi sa štampadurom koji nema posla. Neki me glasić natjera da upitam o kojem je grafičaru riječ. **S.R.** Kosa u zrak! Taj je trebao tiskati *"Uhvaćen za izraz"*, ucijenio je Rasta, nabio mu nebuloznu cijenu, ali ne da izvrši posao, nego da ga kašnjenjem upropasti. Poslije je bilo natezanja, ucjenjivanja, čak je prijetio da će me - jer sam ga prozreo - doći kući prebiti. Takvi su ljudi javno zlo, treba ih složno uništiti dok oni ne unište nas.

U 12.15 sud. **D.H.** Pred osam godina digao mi 4000 DEM za kompjuter, sve je jasno. I djelo je u povratu. Već je zbog ovoga dobio godinu i nešto, ali je Vrhovni vratio zbog nejasnoća na relaciji DEM-Kn. Sad je tužiteljica razjasnila. Oštetio me je za 1,52 lipe. Kako se to nužno zaokružuje na 2 lipe, još ću i profitirati. Što me čini beskonačno sretnim. Kako je najmanji apoen 1 lipa, zaokružuje se na 2 lipe. Optuženi se, dakako, nije pojavio, a i zašto bi? Ako toliki odrasli, pametni ljudi gube dane zbog dvije lipe, zašto bi on?

Nosim prijevod gđi. **Borovac**. Oduševljena solidnošću posla - napose nakon što joj je jedna prevoditeljica nedavno zbrljala. Nakanila me oženiti. Zna i za koga. Hvali damu, dama hvali mene. Hajde, idemo se sad malo hvaliti. Ja ovime hvalim gospođu Borovac, koja je sjajna žena i briljantna urednica. Prenosi mi reagiranja nekih muških na *"Latinicu"*, koji su stali na stranu Super Silve. Bog je uvijek na strani jačih bataljona, rekao bi **Napoleon**. I muškarci na strani jačih sisa, rekao bih ja.

"Miš". Hero's welcome, kao da sam pobijedio sedmoglavu aždaju a ne zbunjenu curicu, i to još u društvu dva loša. Čudni su ljudi. A kad sam oko malog prsta motao Društvo književnika, taj polemički trust mozgova, činilo im se kao najnaravnija stvar na svijetu.

Mila. Da je **Račan** u Rijeci izjavio kako trebamo za gradonačelnika predložiti drugog čovjeka. Ne mogu vjerovati. Zovem u SDP, ali ne dobivam nikoga. Vjerujem da je to možda hadezeovska podvala, pia desideria, ne bi im bilo prvi put. Veli da u srijedu imamo skupštinu. Nek se jebu. Moramo li to doznavati iz novina? Sreća što imam nju. Iza svakog velikog političara krije se žena koja gleda televiziju i čita sve novine.

Na Trgu nalijećem na **Vendi**. Ona najprije izražava užas što me vidi. Potom s gnušanjem odbija moj poziv na piće. Nakon čega se razgovor nastavlja u prijateljskom i srdačnom tonu. Veli da je mislila da sam jako pametan - lani mi je priznala da sam pametniji od svih dečki u njezinu razredu - no da je sad našla nekog pametnijeg i od mene. Zove se **Silva** i ima 14 godina. Drago mi je što je autoritete počela tražiti među starijima.

Pojavljuje se njen tata, kojeg je i čekala. Sad kad je dobila zaštitu i publiku, s verbalnog prelazi na fizički napad. Tata je upozorava da sam ja ipak gradski otac, i da bih je sutra mogao udavati. Ona izjavljuje da o tome još ozbiljno ne razmišlja.

Najednom se materijalizira tko baš - **Pjotr Gwozdz**. Vendi to doživljava kao nastup pred internacionalnim auditorijem, pa pokazuje što sve zna - samo što nije počela ujedati. Od strastvenih se žena, znam, čovjek može spasiti samo bezglavim bijegom.

Sutra bi trebala doći **Maja**. Zgodna prilika da joj napokon dam obećani dar koji joj nisam stigao kupiti za Božić. Monografija o **Goyi**. Goya bi joj mogao biti po duši, jer je i sama nekakav nemogući hibrid ilirske i čifutske pasmine. Goya me baca s tračnica. To su slike u koje ne možeš dugo gledati. Moraš ih listati skoro filmskom brzinom, da ti se zamuti u glavi. Fantastičan je kontrast između njega i **Leonarda**, dva možda najveća portretista. Leonardo je velik jer je pronašao čovjekovu - i napose ženinu - bespolnu bit. A kod Goye ta spolnost vrišti. Ali ne senzualna spolnost čovjeka, uvijek spremnog na parenje. To je spol-

dani teku dalje...

nost bika, krave, životinje, spolnost kojoj je erotizam tek sezonska perjanica. Ali je najfantastičnije da Goyine slike imaju miris. Impresionisti su se spuštali prema Mediteranu, Maroku, dalekim pacifičkim otocima u potrazi za svjetlošću i sunčevim blještavilom. Impresionisti su korona na suncu znanstvene spoznaje. Ali Goya je rembrantovski gust. Jer je, u tom podneblju rođen, shvatio da bit Mediterana nije svjetlost, nego miris. Iz njegova Wellingtona izbija mošus. I onda nešto zaprepašćujuće. Maria Martinez de Puga. Kao da ju je radio Van Gogh koji si je dao malo truda. Zar je jedinstvo ljudskoga uma zaista toliko?

Unaprijed se veselim Majinoj radosti, kad zvoni poštar. Brzojavi. Sutra sastanak oporbenoga kluba, preksutra skupština. Zovem Maju, otkazujem. Četvrtak? Može.

Novi list. Udarna vijest, čak i tu, to što je **Franjo** dobio godišnju nagradu Auto-moto saveza. **Tito** je bio gospodin.

Zovem V. Prošla ju je volja za razgovorom. K. ju je ili izmlatio ili izjebao. Tako i čovjekoliki majmuni u red dovode svoje ženke.

Pokušavam raditi. Dovršavam kazalo i prihvaćam se **Kinga**. Zadnji nadnevak - travanj 1994. Onda je sve krenulo nizbrdo. U međuvremenu sam preveo još četrdesetak kartica, ali ih ne mogu naći.

Pred spavanje počinjem "Loptu za idiote" **Roberta Tomovića**. Htio sam je kupiti odmah čim je izišla, jer me njegova "Bratovština labuda lumbrelaša" sasvim otkačila - za onih 15 korčulanskih dana s **barba Jakšom** činilo mi se da živim u tom romanu. Sad vidim - rasprodaja. Izišlo u 500 primjeraka. Ne mogu shvatiti. Počinjem čitati. I počinjem shvaćati.

Utorak, 22. siječnja 1996.

Ujutro čekam **Slaveka** električara, da napokon sklopi peć koju je raskopao prije dva mjeseca. Nema ga. Sigurno čeka srpanj. Prošli put je najprije pokazao da može pojesti doslovce 70 palačinki i popiti pol kištre piva, a onda je uslijedio obvezatni razgovor o njegovu uređaju. Velik je kao frižider, a toliko i košta. Ne troši gorivo i proizvodi energije koliko voliš.

Danas ga nema. Možda su ga otele radoznale tajne službe.

Sjedam za kompjuter, nestaje struje. Uživam u Goyi. I pokušavam uživati u Tomoviću. Gdje je nestao onaj silni talent? Ne, za "Labuda" je dostajala mladost; za ovo je trebalo sazrijeti, urbanizirati se, poraditi na sebi. To je priča o našoj književnosti - prvi mladenački zanos i poslije toga ništa. Jer učenje djece abecedi zahtijeva čitava čovjeka - no pisati se može "usput".

Iz kade me dižu dvojica. Prvi dahće. On bi mi pušio kurac, jer sam mu seksi. Smijem se. Ja sam već gospodin u ozbiljnim godinama, a mislio sam da se pale na mladiće. Ne, on želi baš mene. Vidio me je u tramvaju, uputio sam mu jedan dugi, znakoviti pogled, i on je shvatio... Nije se mogao odlučiti da li da pođe za mnom, a onda me prepoznao na televiziji. On se ispričava što je počeo onako. Priznaje da je drkao. Komodajte se. Objašnjavam mu da sam počašćen njegovim zanimanjem, da sebe nikad nisam smatrao privlačnim muškarcem, a osim toga da su mi muški, čak i kao društvo, u pravilu dosadni. Da još nisam naišao na pravog muškarca, ali kad bih njega upoznao... Volio bi da se nađemo. Ja priznajem da sam radoznao, neka me nazove drugi tjedan. Kod njega ili vani? Vani, ja sam fina djevojka i ne dolazim u stan nepoznatim muškarcima.

Baš me zanima. Osim toga, moje je nepomično životno načelo da uvijek saslušam svakog i do kraja.

Drugi je neki stari pomorac (60 g.) iz Sućurja. O, ja imam kuću u Hvaru! Srodnost duša. Kuha hobotnicu od dvije i pol kile i raspituje se o mojim političkim stavovima. Ja se ne raspitujem za hobotnicu. On ima brodić od šest i pol metara s kojim do Palagruže. Sad ima i malog od palube. Palagruža! Ako se ikad na njoj nađem, neću vjerovati da tako nešto postoji. I kad odem sanjat ću da se vratim, da shvatim da je nisam sanjao.

Barba se zabavlja: zivka političare i zove ih na red. Prije mene je tražio **Radoša** da se očituje. Tako preko toga gospodina doznajem što misli moj skupštinski kolega. Pita me što mislim o **Račanovoj** izjavi. Ostajem uz **Granića**, dopuštajući, međutim, sebi i da se predomislim kad čujem Račanove razloge. Zatim se stari nećka; postavio bi mi jedno neugodno pitanje. Jesam li se prodao HDZ-u? Velim mu da ću svakako glasati onako kako se dogovorimo. Sreća je što ima ljudi koji u nama vide svoje službenike. Sreća je, međutim, i to što ih nema previše.

Zatim dvije dame, matičarke. Dva poziva na prva vjenčanja. To traje samo deset do petnaest minuta. "Kad bi bar toliko razmislili mladenci, tko bi se ženio."

Iz kade me dižu dvojica. Prvi dahće. On bi mi pušio kurac, jer sam mu seksi. Smijem se. Ja sam već gospodin u ozbiljnim godinama, a mislio sam da se pale na mladiće. Ne, on želi baš mene. Volio bi da se nađemo. Ja priznajem da sam radoznao, neka me nazove drugi tjedan. Kod njega ili vani? Vani, ja sam fina djevojka i ne dolazim u stan nepoznatim muškarcima.

Pišem, pišem. Zove Boris. Da će vjerojatno **Silvek** biti gradonačelnik. Mi bismo vijećnici morali informirati novinare. U pravilu je obratno.

Malo prije šest zatvoreni sastanak kluba SDP-a. Račanova mi se opcija sad čini puno razumnijom. **Bandić** mi daje futera da ga sutra čitav dan oponašam: "Neki među nama učinili su to što su učinili. Vjerujem da znate što ja o tome mislim. Mislim da sam bio dovoljno jasan".

U šest sastanak oporbenih stranaka, zatvoren za javnost, iako je svima jasno da je sve ozvučeno - ta novinari će nedugo potom, iz nepoznatih izvora, dobiti kompletan stenogram zatvorene sjednice stranačkih vođa! **Nixon** je zbog toga letio, ovdje se to percipira kao nešto skoro normalno. Unatoč zatvorenosti sjednice, ipak ću iznijeti jednu indiskreciju.

Tomčić: "Što uopće znači 'tvrdi' i 'meki' pristup? Što je tvrdo ili meko, to ovisi o shvaćanju".

"I o godinama", dobacujem. "I o godinama." Smijeh.

Kad se sve dogovorilo, otkriva se da se ništa nije dogovorilo, jer liberali žele razmisliti o postavljanju svoga kandidata, od čega su odustali.

Do dva sata u noći sjedimo u taverni. Ubija me taj ritam.

Srijeda, 11. siječnja 1996.

Krivokapić me diže iz kade. Da mi (melos) majku. Ne može otvoriti novine, a ne ugledati moju facu. *Panorama*. **Mandić** piše o mojoj knjizi. A ponešto vele i **Donat** i **Horvatić**. Kupujem, čitam. Horvatić, nakon iskustva iz 1989., sa mnom ne želi više imati posla. Donat je opširniji. Knjigom se ne bi bavio, jer nije psihijatar. Ja sam kao muškarac koji nastavlja dodijavati ženi koja mu je dala nogu, kao da je Društvo književnika njegova pička. Čudi ga što se čovjek u mojim godinama - bavi politikom. I na kraju, ja sam kao cucak koji nije "zimmerein", pa "piša i sere po sobi", i zato ga treba van.

Što bi bio svijet bez Branimira Donata? I bez praporaca on mu daje neviđeni kolorit. Koliko mu je trebalo dok je sve to smislio? Misao na mene ispunjala mu je besane noći.

U jedanaest sastanak kluba. Hajd Jovo na novo. S radija *"101"* traže moj komentar. *"Pišit ću, kakit ću, pišit ću, kakit ću, pišit ću kakit ću, tako da na kraju ne znamo hoće li pišiti ili kakiti, ili će i pišiti i kakiti."* Mladac je zapanjen: "To je sve?". "Da, to je sve." Mali odlazi smrtno razočaran.

U pet do dvanaest vijest da se ni o čemu nismo dogovorili. Skupština se odgađa za pet popodne.

"Ja bih nešto rekao...", pokušava **Brolich**.

"Kako možete kad nema skupštine", odgovara **Tomac** i to je kraj. Ljudi se razilaze. "Samo vi pričajte."

Silvija Degena netko nazva "Super Silvekom" i to se širi brzinom šumskog požara. Hvatam ga za prsa da vidim je li počeo rast. Nešto se miče.

Netko komentira jednog fotoreportera:

"Ne zna se tko je pametniji, on ili njegov fotoaparat."

"Aparat je japanski, vrhunska marka", odgovaram ja.

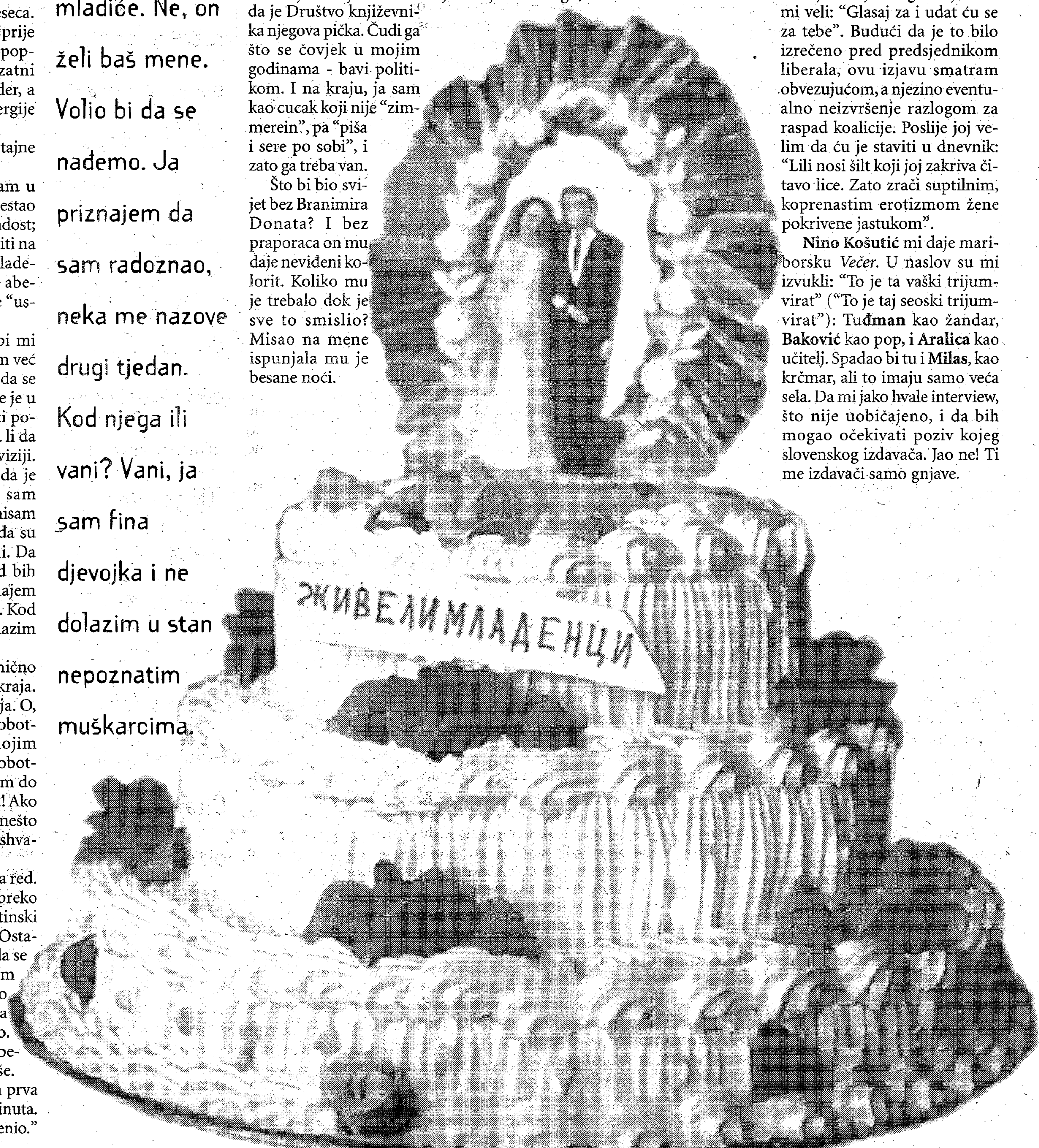
U pauzi s Kubom odlazim do *Croatia-busa*. Tamo je štrajk, dolazi sudski izvršitelj da ih rastjera. Hercegovci kupili stare autobuse pod nove, izmislili nebuloznu cijenu, pa tim autobusom dokapitalizirali tvrtku i postali većinski vlasnici. Nakon toga počinju rasprodavati imovinu i pare u džep. Radnici ne puštaju autobuse, jer su dokazni materijal. Bili došli i specijalci sa strojnim puškama - što je štrajkače, i njihove žene i djecu, raspametilo. Jesu ti ljudi blesavi? Pa svatko zna da neće pucati u narod. Ali da su na siječanjsku studen došli sa šmrkom, svi bi se razbježali.

Savjetujem im da izbjegavaju silu. Neka autobusima skinu kotače, i gotova priča.

Na povratku veli mi **Maja Katalenić**, sva ozarena, da se moj "pišit ću, kakit ću" vrti čitav dan na *"101"* kao *jingle*.

Sastanak kluba. Očekuje se tijesno glasanje. **Lili** mi veli: "Glasaj za i udat ću se za tebe". Budući da je to bilo izrečeno pred predsjednikom liberala, ovu izjavu smatram obvezujućom, a njezino eventualno neizvršenje razlogom za raspad koalicije. Poslije joj velim da ću je staviti u dnevnik: "Lili nosi šilt koji joj zakriva čitavo lice. Zato zrači suptilnim, koprenastim erotizmom žene pokrivene jastukom".

Nino Košutić mi daje mariborsku *Večer*. U naslov su mi izvukli: "To je ta vaški trijumvirat" ("To je taj seoski trijumvirat"): **Tuđman** kao žandar, **Baković** kao pop, i **Aralica** kao učitelj. Spadao bi tu i **Milas**, kao krčmar, ali to imaju samo veća sela. Da mi jako hvale interview, što nije uobičajeno, i da bih mogao očekivati poziv kojeg slovenskog izdavača. Jao ne! Ti me izdavači samo gnjave.

Upozorava me na opasnost: ako mojim riječima počnu pridavati preveliku važnost, moglo bi me zakočiti. Ja mislim da ne bi. Ja nikad nisam davao neodgovorne izjave; samo sam se služio poetskim jezikom - koji neki razumiju, neki ne.

Doznajem da mi je brat sudjelovao u prosvjedu znanstvenika. Došli pred Sabor s metlama, nastala panika od njih nekoliko. Jeble ih metle. Trebali su u mesnici kupiti dvadeset kila "Milasovog mozga" i bombardirati.

XY mi pokazuje (tajni?) bilten. Da su Tuđmanu nađene metastaze, da je nasljednik sin **Miroslav**. Bog nam budi u pomoći.

Na skupštinu dolazimo s jedinim kandidatom, **Radošem**. Govorim kako se dopisom, kakvim je Tuđman odbio Granića, bez ikakva obrazloženja, ne otkazuje ni kućnoj pomoćnici. Da je to bezobrazno i nepristojno. Hadezeovci halabuče. Neka. **Tomac**: Ako još jednom uvrijedim Predsjednika, morat će me opomenuti.

Brolich se protivi Radošu, aludirajući na njegovo hercegovsko porijeklo, pa pritom navodi moju antihercegovštinu. Krivi navod. Da me počinju krivo citirati, kao **Marxa i Krista**. Ja sam govorio o glasovima Hercegovaca, građana druge države, bez čijih čudnih glasova HDZ ne bi imao vlast u Hrvatskoj. Ljudi koji su državljani sasvim su nešto drugo. I moj je djed, **Ilija Jakovljević**, bio Mostarac, pa je, kao ugledni HSS-ovac, za Hrvatsku izgubio i glavu. Zbog svega toga savjetujem Brolichu da ubuduće pažljivije proučava moja sabrana i izabrana djela. Salve smijeha.

Hadezeovci se natežu i gnjave beskrajnim pauzama. Tomac im sve odobrava - kao da parafrazira moju misao da im treba dati sve osim vlasti.

U jednom trenutku za govornicu dolazi **Ivan Horvat** pijan kao letva i - usred rasprave o Graniću - počinje o štrajku. Tomac ga pušta, mi ga svi pobožno slušamo. Vraća se u svoju klupu i nastavlja kunjati. Što bi bilo od *"slučaja Raos"* da je tako, prije osam godina postupila **Marija Peakić**?

Neki hadezeovac počinje pozivati na "trezvenost". Ja dobacujem da na nju ima pravo pozivati samo Ivan Horvat.

Za jednoga glasanja svi pogledavaju na Horvata.

"Tko je za?" pita predsjedavajući. Horvat ništa.

"Tko je protiv?". Horvat ništa.

"Suzdržan?". Horvat ništa.

"Pijan?", dobacuje Silvek.

U jednoj od pauza cura iz OTV-a gura mi krušku pod njušku. Ja velim: *"HDZ i sedam sekre... sedam oporbenih stranaka"*. Poslije ne dam da se to briše i snima ponovno. Nek im rajca maštu.

Dijana Redžepi mi veli da joj moram dati interview. Da je gledala *"Latinicu"*, da joj se najviše dopala moja misao da samo žene imaju spol. Priče o feminizmu. Ne može ih smisliti, kao ni ja, razilazimo se samo u tumačenju. Ona misli da su žene pokušale preuzeti mušku civilizaciju agresije, ja da je bit feminizma traženje od države da sredstvima represije disciplinira njihove muškarce i muževe, i to ga uvođenje "reda i poretka" u privatne odnose čini fašistoidnom ideologijom. Ali oko toga ćemo se svađati kad mi tutne krušku pod njušku.

Kući dolazim ni živ ni mrtav.

Četvrtak, 25. siječnja 1996.

Čitavo jutro pokušavam ustati. Ego-trip. Čitam svoje nove interviewe i čudim se kako sam pametan.

Ostatak mi dana prolazi u čuđenju na što mi je prošao dan.

U pošti materijali i poziv za Odbor za predstavke. Neka gospođa, izbjeglica, kojoj je sin hospitaliziran kao neizlječivi duševni bolesnik, traži stan od 70 kvadrata. Zna već i koji - baš je završen za tržište, pa je dakle prazan - i objašnjava kako baš nije sasvim idealan, ali bi joj u svakom pogledu odgovarao. Slijedi nekoliko kartica objašnjenja zbog čega bi joj baš pasao. Jedna druga iz koje mi je jasno samo to da su u... sve sami banditi i lopovi i da ih treba zatući. I doktora **Cara** kojem se u stan uselio poručnik Hrvatske vojske. Dođe vojna policija, izbaci ga, ali za ženu i djecu nije nadležna. Onda se on nakon pola sata vrati. I jebo vuk zbunjenog.

Oko jedan dolaze **Zdenko** i **Krešo**, Zagrebačka naklada. **Bradbury** i moj "Mayerling", zadnja autorizacija. Potom mole da im napravim malo reklame. Obećavam da ću prvom zgodom u skupštini pročitati njihov katalog i sve cijene. Počinje pogađanje, bagdadski bazar. Znaju da nisam skup, ali... Snizi, treba pomoći male izdavače! Povisi, velim ja, treba pomoći velike pisce. Majko, cviležа, ali su na koncu ipak nešto užicali. Fini su dečki, i što da im radim?

Glavni im je problem što je **Mikša** ukinuo štandove na kojima su prodavali knjige. To je propast za male izdavače, jer knjižare ne plaćaju. Razlog je - estetski! Smišljam govor za skupštinu. Zašto onda s ulica i trgova ne izbaci i ljude, kad smo u 90 posto slučajeva rugobe? Nek postavi kordon, i u središte grada pušta samo lijepe, mlade i dobro odjevene. Tako će se približiti **Leonardovu** idealnom gradu, gdje ulicama šeću samo lijepo odjevena gospoda, dok fukara štakorski migolji podzemnim prolazima. Ja bih mu one njegove granitne kocke gurao u guzicu, sve dok ne shvati da su grad živi ljudi, a ne mrtvo kamenje.

S druge strane, tih nekoliko štandova za hrvatsku kulturu može učiniti više nego sve velelepne zgrade kazališta i akademija. Bez tih štandova nema malih izdavača, bez malih izdavača nema razbijanja izdavačkih monopola, a dok je tih monopola mi Hrvati nećemo imati književnosti - a bez nje ni filma, ni kazališta, ni publike za glazbu i kupaca za umjetnine. I dok se s jedne strane granitom oblažu prazni i sterilni prdilokventni hramovi kulture, s druge se podsjeća sam njezin korijen - u ime estetike.

Predlažem im da osnuju "Društvo bukinista" i napišu predstavku. Ako bukinisti ne nagrđuju jedan Pariz... Ali kaj je pusti Pariz kontra Agram-gradu...

Poslije se misao razvija dalje. Treba vratiti buvljak na Dolac. Kad je **Bruce Lockart** ("Guns or Butter"), u doba *Anschlussa* obilazio Evropu, svratio je i u Zagreb. Nakon što je isprdio patuljastu imitaciju čikaške škole (Hotel Dubrovnik), i ustvrdio da nigdje nije naišao na tako pametne - i tako gladne - studente, od čitavog je Zagreba opazio samo - njegovu tržnicu, svjetski jedinstvenu po svom bogatstvu i šarolikosti. A mi mislimo da ćemo svijet zadiviti HNK-om i Katedralom, iz mitteleuropske plastike isprešanim stereotipima. Ili, **Clinotnu** priređenom, izložbom u aerodromskoj čekaonici. Našim političarima s jednom kokošjom i jednom provincijskom vijugom još nije prosinulo da pretili svijet pliva u drangulijama, da ga zanimaju ljudi.

Tko je ikad prošao buvljakom, morao je shvatiti da je to teatar bolji od svega što se može vidjeti po zagrebačkim kazalištima. Kad čujem riječ kultura, hvatam se za kurac. Ali tržnica je nešto ispod dostojanstva. Kao da grad nije baš trg, a trg tržnica. Kao da ni **Kolumbo** ni **Magellan** nisu bili pošli baš u šoping. I danas, da nema kožnih jakni, koliko bi Hrvata ikad vidjelo Aja Sofiju?

U četiri je trebala doći Maja, ali je nema. Oko šest se javlja, da mi je krivo zapamtila adresu, a da nije imala karticu da mi se javi. Doći će sutra. O Bože, o gusko!

Pišem dnevnik. Prevodim Kinga. Kako je dobar.

Petak, 26. siječnja 1996.

Goya će me uništiti. Sinoć najednom shvatim da je banalan, da u njemu nema ništa. Ujutro ga ne mogu prestati gledati. Zato što se vratilo dnevno svjetlo? **Majo**, dođi, nosi mi tu napast iz kuće, ne mogu mi u tome prolaziti dani.

Prevodim Kinga, i uživam kao što se uživa kad isti posao moraš raditi dva puta. I skraćujem ovaj dnevnik na četiri kartice, za *Radio slobodna Evropa*. Za *Arkzin* ću ga, nadam se, morati samo sažeti.

Popodne dolazi Maja na palačinke. Iskreno oduševljena Goyom kao nekad lutkicama. Ako je shvatila da je to u biti isto, približila se biti umjetnosti.

Traži autograme, jer da u njezinu razredu imam obožavatelje. Jebe mi se što o meni misle stari konji, bitni su mi ovi goluždravci. Priča mi i o Super Silvi. U njezinu razredu pričaju da su je najurili sa škole zbog njezina ponašanja. Bila bi to njezina privatna stvar da je sama nije učinila javnom. "Odgovorno tvrdim da sam nevina", i tko može reći da me je imao, neka se javi. Čitav razred diže ruku.

Vele da su djeca naivna, a gradski oci mudri. Hm. Dajem joj i "Karton za glasovanje dizanjem ruke" što sam ga *popalio* u Skupštini. Kad ide pi-pi, neka digne to, bit će glavna. Oduševljenje.

Javlja se Mila. Pare na koje je računala netko je zdipio. Spašavaj, radi se o životu. I doista se radi, u najdoslovnijem smislu. Duboki uzdah. Ako je Milas mozak kupovao za dvije marke kilo, ona je svoj dobila za manje od marke. Istresam se kao vreća. sad kad sam se tek počeo oporavljati. Priča je tako glupa da joj nemam volje ni jebati mater.

Tješi me jedino što se divi Maji, kako je lijepa. Ja maloj objašnjavam da ljepota u petnaestoj može značiti i rugobu već u sedmnaestoj, pa neka se psihički spremi i na tu mogućnost. Ali to ne mora biti nesreća. Tako joj se neće lijepiti krpelji, nego samo dečki kojima je do nje iskreno stalo. Tuži se da je dečki "gnjave" i da su "dosadni". Sad ću ja po šibu. Pred koju je godinu bilo da nitko za njom ne pati, pa sam htio doći u razred, uhvatiti dvojicu za uši i zapovjediti im - pod prijetnjom batina - da se u nju zaljube.

Zove *Slobodna Evropa*. Čitam. Čini se da su zadovoljni.

Popodne dolazi Maja na palačinke. Priča mi i o Super Silvi. U njezinu razredu pričaju da su je najurili sa škole zbog njezina ponašanja. Bila bi to njezina privatna stvar da je sama nije učinila javnom. "Odgovorno tvrdim da sam nevina", i tko može reći da me je imao, neka se javi. Čitav razred diže ruku.

Subota, 27. siječnja 1996.

Prevodim Kinga, dok mi se po glavi, i sad kad je otišao, stalno mota Godoy. Čitava je Španjolska u tim žutim hlačama, što blistaju u zgusnutim bojama sumraka, tim bikovskim, ležerno zavaljenim bedrima svjesnima svoje moći. Slika koja me zadnja toliko uzbudila - toliko da nisam mogao zaspati - bila je, ljetos na Hvaru, "Judita" iz franjevačkog samostana. Rad nepoznatog majstora, veli. Doveo sam do nje neke "stručnjake". Bleje u nju kao ovce. I ne vide da ta slika vrijedi koliko čitav samostan i sve u njemu, i da to nije mogao napraviti neki kalfa.

Oko podne, na Trgu, nalijećem na Riječki karneval. Bikovi, krzna, goleme klepke, mladići padaju u trans. Papua-Nova Gvineja. I sam bih se pridružio tom praiskonskom, ljudožderskom ritmu, i pulsirao sa svemirom. Jedna me dama, s kosom od staniola, prepoznaje i poziva da s klaunima nosim "plavo kvarnersko nebo".

"Super Silva je glupa kao kurac", uvjerava me ona.

"Ne kaže se glup, nego tup kao kurac", upućujem ju ja. "Nije on glup uopće: više je puta on zajebao mene nego ja njega."

Potom "informativni razgovor" s ljudima iz *"Croatia busa"*. Pravi su, jebeš mi sve. Mafijozi poslali na njih svoje batinaše - da poberu batine. Ako su oni kumovi, nismo ni mi kumeki. Napokon su počeli shvaćati da im slobodu i demokraciju neće donijeti nikakva "vlast". Vlast može stvoriti samo pozitivno ozračje - za rad ili pljačku - no i to samo ako ima podršku ljudi. Štakori se ne mogu istrijebiti dekretom, nego svatko treba otići u svoj podrum do onog svog bezobraznog i debelog. Vlast može samo dati "dani znak" za bartolomejsku noć, da štakori ne bi giljali iz podruma u podrum.

Prekrasna caka: protiv jednog njihovog, ludog, podnijeli prijavu da je "izvršio agresiju na kantu za smeće" ispalivši u istu pet metaka.

Potom vjenčanja. Kao da sluti, **Jorgica** mi je ujutro priredio podoknicu. Ženi se i on. Ima jedna mala, koja samo proviri iza šupe i uputi mu jedan dugi pogled svojih krasnih žutih okica, i on već leti "on love's light wings". Mala je tako slatka da mi je žao što i ja ne mogu za njom preko krovova. Ali jutros, oko pet sati, to je bio takav Katzenjammer, da više nisam znao kolju li se mužjaci za ženku ili je počeo bračni realitet.

U vijećnici obje matičarke neudate. Mudar vidi zlo i skrije se, rekao bi **Salamun**. Kolega vijećnik, advokat u miru, veli: "Čitav sam ih život rastavljao, sad ih ženim. Bog me je kaznio". Uvjerava me da ne moram čitati onu gluparíju, Zakon o braku u koji su ubrljani Druga Korinćanima, Komunistički manifest i Kajkavska popevka. Bio sam odlučio, budem li se ikad ženio, donijet ću tekicu i od vijećnika stalno tražiti da mi ponovi što je to ljubav i što je to brak.

"Vama je to prvo vjenčanje, ali je i meni, pa mi oprostite ako, kao i vi, imam malo tremu." Ukrajinka se udaje za našega momka i ne zna smije li se potpisati ćirilicom.

Drugi su oni koji bi - da nisu zakasnili - bili prvi. Njemu dvadeset, njoj dvadeset i tri. "Sigurno s trbuhom", prorokujem. I doista, mlada je kao buhtla; zamalo postadoh i babica. Kad, slijedeći tekst, spomenem odgoj djece, skoro prasnem u smijeh. Pitam jednoga gospodina u uniformi: "Vi ste otac mlade?". "Ne, nego mladoženje." "Mislio sam da ste ga priveli pištoljem."

Sve skupa, ceremonija i ostalo, izgleda kao tekuća traka u modernoj, higijenskoj, dobro organiziranoj klaonici.

Potom vjenčanje u Svetoj Klari. Gradski otac sjeda na krivi tramvaj, jer ne poznaje svoj grad. Dolazi mlada, jedra selska cura odjevena u hermelin i s krunom na glavi. "Sad si možete čestitati, a mi ćemo se okrenuti", velim što mi je već postalo standardno. Čujem "No dosta, dosta", pa pitam iza fascikla: "Je li gotovo?"

Ostavili nam kolače i vino. Majko, što su dobri, trebalo bi se ženiti.

Poslije mi matičarka priča da je prije ta sela obrađivao **Ivan Horvat**. Kako i ne bi, obiđe tri sela i primi tri dnevnice, a četiri su vijećnička plaća. Uostalom i sam je rekao da mu je ta *gaža* od vjenčanja glavni motiv politikarenja. Sad ga neće ni ona ni kolegice. Prvo zato što je pijan kao ćuskija, a potom i zato što je, prešavši HDZ-u, izdao birače. Opet taj dobri duh narodnog otpora. To sam mu ja mislio namjestiti na skupštinskom nivou, ali ovo je bolje. Za kurvin posao, kurvina plaća - samo što je kurva pametnija, pa traži unaprijed.

Zašto odlazi Silajdžić

Trodioba Bosne?

Piše: Boris RAŠETA

Muhamed Borogavac i Bosanski kongres iz SAD optužuju Aliju Izetbegovića za sustavan rad na rušenju Bosne i Hercegovine. Dokaze vide u rasformiranju 6. i 7. korpusa Armije BiH, Alijinom "srpstvu", i - kako tvrde - smišljenim opstrukcijama BiH. Iz bošnjačkih redova ovo su dosad najteže optužbe na Izetbegovićev račun. Odlazak Silajdžića je, navodno, samo vrhunac tog procesa, koji će rezultirati trodijelnom podjelom BiH

Ovih je dana u Sarajevu kulminirao dugotrajni tihi sukob između **Harisa Silajdžića**, miljenika zapadnih medija i bosanske javnosti, s **Alijom Izetbegovićem**, predsjednikom Bosne i Hercegovine, za koju poslije Daytona vjerojatno ni sam Allah pejgamber ne zna postoji li kao cjelovita država ili ne. Novinske ankete daju Silajdžiću četverstruko veću podršku javnosti no Izetbegoviću. Ipak, ovaj ishod nije neočekivan: Silajdžić je morao odstupiti, jer je Izetbegović neupitan; novi mandatar BH vlade je **Hasan Muratović**, a Izetbegović će ostati prvi čovjek stranke i države - ma gdje bila i ma kakva bila. Pod uvjetom da je bude, dakako.

Paralelno s ovim sukobom Silajdžića i Izetbegovića, na e-mail mreži "ZG-zamir" možemo već mjesecima pratiti i njegovu uvertiru, oslobođenu diplomatskih formulacija. Naime, **Muhamed Borogavac** i njegov Bosanski kongres - koji se nalaze u Washingtonu, SAD - konstantno optužuju predsjednika Izetbegovića za smišljenu izdaju bosanskih državnih interesa, a eliminiaciju Silajdžića vide samo kao vrhunac tog procesa.

Bosna iz dva dijela

Bosanski kongres optužuje Aliju Izetbegovića da Daytonski mir nije oktroiran bosanskom predsjedniku, već da manje-više predstavlja upravo ono na čemu je Alija sve ove godine, zdušno iako tajno, radio. "Noć uoči potpisivanja Daytonskog sporazuma razgovarali smo profesor **Vahid Sendijarević** i ja telefonom sa Harisom Silajdžićem", kaže Muhamed Borogovac. "Shvatili smo da Silajdžić prihvata Daytonski sporazum, mada je za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu. Njemu nije bilo jasno da su te dvije stvari protivrječne. On je totalno sociološki neobrazovan i nije mu jasno da ne može postojati jedinstvena država koja ima dvije vojske, dvije milicije, dva pravosuđa, dvije skupštine koje imaju pravo veta jedna prema drugoj. Znali smo da će do otrežnjenja morati doći. Valjda je Silajdžić napokon shvatio da se Bosna i Hercegovina dijeli...". Bosna je - kaže Borogavac - sada faktički podijeljena; ustanovljena je Republika Srpska, i predstoji "samo još jedna sitnica": da se održe izbori nakon kojih će proces dijeljenja BiH biti okončan, vodstvu iz Banja Luke (ili Pala) dat legitimitet, a na etničko čišćenje Bošnjaka i Hrvata stavljen pečat. "Bosna i Hercegovina konstituisana Daytonskim sporazumom mora zaživjeti da bi mogla umrijeti", konstatira on. To je jedini način na koji jedna država može legitimno nestati: u Libanonu je vladalo bezvlašće, nitko nije mogao (niti htio) potpisati podjelu, i Libanon je opstao. Uvjet za takav razvoj događaja je ostanak Izetbegovića na vlasti i uklanjanje Silajdžića, koji je - iako "sociološki nepismen" - shvatio o čemu se radi."Silajdžić je mislio da se u Daytonu istinski konstituiše Bosna i Hercegovina i htio je da to provede u djelo. Ovih se dana suočio s realnošću. Nije mu dozvoljeno da napravi vladu koja bi imala ikakvu ozbiljnu ulogu u državi. Smisao Daytona je bio da se napravi *kobajagi* vlada. Smisao Daytona je da Bosna i Hercegovina, kao vilinski konjic, zaživi samo jedan dan kako bi mogla dati vječni zakoniti život Alijinom i Tuđmanovom kopiletu koje se zove Republika Srpska".

"Dakle, da Alija nije htio dijeliti Bosnu i Hercegovinu, svi bi se naši neprijatelji mogli 'slikati'."

Borogavac navodi i veoma zanimljive argumente. Oni se ponekad mogu činiti trivijalni, no, ako se može suditi na temelju ishoda bosanske drame, nisu lišeni smisla. Prvo, Borogavac tvrdi da je Alija Izetbegović zaustavio - i to "munjevitim napretkom u pregovorima" - skidanje embarga na oružje za BiH, koji je u američkom Kongresu isposlovao Silajdžić. Drugi - nešto noviji događaj - jest rasformiranje 7. korpusa, jedinice koju su "Bošnjaci-Krajišnici formirali s jednim ciljem, povratka svojim kućama. Takav cilj ugrožava državu koju je Izetbegović formirao svojim potpisima, Republiku Srpsku, i zato 7. korpus mora umrijeti." Iz istog razloga" - navodi se dalje - "Izetbegović nije nikada dozvolio formiranje Istočnobosanskog korpusa. Oni koji su najviše stradali, imaju najbolji moral u borbi i zato ih se četnici najviše boje. Alija to zna i zato nikad nije dozvolio formiranje korpusa koji bi imao za cilj vraćanje u Višegrad, Foču, Vlasenicu, Srebrnicu, Bratunac, Bijeljinu, Janju, Zvornik i ostala mjesta poklanog Podrinja". No, ne samo da je rasformiranjem jedinica i nestvaranjem novih Alija oslabio Bošnjake u prošlosti, već to čini i za budućnost: "Rasformiran je korpus pobjednika rata u dolini Neretve, 6. korpus, a čini nam se da još jedan rat u dolini Neretve predstoji!".

Je li cilj ove Alijine politike stvaranje islamske države, kako bi se moglo zaključiti na prvi pogled? Borogavac odbacuje ovu tezu. On tvrdi, da je cilj Izetbegovića uništavanje bilo kakve Bosne. Borogavac tvrdi da je Izetbegović, unatoč upozorenja po povratku iz Bruxellesa, da ne slijeće na sarajevski aerodrom, ipak namjerno sletio tamo. I tada je, kako je poznato, bio "uhapšen". "Tada je Armija BiH bila opkolila kasarnu na Bistriku: garnizon JNA nije imao drugog izlaza nego da se preda i ostavi naoružanje Armiji BiH, čime bi se Sarajevo oslobodilo. Tako su se razoružavanjem garnizona JNA u svojim gradovima oslobodili Tuzlaci i Zeničani". Tu je šansu, međutim, Izetbegović blokirao svojim "ulijetanjem" u zamku JNA, odnosno generala **Kukanjca**, na koju je bio upozoren. Bošnjaci su te noći poštovali primirje - iz straha za Izetbegovića - a Srbi nisu, pa su zauzeli Grabavicu. Nakon te epizode, Izetbegović je novinarima izjavio da prvi put od početka rata nije mogao zaspati, i to iz straha za kćerku. "Sjetimo se", kaže Borogavac, "da su do tada bili poklani Bijeljinci, Zvorničani, Brčaci, itd... Tada su već punom parom radili i konclogori". A sve to je Aliju ostavilo u mirnom snu, predbacuje mu Borogavac. No, Izetbegović je ne samo neosjetljiv na patnje drugih Bošnjaka, već se ljuti i zbog oslobađanja pojedinih područja. "Sjetimo se njegovog razdraganog širenja ruku u Tuzli nakon pada Srebrnice, što su prenijele sve svjetske tv-mreže. S druge strane, sjetite se njegovih kiselih izjava armijskim novinama iz Sarajeva, kad je Armija BiH oslobodila Vlašić. Tada je doslovce ljutito rekao: 'Drugi put puške o klin kada se pregovara...'". Da je on muslimanski fundamentalist, to bi skrivao do pobjede nad četnicima, tvrdi se dalje, a upravo suprotno, "on vodi na Hadž 400 vojnika Armije BiH, a zna se kakav je image fundamentalista na Zapadu!".

Slučaj Zametica

Borogavac Aliji Izetbegoviću zamjera i "srpstvo". Poznato je, naime, da se Alija Izetbegović - prije nacionalnog priznanja Muslimana - izjašnjavao kao Srbin. Time se - spočitava mu se na e-mailu - svrstava u red muslimanskih Srba, kakvi su **reis-ul-ulema Kemura, reis-ul-ulema Mujić, Emir Kusturica, Meša Selimović, Raif i Nijaz Dizdarević**... Zanimljivo je i Izetbegovićevo prijateljevanje s **Omerom Zameticom**, sinom **Murisa Zametice**. "Koliko sam ja samo baklava pojeo kod Alije i on kod mene", kaže Muris Zametica. Baklave same po sebi ne bi bile *crimen*, da Omer nešto kasnije nije promijenio ime u John - za vrijeme boravka u Engleskoj - a kasnije u Jovan: riječ je naime o čuvenom glasnogovorniku **Radovana Karadžića, Jovanu Zametici**!

Ovakvih i težih dokaza protiv Alije Izetbegovića ima još, a svi će biti objavljeni, prijeti Borogavac. On ove tekstove piše kao optužnicu za "najmonstruozniji zločin u istoriji - zavjeru i ubistvo s predumišljajem hiljadugodišnje države i njenog naroda od strane čovjeka kojemu je taj narod vjerovao". U ovom trenutku Bosna postoji još samo kao nada u čudo, kaže on.

Je li Izetbegović doista djelovao u skladu s ovdje opisanim ciljevima? Da li je Silajdžić stvarno tako "sociološki nepismen"? No, možda je u ovom trenutku još ozbiljnije pitanje, kojega se Borogavac dotakao tek usput - slijedi li na Neretvi još jedan rat? Ili je točna teza da je Izetbegović definitivno pristao na trodijelnu podjelu Bosne, pri čemu bi trampio Mostar za Srednju Bosnu? I da je to onaj potez koji Silajdžić više nije mogao otrpjeti.

Čini se da je ova pretpostavka i najvjerojatnija.

Dnevnik aktivista iz grada podijeljenoga na Gornji Vakuf i Uskoplje

Mentalitet tvrđave

Piše: Goran BOŽIČEVIĆ

17.01.1996, srijeda

Sjedimo u kafiću u Gornjem Vakufu (ili Uskoplju? - nisam siguran u kojem smo dijelu grada), u rano, rano jutro. Još nije otvoren, ali čistačica je bila vrlo ljubazna - autobus stiže u grad tek u pet ujutro.

Putovanje je bilo sasvim ugodno i neuobičajeno brzo. Nešto duže od devet sati. Moj prvi prolazak kroz Krajinu od 1990. - bio je vrlo mračan, i čudan. I neodržavana cesta. Rijetke birtije/restorani - kao oaze u pustinji. Na ulazu u Republiku Bosnu i Hercegovinu stajali smo na hrvatskoj carinarnici. **Paul** kaže da ćemo na bosansku naići sat kasnije - pred Bugojnom.

Tomislavgrad oko četiri sata izjutra - izgleda vrlo bogato. Prebogat u usporedbi s ostalima.

O da - ne zaboravimo Knin (oko ponoći) - mnogo veći no što sam očekivao. Sasvim privlačan za noćnu šetnju uokolo, ali nismo se zaustavili.

Ovo putovanje je bilo više putovanje kroz vrijeme. Kroz godine, zapravo.

Bože - od Zagreba do Gračaca prolazio sam stotinu puta sedamdesetih ili osamdesetih.

Što se dogodilo u ovih pet godina?

Znamo li to?

18.01.1996., četvrtak

Prekrasan dan. Opet. Hladno, ali vrlo vedro i sunčano. Ustao sam prije jednog sata: poslije 14 sati ugodnog spavanja.

Jučer mi je uspjelo odspavati jedan sat. Između podneva i 13 sati. Ali, bilo je dovoljno. Posljednja poruka bila je iz kafića jednog Hrvata. Ostavili smo prtljagu tamo i izišli u šetnju. Bilo je sedam ujutro. Razdanilo se i grad je bio vrlo živ. Onda smo otišli na kavu, čaj i burek u veliku gostionicu na glavnoj cesti. Nisam dobio burek, iako sam čekao 40 minuta, jer - svakako - burek je s mesom, a slična stvar sa sirom zove se sirnica, ali nije još bila zgotovljena, a kava je bila bez mlijeka, a mlijeko je posluženo s burekom (od mesa), pogađate - bili smo na "drugoj strani".

Hrvatska država ovdje je prisutna preko granica dobrog ukusa, i ne na dobrobit hrvatskog naroda

Dan je bio dosta intenzivan, zbog umora također, ali dosad sam uživao i nadam se da će potrajati. Imam osjećaj da sam zaista negdje daleko - na dopustu... To je zaista uzbudljiv grad, sve je udvostručeno: autobusi, gradske vijećnice, škole, nekako potpuno separirani. Prelazeći "liniju", osjećao sam se nekako smiješno. Na hrvatskoj strani sam kao kod kuće. U takvoj sam okolini živio posljednjih pet godina, i ja sam Hrvat iz Zagreba, tako da se osjećam kao "jedan od nas".

Na bosansko/muslimanskoj strani osjećao sam se sretniji, zbog svih onih kulturnih navika, koje sam imao prilike susresti u bivšoj Jugoslaviji, i ne više dugo poslije toga - to je Bosna! Mješavina svih kultura, tolerancija i mladež na ulicama, turska kava i ostalo.

Gornji Vakuf je razvijeniji od Pakraca. Mnogi taksiji, restorani, trgovine, videoteke, privatni biznis, način su života koji nije od jučer.

O.k., Phil i Paul me čekaju na ručku

nastavak na 23. str...

19.01.1996. 13-14 sati

Gornji Vakuf

Sjedimo zajedno u kuhinji **Philove** kuće - u stvari UNOV-ovog ureda; **Paul, Sanja, Liz** (UMCOR) i ja. Vrijeme tu protiče vrlo brzo. Jučer je bilo vrlo radno i zanimljivo. Imao sam vrlo uspješne razgovore o MIRamiDA 3 projektu u Gornjem Vakufu. Iznenađujuće - čak sam napravio prijedlog projekta. Danas smo se složili da skrešemo budžet s 13000 na 9000 DEM. Mislim o tome da projekt dovedem ovdje. O.k., da vidimo listu raspoloživih ljudi:
Najčudnije je da sam u Salzburgu bio s **Atifom** iz Zenice, čestitom i toplom psihologinjom. A ona radi za UMCOR. Kako je svijet mali!
Kao što se može primijetiti, ne pišem mnogo o gradu. Da citiram Paulove riječi od jučer: "Učinio sam mnogo i zanimljivo proveo vrijeme ovdje bez da sam znao što se zapravo događa u gradu".
Ja mogu reći isto. Moj "izgovor" bi bio da imam probleme s leđima nakon 14 sati spavanja u noći od srijede na četvrtak. Tako da nisam baš pokretan - ali se, zapravo, još ne žalim.
Prvi dojmovi su o životu u stvarno živom bošnjačkom dijelu grada, koji pokriva veći dio zajedničkog grada. Primijetio sam jučer hrvatske policijske odore, i stvarno sam imao problema u razumijevanju takve očigledne prisutnosti simbola hrvatske države, a ne samo ovdašnjih simbola. Nelagodno se osjećam promatrajući hrvatske i bosanske registarske tablice za iste gradove; BU - za Bugojno i GV za Gornji Vakuf.
Nisam stvarno razgovarao ovdje s predstavnicima lokalnih vlasti. Prvo jutro susreli smo čovjeka - nazovimo ga X, koji nam je dao "politički briefing" u lokalnom kafiću: bio je u Armiji BiH, nisu željeli rat, Hrvati jesu, protiv njih išli su vojnici iz svih dijelova Hrvatske. On je razgovarao s mladim vojnikom iz Osijeka, kojega su zarobili: "Mobilizirali su nas, utrpali na kamione i dovezli ovdje. Nitko me nije pitao, nije bilo načina da pobjegnem".
Naš muslimanski prijatelj vjeruje u tu priču. U najmanju ruku, on se tako deklarira. Kao što vjeruje i da su Hrvati većinim o.k: s izuzetkom Hercegovaca. Oni su fašisti. Svi od reda. Svi ustaše.
X nastavlja: "Grad je sada podijeljen - vidite. No mi Muslimani smo otvoreniji, i svatko može doći u naše gostionice i neće biti problema. Ali na hrvatskoj strani nije isto. Oni su tvrdolinijaši, ne idemo tamo".
Čuo sam o "mentalitetu tvrđave" preostalih Hrvata. Nije ih mnogo ostalo,stoga se drže zajedno.
Za sada toliko

ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKE - OTKUD PRAVO "UPLETANJA" U BIH? ILI JE TO ČAK I DUŽNOST???

Dolaskom u Gornji Vakuf PET mjeseci nakon službenog početka Projekta socijalne obnove bečkog ureda UN-a (UNOV) - otkrio mi se čitav novi/stari svijet.
Ovdje sam nepuna tri dana, a predrasude se ruše poput domino kocki.
Umjesto zabačene selendre na kraju svijeta - ovdje se dnevno sretne više autobusa nego ih je Pakrac mogao sanjati zadnjih pet godina. Ako vam se ne ide autobusom - uzmite taxi - toliko ih je da ih ne možete izbjeći. I kad bi htjeli.
Gladni ste? Restorani jesu različitih ponuda pa ne očekujte Dingač baš u svakom, a i da ih ima više nego u čitavoj Zapadnoj Slavoniji, teško bih se složio. Podjednako - to je bliže istini.
Telefonske linije su privilegija Uskoplja - što je ime hrvatskog (dijela) grada. Ali Zagreb dobijete odmah, i to samo okrećući 01. Za Mostar ni to. Isti je pozivni broj.
Ovaj se gradić ne čini puno većim od Pakraca. A ja sam ovdje da pomognem Paulu, u njegovom istraživanju projekata socijalne obnove, u "ovim" krajevima.
Ovaj grad samo na na Gornjovakufskoj strani ima 1200 djece u Osnovnoj školi. Gradske ulice vrijve životom i ovih dana kada je temperatura ispod nule. U ovom gradu još postoji Ulica maršala Tita, ali i bratstva i jedinstva. Pogodite na kojoj strani.
I onda deja vu:
Priča kaže da su Hrvati pucali po Muslimanima s okolnih brda. Sa svih strana. Ne domaći Hrvati. Ne iz ovog grada. Oni su ostali u gradu. Pucali iz pušaka. Ali artiljerija je došla izvana.
Koliko ću puta čuti taj obrazac?
Nije li to tako JNA "branila" Zapadnu Slavoniju?
Koliko će milijuna godina proteći da puk shvati šta mu rade?
Ovaj je grad podijeljen tako da me stavlja u neugodan položaj. Ili možda ugodan - kad bih i dalje, nakon svih ovih godina, mogao uživati u ulozi "ambasadora drukčijih Hrvata", od onih koji nam kroje živote, od uspostave (jedno)nacionalne nam države.
U ovim sam krajevima ja kao Hrvat osramoćen jednim prljavim ratom, kojega su čak i tajili. I najednom se prašina podiže i slika se javlja kristalno čista.
"Kratki pregled povijesti BiH u devedesetim":
Oni najgori su ostvarili najviše. Srpski su ekstremisti dobili nešto što se čak i u međunarodnom rječniku zove "Republika (Srpska)", oni manje uspješni, a i manje loši nisu, na žalost, dobili međunarodno priznanje svojoj "Republici" (Hrvatska Republika Herceg-Bosna). Jako su se trudili, ali nije prošlo. Prisiljeni su se pretvarati da prihvaćaju tzv. Federaciju, ali zašto bi zapravo?
I na kraju, oni treći koji se u nedostatku moćne podrške susjedne države, nemaju razloga odreći bivše Jugoslavije, i ne mijenjaju naziv Ulice bratstva i jedinstva.
Ovdje su tragovi nacionalističkog sljepila - očiti. Ono što se ne vidi je civilno društvo. Jer ga nema. Ali, pretpostavke postoje i vidim temelje jače nego li u Hrvatskoj. Zbog ljudi koji su natjerani da budu žigosani nacionalnom pripadnošću - a nisu pitani da li to žele.
Zbog sebe sama, jer je hrvatska država ovdje prisutna preko granica dobrog ukusa, i ne na dobrobit hrvatskog naroda.
Zbog toga Antiratna kampanja počinje bivati prisutnija u Bosni i Hercegovini - ja se nadam.

Ovdje su tragovi nacionalističkog sljepila - očiti. Ono što se ne vidi je civilno društvo. Jer ga nema. Ali, pretpostavke postoje i vidim temelje jače nego li u Hrvatskoj. Zbog ljudi koji su natjerani da budu žigosani nacionalnom pripadnošću - a nisu pitani da li to žele.

USKOPLJE, 20. 01. 1996. 3 p. m.

Prekrasan snijeg prekrio je grad prošle noći. Slike bijelog raja. Buka me je probudila, danas. Neki ljudi su popravljali struju u našoj (Jasonovoj) kući. Čudne misli su mi se motale po glavi, dok sam ležao polusnen ispod debelog popluna - shvativši da su mjesni ljudi u kući.
Kakva će biti reakcija kad se sretnemo?
Oni su vjerojatno Bošnjaci (Jasonova kuća je na toj strani).
Kako će se osjećati kad vide Hrvata iz Zagreba?
Sve te glupe misli rasplinule su se kad sam sreo **Ervina**. On je šesnaestogodišnjak. Dečko s ulice. Svatko ga zna. Pitao sam ga o **Edinu** (pakrački volonter od rujna). Naravno da ga zna - braća su. Tenkovska granata pogodila je njihov stan 1993. Otac je bio u njemu. Što se dogodilo, upitah? Je li bio povrijeđen, upitah naivno?
Ubila ga je, odgovori **Serpa** (Ervinov nadimak).
Stigli smo (bilo već 11:30 a. m.) do Philove kuće i na moje iznenađenje sreli tamo Paula. Uputio se danas u Zenicu - netko mu je rekao da je danas tamo NGO sajam. Ali snijeg ga je zaustavio.
Sinoć smo ostali do kasno u Philovoj kuhinji: Paul, Phil i ja. Do 1:30 ujutro. **B. J.** je također bila s nama, neko vrijeme.
Mnogo misli. Ne o lokalnim aktivistima ovdje, već o organiziranju, stvaranju fonda, nadziranju zajedničkog pothvata iskusnih međunarodnih dobrovoljaca za Istočnu Slavoniju. O teškoćama oko prihvaćanja savjeta: "Uzmi dopust", kad se ljudi oslanjaju na tebe, ili kad nema mjesta gdje bi taj dopust proveo. Često pričam o Sophieinoj ideji o započinjanju projekta podržavanja i oporavljanja umornih i izmučenih mirovnih aktivista.
Doista je velika potreba za tim. Bez sumnje.
Prosječna plaća na hrvatskoj strani je oko 500 DEM. Učitelji u osnovnoj školi na bošnjačkoj strani već dugo nisu dobili plaću u novcu. Najnovije je - nedavno su počeli s 50 DEM, plus humanitarna pomoć. Rijetko sam imao prilike osvjedočiti se o tako vidnoj podijeli na bogate i siromašne. Možda između Pakraca i Gavrinice između '92. i '95. Ali nedostaju mi iskustva s "druge strane", tamo i tada.

nedjelja 21. 01. 1996. 04. 02. p. m.

Gornji Vakuf

Nedjelja. Ponovo malo sniježi. Osjećam nervozu kad shvatim da je nedjelja. Dan odmora. Gotovo prazan ured - znači Philov stan je također hladan. Mi smo planirali sastanak, da oformimo tim. Paul i ja.
Tad je počeo rasti broj ljudi. Gomila. Sada nas je trinaest. Bilo nas je čak i više. B. J. i **Stefan** su također ovdje. Oni su otkrili da njihova invalidska kolica ne pristaju. Premala su. B. J. se ne osjeća udobno vozeći svoje vozilo po snježnim putovema. **Arno** (Holandija), i **Shanti** (Taiwan) su ovdje. Oni rade za CRASH u Bugojnu. To je nizozemski NGO. Arnovo prezime je **Van der Pas**. Da zazvonim zvonom? On je **Frankov** brat. Šesta grupa pakračkih volontera!!! **Jannie**, ne brini, prenio sam pozdrave. Stefan još razgovara s Arnom. Dobro im (CRASH) ide s mladeži u Bugojnu već godinu i pol. Stalno su tu od početka ovog mjeseca. Grade općinski omladinski centar. Već su izgradili i studio za snimanje! Bugojno je oko 20 km sjeverno, na putu za Split. Samo sedam km. od srpskog djela BiH. Oko 25000 stanovnika, doima se najmanje dvaput većim od Gornjeg Vakufa.
Sinoć smo pili pivo u lokalnoj gostioni "Viking" - Paul, Pete, Stefan, Serpa i ja. Ostali smo do 1:30 a. m. Deset "Gosser" piva i dvije coca-cole platili smo 24 DM. Jeftino kao i u Pakracu, rekao bih. Zaista, zgodna krčmica. Primijetio sam opet da se ovdje ne razgovara mnogo o ratu. Ili uopće. Ponovo mi je došla slika domaćih Pakračana, zabrijalih u razgovore o ratu. A ovdje toga nema. Iako se ovdje rat dogodio kasnije. Nisam siguran koliko je ova slika bliska realnosti. Bila je to bošnjačka birtija. Vlasnik nam je dao prvu rundu besplatno. Opuštena atmosfera. Gledam goste. Od 22-25 godina starosti. Zašto ih, dođavola, smatraju muslimanima? Oni su rock and roll generacija. Koga oni ugrožavaju? Time ne kažem da su "Muslimani dobri, a Hrvati loši". Jednostavno ne želim staviti naljepnicu na pojedince, ukoliko to oni očajnički ne traže. Čitam o nekim unutrašnjim trzavicama u lokalnom mjesečniku u GV, prosinački broj. Mnogo o nama, od strane SDA i o dobrim i nedostatno dobrim Muslimanima i ostalom???
Izgubio sam zanimanje za uplitanje u lokalne igre vlasti.
Kad smo se Paul i ja vratili sinoć kući (1:30 a. m.), trećinu pijani, mislili smo da smo promašili kuću. Izgledalo je kao da smo u Betlehemu ili na Manhattanu, ako više volite. Naša kuća bez struje je svjetlila poput sunca. A unutra Jason je čistio usisivačem!!! Nevjerojatno. Otišli smo spavati s upaljenom grijalicom i pjesmom **Van Morrisona**. Savršen kraj interesantnog dana:

Ponedjeljak 29. 01. 1996., 11:26.

za Vesnu od Gorana

Oh, koji dan!!!
Doista poseban. (iako se ne sjećam nekog "normalnog" dana ovdje.) Ali nikad nisam imao priliku razgovarati s bosanskim i herceg-bosanskim vođama u istom danu. Bilo je sasvim (jesi li znatiželjna?) posebno. Oba susreta. Posebno onaj poslijepodnevni - u vijećnici u Uskoplju - s dvojicom herceg-bosanskih lokalnih vođa. Pisat ću o tome kasnije - nakon što sredim dojmove. Ali bilo je vrlo korisno, nadam se. U stvari cijelo putovanje se događalo neobičajeno. Laptop i e-mail.
Ovaj Info centar, laptop i MIRamiDA - ipak su učinili vrlo velik posao ovih dana. Dosta je poruka poslano preko njih za dosta ljudi. Bilo je to nevjerojatno. Stvarno volim raditi ovaj posao linkinga i networka.
Dave je upravo stigao.
Pogađam; to znači da ćemo uskoro imati dobar ručak.

Vidimo se uskoro
Pozdrav,
Goran

kraj

Srednja Evropa kao evropski supstrat (IV)

Za početak, nije malo

ali čovjeka veseli

Piše: Jaroslav PECNIK

Politička arogancija i kulturološka ignorancija danas su nas dobrano prisutne, ali stvarnim artikuliranjem srednjoevropskih tema, dakle logikom povijesti i duha novog vremana moguće ih je urušiti, kao što se urušio nedavno i sam mit Berlinskog zida

Prve poticaje sustavnom, novodobnom istraživanju Srednje Evrope možemo zahvaliti **Milanu Kunderi**, koji 1984. godine, zajedno s **G. Konradom** i grupom poljskih disidenata otvaraju svakolike kulturne, političke i povijesne srednjoevropske diskusije. To ne znači dakako da tema Srednje Evrope nije bila prisutna i ranije, ali je uglavnom bila posredovana literaturom, te je u zemljama tzv. realsocijalizma smatrana od komunističkih vlasti škodljivim "idejnim importom".

Tragične povijesne pouke

Srednju Evropu moramo sagledati danas ne samo kao stanje duha vremena u kojem živimo, ili kao stanje duha književnosti s prijeloma našeg stoljeća, već prije svega kao kompleksni društveni realitet koji seže duboko u povijest, mnogo dublje nego li je to i sam pojam Mitteleurope kako ga artikulira njemačka sredina XIX stoljeća, a čiji sadržaj i danas prevladava. Time se dakako mnogi srednjoevropski narodi mogu ne suglasiti, ali ne smijemo zaboraviti da se oko moćne i dinamične Njemačke javlja ideja "societas leonina", koja je s kraja XIX. stoljeća postala noćnom morom vodećih političara i političkih elita Srednje Evrope. Strahovanja srednjoevropskih nacionalnih i političkih vođa da ta i tako konstituirana Srednja Evropa može ugroziti male narode i njihovu emancipaciju, nisu se na žalost pokazala zaludnim. U tom kontekstu, ovo što se danas zbiva na srednjoevropskom području nije samo puki kulturološki revival, jer se čak niti najveći zagovornik Mitteleurope dr. **Neumann** nije odricao čvrste imperijalne dominacije Njemačke na tim prostorima. Malim narodima pripadao bi, u najboljem slučaju status manjina, a za mnoge je bilo predviđeno da jednostavno nestanu. Ako ne prije, ono svakako tijekom Prvog svjetskog rata, projekt Mittleeurope postao je jedan od prvih radnih integracijskih zadataka, naravno usko njemačke provinijencije. To je naravno za dugo vrijeme kompromitiralo i samu ideju reintegracije kao takve.

Posljednji pokušaj revitalizacije "njemački" komponirane integracije, dovedeni su do apsurda upravo u vrijeme holokausta i nacističkog prodora prema Istoku, a u čijem kontekstu je Srednja Evropa postepeno trebala biti inkorporirana u Veliku Njemačku. Tako da je u njemačkih susjeda odium prema srednjoevropskim integracijama posredovan njemačkom "vizom" dodatno pojačan, jer su povijesna iskustva i pouke bili više nego tragične. U tom smislu, kad se danas sve češće čuju glasovi o potrebi Habsburške monarhije, ili barem nečeg nalik tomu, primjerice Podunavske (kon)federacije, ne treba zaboraviti da se nova recepcija srednjoevropskog projekta mora iznova odigrati, ali u svih srednjoevropskih naroda podjednako! Njemačka, bez pobzira na svoj kulturni i gospodarski značaj ne bi mogla, niti smjela politički dominirati, ili posve determinirati integracijske procese; u protivnom vampiri prošlosti i strahovanja lako se (pro)bude. Samo je pitanje: je li to danas realno očekivati?

Usponi i ratovi

Govorimo li o nastanku povijesne Evrope moramo znati da je dio koji predstavlja Srednju Evropu svojevrstan duhovni potkontinent koji je izravno baštinio i istočno i zapadno kulturno nasljeđe. Srednja Evropa nesumnjivo ima izniman značaj u preobraznim procesima tj. upravo na ovim prostorima negdašnji istok Njemačke postepeno se transformirao u srednjoevropsku cjelinu, a posredovanjem kolonizacije prije svega Šlezije i Pomeranije nastaje novi njemački kulturološki i politički Istok. Ove povijesne migracije otjelotvorene su ne samo njemačkom, već i židovskom dijasporom koja je bila značajni formativni element Srednje Evrope. Nijemci i Njemačka čine se najsloženijim i najutjecajnijim evropskim narodom; njihova sudbina na specifičan način vezana je uz sudbinu sve tri Evrope. Njemačka dijaspora imala je nezamijenjiv utjecaj na usud Istočne Evrope, prisjetimo se samo uloge njemačkih doseljenika za razvoj Rusije u XVIII stoljeću. Zapadnonjemačke zemlje su posredovale istoku prosvjetiteljske ideje, tako da je bez njemačkih kolonista nezamisliva i sama Srednja Evropa kao cjelina. srednjoevropsku razdrobljenost i rascjepkanost možemo sagledati i shvatiti samo u identičnoj slici Njemačke tog doba.

Od XIV do XVI stoljeća Srednja Evropa doživljava svoje početne povijesne uspone: u Češkoj, Njemačkoj i Švicarskoj razvija se reformacija, a u Poljskoj i Mađarskoj široko se prakticirala vjerska tolerancija. Po prvi puta Srednja Evropa počela se iskazivati kao zasebnost, prepoznatljiva identiteta, čime prestaje biti "slijepim crijevom" Zapada.

U XVII stoljeću se izvorište svekolikog razvoja definitivno prenosi na zapad Evrope, čime i Srednja Evropa započinje svojom novom erom. Apsurdnom i paradoksalnom, kakva je već Srednja Evropa sama po sebi. Uništena tridesetogodišnjim ratom, Srednja Evropa ulazi u dva stoljeća "zakočenosti" u razvoju i brutalne refeudalizacije. Međutim, uprkos tom "povijesnom regresu" Srednja Evropa nije mogla postati pukim zapadnim dijelom Istoka. Istina je da se postojeći caristički apsolutizam teško mogao razlikovati od cezaropapizma ili despotizma, međutim, elementi autonomije političkog i socijalnog pluralizma koji su bili marginalizirani, ne samo da nisu nestali, već su se prikriveno razvijali i sadržajno obogaćivali.

Unutrašnja "diferencijacija"

Industrijalizacija i kapitalizacija Srednje Evrope dolazi sa zakašnjenjem, razvija se pomalo kaotično, ali bez revolucionarnih zahvata i pokreta, te se svekoliki procesi odvijaju pod kotrolom vladajućih elita, bolje rečeno vladajućih birokracija, koje su bitno drukčije strukturirane nego na zapadu. Upravo zbog tog zaostatka u razvoju Srednja Evropa u mnogo čemu (p)ostaje originalnom, što se prije svega odnosi na Njemačku. Istovremeno, nužno je upozoriti i na unutrašnju "diferencijaciju" Srednje Evrope, na West i Ostmitteleuropu, koju nije moguće reducirati samo na odnose političkih snaga prilikom njemačkog ujedinjenja. Westmitteleuropa (Šlezija, Saska, Češka i Austrija) postaje drugom po snazi industrijskom oblčašću u Evropi, dok Ostmitteleuropa biva zahvaćena indistrijalizacijom mnogo kasnije. Uprkos tomu, njen je razvoj bitno drukčiji nego li na klasičnom istoku Evrope. Takav specifični socijalni i politički razvoj Srednje Evrope rodio je i odgovarajuće pokrete i strukture: liberalizam u Austriji koji se veže uz srednje plemstvo, specifični nacionalno profiliran liberalizam u Češkoj, "gentryski" tip u Mađarskoj, blizak poljskom , sa primjesama nacionalnog mesijanizma. U tom kontekstu i radnički i sindikalni pokreti pokazuuju veliku razliku u odnosu na slične pokrete Istočne Evrope. Na srednjoevropskim prostorima radnički pokreti su bili inspirirani i vođeni obrazovanim i kvalificiranim radnicima, a ne kao na istoku gdje radničke pokrete predvode intelektualci koji posvema radikaliziraju pokret u zajednicu profesionalnih revolucionara.

Novodobna Srednja Evropa od XVIII stoljeća do prve polovice XX pa čak i sve do danas prijelaznom je oblašću između Zapada i Istoka Evrope, ali jasno inklinirajući Zapadu i njegovom bogatom povijesnom, kulturnom, gospodarskom i političkom nasljeđu. Ona je, istovremeno, više nego li samo prijelazna zona ili periferija: svojevrsnom sintezom ona je stvorila svoj specifičnisocijalni, politički i duhovni realitet. Etnička i vjerska izmiješanost uvjetuju brojne srednjoevropske sukobe i netrpeljivosti koji od tridesetogodišnjeg rata do danas nisu prestajali. Stoga se mnogi ni danas ne mogu oteti dojmu da bez Habsburga, Hohenzoillerna, posredovanjem Versaillea ili Jalte nije moguće stabilizirati ovaj prostor. Ali jednako je jaka i prisutna svijest o neophodnosti tolerancije dijaloga svih sa svima na ovim prostorima kako bi se uopće u ovom dijelu Evrope moglo opstati.

Dugi put

Nakon pada Berlinskog zida probuđene nade i političko oduševljenje naroda brzo je nestalo, svima je postalo bjelodano da nam predstoji težak i mukotrpan put, u realizaciji onoga što je Zapad gradio više stoljeća. Stoga nije ni čudno da je na ovim prostorima iznova zavladalo ravnodušje prema vlastitoj povijesti i identitetu koju je moguće prevladati buđenjem ne samo nacionalne svijesti malih naroda, o tomu da su upućeni ne samo na korespondenciju s velikim narodima (prije svega Nijemcima), nego, pa čak još i više, jedni na druge. Prošlost ali i suvremenost čine od Srednje Evrope društvo zajedničke sudbine: bez obzira na sve posebnosti, Srednja Evropa je svojom poviješću i duhovnošću evropski supstrat. Ona je integralni i nerazdvojni dio povijesti Zapadne Evrope, ali i Evrope kao cjeline; a sama povijest joj je u tom smislu sukladna povijesnoj didaktici u kojoj **Jan Kren** piše: "Evropa je mogla prosperirati kada je Srednja Evropa stagnirala, ali se Srednja Evropa nikada nije mogla razvijati, nije li to uspijevalo starom kontinentu u cjelini".

Pojam Srednje Evrope je dakle nešto što bitno određuje i sjeverni dio kontinentalne Hrvatske, rasprave o njoj tek slijede, uz sve opasnosti i teškoće koje nam na tom putu predstoje. Moramo biti svjesni da otkrivajući istinu Mittleeurope zapravo spoznajemo istinu o sebi samima. Bez takve istine se, naravno, može živjeti, ali tada ostajemo uskraćeni za jedno bogato i autentično iskustvo, ujedno ne prepoznavajući načine prevladavanja brojnih zabluda kojima s više ili manje krivice i danas robujemo. Politička arogancija i kulturološka ignorancija danas su nas dobrano prisutne, ali stvarnim artikuliranjem srednjoevropskih tema, dakle logikom povijesti i duha novog vremana moguće ih je urušiti, kao što se urušio nedavno i sam mit Berlinskog zida.

A to, za početak, nije malo.

Save "Untitled-1" before closing?

Cancel Save

Većina nas bi po engleskim kriterijima pripadala desnici, a ne ljevici

Piše: Dejan JOVIĆ

Javna stvar

Ja nisam bio ni elita na vlasti ni elita u opoziciji. A nisam ni danas. U starom su režimu i "jugonostalgičari" i "jugofobi" bili manjina. Ja nisam bio ni jedno ni drugo. A nisam ni danas. Nisam ni za svrstanost, ni za nesvrstanost.

> U utorak je u školi govorio britanski ministar vanjskih poslova **Malcolm Rifkind.** Studenti su na ulazu u dvoranu čekali u kilometarskom redu (jedan po jedan). To je vjerojatno moguće samo u Britaniji. Budući da je Rifkindovu tribinu organiziralo društvo članova Konzervativne partije na školi, ja nisam propustio reći svom prijatelju Luki da se vjerojatno nikad u povijesti škole nije okupilo toliko "konzervativaca" na jednom mjestu.

Na samoj se tribini, međutim, vidjelo da su konzervativci u publici (kao vjerojatno i u Engleskoj uopće) manjina. Vjerojatno znajući to, Rifkind je je na početku svog izlaganja dao "ukor" svojim domaćinima. Ispričao je pričicu o visokom predstavniku komunističke partije u Južnoj Africi, kojeg je nedavno sreo. "On mi je pripovijedao o sukobima među komunistima sredinom sedamdesetih. Kao i uvijek, sukob je bio o metodama borbe protiv režima. Jedna je struja vjerovala da se treba boriti kombinacijom diplomatskih i vojnih sredstava, a druga je bila samo za oružje. Onda sam ga pitao: 'Kojoj ste struji vi pripadali?'. On mi je odgovorio: 'Drugoj, naravno! Ja sam vjerovao da se tu radi o eksploataciji moje zemlje i plus toga o klasnom sukobu koji ima rasne dimenzije. Prema tome, jedini je način bio da se silom odgovori na silu'".

Budući da je Rifkind znao da su Rusi umiješani u vojno podučavanje komunista u Južnoj Africi, pitao ga je: "Jesu li vas tome učili u Rusiji?".

Njegov je sugovornik odgovorio: "Ne. To su me učili na London School of Economics!".

✪✪✪

>Ta pričica, zapravo, ima zgodnu pouku za nas koji smo tamo došli iz Istočne i centralne (ili istočne centralne, ili sjeverne jugoistočne, ili kakve-god-već-samo-ne-Zapadne) Evrope. Većina nas bi po engleskim kriterijima pripadala desnici, a ne ljevici! Englezi ne bi priznali ljevičarstvo nikome tko se tako vatreno trsi hvaliti privatizaciju, kako to čini većina srednjoevropljana. Ja stalno imam političke rasprave s njima o mom individualizmu. Mojim engleskim kolegama on "miriše" na liberalizam, a liberalizam - to je **Margaret Thatcher.** Truli kapitalizam u svojoj zadnjoj fazi!

S druge strane, zazirem hvaliti državu (bilo koju, svaku), čak i kad ona samo dijeli novac. Jer, da bi nekome dala, mora drugome uzeti. Nisam baš uvjeren da to uvijek ide pošteno. Također, za mene je kolektivizam (po iskustvu) uglavnom nacionalni, dok za njih to nije. Kad oni govore o zajednici, ne misle na Hrvatsku demokratsku zajednicu, niti na etničku zajednicu, nego na solidarnost i pomoć jednih drugima.

Budući da sam ja u načelu protiv zajednica, a za pojedince, ja bih tamo bio desno. Ili barem - desni centar. A u Hrvatskoj bi, braneći isto, bio lijevo. Ili barem - lijevi centar.
Manjina i tamo i tu.

✪✪✪

>Dan prije sam posjetio svog prijatelja **Petera** u Oxfordu. Peter dovršava svoju dizertaciju o Katoličkoj crkvi u Jugoslaviji između 1941. i 1946. Uvijek je fascinantno sresti Engleza koji govori odličan hrvatski, i koji uz to zna još i slovenski.

Peter i ja samo otišli na predavanje stanovite gospođe, glavne savjetnice grčkog ministarstva vanjskih poslova za manjine. Njeno je predavanje imalo dva potpuno odvojena dijela: kad je govorila o Evropi općenito, Madamme je bila profesionalka prvog reda. Ali čim je "zabrijala" o Grčkoj, postala je toliko neobjektivna da je sama sebi vjerojatno izgledala smiješna.

Njena je glavna ideja bila da je nemoguće reći što je to manjina. Koga ona uključuje? Recimo, Nijemci drže da manjina ne uključuje imigrante, niti one koji nisu "autohtoni" stanovnici. Turci inzistiraju da i te grupe budu uključene. Također, pitanje je - postoje li manjine za koje država misli da ne postoje. Ili, što ako manjina ne želi biti priznata kao manjina, i ne traži svoje posebne institucije?

Tako smo došli do makedonskog pitanja, za koje je rekla da u Grčkoj jednostavno ne postoji, jer nema manjine koja traži svoje posebne institucije. Ali, pitao je Peter, nije li to samo posljedica konstantne represije prema pripadnicima manjina? Ne biste li vi trebali upravo poticati manjine da se razvijaju, a ne pritiskati ih? Ne, ne, rekla je ona - nema te države koja bi smjela nametati ljudima osjećaj da su manjina.

OK, nek joj bude.

Inače, taj se seminar zove "Grčka i Balkan", što pretpostavlja da su Grčka i Balkan dva odvojena pojma. Znam da bivši Jugoslaveni ne vole biti Balkancima, ali to očito nije samo njihova želja.

Pitao sam jednog Grka koji je "držao štangu" gospođi **Tallieran** - tko jest Balkan ako nije Grčka? Rekao mi je: Turska, Bugarska, Rumunjska... "A Jugoslavija?", išao sam dalje. "Vjerojatno da". "Pa kako onda taj Balkan izgleda?", pitao sam ga. "Kao kifla", rekao je.

✪✪✪

>Budući da nisam političar, mogu priznati jednu političku herezu. Moje su simpatije na strani mikroskopsko malih manjina. Moje srce tuče za njih, što bi rekao **Tadijanović** - kao "zlatan sat". Ma gdje bili!

Kad pogledam svoju poziciju - najčešće nisam ni većina ni manjina. U etničkom smislu - nisam Hrvat u Hrvatskoj, ni Srbin u Srbiji. Ali nisam ni

Srbin u Hrvatskoj, ni Hrvat u Srbiji. Dakle ni većina ni manjina. Ni nacionalna zajednica, ni narodnost.

Pritom nisam iz Bosne, ali kad mislim o Bosni to nije isto kao kad mislim o Azerbejdžanu ili Armeniji.

Nisam oduševljen vladajućom strankom, a ni opozicijom. Stranke za koje glasam najčešće ne ulaze u parlament, nego su manja manjina od manjine.

U svakom poretku elite su manjina. Ja nisam bio ni elita na vlasti ni elita u opoziciji. A nisam ni danas.

U starom su režimu i "jugonostalgičari" i "jugofobi" bili manjina. Ja nisam bio ni jedno ni drugo. A nisam ni danas.

Nisam u braku, a i nije da nisam. Nisam ni za svrstanost, ni za nesvrstanost.

Nisam ni za Što!

✪✪✪

>Kao takav (gore opisan), imam svoj poseban oblik zabave. Kad god netko počne čvrsto zastupati A, ja uvijek stanem u obranu B i to bez ikakve dvojbe. Jer, u biti vjerujem da na svijetu nema čistih situacija ni idealnih rješenja. Nikad nije samo jedna strana u pravu, a druga "u krivu".

I najčešće su (evo još jedne heretičke misli, što bi rekao lord **Carrington**) obje skoro podjednako u pravu, koliko god da griješe. Kad se radi o Balkanu, to je gotovo pravilo.

Sjećam se fantastičnih rasprava koje smo prošle godine imali s **Hillelom Steinerom,** mojim profesorom iz Manchestera. Jednog je dana Hillel pozvao sve svoje studente na prikazivanje filma "Suđenje u Nürnbergu". Fakultet mu je pokrio troškove za tridesetak litara bugarskog vina (bez Balkana nikam!) i pedesetak kutija štapića i čipsa, koje smo konzumirali za vrijeme filma.

Hillelova je ideja bila da se poslije filma raspravlja o pravnoj i moralnoj odgovornosti za nacističke zločine. Uzet je na prvi pogled jasan slučaj: ti su zločini bili grozni i u Britaniji je teško naći fanatika koji bi ih opravdavao. Pa ipak, umjesto **Tihog, Prleta** i **Zlate,** prikazana je galerija osobnih sudbina, pred kojom smo svi - bez ijednog izuzetka - ostali šokirani.

Recimo, jedan je njemački optuženik branio svoje djelovanje otprilike ovako: "Ja sam bio službenik u toj državi. Kao službenik, imao sam dužnost izvršavati zapovijedi višeg na ljestvici. Želite li mi reći da bi bilo bolje biti neposlušan? Ali, ako bih bio neposlušan, onda bi tek došlo do kaosa i karambola. Nije li država upravo tu zbog toga da spriječi anarhiju? Ne moraju li se svi njeni činovnici držati principa subordiniranosti? Ako bih ja mogao zanemariti to načelo, onda bi svatko smio imati to pravo. Kuda bi nas to dovelo?".

Taj je lik negirao da je ikad simpatizirao nacizam. Štoviše, bio mu je protivan. Čak nije nikad glasao za **Hitlera.** "Ali, moja su privatna uvjerenja jedna stvar, a činovnička dužnost je drugo. Napokon, nije li tako i u Americi?"

Drugi optuženik ga je gledao s prezirom, jer je njegova priča potpuno suprotna: "Ja sam bio uvjeren da je ono što radim bilo na mjestu. Ja nisam djelovao ni po kakvoj zapovijedi, nego sam slijedio svoj unutrašnji poziv. Ali, nemam li ja pravo na to? Moram li ja biti kažnjen zbog svojih vjerovanja? Napokon, ako oslobodite ovog 'činovnika', a mene kaznite - niste li podržali licemjerje? Ne bi li vrhunsko načelo javnog djelovanja trebalo biti da uvijek govorimo ono što mislimo i djelujemo onako kako vjerujemo da je najbolje?".

Treći je govorio: "Ja sam ušao u službu zato što je to bio jedini način da se zaštitim. U biti sam razumio da je režim strašan, ali nisam imao hrabrosti da se suprotstavim. Uostalom, racionalno gledano, to se nije ni moglo - stradao bih bez ikakve koristi za bilo koga. U režimu sam nastojao biti 'mekan' koliko sam mogao. Pomogao sam mnogim ljudima, ali da bih to mogao, morao sam stalno dokazivati lojalnost. Zato sam ponekad činio zločine. Hoćete li me kazniti zato što nisam bio hrabar? Ili zato što nisam bio dovoljno veliki idealist da bih išao protiv vjetrenjača?".

Svatko od njih je u pravu. A opet, rezultat je bio užasan! Napokon, cijeli film ima samo jednu jedinu pro-savezničku rečenicu. Onu u kojoj iznervirani američki tužitelj pokušava uvjeriti suca da ovi lupaju bedastoće, iako je naravno i njemu jasno da je to labava obrana. Jedino što on ima reći je: "Pa, dobro, zašto se onda taj rat uopće vodio? Zašto je toliko ljudi poginulo, ako su oni tako dobri dečki?".

I on ima pravo.

✪✪✪

>Kao političar, ja bih vjerojatno bio neuspješan - u svakoj bi me prilici mučili moji unutrašnji dijalozi, kojih ima o svakom pitanju. Zapravo, vjerujem da je mišljenje često potpuno suprotno političkoj vještini. Mišljenje živi uglavnom u snovima, a politika u javi. Zato je i zovu javna stvar. Zato je recimo Margareth Thatcher i spavala samo četiri sata dnevno, da ne propusti ni jedan trenutak vladanja u javi. Jer, snovi političarima samo smetaju! A i neprijatelji naroda nikad ne spavaju!

Avokado-sindrom u ekološkom diskursu Zelenih

U gori raste zelen bor...

autor:
Sebastian Reinfeldt

[Autor je politolog i semiotičar iz Mainza, istraživač neopopulističkih kretanja u Njemačkoj i Austriji. Ovaj tekst je skraćena i adaptirana verzija predavanja pod naslovom "Das Avokado-Syndrom im ökologischen Diskurs der Grünen", održanog 28. 11. 1995. u "Grüne Beratungsstelle", Beč; s dozvolom autora, prijevod i obrada Bastard]

Ekološki diskurs je političke naravi. U njemu se šuma simbolizira kao zajednica ugrožena neprijateljima! Što se dešava s takvim čitanjem kad netko svoju ukupnu političku artikulaciju izgradi na tom simboličkom sistemu? Kad umjesto o stablima počne govoriti o radinim i vrijednim Austrijancima, kad umjesto o prirodnim štetnicima počne govoriti o strancima što dolaze, razmnožavaju se i sišu krv vrijednim i vrlim Austrijancima?

Tko govori? Fašizam ne počiva, kako to u knjizi Milles Plateaux kažu francuski teoretičari **Gilles Deleuze** i **Félix Guattari**, na velikom zavođenju, već je "neraskidivo vezan za (molekularne) nemirne čopore koji se brzo umnožavaju i međusobno djeluju prije nego što se oglase zajedno u nacional-socijalističkoj državi. Seoski ili gradski fašizam, fašizam gradske četvrti, mlado- ili starofašizam, lijevi ili desni fašizam, fašizam u braku ili obitelji, u školi ili uredu: svaki fašizam se određuje putem neke crne mikro-rupe koja stoji za sebe i komunicira s drugima prije nego što nađe odeka u nekoj općoj i središnjoj crnoj rupi. Fašizam postoji onda kad se u svakoj rupi, u svakoj niši, uspostavi ratni stroj. Čak i dok postoji nacional-socijalistička država, ona i nadalje ovisi o postojanju mikro-fašizama koji joj pridaju neusporedivo efikasnije sredstvo djelovanja nego 'mase'". (G. Deleuze, F. Guattari, Milles plateaux, njem. izd., Berlin 1992, str. 292) "Crna rupa" je točka oko koje kruži subjektivacija svakog individuuma. Fašizam se, poput svake ideologije, uspostavlja tako što prodire u načine subjektivacije. Fašizam je intenzitet u velikoj i maloj politici, on nastaje iz mikropolitike naprimjer nekog socijalnog pokreta i temelji se na subjektivnom nemiru, proteže se preko svih područja života, društvenih niša i prodire u sve oblike subjektivnog iskazivanja "ja" i "mi". Fašizam je vrsta pribježišta, drugim riječima on je mogućnost kolektivnih pokušaja da se pobjegne od tuđeg prisvajanja. Ali fašizam je najdesktruktivnije pribježište što ga mase mogu potražiti. No kakve veze ima ovo razmatranje s temom avokado-sindroma u ekološkom diskursu? Ono ocrtava ponajprije postupak koji mislim primijeniti. Bavit ću se tekstovima za čije autore nije unaprijed jasno da se kreću u krugovima označenim ekstremno-desnim. Mene zanima ono što nije unaprijed ekstremno. Nadalje, s tekstovima neću postupati tako da ispod površine izričaja razotkrivam prisustvo ekstremno-desnog, i pokušat ću izbjeći hermeneutiku sumnje. Ne želim ništa razotkriti već samo razmotriti ono što je vidljivo i postaviti pitanje kako ono funkcionira.

Organsko jedinstvo stabla i njegovi neprijatelji

Pokraj stabla stoji dječak dodirujući ga; na stablu visi natpis sa sljedećim tekstom: "S.O.S. - Spasite me!" Grupa koja koristi ovu fotomontažu kao svoj plakat naziva se **Bruder Baum** ("Brat stablo") i shvaća se "nadstranačkom ekološkom inicijativom za spas životnih temelja Evrope". Na lijevoj strani od smanjene reprodukcije plakata stoji uokvireni dio teksta s natpisom "Jeste li znali da ...", iznad toga slika očevidno zdravog drveta, a ispod toga daljnji tekst s poučkom, s korisnim informacijama o tome koliko zapremnih metara kisika za koliko ljudi proizvodi hektar bukove šume (jedan ha za 100 ljudi, 1 kvadratni metar za jednog čovjeka), o tome da jedna šuma godišnje filtrira 68 tona prašine iz zraka, da pohranjuje i pročisti dva miliona litara kiše. No sadržaj drugog uokvirenog poučka kontrastira s tim korisnim informacijama, njegova tema je nasilna smrt šuma, a ne njihovo prirodno odumiranje. Sva stabla su, kako kaže tekst, električni vodiči zbog "prirodnog soka", a grane, iglice i lišće mogu poput antena primati elektromagnetske valove, tako da su stabla po sebi već izložena opasnosti zračenja. Stabla su dakle ugrožena iz zraka (na plakatima su dane i adrese stručnjaka koji to trebaju potvrditi, ako ne vjerujete!); ugrožavaju ih nevidljiva zračenja što iz antena i drugih modernih tehnoloških sredstava prodiru u unutrašnjost stabala, izravno u njihov sok. Električni smog, kisele kiše i paraziti uništavaju šume. Nasuprot tome, život šume potječe tla. To potvrđuje jedan iskaz: "Čajna žličica zdrave zemlje sadrži više živih bića nego što ima ljudi na planetu". Ta su živa bića iz tla trebala tisuće i tisuće godina da bi stvorila "nekoliko centimetara vrijednog humusa". Tako slika i tekstovi zajedno daju sasvim prostu, vertikalnu shemu objašnjenja za odumiranje šuma u kojoj "gore" stoji smrt od kiselih kiša i elektrosmoga, u sredini stablo a "dolje" život tla, nebrojena živa bića u humusu. No shema je kružna: uništavanje humusa što dolazi odozgo uzrokuje da smrt dolazi odozdo. Do tog mjesta u zelenoj brošuri smrt stabla je samo učinak anonimnih snaga, nevidljivih elektromagnetskih valova i mjerljive, ali nevidljive kiseline u kišama. No anonimnost neprijatelja šume ne traje dugo. Na poleđini brošure pojavljuju se pravi, ljudski uzročnici umiranja šuma: "Bande ubojica stabala". Četiri vrste takvih bandi urotile su se s jednim zajedničkim ciljem da unište stabla. Prve dvije od njih su, kako posvjedočuje njihovo ime, stranci: **Mister Money** i **dipl. ing. Techno**. **Mr. Money**, figura sa dolarima u očima, bez skrupula je zainteresiran samo za obrtanje i profit. Tekst kaže: "On ne preza ni od čega, uključujući korupciju i nasilje". Nadalje stoji: "Kao pravi manipulator i krivac on se obično krije u pozadini." **Mr. Money** je dakle stranac što iz pozadine vuče konce. Kao pravi - i najmoćniji - dušmanin stabala on je, neovisno o tome sadrži li ovaj stereotip antisemitske konotacije ili ne, u najoštrojoj suprotnosti prema onima što se poimaju kao braća, zagovaratelji i spasitelji šuma! Okrenimo se **dipl. ing. Technu**. On doduše vjeruje u bogove, ali očito ne iste kao "bratstvo stabla": on vjeruje u "tehniku i izvodljivost". "Šume i makije su za njega samo korisne površine ili pak 'beskorisni guštici'". I inženjer je, poput **Mr. Moneya**, zainteresiran za novac, a ne za šume, jer - kako kaže tekst - on se često javlja kao "plaćeni procjenitelj". **Dipl. ing. Techno** čini stablima ono što **Dr. Mabuse** nanosi ljudima. Sljedeća figura, nazvana gospodin **"Gulitelj"** (njem. **Ratze Kahl**), utjelovljuje političkog tehnokrata što samo "uživa u betonu". U tekstu stoji: "Živa priroda, osobito šume što pršte od snage za njega su živ užas. On bi najradije sve umrtvio i zabetonirao. Njegova omiljena boja je siva." Gosp. "Gulitelj" je sila umjetnog kojoj smeta sve što je živo. On na nas i na drveće navlači svijet od betona, ukočen i potpuno beživotan. Na kraju niza stoji gosp. **"Glas-Puka"** (**Vox Populi**), političar, kojeg ćemo možda i pridobiti samo ako uspijemo podići dovoljno prašine u javnosti. I on je zapravo ravnodušan prema šumama, ali mu je "prije svega" stalo da ga se "ponovo bira". Čitava shema sadrži zapravo scenario baziran na odnosu prijatelj-neprijatelj na osnovi kojeg se u tekstu dijele uloge. Prema **Carlu Schmittu**, to je tipično politički scenario budući da se politika sastoji u tome da se intenzivira određeni odnos - naprimjer između jedne asocijacije (bratstvo prijatelja šume) i jedne njoj suprotne disocijacije (bande ubojica šuma). Ili pak, riječima **Deleuzea** i **Guattaria**: gornjim scenarijem se u mikrovlakna društva uvodi ratni stroj! Ratni strojevi ne funkcioniraju dakako samo na razini personificiranih figura već i na razini značenja i impliciranih vrijednosnih predodžbi. Stabla su, kako to iskazuje tekst, nešto što puca od zdrave snage, njima struji sok, ona daruju život tako što pročišćuju zrak i vodu. Stabla predstavljaju vrijednosti živog. Isto vrijedi i za život u tlu. No ta je životnost ugrožena potpuno umjetnim svijetom koji nalazi svoj odraz u figuri elektromagnetskih valova i kiselih kiša. To značenje umjetnog ili tehničkog svijeta, što ugrožava čistu životnost, u scenario unose tipovi poput **dipl. ing. Technoa** ili **gosp. Gulitelja**. Najveća je pak ona opasnost što prijeti sa strane ne-živog ili mrtvog, u ovom slučaju od strane novca koji **Mr. Money** unosi u scenario. Tako, scenario ratničkog odnosa prijatelj-neprijatelj sastoji se od četvorine isključivih i kongruentnih suprotnosti: gore : dolje, živo : umjetno (živo : ne-umjetno), ne-umjetno : ne-živo (umjetno : ne-živo), u kojem se preko živog otvara relacija sa polom ne-umjetnog, a to znači da se bratstvo stabla objedinjuje i, uz dostatnu podršku čitatelja, pridobiva političara, **Glasa Puka**, koji se ionako okreće kako puše politički vjetar u društvu.

Izvori: Bundesministerium fuer Land und Forstwirtschaft (izd.), Wissenswertes über Österreich ("Sve što vrijedi znati o Austriji"), Beč, svibanj 1993.
Bruder Baum (izd.), S.O.S. Rettet mich ("SOS - spasite me!"), Moedling, bez god, izdanja;
Bruder Baum (izd.) i ARGE Besser Leben, Erste Hilfe für Bruder Baum ("Prva pomoć za brata-stablo!"), Moedling, ožujak 1990.
Bruder Baum (izd.), Sondernummer von "Natur und Gesundheit" 9/1994, "Nein zum EU-Beitritt! Es geht um Österreich" ("Kažimo Ne! pristupu Evropskoj zajednici! U pitanju je Austrija!"), Moedling 1994. Verschoenerungsverein Bad Fischau-Brunn 1888-1993, Eroeffnung des Waldlehrpfades, Bad Fischau-Brunn 1993.
Christian Braun, Wald und Umwelterziehung ("Šuma i ekološki odgoj"), in: Österreichische Forstzeitung 4/1991, str. 55-57

Stabla i države

Realno-političko značenje organizacije "Naš brat stablo" nije sasvim izvjesno. Poznata je njegova aktivna uloga u protu-evropskoj kampanji iz 1994. povodom pristupa Austrije Evropskoj Zajednici. Okrenimo se stoga tekstovima službenih državnih organizacija. Iz njih se stječe dojam da dok "Bratstvo stabla" tek samo sanja o uspostavi organske zajednice poput šume, Savezno ministarstvo za poljoprivredu i šumarstvo Austrije, Udruženje za uljepšavanje okoliša Bad Fischau-Brunn i ARGE ekološki odgoj upravo žude za državom organiziranom po modelu stabla. Za državom koja se nalazi u permanentnom ratnom stanju sa svojim neprijateljem, sa državom dakle koja kao da priželjkuje upravo takav rat. "Sve što treba znati o austrijskim šumama" naslov je brošure koju je izdalo Ministarstvo za poljoprivredu i šumarstvo, odjel "Šumarski rad s javnošću". Odatle čitatelj ili čitateljica saznaju da šuma djeluje na četiri načina: ona ima korisnu, zaštitnu, blagotvornu i rekreacijsku funkciju. "Sukladno zakonu, kaže tekst, sa šumom se moramo ophoditi tako da se trajno zajamče proizvodna snaga tla i njegovi utjecaji". Taj se tekst već ritmom svog izričaja razlikuje od teksta udruženja "Brat stablo". Da bi se postigao cilj "trajnog osiguranja", državno je ministarstvo postavilo plan za razvoj šuma. Taj plan predviđa takoreći po službenoj dužnosti - i u tome se po prvi put javlja asocijacija stablo-država - "podjelu smjernica", pri čemu na korisnu funkciju odtpada 64,6 posto razvojnih smjernica, na zaštitnu 30,7; na treće i četvrto mjesto spadaju blagotvorna (3,6) i rekreacijska funkcija šume (1,1). Simbolički prikaz stabla odaje sliku države koja počiva na vertikalno protočnoj podjeli rada: "struja soka odozdo na gore" i "struja asimilacije odozgo na dolje" sastoje se radnih postupaka. To isto vrijedi i za različita zaštitna područja, sve do najkrajnjeg rubnog, do iglica. Odlučujući čimbenici obavljaju na tim područjima obrambenu i zaštitnu funkciju koja se može prikazati jednostavnom shemom sa srcem stabla u središtu, koncentričnim krugovima zaštitnih sfera i provodnim žilama od srca sve do korijena u tlu; na rubnom dijelu, izvan područja zaštite nalazi se faktor štetnika ili "tuđinaca". Ta se shema može kontrastirati s fantazmom društvene zajednice i njezinih neprijatelja dobivenom iz izvođenja ekološke grupe "Brat stablo". Ta se shema fantazmatske zajednice razlikuje od sheme naturalnog stanja utoliko što na mjestu štetnika stoje ubojice stabala čije se djelovanje manifestira dvojako: kao uništavanje "živog tla" i kao tehnološko pospješivanje onih prirodnih procesa, poput zračenja, što uništavaju zaštitne sfere stabla i samo njegovo srce. Oba modela raspolažu istom simboličkom jezgrom: ona počiva na prikazu stabla u obliku betonskog okvira podignutog oko srca stabla u kojem kružno protječe stuja soka, odnosno krvotok. U svrhu obrane svoga središta stablo-država podiže različite pragove podnošljivosti opterećenja s kojima su povezani različiti stupnjevi uzbune. U stablu-državi se akumulira točno znanje o ponašanju mase štetnika, ne bi li ih država-stablo, posredstvom raznih protumjera, držala pod kontrolom. Ne uspiju li te mjere polučiti željeno djelovanje i uspiju li štetnici prekinuti protok soka u unutrašnjosti stabla, učinak će biti da stablo umire od srčane slabosti prouzročen

faktorom "stranog elementa" odnosno upadom "treće vrste" koja ga napada i isisava svojim rilima. Što se realnijom čini opasnost, to se više zgušnjava kolektivno "Mi" i pronalazi sebe u modelu "zajednice stabla i njezinih neprijatelja". Pri tome je simbolički put štetnika drugačiji: oni naime u unutrašnjost stabla-zajednice prodiru odozdo, napadajući korjenje.

Šume i fantazmatske zajednice

Protumjere koje donosi država-stablo odnose se na jačanje iglica, t.j. krajnje rubne utvrde, i graničnih sustava koji se nadovezuju na njih kako bi se postigla fleksibilna zaštita unutrašnje struje soka i kako ne bi vladalo permanentno opsadno stanje. Međutim, sa stanovišta "fantazmatske zajednice" te protumjere su dostatne samo za određenu vrstu opasnosti: one su usporedive sa zaštitnim mjerama protiv zračenja dok su potpuno nedostatne protiv razaranja što dolazi odozdo uništavajući život tla budući da su razaratelji na djelu već iznutra. Dakle, tamo gdje država-stablo, postavljajući sustave za rano uzbunjivanje, dakle tehnike za nadzor i mjerenje, uvodi fleksibilni intrumentarij za preventivu, fantazmatska zajednica poziva na permanentnu egzistencijalnu borbu čak i protiv onih neprijatelja stabala koji u njezinim očima barem snose odgovornost za zlo ako već sami nisu uzročnici. Država-stablo reagira na ugrožavanje života u tlu primjereno fleksibilnoj simbolizaciji štetnih čimbenika. On utvrđuje granične vrijednosti i modificira ih prema prilikama. Nasuprot tome, fantazmatska zajednica žudi za povlačenjem striktne demarkacione linije prema svom protivniku koji je simboliziran kao banda stabloubojica. S ove strane smještena je zajednica stabla, dok s one strane obitavaju samo dijabolički neprijatelji: pripadnici druge vrste i njihovi pomagatelji, izdajice. Ekološki tekstovi, odnosno ekološki diskurs je političke naravi. U njemu se šuma simbolizira kao zajednica i/ili kao država od kojih se obje nalaze u situaciji napetosti: ugrožene neprijateljima! Nasuprot ovakvom čitanju ekološkog diskursa mogao bi se formulirati sljedeći prigovor: naime, da se tu radi "samo" o skupini stabala i da stabla doista jesu ugrožena u svom opstanku štetnicima, i da se ta situacija na neki način mora (ili treba moći) izraziti i opisati. S time se nije teško suglasiti. Moje čitanje se ni ne nadaje automatski. Uvijek je moguće povući se na površinu teksta i na uska denotativna značenja. Ali, što se dešava s takvim defenzivnim čitanjem u onom trenutku kad netko svoju ukupnu političku artikulaciju izgradi na točno tom simboličkom sistemu? Kad umjesto o stablima počne govoriti o zajednici te o radinim i vrijednim Austrijancima, umjesto o bandi stabloubojica o kliki koruptnih političara, tim "jahačima privilegija", kao umjesto o prirodnim štetnicima počne govoriti o strancima što dolaze, razmnožavaju se i sišu krv vrijednim i vrlim Austrijancima? Ili pak o onim drugim Austrijancima što parazitiraju na društvu radinih i vrijednih? Konačno, onaj koji tako govori, sam povlači potrebnu demarkacionu liniju i nadgleda ugrožene članove zajednice kao "anđeo-zaštitnik vrijednih i radinih". On ju isto tako povlači i naspram bandi stabloubojica kao i naspram političarskoj kliki. Nadalje, što se dešava kad takav populistički mit sam konačno postane država, drugim riječima, kad državna simbolička varijanta sheme odnosa stabla sa okolinom štetnika poprimi intenzivnije aspekte fantazmatske varijante zajednice? Onaj tko svoj politički govor organizira na toj shemi sam će u unutrašnjosti propale države htjeti "zavesti red". Ono što omogućuje da ova fašistička resimbolizacija ideje zajednice funkcionira jest njezino samo simboličko jezgro, t.j. model stabla. On ne omogućuje samo premještanje iz logike fantazme u logiku države i natrag. Štoviše, on prikazuje naš identitet kao postojanu, konstantnu tvorevinu koja neprestano mora biti okružena zaštitnim slojevima, štitovima kako bi bez štete mogao preživjeti borbu za opstanak. U jednom naputku za svakidašnji život koji bi trebao biti uvod u ne-fašističke oblike života, **Michel Foucault**, u svom Antiedipu - Uvodu u novo umijeće života [*njem. izd. u: Dispositive der Macht, Berlin: Merve 1978, str. 229] savjetuje između ostalog sljedeće: "... Uskrati svoje sljedbeništvo svim starim kategorijama negativnog (zakon, granica, kastracija, nedostatak, praznina) koje je tako dugo bilo svetinja zapadnog načina mišljenja, oblik moći i pristupa stvarnosti. Daj prednost pozitivnome i mnoštvenome, razlici spram jednoobličja, tokovima pred jednotama, mobilnim porecima pred sistemima. Ukaži povjerenje tome da produktivno nije sjedilačko, već nomadsko!"

To bi se Foucaultovo pravilo moglo primijeniti na ekološki diskurs kako sam ga ovdje prikazao: "Ne misli o šumama kao da su nakupine stabala koje treba zaštiti izvana i iznutra, već kao da su savezi, srasline mnogih i različitih vrsta. Granice šume nisu nikakve čvrste oznake. One se znaju iznenada povući u dubinu i učvrstiti - a ipak isto tako iznenada znaju nabujati i inkorporirati svoje nekadašnje vanjske rubove".

Drugo bi pak pravilo moglo glasiti: **"Budi šumski kukac! Ali samo onda kad nemaš nikakve druge šanse".**

m@iL news

Izbjeglička kriza tek počinje

izvor: /HRNET/ REFUGEES&MIGRATION

Godišnji izvještaj Visokog sekretarijata UN-a za izbjeglice (UNHCR-a) upozorava da je danas više ljudi u statusu izbjeglica nego ikada u povijesti, zahvaljujući prije svega ogromnom broju ljudi koji traže zaštitu unutar vlastite zemlje.

Visoki komesar Sadako Ogata ukazala je da, iako je prema prethodnom izvještaju broj pravih izbjeglica (ljudi koji su izbjegli izvan granica vlastite zemlje) opao na 14,4 milijuna prema 18,2 iz 1993, broj ljudi koji su morali napustiti svoje domove, ali su ostali unutar vlastite zemlje popeo se sa 6 na 44 milijuna. "Kraj hladnog rata uzrokovao je jak osjećaj optimizma prema položaju izbjeglica", kaže izvještaj. "S krajem rivaliteta velikih sila, mislilo se da će se mnogi konflikti riješiti. Dogodilo se upravo suprotno. Broj sukoba jednak je onom od prije 10 do 15 godina, ali je priroda sukoba na skali žrtava među civilima, raseljavanja stanovništva, te destrukcije dramatično narasla".

UNHCR ukazuje da su velika većina suvremenih sukoba zapravo građanski ratovi koji ostavljaju pravu pustoš unutar civilne populacije. "Samo nekoliko puta u ljudskoj povijesti tako veliki broj ljudi u najrazličitijim dijelovima svijeta bio je primoran da napusti svoje domove i potraži sigurnost izvan granica zemlje" kaže izvještaj, i nastavlja da, uprkos ogromnog broja izbjeglica, neriješene i potencijalne "hot spots" koje kreiraju nove izbjegličke krize i dalje su potcijenjene". Umjesto toga, postoji ozbiljna i iznimno opasna tendencija da se takva žarišta smire na brzinu umjesto da se pokušaju trajno riješiti, kao i veliki ponor između "retorički ponuđenih" i aktualnih mjera koje su doista preduzete da bi se spriječilo raseljavanje velikih razmjera.

UNHCR smatra da su nedavne krize u svijetu dobar pokazatelj da se takvi sukobi moraju spriječiti prije nego što kulminiraju. "Što bi se dogodilo da su dvije milijarde potrošene na izbjeglice tijekom samo prva dva tjedna krize u Ruandi bili posvećeni očuvanju mira, zaštiti ljudskih prava i promociji razvoja u periodu koji je neposredno prethodio katastrofi?", pita izvještaj.

arkzin_zg@zamir-zg.ztn.apc.org

m@iL news

Đe je dite?

izvor: /APC/AI/GENERAL

U pismu podpredsjedniku Al Goreu, Amnesty International USA zahtijava od vladine administracije da hitno traži od kineskih vlasti objašnjenje gdje je Gedhun Choekyi Nyima. Organizacija istovremeno urigira i da se oslobodi barem 50 tibetanskih monaha i opatica koji su zatvoreni kada su se uputili u potragu za jedanaestim Panchen Lamom. protiv naroda Tibeta, njihove religije i kulture", rekao je James O'Dea, direktor Washingtonskog ureda."Ovo dijete ne smije postati još jedan pion u kineskim naporima da kontroliraju narod Tibeta. Vlada Sjedinjenih Država mora iznaći načine da djećaku bude omogućeno da živi u slobodi".

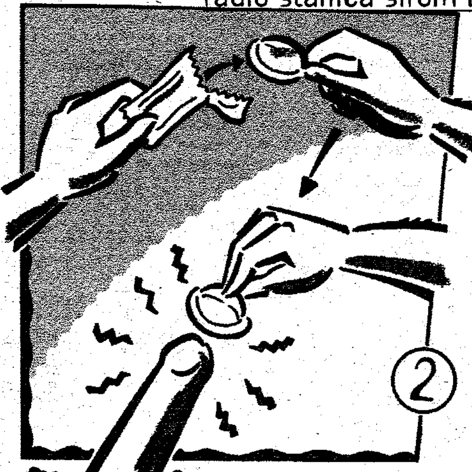
Chadrel Rimpoche, monah u Tashilhunpou, koji je tradicionalno

Šestogodišnji Gadhun, je odabran od Dalay Lame, kao 11-ti Panchen Lama, drugi po svetostiTibetanski budistički lama. Vlada Kine odbija da prizna izbor i traži umjesto toga da bude izabrano neko drugo dijete. Amnesty nema stav o samom izboru, ali su zabrinuti za sudbinu malog Gedhuna, koji nije viđen u javnosati već nekoliko mjeseci.

"Kineska vlada je odgovorna za neviđenu represivnu kampanju sjedište Panchen lame, je u zatvoru još od svibnja 1995. On je prije šest godina imenovan od strane kineskih vlasti u Beijingu kao voditelj službenog komiteta koji je trebao identificirati nasljednika preminulog 10-tog Panchen lame. Mnogo ljudi je također zatvoreno jer je pomagalo Chandrelu u komunikaciji sa Dalai lamom. Svi oni smatraju se, prema Amnestyiu, nedužnima i zahtijeva se njihovo trenutno oslobađanje.

Proslava Valentinova na više od 150 radio stanica širom Evrope

Play Safe In Europe tj. Jebo Valentinovo Sa Kondomom!

Za ovogodišnje Valentinovo (14. Veljače 1996.) će više od 150 krugovalnih postaja širom Europe emitirati program i kampanju osvješćivanja ljudi o problemu AIDS-a i HIV-a, zvanu Play Safe in Europe. Kampanja je prvenstveno usmjerena na mlađu populaciju (ljudice i ljudovi 14 - 34) i uključuje slijedeće elemente prezentiranja:

- besplatni kompilacijski CD (namijenjen isključivo krugovalnim postajama za pripuštanje u eter) zvučnog materijala o AIDS-u i HIV-u snimljenih od strane mladih krugovalnih izvjestitelja iz cijele Evrope: jingleovi stanica, pjesme, mišljenja javnosti (vox populi) u raznim zemljama Evrope - na engleskom, francuskom i drugim jezicima, izjave članova Evropskog Parlamenta i još mnogo toga. CD sadrži puno snimljenog materijala, koji će krugovalnim djelatnicima pomoći u stvaranju posebne atmosfere. U stvari, namjera je da oni dodaju svoje interviewe i materijale, te naprave od svega toga DOGAĐAJ u eteru.
- prvih 150 krugovalnih postaja uključenih u projekt (još prije 2 mjeseca!) je dobilo i pakete kondoma, koje će svojim slušateljima dijeliti (s poukama ili bez) u kontakt programima.
- besplatne jezgrovite upute na engleskom, francuskom ili španjolskom jeziku o izdanjima o AIDS-u i HIV-u. Tiskani materijali koji vas upućuju svojim sugestijama na izgradnju lokalnih elemenata koji se bave pitanjem AIDS-a.
- regularne novine, listovi i novice

Piše: Radio TTT

Ilustracija: Kondom glavu čuva, a čizma je kvari!

Cilj ove akcije je da pomogne u davanju europske (međunarodne) dimenzije naporima pojedinaca širom Europe u kampanji Play Safe in Europe ili sličnim programima.

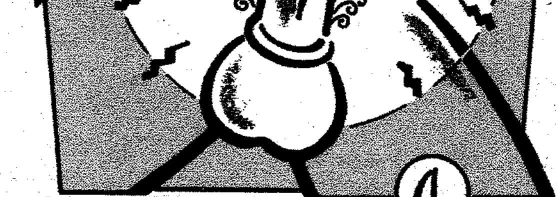
Cijelu kampanju vodi CSV Media Europe, britanska dobrotvorna ustanova, a financijski je podržana od Europske Komisije.

U cijelu akciju se uključio i Radio TTT & njegova mlađahna ekipa Rubber Party Team, ter će se u eteru moći i čuti kako sve to zvuči.

Ne preuzimamo odgovornost za njihove uobičajene ispade, uvrede, eskapade i pošalice za razbibrigu i laku noć.

Ako imate svoju krugovalnu postaju i želite se uključiti u akciju Play Safe In Europe, te primiti svoju besplatnu kopiju CD-a, kontaktirajte: CSV Media Europe (Phillipe) na: 100421.2300@compuserve.com ili Radio TTT na RADIO-TTT_ZG@ZAMIR-ZG.ZTN.APC.ORG

ukratko predstavite vašu krugovalnu postaju, napišite svoje brojeve telefona/e-mail, i ne zaboravite navesti vašu poštansku adresu.

piše: Slavica MANDIĆ

Onoga časa kad neka cura u pubertetu otkrije vlastito neizmjerno psiho-fizičko uživanje u čitanju neke opće priznate kult(ur)ne knjige — gotova je! Tim činom skočila je u ambis vječnog ljubavnog nezadovoljstva tipične intelektualke. Različite posljedice, ali jednako pogubne po emocionalni život, izazivaju knjige poput *"Ljubav i zapad"* i *"Ljubav u 100 lekcija"*, u kombinaciji s ljubićima! S ljubavnim problemima najlakše izlaze nakraj žene koje se drže isključivo ***Večernjaka.*** Ima u tome neke pravde. Jer, samo se "žderačice" istinskih umjetničkih proizvoda podvrgavaju mentalnome samomučenju kad je u pitanju 'ljubav-strast', kao osnovni mit zapadnjačke kulture. One druge, pak, koje konzumiraju imitaciju kulture, tj. čitateljice 'ljubića', sasvim pravilno tretiraju vlastitu emocionalnost kao površni sentiment. Zbog toga su i tako bogato nagrađene uzvratnom pažnjom masovnih medija, koji ih kroz rubrike tipa "Draga Saveta" održavaju na 'zdravom' nivou. Ovdje ih možemo 'ismijavati' bez straha, koliko želimo, jer takve ne kupuju *Arkzin*, a ovoga niti ne nude u frizerajima.

Intelektualke u potrazi za "Dragom Savetom"

Trećoj vrsti žena, najbrojnijoj na balkanskom prostoru, ne samo da se ne treba rugati, već bi svaka u ljubavi nesretna intelektualka, najpametnije učinila kad bi im se obratila za savjet. Takve koje glava zaboli čim bace pogled na slova, a cijeli im je život opterećen egzistencijalnim iscrpljivanjem, ljubavnom zanosu posvećuju taman toliko vremena, koliko i traje, tj. jedan sretni trenutak! Ne padaju im na pamet uzaludni pokušaji naknadne mentalne reprodukcije osjećaja, od čega kronično pate intelektualke. Jer, kad se "primitivke" zaljube, odmah im je jasno jesu li im osjećaji uzvraćeni i hoće li tu "biti kruha" ili neće. One ne gataju nad muškarčevim riječima, njegovim pogledima i držanju: izravnost ljudske komunikacije — kojoj su podvrgnute tokom svoga teškoga života — naučila ih je preoznavati znakove ljubavnog odaziva. One dobro znaju da je 'ljubav-strast' ograničena trajanja, te da im nema druge, već plivati kroz život sasvim drugim stilom.

Intelektualka, međutim, pogrešno računa da je muškarac kojega ona traži, drugačije biće od primitivnog partnera ove, tobože, 'jednostavne' žene! U tome i jest osnovna zamka: u emocijama smo zaista svi ostali na onome stupnju, na kojemu je čovječanstvo bilo u momnetu uspravljanja na noge. Čudno je kako vrhunsko obrazovanje zanemaruje ovu notornu činjenicu. Kad bi intelektualke shvatile 'primitivnost' vlastitih osjećaja (u najboljem značenju te riječi), život bi im bio puno lakši. To je, dapače, njihova dužnost, jer su barem one upoznate s antropološkom znanošću i pravim značenjem riječi 'primitivno', u kojoj se ne skriva ništa pejorativno. Zbog toga je intelektualke teško izvući iz "crne rupe" u koju su upale zahvaljujući tome što funkcioniraju na razini intelekta, uživajući u transpoziciji života (umjetnosti), a ne u životu samome. Iz te situacije postoje barem dva dobra izlaza: jedan je, ostati na svome mjestu, u vječnoj patnji, u intimnom društvu izmišljenih, ali za nju realnih junakinja velike literature, a drugi je način, približiti se i upoznati 'najprizemniji' život onih, koje za taj svijet nisu nikada ni čule. Ipak, kao prokleto, one najčešće traže najgore rješenje! Spuštaju se na prvu, najširu stepenicu, na kojoj kao glupe kvočke čuče tzv. moderne žene današnjice, zaluđene konzumentice ljigave masmedijske proizvodnje. Čitajući rubrike raznih "Draga Saveta" (nekada) i razne ispovijedi nakinđurenih matrona (danas) — koje vlastitu frustraciju liječe kič-maštom — ili provokacije tobožnjih buntovnica (koje se 'liječe' promiskuitetom).... te žene lažu same sebi i svome društvu, kako sve to tretiraju samo kao neobavezno i zabavno štivo. Tko je ikada osjetio pravu duhovnu zabavu, taj se nije u stanju prepustiti takvoj jeftinoći! Nažalost, naše intelektualke, u stanju posvemašnje sumnje u vlastitu sposobnost za ljubavnu sreću, misle da i one za sebe mogu pronaći koje zrno na farmi uzgajivača lažne osjećajnosti.

Intelektualke je teško izvući iz "crne rupe" u koju su upale zahvaljujući tome što funkcioniraju na razini intelekta, uživajući u transpoziciji života (umjetnosti), a ne u životu samome. Iz te situacije postoje barem dva dobra izlaza: jedan je, ostati na svome mjestu, u vječnoj patnji, u intimnom društvu izmišljenih, ali za nju realnih junakinja velike literature, a drugi je način, približiti se i upoznati 'najprizemniji' život onih, koje za taj svijet nisu nikada ni čule. Ipak, kao prokleto, one najčešće traže najgore rješenje!

Možda i mogu, ali se onda pridružuju kokošima, a ove nikako ne pripadaju nekoj sretnijoj vrsti. Štoviše, iz te kategorije emocionalne nesređenosti nema — izlaza. Dakle, ako neka intelektualka ima ljubavne probleme, najbolje joj je odšetati na "Dolac", potražiti prvu kumicu i upitati je za savjet. Dobit će jednostavan i pravi odgovor.

Vrapci i komarci ili Daska u glavi

Piše: Bojan MUNJIN

Teško je započeti bilo kakvu priču o današnjem kazalištu u Hrvatskoj u kojoj ono djeluje kao da je na smrt bolesno, gdje zamisao o dobrom kazalištu spada u formu lamentacija o slavnim vremenima "Gavelle" ili &TD-a, gdje se kazališna atmosfera pretvorila u paučinu teatarskih bifea i gdje se rafinirana kazališna publika okuplja tek jednom mjesečno na rahitičnim i slabokrvnim premijerama. Pri tome se stupanj autentične iskrenosti rečenog kazališnog događaja može obrnuto proporcionalno mjeriti sa količinom hrane i pića na koktelu poslije... Sve ostalo je izbezumljena trka kazališne propagande za srednjoškolcima i sindikatima. O patološkoj frustriranosti glumaca svim i svačim, kazališnoj birokraciji koja kao da simbolizira veselo vrijeme beznađa i o malom kućnom paklu kazališnih kuća bolje da i ne govorimo.

Jad i čemer.

Ovo je priča o kazališnoj grupi **Daska** iz Siska i njezinoj dvadesetgodišnjici postojanja, koja je prošli tjedan gostovala u ZKM-u sa predstavama "Pif, paf, puf" prema **D. Harmsu** i "U očekivanju kruha" u vlastitoj dramatizaciji. Na ovim predstavama publika je luđovala, smijala se i plakala, te na taj način, gotovo slučajno, proslavila kazalište u njegovom doista posvećenom izdanju. Za ovu grupu većina od vas vjerojatno nikada nije čula, što je indikativno u kazališnoj pustoši u Hrvatskoj o kojoj govorimo, ali i prirodno, jednostavno zato jer je termin informativna blokada kod nas bio moderan i puno prije nego što je zaratilo.

Strašna greška sistema

Kazališna grupa **Daska** sastavljena je od amatera, drugim riječima jedna je od, ovo molim da se shvati krajnje ozbiljno, najboljih kazališnih grupa na ovim prostorima, što samo govori o tome da u čudovišno uspostavljenom kazališnom redu klanova, osrednjosti i nemoći koji su kod nas oduvijek egzistirali i na koji je većina od nas pristala - postoji strašna greška. Radi se o činjenicama i vrapcima. Ta greška jest zjapeće ružno pravilo kulture u koje smo svi uronjeni: poluprimitivna i neduhovita, cinična i ignorantska vladajuća svijest odredila je da minorni ili u najboljem slučaju osrednji rezultati ljudske imaginacije i duha zauzimaju prva mjesta na ljestvicama kulturnih vrijednosti, a ona doista značajna ukoliko na tu ljestvicu uopće dođu, nakon iscrpljujuće borbe s jalom i zavišću mediokriteta, moraju se zadovoljiti nečim pri dnu. Ova greška, koja je grupu "Daska" bacila u beznačajnost i anonimnost, odredila je i njihov poetski svjetonazor: oni su doduše sve ove godine tražili nekakve prostorije i novac za rad, ali u zemlji gdje su u svim režimima prostorije za društveno-političke radnje bile važnije od umjetnosti, oni su znali da ih neće dobiti.

Predobar za Akademiju

Započeli su doduše krajnje optimistički, na prvi dan proljeća prije točno dvadeset godina, sa recitalima "Pozdravi nekog" i "Točka izvan kruga se ruga" koji su odavali njihov stav "da je život tanjur pun jagoda preliven sa šlagom", a onda je nešto kasnije započeo njihov "hod kroz institucije" i prijemni ispit na Kazališnoj akademiji u Zagrebu... Vođa grupe **Nebojša Borojević** glatko je odbijen sa službenim obrazloženjem: predobar. Slijedile su još predstave "Klim-klem", "Emigranti" i "Mačak u trapericama" i neke nagrade sa srpom i čekićem, ali s obzirom da su **Borko, Cuni, Jasmin, Žan, Jadranka, Damir** i **Mero** potjecali iz Siska, grada "totalnog socijalizma" **Daska** je odlučila prestati igrati recitale i napraviti ono što i današnje mlade okuplja na otoke tehno-utopije: osnovali su svoj disko, **Daska-band** "Zmijski ugriz mladog lava" i grupu klaunova pod nazivom "Klade"! Treba reći da je tada na njih bitno utjecala druga mega-kazališna grupa u Hrvatskoj, **Lero** iz Dubrovnika sa svojim stilom nepoštivanja kazališnih i drugih pravila koja je u prošlom režimu svoje najotrovnije predstave, kako su mi objasnili, voljela obično igrati na Dan državne sigurnosti. Službeno, Daskino komešanje je tada nazvano "frontalni pomak u kulturi omladine Siska", ali nitko nije znao da su oni, ljušteći sa sebe sivilo industrijskog grada, u isto vrijeme odlučili da u životu i na pozornici odigraju ulogu talaca koji će u domu gospodara zaigrati nešto iz kućnog života računajući da on često ima naviku da zadrijema... Kako je to bilo vrijeme prezrelog socijalizma, oni su igrali ili rusku i inu-avangardu ili bajke: za razliku od današnjeg vremena koje je toliko uzbudljivo da se, (barem prema novinskim statistikama), prosječno dnevno ubija po jedan čovjek, a ozbiljan čovjek koji drži do sebe svaki dan na ulici troši po dvadeset kuna dajući ih prosjacima, tada, osim soc-realistične bljutave discipline, u realnom životu nije bilo interesantnijih stvari. Tako je nastala specifična **Daskina** kazališna poetika odustajanja i glasa šutnje na pozornici i neke gotovo imbecilne veselosti koja je u svojoj zadanoj anonimnosti svijet shvaćala neobavezno i ležerno. Tamo gdje je vladala užurbanost, oni nisu sudjelovali, tamo gdje se ozbiljno govorilo oni su se izmotavali: bila je to poruka onima, kako je još 1981. lucidno zapisao **Petar Brečić**, *"koji u kazalištu pristaju na zadani i sređeni svijet - preko ustaljene stručne prakse, preko verificirane dramaturgije, preko vladajuće ideologije - i gledaju na sve i vide sve brzinom radnih ritmova kao ljudi koji su u neprestanoj žurbi svakodnevnih poslova."* Rekao bih da ovaj citat djeluje prilično aktualno, s tim što će vam se svatko tko danas prima socijalno osiguranje preko kazališta zakleti da je sada situacija puno gora.

Kraljevska zajebancija

U to vrijeme u grupi se pojavio i režiser **Radovan Milanov - Ramba** koji ih je doduše naučio da korektno nauče tekst na pamet i da ne zakašnjavaju na probe što mu članovi grupe ni do danas nisu zaboravili, ali već tada je postojao "unutrašnji moral" **Daske**: predstave je režirao "kolektiv", a **Mladen Merzel** je imao tu nesreću da bude "usuglašivač ideja" u predstavama gdje je svaka izvedba bila drugačija. Tako su nastale predstave "Vodnik' pobjednik" Radovana Ivšića, "Bajka o tri praščića", "Igor P", "Kolumbo", "Elizabeta Bam", "AA-

AAA" i "Viktor ili djeca na vlasti". Bile su to predstave kraljevske zafrkancije, suptilnih osjećanja, lucidne glume i bolnih refleksija na grubost svijeta, izokrenutog kazališnog stila i sljedećih konačnih zaključaka.

Fašistička bajka

Ostali su isto tako i čuveni tulumi na omladinskim kazališnim festivalima u Sisku pokraj "Pionirca" pod vedrim proljetnim nebom kojega je, kao i predstava bilo u izobilju. "Bajka o tri praščića" bila je kultna predstava toga vremena i da se bilo tko od odgovornih tada raspitao nešto o Broadwayu, ta je predstava mogla imati stalan abonoman u Zagrebu ili drugdje. Doduše, jedan od tadašnjih kritičara po službenoj dužnosti nazvao ju je fašističkom, ali bila je to predstava koja je govorila o jednom drugom tipu totalitarizma: šljakeri su bili oni koji su u toj predstavi prošli najgore. Kako je zadnjih petnaest minuta socijalizma na ovim prostorima već bilo zastrto tamnim oblacima, to se vidjelo i u predstavama Daske u kojima su riječi postajale sve besmislenije, a na sceni se pojavila krv koja je kapala sa stropa za vratove onih koji su godinama obećavali bolju budućnost. U tim trenucima oni su, izvan svake patetike, razmišljali o samoukinuću, ali rat je to učinio za njih: **Jasmin** je otišao na kazališnu akademiju u Krakov, **Cuni** na kazališnu akademiju u Pariz, a **Nebojša Borojević** - u bolnicu.

Comeback

Ipak oni su se vratili - sa dvije najbolje predstave koje su ih proslavile od Edinburgha do Krakova i natrag. Kao i prije desetak godina, međutim, trebala je silna energija da se premosti udaljenost između Siska i Zagreba: svugdje je lijepo, ali kod kuće je najgore. Sve je ipak prošlo dobro. Uprava ZKM-a, prošlog četvrta i petka, ponašala se kao da je **Daska** pala s Marsa, glumci su se ponašali kao da to razumiju, a publika je djelomično izgubila kontrolu nad ponašanjem. Ukratko, "Pif, paf, puf" je gotovo dadaistički "udarac za razmišljanje", gdje se u igri sa tri infantilne riječi sažimaju svi paradoksi, zablude i laži ljudskih odnosa, koje **Daska** na scenu donosi, uz bravuroznu glumu, sa pravom kombinacijom podsmijeha, opomene i dječje naivnosti. "U očekivanju kruha" je predstava koja bolnim senzibilitetom i samoubilačkom nježnošću pogađa ovo vrijeme nasilja i zločina nudeći zauzvrat gotovo ispovijedno toplinu i ljubav sa sviješću da će ona u doticaju sa stvarnošću biti rastrgnuta. Bila je to nadrealna slika očaja jednog suptilnog senzibiliteta koji se zaleđuje u sudaru sa stvarnošću. U ovoj predstavi glumci su se pokazali suverenim gospodarima gesta, minijaturnih izražajnih detalja, ekspresivnih simbola i scenskih rekvizita.

From the beginning

Bile su to dvije večeri u ZKM-u "koje su došle sa zvijezda" i kada se kazalište na najbolji način vratilo imaginaciji, autentičnoj glumi i radosti. Nakon Zagreba kazalište Daska odlazi na kazališni festival u Krakov i stoga nakon 20 godina, ovdje ova priča ne završava nego tek počinje jer kao što znate kazalište je mit i zato je neuništivo.

autor: Josip HLADNI

"Vrata" Kugla (Damir Bartol - Indoš). ZKM, 20. i 21. siječnja 1996.

Eto, konačno i je posljednja predstava **Damira Bartola Indoša** "Vrata" premijerno prikazana u Zagrebu, i to nakon što je prije gotovo godinu dana (2. ožujka) započela turneju po čitavoj Europi. Do sada su premijere igrane u Linzu, Amsterdamu (jedino je Arkzin tada donio ekskluzivni izvještaj i intervju), Kopenhagenu i Londonu. Ova predstava, seleći se od grada do grada stalno se mijenjala, što je i inače u definiciji predstava "indoševske" provinijencije.

U Linzu su bila samo dva izvođača, legendarni muzičar **Eliott Sharp**, utemeljitelj njujorške DownTown scene sa kraja sedamdesetih, čovjek koji je svirao u bandovima poput **Lounge Lizards**, surađivao sa **Zornom, Zinom Parkins** i ljudima oko **Knitting factory**, dok je drugi izvođač bio sam **Indoš**.

U Kopenhagenu, u Muzeju suvremene umjetnosti predstavi su pridodana dvojica poznatih danskih muzičara iz **Global orkestra**.

U Amsterdamu su se pak predstavi priključili nizozemska glumica **Yolanda**, te Indoševi stari suradnici naturalizirani amsterdamac **Damir Prica** Kafka saxofon (**Haustor, Cul-de-Sac**, itd), te novopečeni Londončanin trubač **Igor Pavlica** (**Haustor, Dee Dee Mallow, Naturalna mistika**, itd), te **Nicole Hewitt** animacija. Zagrebačka je premijera imala sliču postavu, samo što je umjesto gitariste **Sharpa** nastupio **Ivan Marušić Klif** na udaraljkama a indisponirana je **Yolanda** izostavljena već i u Londonu. U dobro popunjenoj maloj dvorani Janje ZKM-a okupila se prilično miješana, uglavnom mlađa publika, a Indoševa se vjerna publika ionako već odavno raspršila po raznim Evropama i drugim svjetovima.

Svi oni koji nisu uspjeli dobiti program sa šturim informacijama teško mogu zaključiti o čemu se u predstavi zapravo radi. Stvarajući fabulu od "priručne" već karakteristične "indoševske" scenografije; starih isluženih praktikabala, prozirnih plastičnih ploča, lavaboa i zahodskih školjki, komada letava i šipki spojenih u klaustrofobične mikrokosmose, autentičnih audio vrpci, projekcije dijapozitiva, a sada i izvrsnih animiranih minijatura te od ponekad minimalističkih, a ponekad gotovo baroknih, krvavo odrađenih scena prožetih morem Indoševa znoja, krikova, skakanja i razbijanja.

Predstava počinje gotovo desetominutnom, autentičnom audiovrpcom koju čita njegova nekoć hospitalizirana rođakinja, a tekst je nastao jedne noći automatskim pisanjem, opisom toka svijesti, dok se u pozadini na velikom zidu vrti isti tekst na engleskom. Iskazivajući stanja nemogućnosti ikakve samorealizacije i unutarnjih razdiranja, Indoš neartikuliranim histeričnim i euforičnim pokretima gradi taj zatvoreni svijet stalne patnje bez ikakve mogućnosti izlaza. Iako u predstavi nema govornih scena, Indoševi animalni krici kojima izvikuje imena raznih sedativa ostavljaju ga gotovo bez glasa.

Izvrsna brass sekcija pokrivala je gotovo čitavu predstavu, podvlačeći neke od Indoševih fizčkih bravura. Indoš nas ovakvom naracijom uvodi u svijet ljudske patnje gdje poput embrija ranjivi, sezibilni pojedinci potisnuti u medicinske institucije za socijalizaciju, pokušavaju osmisliti svoje postojanje. Shizofrenija kao transcendentalno iskustvo je ono na čijemu rubu svi mi plešemo dok čvrsto vjerujemo u izmišljena pravila nama poznatoga svijeta, i to nas iskustvo kao možebitno naše latentno stanje, permanenetno plaši. Indoš je, poznavajući rad čuvenoga antipsihijatra **Ronalda Lainga** (interesantno, i izvanredna predstava **Nataše Lušetić Imago** inspirirana je njegovim radom), te štujući rad **Mary Burns** štićenice čuvenog sanatorija Kingsley Hall, a i sam imajući u porodici šizofreničnu osobu, sa svojim senzibilitetom i retroaktivnom analitičko-intuitivnom prirodom naprosto morao duboko u svojoj utrobi raščistiti, presložiti, ispitati gdje je tu njegovo mjesto.

Uvijek iznova promatrajući Indoševe predstave pada mi na pamet definicija po kojoj je umjetnost traženje, no odmah mi se nameće i nužna aklamacija (barem u Indoševu slučaju) da je umjetnik u procesu traženja sasvim usamljen, i umjetnost se događa samo njemu, samo njega transformira, gledalac je tu uvijek samo promatrač. I što su traženje i inhibicija dublji to je jaz između promatrača i izvođača veći. Indoša uvijek i jedino vodi vlastiti osjećaj, on apsolutno nikada ne razmišlja o publici i kako joj podići, ili kako ispuniti njena očekivanja. I stoga je forma ono što ga uopće ne zanima, jedino je i isključivo bitan proces. Naravno i u ovakvim performaceima moguća je komunikacija sa publikom no takva komunikacija je vrlo selektivna isto kao i takva publika. No naravno, upravo je publika ta sa kojom Indoš opći mada joj se naoko uopće ne obraća. Indoš ustvari publiku koristi kao pojačalo koje osnažuje njegov proces koji ne bi imao taj efekt da ga radi sam u sobi, i tu je zapravo njegovo maximalno poštenje: ako vam se gleda gledajte, ako razumijete izvrsno, ako ne i opet izvrsno. I ma o kojemu se stupnju inhibicije radilo, komunikacija, feedback je neizbježan. U predstavama takvoga tipa u kojemu je svaka naracija, svaka forma, svako očekivanje svjesno razgrađeno, i u kojemu postoji samo jedna sfumato vizija fabule ne može se raspravljati u kategorijama dobar/loš, već isključivo u kategorijama nadahnut/nenadahnut. Indoševe su predstave lišene svih poznatih parametara ocjenjivanja i toliko su osobne da vam uglavnom preostaje ili prepustiti se ili otići doma. No jedna stvar sa kojom uvijek možete računati na njegovim predstavama je da nikada neće štedjeti sebe, naprotiv iskoristit će vašu prisutnost, vašu mističnu, svesvemirsku pojavu, vaše energetsko polje kao odašiljač, odskočnu dasku da pronađe u sebi isto takve, kompatibilne razine i iznese ih na svoj neumiven, sirov način, gotovo u porođajnim mukama pod svijetla pozornice.

Reaganovu administraciju predstavnici NORML-a okrivljuju za činjenicu da se godišnjim krijumčarenjem 12 000 tona iz Latinske Amerike uvoze i goleme količine svakovrsnih bakterija i pesticida, koji predstavljaju ekološku bombu. Kao rješenje NORML predlaže kontrolirani, jasno i posve legalni domaći uzgoj indijske konoplje, što bi državi donijelo godišnju zaradu od 3 do 6 milijardi dolara

Piše: Ilko ČULIĆ

Jamaica farewell

Marco Polo vjerojatno nije bio prvi Europljanin koji se vratio doma s pričom o uporabi kanabisa na Istoku, ali je jedan njegov izvještaj postao temeljem legende o assassinima. Prema tumačenju Marca Pola, legendarni **Hasan Ibn-al-Sabbah**, osnivač srednjovjekovne sekte assasssina, svoje je fanatične sljedbenike uz pomoć hašiša poticao na okrutna ubojstva nevjernika. Navodno su ovi napušeni islamski fundamentalisti kroz jedno i pol stoljeće cijeli Bliski istok držali u strahu i pokornosti. Europljanima su se osobito zamjerili sudjelujući u ratovima protiv križara, te je francuska riječ assassin, koja označava ubojicu, zapravo nastala iz arapske riječi hašiš. Prema onome što se dans zna o djelovanju hašiša, teško je povjerovati da je doista netko njime mogao biti potaknut na zločin. Preostaje tek mogućnost da su pristaše "Starca s planine", kako se u legendi još naziva **Hasana**, svoju smeđu pločicu dobivali kao nagradu za "dobro obavljeni posao", poput američkih vojnika u Vijetnamskom ratu.

Polova verzija priče o Assassinima anatemizirala je uporabu kanabisa u Europi kroz nekoliko stoljeća, te se psihodelična kultura već u svom začetku morala graditi na naslijeđu drugih civilizacija. Europsku nepripremljenost na nova iskustva su mnogo prije psihodeličara osjetili ljubitelji danas posve legalnih poroka. Kad su početkom osamnaestog stoljeća europski trgovci donijeli sa Istoka prve pošiljke kave, u nekim se zemljama njeno uživanje kažnjavalo poput najtežih prijestupa. A dvojicu Kolumbovih mornara, koji su iz Amerike donijeli duhan, katolički su inkvizitori spalili na lomači. Za tvar koja se u Indiji naziva bhang ili charas europska medicina nije znala sve do 1839. godine kad je irski liječnik O'Shaugnessy, po povratku iz Indije, objavio rezultate svojih pokusa provedenih na ljudima i životinjama. Od tada se kanabis počinje koristiti kao sredstvo protiv reumatizma i migrene, a potkraj prošlog stoljeća uporaba mu je proširena na suzbijanje neuralgija i menstrualnih bolova.

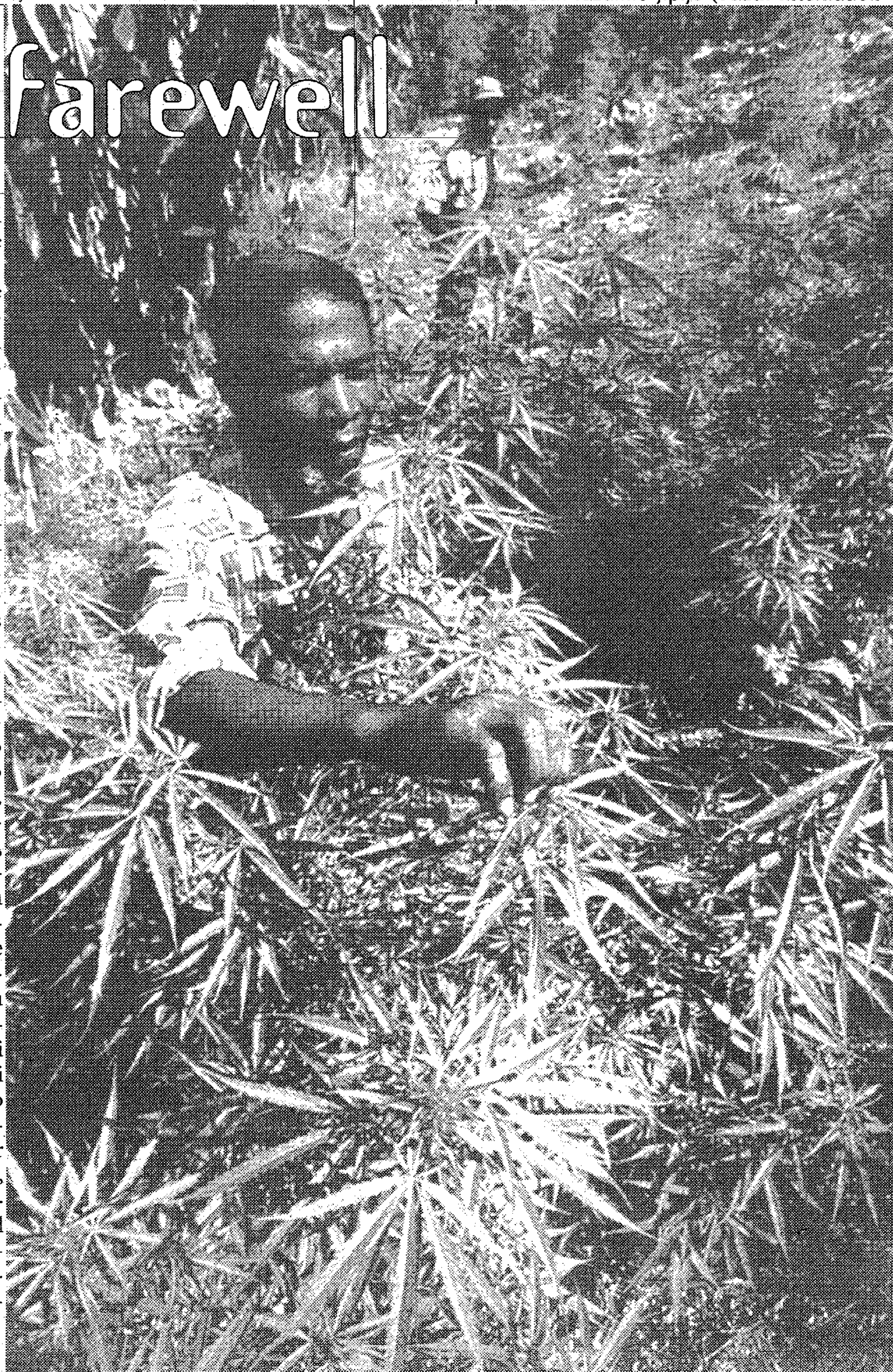
No, kanabis na ulice europskih gradova ipak nije dospio samo preko medicinskih laboratorija. Napoleonovi su ga vojnici u velikim količinama prenijeli u Francusku po povratku iz rata u Egiptu, da bi ga onda usvojila skupina francuskih umjetnika i filozofa, okupljena u "Club de Hachichens". Ova znamenita prethodnica psihodeličnih zajednica okupljala je veličine poput **Honorea de Balzaca, Victora Hugoa** i **Eugena Delacroixa**, no najviše je traga ostavila na **Charlesa Baudelairea**. Njegovo prozno djelo "Umjetni rajevi", objavljeno 18860. postat će prvo u nizu književnih klasika temeljenih na iskustvima sa uporabom kanabisa. Stotinjak godina poslije Baudelairea, kanabis će ponovo ući u literaturu, ali uz jednu bitnu razliku. Dok je Baudelaireov potencijalni utjecaj na širenje kulta kanabisa bio ograničen brojem njegovih čitatelja, popularni američki beat pisci poput **Allena Ginsberga** ili **Michalea McCluera**, mogli su svoje ideje širiti na mnogo efikasniji način — kroz masvne medije. Proslavljen kao autor underground poeme "Urlik", Ginsberg je za svaki svoj istup mogao računati na veliki interes visokotiražnih magazina. Od njega američka javnost već početkom šezdesetih dobiva priču o kanabisu, radikalno drukčiju od one što su je nudili policijski spokesmeni. Ginsberg piše kako ludilo nije posljedica intoksikacije marihuanom, već da te simptome pokazuju oni koji zastupaju takva motrišta i brane rigidne zakone: "Strah od zakona i kafkijanskog suđenja, a ne djelovanje droge, može kod mase od 25 milijuna pušača prozročiti neke oblike kolektivne tjeskobe i paranoje". Naravno, brojni slični istupi obojeni porukama tipa "drogirajte se, to je zdravo" i zahtjevima da Kongres otvori istragu nad Federalnim uredom za narkotike povukli su još jedan val progona ljubitelja kanabisa.

Narkomurjacima je, od sredine šezdesetih, posao olakšavala identifikacija pripadnika psihodeličnog kulta sa rockerskom subkulturom. Umjesto praćenja prevelikog broja sumnjivih crnaca, što je bio način suzbijanja kanabisa tridesetih i četrdesetih godina, u šezdesetim su se na meti našli dugokosi, neobično odjeveni hipiji koji su pušenje grassa i shita uzvisili na razinu religijskog (dakako, poganskog) rituala. Podržavali su ih, bilo kroz pjesme, bilo kroz intervjue, gotovo svi znameniti rockeri tog doba. No, ponekad je bilo nemoguće razlučiti koliko je među svima njima istinskih privrženika kulta kanabisa, a koliko pak vikend-dopera, koji su "travu" doživljavali i koristili kao organizmu ugodniju zamjenu za alkohol. Na koncu se, barem u Americi cijeli kult kanabisa jasno izdiferencirao. Milijunska masa pušača, spominjana u paničnim policijskim izvještajima čuvala je joint za kraj tjedna. Njih će mentalni higijeničari na koncu posve zanemariti, ako ne računamo sporadične incidente sa zaplijenama automobila i jahti u kojima je otkrivena kakva smiješno mala količina grassa.

Veću su prijetnju za establishment predstavljale organizacije poput STASH (Studentska asocijacija za studij halucinogena) potkraj šezdesetih ili kasnije NORML (Nacionalna organizacija za reformu zakona o marihuani). Kad su s početkom Reaganove vladavine u Sjedinjenim Državama dodatno pooštreni zakoni o marihuani, aktivisti NORML, među kojima je sve manje hedonističkih postadolescenata sa subkulturne scene, a sve više renomiranih znanstvenika, kreću u svojevrsnu medijsku protuofenzivu. Reaganovu administraciju predstavnici NORML-a okrivljuju za činjenicu da se godišnjim krijumčarenjem 12 000 tona iz Latinske Amerike uvoze i goleme količine svakovrsnih bakterija i pesticida, koji predstavljaju ekološku bombu. Naime, od 1981. godine se plantaže marihuane u SAD sustavno posipaju otrovnim parakvatom, a za slične projekte američka administracija pokušava zainteresirati i vlasti u Kolumbiji i drugim zemljama, koje su na glasu kao proizvođači marihuane. Kao rješenje NORML predlaže kontrolirani, jasno i posve legalni domaći uzgoj indijske konoplje, što bi državi, po njihovoj procjeni, donijelo godišnju zaradu od tri do šest milijardi dolara na ime poreza i taksi.

Drugi argument NORML pronalazi u ponovnom čitanju policijskih izvještaja o narkomanima koji su do heroina ili kokaina došli nakon iskustva sa marihuanom. Postojanje zabrinjavajuće velikog broja takvih slučajeva uopće nije dvojbeno, ali kao najčešći se razlog navodi nestašica marihuane na tržištu pri čemu najprije neupućeni weekend doperi posežu za prvom drogom koja im dođe pod ruku. Na drugoj strani, dugogodišnji konzumenti marihuane i hašiša, dobro informirani o pogibelji što je nose "teške droge" iznimno se rijetko upuštaju u takve opasne izlete.

Među zagovornicima uporabe kanabisa se osim "cehovskih" organizacija kakva je NORML nalaze čak i pojedine vjerske zajednice poput Etiopske koptske crkve u Americi koja vjernicima daje na znanje da pušenjem marihuane dobivaju oprost od svih grijehova. Ova vjerska zajednica je zapravo izdanak rastafarijanskog pokreta začetog na Jamajci i predstavlja njegovu najradikalniju struju, za koju Etiopija predstavlja mnogo više od simbola. Pojedini su se rastafarijanci, pripadnici ove crkve, čak preselili u okolicu Adis Abebe i tamo osnovali komune, ustrojene po najstrožim religijskim načelima. Komune u Sjedinjenim Državama su, kao i one prvotne na Jamajci manje odvojene od "ostatka svijeta", no svima im je zajedničko uvjerenje kako marihuana predstavlja svetu biljku, odnosno biblijsko "drvo života". Za razliku od psihodeličnog svjetonazora, koji se ipak ne može poistovjetiti sa religijskim uvjerenjem, rastafarijanska su načela duboko spiritualna, te je i njihova privrženost kultu kanabisa jače utemeljena. Rastafarijansko vjerovanje da pušenjem "ganje" ispunjavaju Božju volju počesto ih je dovodilo u sukobe sa zakonom, a neki su slučajevi bili doista bizarni. **Peter Tosh**, pokojni protagonist roots reggae scene, usko povezane sa rastafarijanskom zajednicom jednom je prigodom u zatvor odveden ravno sa pozornice. Naime, **Tosh** je na koncertu kome je prisustvovao tadašnji premijer **Michael Manley** na stageu zapalio *spliff* i pozvao premijera da mu se pridruži. Naravno, pjesma koju je htio najaviti zvala se "Legalize It".

Prvi susret sa pojmom 'pleme' dogodio mi se u djetinjstvu, kada sam sa ocem gledao 'kaubojske' filmove u kojima je pleme 'Indijanaca' obično predstavljalo neprijatelja i usprkos tome budilo simpatije, kako moje, tako i mnogih drugih. Kasnije sam o plemenima čitao u školskim udžbenicima, učeći "razvoj" društva i zamišljajući njegovu plemensku, rodovsku, feudalnu ili neku drugu organizaciju kao povijest ove civilizacije koja je u našem dobu stvorila složenije i naprednije oblike organizacije društva. Hipi pokret, komune, 'djeca cvijeća' okupljena u raznolikim zajednicama, široki i šareni (dakle, heterogeni) pokret kojeg su prozvali "kontrakulturom" i kojeg su hipici bili samo dio, omogućio je upotrebu pojma 'pleme' za zajednice (neformalne grupe, škvadre) koje su vlastitim načinom života napuštale uobičajene obrasce bračnog, porodičnog, kao i 'normalnog' ili 'društveno prihvatljivog' života uopće. Naravno, zbog poznatog procesa etiketiranja, kao i zbog investicije u 'fashion-business' dominantna kultura je mogla "hipi plemenom" proglasiti bilo koju grupu ljudi, također se bilo koja grupa može sama proglasiti plemenom, a da sve to zbuni samo one kojima je stalo do potpunog poklapanja života sa pojmom. (Možda zato, iz straha od zbunjenosti, mnogi režu život da bi se potpuno uklopio u pojam).

I bez poznavanja sociologijskog razlikovanja kontrakulture od subkulture, činilo mi se posve primjerenim nazvati neke grupe i manifestacije freakovskog brijanja s kraja šezdesetih - plemenom. Nakon što sam upoznao sociološka određenja kontrakulture, pleme je i dalje ostalo među glavnim pojmovima - akterima širokog spektra društvenih pokreta, zajednica, bandova. Radikalna sociologija, kritička teorija društva, antiautoritarni dio nove ljevice, šamanizam, rock-kultura, psihodelička revolucija, pjesnici na čelu demonstracija koje žele dovesti "maštu na vlast", mantre, molotovi, nova osjećajnost, barikade, studentski aktivisti, gurui, sve mi se to činilo vrijednim istraživanja, upoznavanja. Kontrakultura. Potpuno sam razumio jipije (**Youth Internation-**

Zašto pleme?

piše:
Benjamin
PERASOVIĆ

al Party), njihov odnos prema hipicima i prema novoj ljevici. Čini mi se da nije bilo prirodnije stvari nego grupi hipija, djece cvijeća, reći nešto poput: "Trava, opuštanje, meditacija, boje i zvukovi, mir, ljubav, sve je to O.K., ali sutra će te netko poslati u Vijetnam, ili će neka firma poslati buldožere da sravne vašu komunu na rubu šume radi izgradnje auto-ceste, dajte se malo mrdnite, zašto dopuštate političarima da vas gaze, crna braća se udružuju, vrijeme je da i mi čupavci, 'nigeri' američke srednje klase stisnemo šaku, dođite sutra na demonstracije, da, normalno da smijete motati jointove u povorci, ponesite i velike čilame, ali ne budite tako pasivni". S druge strane, spika koju bi jipiji uputili novoj ljevici, činila mi se jednako prirodna i potrebna. "Demonstracije, štrajkovi, društvena promjena, kritička teorija, knjige i sastanci, kul je to, ali dajte se malo opustite, revolucija je način života a ne preuzimanje vlasti od ove ili one grupe. Koju muziku slušaš, kad si zadnji put stopirao prema Istoku, političke partije su dosadne, hijerarhija i centralni komiteti su reakcionarni, umjesto na sastanak frakcijskih borbi i gušenje ideologijom otiđi u park na free acid, free food, free love, free yourself događanje." Nije nimalo čudno što su neki hipici bili sumnjičavi prema jipijima bojeći se približavanja pokreta policijskim pendrecima, a novoljevičari su se grozili odvlačenja njihovog 'revolucionarnog pokreta' u vode psihodelične muzike i droge. Jipiji su bili svjesni sebe kao plemena, bez obzira na to da li su živjeli u parovima, sami, u komuni, ili su u pojedinim periodima kombinirali takve načine života. Oni su bili svjesni subverzivnosti koju je identifikacija sa nizom plemena kontrakulture omogućavala tadašnjim američkim klincima i pokušali su koncept plemena (drukčiji način života, solidarnost otpadnika i pobunjenika) proširiti tako da liberterski komunitarizam može svoju djecu poslati Shivi na ples, a sutradan u Chicago na demonstracije. Liberterski komunitarizam zato što jipiji ne bi mogli pristati na vođu, hijerarhiju, nadređene i podređene, na bilo koji oblik ugrožavanja slobode pojedinca, zato što se raspada sistem 'nuclear family' a ljudi žele živjeti zajedno i omogućiti djeci izbjegavanje horrora kojeg su većinom sami prošli, nadajući se ostvarenju zahtjeva 'dosta nam je reda, hoćemo harmoniju'.

Proučavajući literaturu, shvatio sam da je 'pleme' hipika ili sličnih brijača dobro pogođen izraz koji ne namjerava u sebi sadržavati preciznu i potpunu deskripciju načina života. Plemena uz vatru, kosa koja je u drugoj polovici šezdesetih počela nezadrživo rasti podsjećala me na Indijance iz djetinjstva, pleme na plaži, pleme na koncertu, pleme u demonstracijama. Pripadnici brojnih plemena zaustavljaju vlak za regrutni centar u doba rata u Vijetnamu, plemena se kreću i prema Woodstocku koji će ih balzamirati u planetarnoj (plemenskoj) svijesti za buduće generacije. Ipak, zamišljao sam plemena više na Zapadnoj nego na Istočnoj obali, bilo mi je primjerenije čuti zvuke **Grateful Deada** uz plemenska okupljanja nego zvuke **Velvet Underground**. Greška. Pad pod utjecaj onog dijela značenja koje nosi romantični naboj ruralnom sredinom omogućenog dijaloga s prirodom, pad pod utjecaj kvazi-stroge sociološke preciznosti. Urbana plemena druge polovice dvadesetog stoljeća mogu otići iz gradova i osnivati ruralne komune, ali i ne moraju. Oni mogu biti nenasilni, plemeniti, smireni, puni ljubavi i razumijevanja, ali i ne moraju. Pripadnici urbanih plemena mogu grozničavo čekati 'svog čovjeka' uz **Lou Reeda**, jednako kao što mogu odstopirati u Katmandu ili bilo koji kraj svijeta. Mnogi mladi mogu stvarati nova urbana plemena, poništiti stereotipe o hipicima, cvijeću i Zapadnoj obali, također i o plemenu **Hell's Angelsa**, da bi nakon nekog vremena izašli iz plemena i uklopili se u klasično, konvencionalno, službeno, dominantno društvo. To se, uostalom, već generacijama događa pred našim očima.

Bio sam zadovoljan vlastitim kuženjem širokog svijeta kontrakulture, kako sociološki, tako i privatno. Tek sam počeo studirati, kad sam otkrio da postoje sociolozi (engleski) za koje je kontrakultura bila sama po sebi transparentna stvar, nešto što je toliko eksplicitno da se ne mora uopće odčitavati, dešifrirati. K tome, akteri kontrakulture (a slutio sam da se to odnosi upravo na moja "plemena") su zapravo djeca srednje klase koja iz vlastite sigurnosti, boljih šansi za radna mjesta, iz perspektive 'produženog djetinjstva' izražavaju bunt eksplicitno politički, ideološki, izgrađuju alternativne institucije, imaju svoj underground tisak, kooperative, i zato se njihov revolt 'lakše čita', kako kaže **Dick Hebdige**, najcitiraniji sociolog subkulture. Dakle, kontrakultura nastoji zamagliti razlike 'prije i poslije podne', nastoji ukinuti oštru podijeljenost između svijeta rada i svijeta 'slobodnog vremena', prevladati granice koje u subkulturi čvrsto stoje između posla, kuće, porodice, škole i slobodnog vremena. Kada je netko u diskusiji tražio primjer za kontrakulturu, najčešće bi se sjetio hipi pokreta i komunitarizma, želje za alternativnom ekonomijom, odnosno za potpunim proizvođenjem života mimo sistema. Neki su ukazivali na povijesne uspjehe kontrakulturnih pokreta koji su vremenom od kontrakulture postali dominantna kultura — poput kršćanstva. Međutim, kada je trebalo zadovoljiti drugi dio definicije, onaj o eksplicitnim ideološkim i političkim programima, tada su svi posezali za novom ljevicom, studentskim političkim grupama. Tu je već stvar toliko nategnuta, da bez obzira na širinu i simboličke temelje upotrebe pojma pleme ne možemo spojiti sociološki 'puzzle' od plemena s jedne i ljevičarskih političkih aktivista s druge strane, nazvati to 'kontrakulturom' i onda izdržati test vremena. Kao što piše **Gregor Tomc**, (jedan od rijetkih koji se ozbiljno bavio ovim problemima), nije se dogodilo ono što je ujedinjujućim naslovom želio **Theodore Roszak**, subpolitika i subkultura se nisu prožele međusobno, nego su se čak udaljile. Drugim riječima, Shiva se nije spojio sa **Trockim**. (Tomc bi dodao, s pravom - hvala Bogu!) Pohranio sam sliku plemena u ladicu s natpisom 'kontrakultura', jer su svi sociolozi nastavili koristiti taj prilično problematičan pojam, spremajući se otvoriti ladicu sa još problematičnijim nazivom - subkultura. Ušao sam u svijet Stila, svijet za kojeg engleski sociolozi tvrde da predstavlja 'simboličko razrješenje proturječnosti' u kulturi određenoj nečijim klasnim položajem. Nije mi bilo teško odčitati 'otpor kroz rituale' punkera, metalaca, skinheadsa, modsa, rockera, nogometnih huligana. Prihvatio sam izraz 'nogometno pleme', bez obzira na poznavanje socioloških definicija koje su, (posebno u svjetlu uvrštavanja 'plemena' u kontrakulturu) govorile protiv postojanja plemena isključivo u sferi 'slobodnog vremena'.

Plemena su različita, kako ona u prošlosti, tako i ova danas. Postoje i danas plemena koja lutaju urbanom civilizacijom, ljudi koji bi mogli u potpunosti ispuniti svaku rupicu definicije plemena iz nekog udžbenika. Među njima su i **Travellersi, New Age Gypsies**, o čemu je u Arkzinu bilo riječi prošlog ljeta. Međutim, pleme koje se okuplja srijedom i subotom (van Engleske većinom srijedom i nedjeljom) koje ima svoje boje, svoj jezik, svoju strukturu, čiji pripadnici putuju stotine kilometara da bi odgovorili 'zovu plemena', pleme koje svoje rituale održava na stadionima, u vlakovima, na trgovima, nije prestalo biti plemenom zato što će nekoliko dana suplemenici biti razdvojeni i spavati na različitim mjestima, od skvotova do roditeljskog doma, ili zato što će neki raditi, neki ići u školu, neki krasti, dilati ili žicati. Isto vrijedi za pleme punkera ili metalaca. Kontrakultura i subkultura postali su preširoki, nejasni pojmovi, iako je razumljivo zašto će još biti u upotrebi. Dio onoga što se nazivalo kontrakulturom prešlo je u subkulturu, a može i obrnuto - kao što hipici mogu biti hipici zbog stila, ići u školu i živjeti s roditeljima, tako i punkeri mogu živjeti baš kao pleme u skvotu i 'poništavati granice kuće, posla, škole, slobodnog vremena'. S obzirom na procvat 'novih društvenih pokreta' osamdesetih godina, kada su ekološki, mirovni i feministički pokreti okupili brojne kontra/sub/kulturne grupe i plemena, činilo mi se primjerenijim govoriti o 'alternativnoj sceni'. Nesumnjivo je da su društveni pokreti osamdesetih, osim što su iz sebe iznjedrili 'zelene' političke stranke, reafirmirali i na javnu scenu doveli čitav niz plemena, od hipersenzibilnih, njezinih makrobiotičkih vilenjaka do njihove braće i sestara obučenih u crno koji svoj dom brane barikadom i molotovom pred naletima policije. Konačno, baš u doba slabljenja akumulatora za alternativnu scenu, pojavila su se techno plemena. Techno kultura omogućuje svakom ljubitelju definicija koji želi teorijski obuhvatiti plemenski život neograničenu zabavu. Onaj tko plemena i plemenski život želi smjestiti u klasično, udžbeničko određenje plemena iz povijesti civilizacije, može naći neke od techno čergi da mu služe kao savršeni primjer. Za one čiji se teorijski modeli ispunjavaju okupljanjem plemena u sferi sub/kontra/alternativne kulture, techno pleme je samo još jedno, novo pleme nakon hipika, punkera, nogometnih navijača, modsa, skinheadsa, i mnogih drugih.

Za one kojima je važno samorazumijevanje aktera, veliki je događaj nastajanje brojnih plemena na Internetu. Plemena Interneta pokazuju da u novom obliku ljudske (elektronske?) komunikacije stara značenja imaju određeni naboj, da 'pleme' može asocirati na subverziju, ali i na dijagnosticiranje realnog pred-apokaliptičkog stanja svijeta. Ljudi se žele družiti, žele biti škvadra, ekipa, grupa, banda, klan, gang, ćelija, žele biti pleme, uspostavljati određene oblike solidarnosti, rituale, običaje, pa makar kroz svoje e-mail adrese. Raznolika plemena su među nama, od Mad Max ratnika koji su stvarni, do klinaca koji puštajući poruke kroz modem iz svoje sobe proviruju u sferu koja je elektronsko-plemenska, koja je njihova i autentična. Sociolozi sve više govore o 'tribalizaciji' (omladinske) kulture, napuštaju se teorijske rasprave o tome što je 'kontra' a što 'sub', promatraju se običaji, ponašanje, jezik, odjeća, rituali, cjelokupni život plemena. Ili, ono što samo pleme omogući promatraču da vidi.

Pleme je stanje svijesti. Pleme je grupa prijatelja, skup porodica, škvadri. Plemena mogu biti urbana, ruralna, nomadska, sjedilačka, glazbena, nogometna, elektronska, moguć je bezbroj varijacija. Poznavanje plemena uvodi nas u svijet života jedne civilizacije na zalasku.

DARKO PROLIĆ
(Fanzin "LUNATIC")

Dosta sam svojeglav

Razgovarao: Kornel ŠEPER
Foto: Gabi FARČIĆ

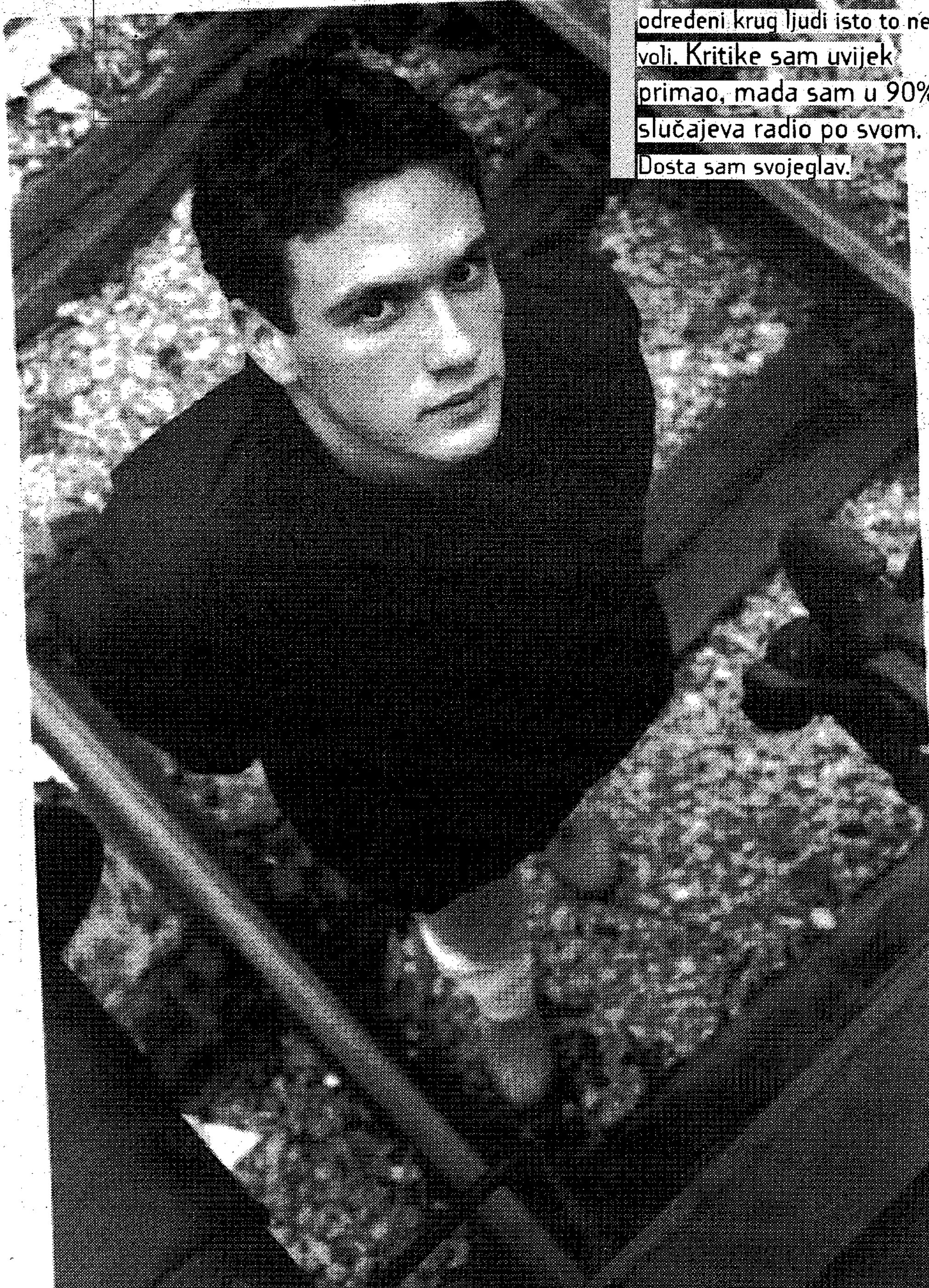
Nakon neočekivano kvalitetnog prvog broja splitskog fanzina LUNATIC uz koji se dobivala i kompilacijska kazeta sa 4 banda (NO COMMENT, WHY STAKLA, ŠUMSKI i ŽOAMBO ŽOET WORKESTRAO), nastala je praznina u očekivanju slijedećeg koraka ove hrabre dalmatinske družine. Trebalo se nadati da prvi broj nije bio slučaj, zalutala usamljena zvijezda. I zaista, nakon nekoliko mjeseci pojavio se i drugi broj, sada već grafički i tematski sasvim profiliran. Imajući u vidu činjenicu da uz taj 2. broj ide i CD sa 15 bandova iz Hrvatske i svijeta, uz simboličnu cijenu od 39 kuna za oboje, postaje sasvim jasno da smo napokon dobili najbolji domaći muzički underground fanzin koji je na najpozitivniji način skupio sva iskustva fanzinske scene. Cijeli taj zahtjevni posao su uz moralno-financijsku pomoć **Marinka Biškića** obavila dva mlada momka **Krešo Babić** i **Darko Prolić**, koji su i prije bili uključeni u tu scenu uređujući dosta zapažene fanzine **Little Hitlers** i **United Blood**.

▶ Prije Lunatica radio si dosta hvaljen fanzin UNITED BLOOD. Kada je to sve počelo i otkud ti ideja i želja da se počneš baviti time?

Prvi broj United Blooda je izašao u petom mjesecu 1993. Što se ideje tiče - ja sam tu fanzinsku scenu kod nas i vani pratio par godina prije i u normalnim uvjetima mi uopće ne bi padalo na pamet da tako nešto radim, jer sam imao sve informacije koje su mene zanimale. To je bio zapravo trenutak neke moje psihičke krize kada sam se zatvorio u kuću i nisam imao što raditi, pa sam se odlučio da probam nešto napraviti. Svidio mi se taj prvi broj, a i ljudi su dobro reagirali, pa su uslijedili 2., 3., 4., pa i 5. broj. Krešo i ja se dugo znamo i poslije tog mog petog broja smo shvatili da imamo zajedničke interese i da bi bilo jako zgodno da ujedinimo snage. Bilo je apsurdno što smo dvije skoro iste stvari radili odvojeno, tako da smo htjeli onda zajedno napraviti nešto dva puta bolje.

▶ United Blood je prilično fino izgledao u odnosu na ostale fanzine, bio je vrlo čitljiv...

Postoje neki koji zagovaraju nešto kao "punk as fuck", gdje je sve nešto ružno, ukoso i nerazumljivo napravljeno. Meni je to glupo. Ja sam naprosto stavio sebe u situaciju čitatelja - ja ne volim kad je nešto tako nerazumljivo, pa pretpostavljam da i još neki određeni krug ljudi isto to ne voli. Kritike sam uvijek primao, mada sam u 90% slučajeva radio po svom. Dosta sam svojeglav.

▶ Da li si većinu materijala sam radio?

Da, za United Blood sam sve radio sam. U svih tih pet brojeva je bilo možda 2-3 čovjeka koji su pomogli.

▶ Kakav je odjek imao U.B.?

Prvi broj je imao uobičajen odjek za prvi broj nekog hrvatskog fanzina, drugi malo veći, dok je već peti broj došao do tiraža nešto manje od 300 kopija, što je dosta za naše prostore. Bitno je naglasiti da je to bio muzički orijentiran fanzin, tu i tamo bi se zalomila neka kolumna. Problem je bio što glazbena strana tog svog punka unazad 2 godine na ovamo nije u modi. *Gledam ove današnje punkere - to je sve neka anarhija, mir, ljubav, ekologija... Ja u principu nemam ništa protiv toga, ali ja sam taj punk i rock'n'roll počeo slušati radi muzike, a ne radi poruka!* Također smo i u intru prvog broja Lunatica rekli da nam je bitna muzička strana banda, a ne njihovi stavovi, jer ako ti band ne poznaš osobno nemaš ni šanse saznati koji su njihovi stavovi. Npr. **Melvinsi** su meni zakon band, ali po nekim pričama oni su narkomani i u kurcu ljudi, ali ja bih bio jako sretan da imam s njima interview, čisto zbog te muzičke strane. Naravno da nikad ne bih stavio neki naci-band, jer je to već glupo, to su mi kao neke priče za malu djecu...

▶ Da li je U.B. imao neki profil tih bandova?

To je bio neki hard/core-punk u širem smislu + svi pod pravci. Svi brojevi su bili dosta isključivi i po mom ukusu. Pošto se radilo o čistom gubljenju para nisam htio gubiti vrijeme ni novac, kolikogod to beznačajna suma bila, na nešto što mi ništa na znači. S vremenom se moj muzički ukus razvijao, tako da sad radim s bandovima koji se više ne mogu svrstati pod punk/HC, iako ne zanemarujem ni to od prije.

▶ Kakva je fanzinska scena u posljednje vrijeme u Hrvatskoj i kakvu težinu ona ima u stvaranju i opstanku domaće rock glazbe?

Nije mala stvar da se jedno totalno underground izdanje koje se doma radi za pisaćom mašinom i fotokopira u kopirnici proda u nekih 300-400 komada, koliko se par fanzina u Hrvatskoj prodaje. Što se tiče kreiranja scene ima i toga. Npr. **Why stakla** su fanzinski kult band, izašli su u pola fanzina i to je dobro, jer kao što kaže **Viktor Vilić** (op.a.-manager Why stakla) - ljudi koji rade i čitaju fanzine su u biti oni koji ti dolaze na koncerte, a ne oni koji čitaju Vjesnik ili recenzije u Globusu. Najveći problem ovdje i vani je distribucija, jer nitko ne želi progurati tu scenu, pa sve ostaje na nekim prijateljskim odnosima. Tako je to bilo prije, a sad idemo na nešto ozbiljnije.

▶ Misliš li da su fanzini više svijet za sebe ili su i protest protiv medijskog ignoriranja underground scene?

I jedno i drugo. Kad sam ja počeo raditi u Hrvatskoj je bilo oko 10 fanzina, dok ih je sada barem 30. Ljudi su shvatili da to baš i nije teško napraviti. To je s jedne strane dobro, jer se pojavljuje zdrava konkurencija i znači da će oni najuporniji i najbolji ostati, a loše je utoliko što se u dosta slučajeva piše o istim bandovima i temama, i što je prisutna neka zavist. Recimo mene nakon tog CD-a pola tih ljudi što rade fanzine smatra nekim uobraženim, arogantnim tipom. Koliko sam ja arogantan u stvari ne može nitko suditi tko me ne zna...Sav taj Lunatic je spoj jako sretnih okolnosti. Da nema Marinka Biškića to ne bi nikad bilo tako, jer ja jednostavno ne bih imao tu lovu da izvadim iz džepa.

▶ Njegova je uloga, dakle, bila presudna...

Tako je. Njegova je bila ideja. Ja, Krešo i svi ostali suradnici smo imali volje za takav projekt, ali nismo imali para. Jednom je Biškić došao kod mene i predložio da se svi udružimo i napravimo nešto. On je pružio tu financijsku stranu i dao je dosta savjeta.

▶ Koliko je njemu blisko to što vi radite?

On je prije 10-15 godina imao bandove i neku malu izdavačku kućicu koja ih je gurala i uvijek je imao fobiju što tada nisu postojale neke underground novine koje bi pružile šansu upravo tim mladim bandovima. Tip je ostao entuzijast i pravi rocker u duši i jednostavno nije htio da se to desi i današnjim bandovima. On je u ovom projektu našao sebe. Kada je prije 10 godina on to isto htio raditi nije imao para, a sad kad ih ima nema vremena, tako da smo mi tu šljakeri... Ako mi je iko koga znam idol - onda je to zaista on.

▶ On je kao neki dobri duh splitske scene?

Kolika je splitska scena to je još relativno, ali da nije njega ne bi postojalo niti ovo što je. On je tu kamen temeljac, nosivi stup bez kojeg se sve ruši.

▶ Da li je postojala neka koncepcija u izradi Lunatica?

To je sve zapravo na brzinu išlo. Krešo i ja smo već imali oko 90% materijala za njegov i moj idući broj, tako da smo većinu toga upotrijebili. Sad kada pogledam na to malo mi smiješno izgleda, iako je to, bez lažne skromnosti bio velik korak naprijed u samom izdavaštvu. Vjerovatno će mi i 2. broj za par mjeseci biti smiješan. Koliko je bitno bilo izdavanje novine, toliko je bitan bio i nosač zvuka koji ide uz novinu jer toga kod nas skoro nikad nije bilo. Za taj nosač zvuka je bitno i to da se ipak malo gura splitska scena, ali ne u smislu da to bude "Split i samo Split". Baš je i Krešo rekao da u Splitu ima strašno puno ljudi koji se razumiju ne samo u muziku, već i općenito u umjetnost, međutim im cijela sredina ne pruža šansu. Kad neko izađe s kreativnom idejom odmah ga poklope i ne tome se sve završava. Nama je drago da se sada može vidjeti i druga strana osim one poznate estradne tipa Điboni ili Oliver. U Splitu je npr. osamdesetih bilo brdo stvarno kvalitetnih punk i new wave bandova, a jedini vinilni zapis su ostavili **Tužne uši** na kompilaciji SUBOTICA '87.

L U N A T I C

broj 2 [fanzin i CD], 11. 1995., SPLIT

Fanzini su u Hrvatskoj (a i općenito) uvijek bili jedini način da se govori o glazbi i o temama koje je bilo nemoguće pronaći u službenom tisku. Tako su ljudi koji cijene i prate događaje na uglavnom nekomercijalnoj underground sceni na potpuno alternativan i jednostavan način progovarali o njoj - kucajući tekstove (recenzije, intervjewe, razmišljanja) na pisaćoj mašini i umnožavajući ih fotokopiranjem. Cijela situacija sa fanzinima je pretežno vezana za dosta uzak krug ljudi koji međusobno vrlo dobro funkcioniraju i komuniciraju. S obzirom da je to što rade utemeljeno na entuzijazmu i ipak previše bizarno, događa se to da se sve odvija kao u nekom izdvojenom, samodostatnom zatvorenom prostoru, u kojem većinu čine sami akteri, bez neke moguće recepcije ostalih, eventualno zainteresiranih ljudi. Čini mi se da je splitski fanzin LUNATIC svojim pojavljivanjem u petom mjesecu 1995. godine prvi napravio značajniji korak u smislu da se nekako izađe iz mraka i pokaže ljudima da ta glazba nije samo nekakvo škripanje koje sluša i razumije tek nekoliko čudaka, već da se radi o iskrenim, a kvalitetnim stvarima za koje postoji publika.

Prvi broj Lunatica je uz sve normalne stvari koje se nalaze u domaćim fanzinima donio novost svojim designom, kao i audio materijalom, koji je neodvojiv dio ovog fanzina. Izgledom kao i uredno raspoređenim i čitljivim (za razliku od mnogih drugih sličnih pokušaja) tematskim poglavljima on prilično podsjeća na pravi časopis, a zašto je to i dalje fanzin članovi uredništva jasno objašnjavaju u uvodniku slijedećeg broja, koji je izašao potkraj prošle godine. Izgleda da je tim drugim brojem konačno probijen led i da je stvoren i definiran svjetonazor i profil Lunatica kao novine koja će na nepretenciozan i otvoren način donositi informacije o aktualnim domaćim i stranim nezavisnim bandovima, izdavačkim kućama, koncertima, izdanjima...

Ovaj broj donosi pregršt interviewa, a tu su redom: COP SHOOT COP, CARTER USM, HARDHEADED SOUL, PSYCHOPATH, MUDHEAD, DOWNSET, GUZZARD, SUPERCHUNK, GONE BALD, MULE, SUPERCONDUCTOR, KING KONG, NEW BOMB TURKS, RUNNING PARTY, HA DET BRA i COWS. Moguće je pročitati i interviewe sa osnivačima manjih izdavačkih kuća NIKT NIC NIE WIE iz Poljske i FAR OUT iz Švicarske, kao i još dosta prikaza nekih drugih slabije poznatih izdavača. Recenzija CD-a, LP-a, kazeta i fanzina ima oko 150, a među njih je zalutao i jedan manji prikaz dvije knjige vezane za rock glazbu. Zanimljivo je i obavezno rezervirano mjesto za strip u sredini fanzina. Ovaj put se broj stranica stripa povećao na 12, što pokazuje da bi za Lunatic trebala biti zainteresirana i stripovska publika.

Za razliku od kompilacijske kazete sa 4 banda koja je pratila prvi broj, u ovom broju se nalazi poklon CD, što je zaista jedinstven slučaj u Hrvatskoj. Taj CD s nazivom FEW WAYS OF STARTING A NEW DAY predstavlja čak 15 uglavnom manje poznatih bandova sa po jednom pjesmom od svakog. Uz 5 splitskih i 4 iz ostalih dijelova Hrvatske tu su i grupe iz Slovenije, Austrije, Nizozemske, Njemačke, Amerike i Švicarske, od svih njih bih kao najzanimljivije izdvojio splitske APARA PINA i NO COMMENT, zagrebačke HA DET BRA, nizozemske HARDHEADED SOUL i švicarskez 2 BAD. Možda uz silne pohvale Lunaticu postoje i zamjerke za neke propuste, ali oni su ipak u sjeni i normalni su za svaki početak. Bez obzira na to, uz ovih 80 stranica i poklon CD se za samo 39 kuna možete zabavljati sigurno puno više od nekoliko dana. Bitno je naglasiti i da Lunatic većim dijelom stvaraju suradnici, tako da sadržaj ovisi o pristiglim materijalima, dok izbor suradnika nikako nije isključiv, već je otvoren za sve one koji su voljni pomoći.

LUNATIC možete naručiti na adresu: KREŠO BABIĆ, VUKOVARSKA 171, 21000 SPLIT, tel. 021-377-762 fax: 021-210-299 (8-15)

▶ Reci mi nešto općenito o Splitskoj sceni..!

Prvi fanzin je izašao '84. godine i to u nekih petnaestak primjeraka. Zvao se <u>Možda je to poza</u>. Drugi je Zips&Chains, koji je jedan od najboljih u Evropi. To radi **Dario Adamić** koji se preselio u Italiju ali nije zaboravio svoje korjene. S njim je čak izašao interview u *Maximum rock-'n'rollu.* tu je bio i moj fanzin poslije kojeg je to malo buknulo, i sada u Splitu ima 6-7 fanzina, ali nisam ja zaslužan za to, vać pojavljivanje Heroine nove i rubrike o fanzinima. Mlađa generacija tada nije ni znala što je to fanzin. Bandova sada ima stvarno dobrih. **No comment** je na samom vrhu hrvatske scene. **Touch friction** su se također pokazali - sami su izdali svoj disc, bili su na MTV-u, a to sve ipak nije malo, bez obzira koliko to zvučalo beznačajno.Tu su i **Rapa Nui** koji su lokalna atrakcija i na čije koncerte dolazi i po 300-400 ljudi. Oni su se pojavili i na BEST OF INDIE ROCK kompilaciji, a i na ovoj našoj. Ne bih htio da se neko uvrijedi, ali svi osim **Touch friction** imaju kao neku priču "doći će Steve Albini iz Amerike i on će mene otkriti, itd..." Ali, nažalost neće. Svi se ponašaju kao da su najbolji, a u stvari je tužno što su stvarno dobri a ne daju ljudima do znanja da im je stalo do toga. Dobri su još i **Rectum** iz kojeg su dva člana svirali u jednoj od prvih, uz **Ugly Leaderse**, hip-hop bandova u Hrvatskoj - TBF. Tu su još i **Apara pina**, koji imaju probu jednom u dva mjeseca, ali su strašni muzičari i naprave vrhunsku atmosferu na koncertu. Nekad se zapitam da li su oni dobar band upravo zbog te neozbiljnosti, možda to više ne bi bilo to da se više gura. Ima i metal bandova, npr. **Dissector**, BHP... Postoji i projekt članova banda **Naivci na marici - Zidar Betonsky**... U zadnje vrijeme je najznačajniji za održavanje koncerata bio Rock FM klub. Koncert **Overflowa** prije 2 godine tamo je bio pravi podvig, jer je to bio prvi band sa strane koji je u ratnom periodu došao svirati u Split.. U FM-u je bilo nekih ekscesa i već par mjeseci to ne radi.

▶ Zanimljivo je da u Lunatic-u nije prisutna neka angažiranost u moralnom ili političkom smislu, što je karakteristično za dobar dio fanzina i njihovu pozadinsku priču. Da li ste se svijesno odlučili za čisto informativni, glazbeni pristup u koncepciji odabira materijala?

Ja, kao i Krešo i ostali ljudi koji su tu umiješani, i kao svaki čovjek, imam svoj stav i o politici i o drugim stvarima. Ja sam ljevičarski orijentiran, ali to je moja osobna stvar, isto tako sam mogao biti i desničarski... Ja nikad neću napisati politički članak u fanzinu, jer sve to radim radi muzike. A što se tiče ubacivanja politike ima par takvih fanzina gdje ljudi godinama to rade i stvarno stoje iza toga, dok su to u većini novijih slučajeva mladi buntovnici koji se bune protiv mame i tate i slično.

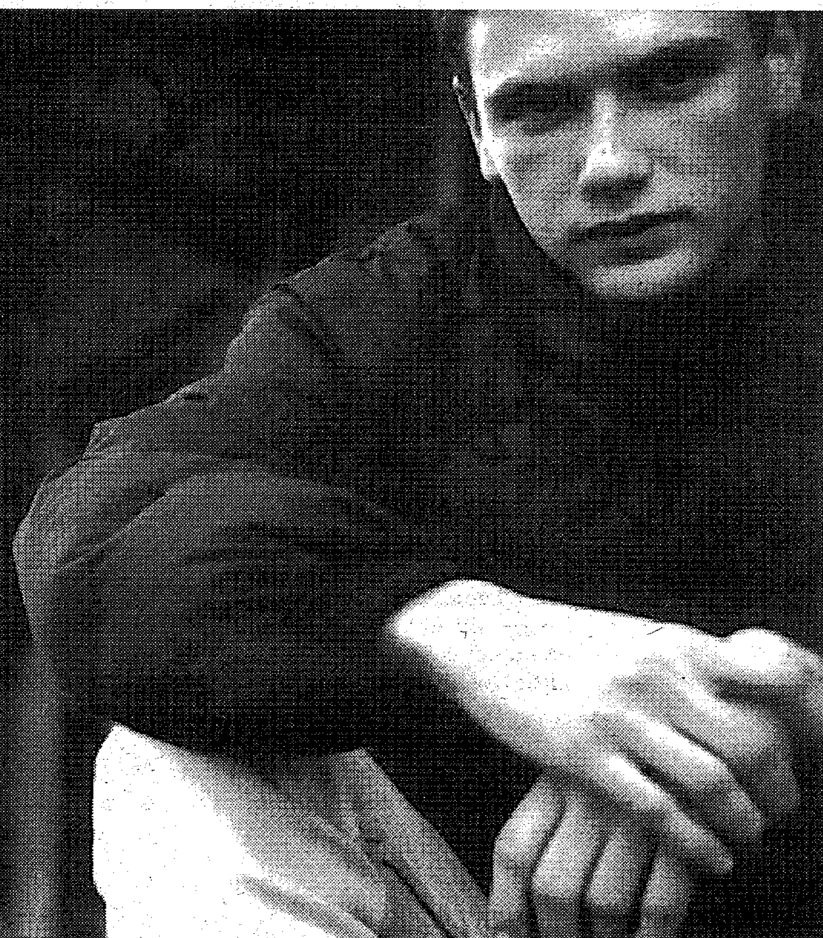
▶ Izrazi kao što su No profit i D. I.Y. (do it yourself) se pojavljuju u većini fanzina. Vi ste to sve zaista sami napravili i osnovna motivacija vam nije zarada, a isto tako je takve izraze nemoguće pronaći u vašem fanzinu. Kako komentiraš tu situaciju?

Što se uopće definira kao "do it yourself"? Mi nismo sve uradili sami, nismo radili na tiskarskom stroju, jer je to radio štampar. Tko zna koji bi to bio kupus da sam ja to radio. Isto tako ti ljudi koji sebe dižu u nebesa zbog toga i stavljaju takve oznake nisu sve sami napravili nego su otišli u kopiraonu.

▶ Koja je ideja takvih D.I.Y. projekata?

To je cijela životna filozofija nekih ljudi. Uzmimo najbanalniji primjer - etiketu **Dischord**, koja prodaje po 250 tisuća ploča . Oni posluju već 16 godina, a do sada nisu potpisali niti jedan ugovor. To je isto D.I.Y. etiketa.

▶ Zašto oni bandovi i izdavači koji se etiketiraju kao "no profit" ne žele zaraditi s tim što rade?

Ne znam zašto. Ja sam još mlad, pa me ne kopka neka zarada, ali za godinu-dvije ću ozbiljno razmisliti o svemu tome. *<u>Ako nešto radiš dobro ne znam zašto onda ne bi i zaradio s tim.</u>* Situacija s Lunaticom je takva da zarađuju svi osim nas - distributeri, štampar, ljudi koji rade pripremu, pošta, tvornica CD-a... Za sada radimo bez ikakve zarade, jer nam je bitno stvoriti ime koje će nešto značiti, pa da ne moramo ljudima objašnjavati o čemu se radi.

▶ Reci nešto o povijesti fanzina na području bivše Jugoslavije!

Punk se ovdje pojavio maltene odmah nakon Londona, ali fanzini su vezani za pojavu hard/core-a, u prvoj polovini osamdesetih. Po mnogima najbolji je bio novosadski **Bolji život**, a u Ljubljani je bio **Vrnitev otpisanih**. To su fanzini koji su imali interviewe sa bandovima tipa **Bad Religion, Henry Rollins**, koji su danas velike zvijezde.

▶ Koji je razlog tome što fanzine rade uglavnom jako mladi ljudi i zašto su rijetki oni fanzini koji prežive prvih par brojeva?

To valjda dođe s tim godinama. Ovi fanzini koji se odmah gase su uglavnom pomodni, gdje tip koji to radi poželi biti malo cool, i onda nakon prvog broja vidi da ne treba samo na mašini iskucati dvadesetak stranica, već da se mora malo više angažirati.. Možda je i meni prvi broj United Blooda bio đir, ali ipak postoji neka razlika. Prije 3 godine nije bilo toliko fanzina, tako da je fanzin iz Splita bio iznenađenje. Mene je održala ta neka podrška...

▶ Dokle seže širina muzičkog ukusa u Lunaticu?

Konkretno npr. od najekstremnijeg popa do **napalm death**, i sve između. Postoji širina u toleranciji, samo što ne želimo pisati o onome za što nismo kompetentni. Do daljnjeg nećemo odstupati od tog nekog ekstremnijeg rock usmjerenja, ali ako se javi netko s tekstom o jazz bandu - zašto ne?

▶ Što Lunatic i dalje čini fanzinom? Gdje su granice između fanzina i časopisa?

Fanzinom ga čini pristup, a granice nema. Ona je u pristupu, a ne u dobrom grafičkom izgledu ili tiražu. Ima npr. fanzina koje bolje izgledaju nego mnoge redovite novine. Za fanzine bi kriterij trebao biti neisključivi pristup u kojem ljudi koji pišu ne izigravaju neke autoritete. Također tu nema cenzure niti kompromisa, jer svatko tko piše stoji iza toga.

▶ Da li i dalje namjeravate predstavljati male izdavačke kuće?

Da, želimo predstavljati te manje koje će tek možda postati malo veće. U stvari je to sve povezano - i izdavači, i bandovi, i fanzini. Jedno bez drugog ne može. Možda u nekom slijedećem broju i bude predstavljen veći izdavač, što ne znači da ćemo odustati od ovih manjih.

▶ Kako je došlo do suradnje sa stranim bandovima koji se nalaze na CD - u?

Nismo htjeli da to bude kompilacije samo hrvatskih bandova. Od tih stranih smo dobili promo materijele, pa smo jednostavno od izdavača tražili da skinemo po jednu stvar. Taj izbor je ujedno i prilika ljudima da čuju nešto drugo, jer se radi uglavnom o ovdje nepoznatim stvarima.

▶ Koji su planovi? Hoćete li početi redovito izlaziti?

Pa, to je nama redovito - dva puta godišnje. Teško je napraviti da to bude češće, jer je to ipak još uvijek amaterski. Planiramo u slijedećem broju nastaviti sa CD-om ukoliko ovaj broj ne bude financijski krah, a ja se toplo nadam da neće.

▶ Što će biti na tom CD-u ?

Mogu ti odmah reći da već imamo **Yuppicide**, DIE 116, **Why stakla** i **Psychopath**. Što se ostalog tiče neće biti problema, jer smo u kontaktu sa dosta izdavača.

Distribuciju za drugi broj smo probali legalno srediti, da to ne bude više dilanje iz ruke u ruku, iako će i toga biti. Htjeli smo otići korak dalje, pa smo bili prisiljeni uzeti firmu **AB Gigantic**. Za reklame izdavačkih kuća se u principu radi sistem usluga za uslugu, iako je službena cijena cijele strane 180 kuna, a pola 100, što nije puno, jer su to u biti goli troškovi.

kraj!!!

TV

Petnaestogodišnja Angela Chase, je normalno traumatiziran djevojčurak u razvoju: Kroz česte unutarnje monologe ona mrzi/voli starce, seku i sebe a zaljubljena je u najljepšeg rokera u razredu koji je glup ko kurac i neobrazovan kao daska na bauštelí - ali nema veze - jer ima i svoj grunge band! Angelin susjed je naravno zatreskan u nju negdje od treće godine, ali zalud mu znanje i pamet kad na glavi ima neuredni grm pa stoga uvijek ostaje siromah koji negdje u kutu nateže kožuricu!

BRA-VO BRA-VO

Piše i riše
Petar GLODIĆ
promišljatelj kratkovidnice i promicatelj dalekovidnice

Osim fabulozne afere Roman Latković, žovijalnih predgovora opasnoj te sumnjivoj seriji SMRT JUGOSLAVIJE i poslovično gramatički-retorički virtuoznih komentara **Joze Ćurića**, naša nam jedina kratkovidnica ponekad priredi slučajna ugodna iznenađenja!

Osim ciklusa filmova **Samuela Fullera, Mike Leighovog** "Meantimea" i reprize "Crne guje", odnedavna možemo gledati i američku adolescentsku seriju "My So-called Life" koju na hrvatskom umjesto njezinog izvanrednog naslova "Moj takozvani život" nazivljemo "I to mi je neki život"!

HTV-ovi moguli, osim što su potcjenjivačkim terminom (nedjelja 9.00!) opet dokazali kako shvaćaju samo malograđanski glamour i mramornu ikonografiju, tako su i prijevodom omalovažili ovu sjajnu dramu, u svijetu slavljenu kao "najbolju teenagersku seriju svih vremena". Ovo dakako treba shvatiti u okvirima dekadentnog zapadnog svijeta jer su primjerice ex-Čehoslovaci i Skandinavci tu odavno rekli sve što se moglo.

Dakako, pojam tzv. u naslovu mogao bi biti nepodoban jer je rezerviran za oporbu, nezavisne medije i Helsinški odbor koje imamo nazivati takozvanim demokratima. No tupost je univerzalna vrijednost, što pokazuje i proizvođač serije ABC, koji ju je usmrtio nakon samo 18 epizoda pod obrazloženjem slabe gledanosti. To se dogodilo unatoč činjenici da je skupljeno 150 000 potpisa suprotnih toj odluci i da je otkupljena za prikazivanje u cijelom svijetu uključujući i MTV America koji ju upravo vrti. I opet nismo sami u originalnosti jer ju je slovenski **A kanal** pokazao pod naslovom "To trapasto življenje" dok je band **Smashing Pumpkins** koji se spominje u jednoj epizodi nazvan "Razbite buče". Usput, slovenska dalekovidnica nedavno je prekrstila film "Singles" u "Ne meč'te se proč" a **Mat Dillonov** i **Eddie Vedderov** filmski sastav Citizen Dick postao je **Državljan klinc**. Baš su šašavi ovi Slovenci, rekao bi Obelix igrajuć se stećkom u nekdašnjem prijevodu zvanim menhirom.

Za razliku od prokleto kretenizirajuće političke korektnosti, mainstream moraliziranja i blještavila "Beverly Hillsa 90210", "Moj tzv. život" je dramica profinjene, sanjive atmosfere koja na momente razmaženom dalekovidničkom gledatelju može postati dosadna kao prdež u tramvaju. Baš kao i njegov vlastiti život.

Njegovi likovi nisu tržišni proizvodi već humani karakteri koji izgovaraju posve uobičajene obiteljske ili školske dijaloge oko 70 puta pametnije od onih u bilo kojem filmu s **Gary** *jebenim* **Oldmanom**. Eh., usput, bude li mi još netko u ovim novinama hvalio dotičnog facijalnog djelatnika, dolazim sa kašikarom i zoljom. Na mjestu gdje je danas redakcija ostat će samo hrpica beznačajnog pepela koju ćemo redovno svake godine pohoditi samo nas dvojica: tovariš Joža i ja!

U glavnoj ulozi nastupa **Clare Danes**, poznata iz čuvenog filma **Gillian Armstrong** "Male žene" i glumica koju je **Spielberg** nazvao "najzanimljivijom u posljednjih deset godina". Njezina kreacija, petnaestogodišnja **Angela Chase**, je normalno traumatiziran djevojčurak u razvoju koji ne prolazi ništa više nego bilo koja inteligentna curica te dobi. Kroz česte unutarnje monologe ona mrzi/ voli starce, seku i sebe a zaljubljena je kao i sve najmarkantnije cure tih godina u najljepšeg rokera u razredu. **Jordan Catalano** (ime lika) uz to je i glup ko kurac i neobrazovan kao daska na bauštelí-ali nema veze-jer ima i svoj grunge band! Angelin susjed **Brian Krakow** je naravno životno zatreskan u nju negdje od treće godine, ali zalud mu znanje i pamet kad na glavi ima neuredni grm pa stoga uvijek ostaje siromah koji negdje u kutu nateže kožuricu.

Postoji anegdota kako su uposlenici ABC-a upadali u kancelarije svojih bossova urlajući: *"Ako preknete seriju prije nego* ***Brian*** *nešto povali, mrtvi ste!"* Angelina najbolja prijateljica **Rayanne Graff** je histerična školarka podložna sklonosti prema alkoholu i rekreativnom uzimanju lakših opijata. O seksu više blebeće ali ga bogme i prakticira, a tu je i njihov zajednički, diskriminirani, tamnoputi, pederiška prijatelj (tako mi Jožinih brka, zaboravih mu ime!) koji bježi bogohulno od kuće na sam Božić, a jednom žestoko odgovori na macho provokacije pucajući iz pištolja usred škole.

Serija izvanredno korespondira s duhom vremena (1993-95) i prodorom do jučer alternativne kulture u mainstream, pa uz nju ide i zanimljivi soundtrack CD na kojem se nalaze neki od najkurentnijih, najrecentnijih te najvrpoljivijih (fraze cockpoprock kritičara) U.S. sastava kao što su **Madder Rose, Buffalo Tom, Lemonheads, Afghan Wighs** i kantautorica **Juliana Hatfield**, koja igra dobru vilu u božićnom nastavku. Smiješno, ali čak niti šećerni "Beverly Hills" nije odolio toj pošasti pa su se tamo pojavili do jučer ultrakultni underground bandovi **Meat Puppets** i **Flaming Lips**. Ali ne zaboravimo, imao je i Beverly svojih vrhunaca, kao ono s drogom "euforija" ili s vrhunskim dance izvedbama falseta **Davida Silvera**, za koje bi **Škugor** odgrizao nogu **Slatkoj Kokos**, a **Predrag Raos** nešto drugo **Super Silviji** (a možda i obratno).

Daklem, svake nedjelje chill out i početak "A Hard's Night Day-a" uz buđenje nakon vratolomnog seksa, narkotiziranja i pijandurovačevanja.

Svi marš pred dalekovidnički ekran buljeći u ogledalo vlastitog takozvanog života.

Je bija fašizam je?!

OVO VAM JE RECENZIJA!

Vijesti iz podzemlja: KUD Idijoti: "MEGAPUNK"

Jebe se **Idijotima**... piju pivu tamo po Istri (častili su), voze brze, strane aute (jurili smo), oko njih med i mlijeko (udebljao sam se) i puni su para (nedaju). Lako je njima kada za njih skrbe svjetski poznate tvrtke: MARJETO LTD. u Americi, i to sjevernoj, te u Rusiji MUJO TRADE d.o.o.! A kako je krenulo kod nas u Zagrebu, dobit će i ekskluzivni termin na prvom programu negdje između 19.30 i 20.00 sati, gdje će se iscrpno i precizno upoznati pučanstvo nam države o njihovom radu i najnovijem "izdavanju". Tako se više neće morati gužvati po Hit Depou sa **Patkom Kokos, graciama, kontesama nerama** i ostalim općim opasnostima. Pitam ja vas što im više treba?

Njihova nova ploča (da, da na vinilu) ili CD za one fine... ili kazeta za taxiste, najviše je rock i najviše je punk do sada. Time sam rekao SVE, kako kaže njihova zadnja pjesma s puno teksta: "Sve. Ovime smo rekli sve!". Reći ću još da je snimana na osam kanala, u već legendarnom, u Ćurića Dvori (tamo su snimali i **The Spoons**, i **Zhel**, i **Ramonesi** će snimat tamo, pa je zato neki dan došla i nova oprema od šesnajst, brojkom: 16, kanala). Njihov je to najbolji album do sada... produkcija je odlična (zato **Ramonesi** i dolaze u Štinjan nakon svoje oproštajne turneje), tekstovi opaki, a osjeća se i osvježenje u muzičkom smislu. Većina pjesama ima žestinu pjesme Nostra Bandiera sa njihovog albuma "Glupost je neuništiva", a na albumu se nalazi i pjesma Božina, koju ne bih preporučio za slušanje u mraku ili prostoru gdje se ne možete sakriti; no pošto se ne može sakriti... kupite ploču dok vas ne otkriju!

vaš zgodni... Aleksander The Lancer

MAGIC UNDERVIEW Legen

Kolo s onog svijeta

Razgovarao: Boris POPOVIĆ

Izdanja:
Dancing Bear - kompilacija: The best of Indie rock (CD, MC)
Kopito rec. - Kolo (CD)
Kopito rec. & CBS - Ethno Ambient Live (CD, MC)

U pripremi:
Live u Kazalištu lutaka Split & Francuskom paviljonu (VC)
Legen (CD,MC,LP)

Prije nekoliko godina našao sam se u jednom mračnom, vlažnom podrumu punom mirisa jabuka. Škrto svjetlo dolazilo je od visokog malog prozora. Bilo je vrlo hladno. Odmah uz jabuke nalazila su se pojačala, bubnjevi i dah **Moimira**-pjevača. Rekli su mi da sam se našao na probi grupe **Legen**. Rekao sam da ću ostati malo, jer sam u žurbi; ostao sam nepomičan tri sata, slušajući... no tko zna gdje sam u stvari bio.

Darko: U to vrijeme, rata-mira željeli smo se odvojiti od okoline, zabiti u sebe i živjeti život onako kako smo shvatili da ga treba živjeti, odnosno da ga mi trebamo živjeti; hajmo živjet život.

Moimir: Živjeli smo pola godine zajedno u toj nedovršenoj kući i svirali u podrumu od jutra do mraka. Sve pjesme nastale su u tom podrumu, bila je kasna jesen; probudiš se, izađeš u dvorište i ubereš jabuku... osjetiš sok.

> Kuća se nije nalazila u centru grada, no ipak... da ste mogli otići u neku kuću u dubokoj šumi da li bi ste to učinili?

Darko: Svakako.

Moimir: Tamo je puno više informacija, to mogu objasniti ako ispričam priču. Moj djed je čovjek koji je praktično čitav svoj život proveo na selu. Često sam s njim još kao dijete šetao šumom. Kad je moj djed išao kroz šumu primao je brdo informacija. Osluškivao je zvukove, razgovarao, osjećao sa šumom. Meni je to onda bilo smiješno, no kada ja danas odem u šumu i shvatim da ja te informacije ne vidim, duboko se zamislim i svakim slijedećim odlaskom u prirodu pokušavam slijediti ono čto je djed činio. Tu se krije razlog zašto sam i ja dio Legena.

Darko: Umjesto riječi priroda prava riječ je zabit.

Moimir: Kaže se "idem ušumu" ili "ubrdo".

> No vi niste otišli ušumu i stvorili Legen.

Kopriva: Legen je nastao prije našeg "zatvaranja" u kući, koje se ne smije shvatiti kao nekakav bijeg, već samo kao način. Prije **Legena** imao sam veliku zbrku u glavi, puno sam maštao i to mi je stvaralo velike probleme. Jednostavno sam morao izbaciti to iz sebe. Nisam mogao spavati, a i kao mali gutao sam nekakve tablete, bio mjesečar. Ćaća i mater su mi pričali kako sam se budio po noći i vozio bicikl po kući stvarajući veliku škripu i buku.

Darko: Ja sam po Zagrebu tražio nekog tko bi svirao samnom. Imao sam ideju i čuo za Koprivu. Našli smo se i ja sam počeo klas. čno: ja sviram gitaru, ovo i ono... i onda je Kopriva bez da me je saslušao iznio kompletan koncept banda koji sam ja htio predložiti. To je bilo '90 godine, prije Legena. Glavni uzori bili su nam braća Justin.

Kopriva: Ali je zvučalo malo pijano, nismo mi bili pijani, no osjećalo se tu malo Babića, masne srdelice ...

> Kako ste onda okrenuli na nešto ozbiljno?

Kopriva: Rat nas je puko, počelo je. Ne možeš svirati kad te netko zajebava, pa smo si morali prvo stvoriti prostor. **Legen** je nastao '92.

Moimir: Prvi koncert imali smo na Likovnoj akademiji, 21.3.93. Doček proljeća.

Kopriva: Prvi samostalni koncert u Kulušiću puno je bitniji. Prvi put smo bili u pravom odnosu s publikom i koncert mi je prošao u tri minute. Nitko poslije koncerta nije ostao ravnodušan.

> Da li je taj koncert, u mraku sa škrtim osvjetljenjem koje je mene podsjećalo na zoru odnosno mjesečinu, vodio u neka davna, davna vremena?

Darko: Ne. Prikazivao je sadašnje vrijeme, odnosno peti mjesec 1993 kada je koncert održan. Kompletna situacija bila je užasno deprimirajuća, vladao je strah, tjeskoba; mi smo taj osjećaj opisali muzikom. Imali smo potrebu osloboditi se negativne energije.

Kopriva: Ritualnost koncerta bila je forma za oslobađanje straha, zato je koncert bio tako nabrijan.

Moimir: Bila je to jedna vrst provokacije. To je vrijeme stvaralo kod ljudi razne stavove o ratu. Mislim da smo tim koncertom svakog uspjeli poljuljati.

> Koje stavove?

Moimir: Bilo koje, mi nismo dali konkretan stav, već smo samo poljuljali sve stavove. Ispali smo dosta kontraverzni; svrstavali su nas u lijeve, pa u desne ...

Darko: Mi smo imali i određen scenski nastup. Rijesenje današnjih problema našli smo u starim plemenskim iskustvima Stvorili smo sliku, prikazali situaciju i ljude u toj situaciji.

Kopriva: Zatim smo otišli u Berlin i sudjelovali u kulturnoj razmjeni: "Veza Zagreb-Berlin", imali smo tri nastupa, sva tri su bila različita. Nijedan naš koncert nije isti, sve ovisi o puno faktora.

Darko: Vani su nas ljudi puno bolje shvatili. Nije ih zanimalo tko smo, već jednostavno ono što radimo. To zanimanje je jednom rezultiralo smiješnom situacijom. Živjeli smo u Berlinu zajedno sa ostalim umjetnicima u jednoj zgradi - squotu, gdje se sve odvijalo. Nekako se tamo našao jedan janjac koga su naši domaćini htjeli spremiti u jednom restoranu za večeru. Mi smo predložili da mi tog janjca ispečemo na licu mjesta. Moimir je tako okretao janjca, a ja sam sa sjekirom tražio slomljene stolice i dijelove starih art instalacija za potpalu. Ljudi su se na početku grozili cijele te scene, jer ih je dosta bilo makrobiotičara, čak su neke stvari, što se poslije ispostavilo, i krivo shvatili. Na naše zaprepaštenje, kada je janjac bio pečen svi su navalili, svi. Bacali smo kosti u jedan kut i na kraju se skupila poveća gomila.

Kopriva: Drugo jutro pričao nam je jedan Njemac i pitao nas što da radi s našom skulpturom. Pitali smo ga kojom i objasnili da mi sviramo i ne radimo skulpture. On nas je onda pitao da li koristimo neki sprej za zaštitu skulpture, od muha i crva. Tog trenutka smo shvatili da on misli na onu hrpu kostiju koju nisu bacili misleći da je to umjetnost, a očito su i ražanj shvatili kao perfomance. Vrhunac tog perioda bila su dva dana, dva naša nastupa u Francuskom paviljonu u Zagrebu, poslije kojih smo otišli na turneju po ostalim našim gradovima.

> Legen na stageu: Moimir koji pjeva dosta je aktivan i provokativan, dok su ostali: Toni i Nenad na basu i bubnjevima, te vas dvojica na gitarama vrlo statični i izgleda kao da punite pjevača energijom.

Moimir: Pa, kad je koncert uspješan, onda se ostvaruje baš taj odnos. Na prvom koncertu postojala je jedna vrst provokacije, naročito s moje strane. Ljudi su do načeg nastupa popili oko 200 litara vina i očekivali da svi bandovi sviraju neki "opa". Mi smo ih neugodno iznenadili, ne misleći ništa loše. Željeli smo kao i na svim koncertima natjerati ljude da daju vlastitu reakciju, da sudjeluju. Na negodovanje ja sam odgovorio još jačim, žešćim nastupom i sve dok nisam plešući u ritmu nogom probio stage, ljudi se nisu "uozbiljili". Shvatili su da sam mogao slomiti nogu, da mislim ozbiljno i stojim iza onog što radim.

> Da li upadaš u stanje slično transu, ili se ponekad zaboraviš?

Moimir: Nije to trans, no kad stvar dobro profunkcionira, većina reakcija su instinktivne, neplanirane. U Francuskom paviljonu na Vrličko kolo, bio sam dugo pognut i kad sam se naglo dignuo izgubio sam na trenutak svijest. Da li je to zato što sam ostao bez krvi ili energije nije bitno. Kasnije sam tò koristio i na drugim nastupima.

> Slično su postupali i neki slikari tridesetih godina u Parizu, gdje su živjeći u krajnjoj materijalnoj neimaštini, halucinirali od gladi i dobijali ideje za slike. Kasnije su glad neki čak namjerno koristili kao izvor imaginacije. Sve to bez droge i alkohola.

Darko: Imamo dogovor da prije koncerta ništa ne uzimamo, čak niti jednu pivu.

Kopriva: Biti čisti pred sobom i biti Mi na stageu.

Moimir: No energiju dobijamo drugim načinima, svojevrsnim trikovima u kojima nema ništa lažno.

> Kako radite pjesme, da li kao polazište uzimate stare narodne pjesme?

Kopriva: Kada nas zainteresira određena emocija unutar stare pjesme uzmemo tu određenu melodiju kao temu...

Darko: Bitno je da ta emocija mora sama po sebi odmah na početku liječiti. To je način koji koriste i strani muzičari, poznat kao Etno-Tribal.

Moimir: Kada čujem izvorne narodne pjesme iščitavam iste stvari koje je npr. moj djed iščitavao ušumi. Sposobnost je čovjeka da glasom ponekad stvori osjećaje. U trenutku kada sam pokušaš otpjevati te pjesme na isti način kako su pjevane preuzimaš sve njihovo iskustvo.

Kopriva: Da, kad ja sviram uživam u magiji tih starih pjesama, one odgovaraju mojim unutarnjim slikama, tako da čak uspijevam odškrinuti vrata u jedno... nazvao bih ga *Kolo vremena*, gdje slobodno prolazim tom četvrtom dimenzijom - vremenom i naslućujem nešto što bi moglo predstavljati petu. Možda to zvuči čudno, ali to je ono što mislim da je.

> Kako komentirate činjenicu da većina bandova iz ruralnih područja, pa čak i samog predgrađa Zagreba, svirajući, npr. bazični rock upadnu u neku vrstu "pastoralne ljige"?

Kopriva: Opterećeni su okolinom, idolima: Pageom, Satrianijem isl.; nažalost to je samo površina problema. Ljudi sa sela dijele se na bezveznjake i one koji rade. Kriv je i sistem vrijednosti: novac, koji je u gradu. Iskompleksirani ljudi sa sela zbog toga pokušavaju sistem vrijednosti grada prenjeti u selo ili dolazeći u grad stvaraju sela u gradu. Zaboravljaju na kvalitete i prednosti sela, pa se i oni na kraju otuđuju od prirode, te je shvaćaju onako kako je vidimo na Dnevniku svaki dan: domaće životinje, proizvodnju hrane i blato.

Darko: Ne uzdižući ni selo, ni grad, mi želimo stvarati zvukove svijeta koji postoji paralelno s ovim. Ali i on nestaje, jer nema ljudi koji se njime bave. Pokušavamo bar dijelom prikazati ljepotu tog svijeta.

> Zbog svega toga vi ste underground?

Kopriva: Nama novci nisu nikad bili primarni cilj, a višak energije koji dobijamo živjeći to siromašno pokušavamo prenjeti drugima. Tako da su moji uzori u sviranju jedan guslač, a tek cimbulaši su pravi maheri.

Darko: Znač on ti brije na podravce.

Kopriva: Učim svirati cimbule. To je jedan instrument gdje je svaka žica kao od žene..., što se smijete, kad je to živa istina.

> A kad si to prvi put vidio, koliko si godina imao? Zar ćeš u Legen unijeti cimbule?

Kopriva: Ja sviram cimbule na gitari, to je također jedan filter kroz koji prolaze davna iskustva i osjećaji.

> Koji su vaši slijedeći koraci?

Darko: Nedavno smo nastupili u Đuri zajedno s **Dunjom** i **Lidijom** izvodeći vokalne obrade izvornih narodnih pjesama. Sada je izašla kazeta, a uskoro će i CD. Ljudi su to jako dobro primili i sviđa im se. Trenutno pripremamo nekoliko koncerata u klasičnoj postavi, koji će biti baš samo koncerti. Dalje slijedi Live-act perfomance gdje će biti upotrebljeni i sempleri.

Ostavljam **Legen** iza sebe i vraćam se u "džunglu na asfaltu". Imam nekog posla ovdje, a **Legen** ću sigurno posjetiti i živjeti ga opet, kad nađem vremena. Ako želite poći i vi, nema problema, nije ga teško naći... ako je čovjek na to spreman.

Video-text

EETC

The process of making this film is a bit like cooking... from George Landow's film "Remedial reading comprehension" ??? *La manufaction de ce film rappel un peu cuisiner*

Granny's Is

what is spoken remains in the room waiting for the future to hear it... *from a poem read on Xmas day at 9.45 on radio 3...Ce qui est dit reste dans la chambre en attendant que l'avenir entende.*

DAVID LARCHER is... - MALI PRILOG MEDIJSKOJ TEORIJI EKSPERIMENTALNOG VIDEA

Piše: Milan KANAT

Jedna od najosobenijih pojava, čak i među takvim pomaknutim freakovima kakvi su autori eksperimentalnog filma i videa, bez sumnje je **David Larcher**. Aristokratsko dijete, plavokrvnog porijekla tradicionalne britanske porodice koja je vlasnik nekoliko otočića u Indijskom oceanu, Larcher je bio obasipan svim blagodatima koje takav način života može ponuditi. No jednoga dana odlučio je prekrižiti sav prethodni život i doista početi živjeti.

Egzistenciju podrediti unutrašnjem porivu za avanturom.

Od autora koji je već imao stanovitu reputaciju na području komercijalno eksploatiranog filma, **Larcher** se odlučio otisnuti na nesigurne vode filmskoga i video eksperimenta, te svoj umjetnički iskaz - što se u potpunosti poklapa sa svim modusima njegova današnjeg nekonvencionalnog života - podrediti ničim opterećenom autorstvu iz kojega zrači autentičnost, ponekad i autarkičnost svojstvena samo autorima raritetne provinijencije. Između mnogobrojnih njegovih radova, što se odlikuju svime prije negoli transparentnošću i lakim iščitavanjem njihova značenja i smisla, treba izdvojiti neke koje doista najviše govore o Larcherovu umjetničkom diskursu i svjetonazoru.

Tri su video rada koje je naša publika u posljednjih godinu dana mogla vidjeti u dva navrata. (**Pajo** iz MM-a i **Galeta** iz Art-Kina bili su organizatori ovih programa, uvijek iznova nastojeći unijeti malo doista pravog događanja u našoj učmaloj filmo- i videofilskoj sredini, koja se lako prepušta površnim i sakatim ekspresivnim obrascima videoclipova klasične estradne strukture svijesti, i za koju je **Lynch** još uvijek najzanimljiviji eksperimentator, a nije se potrudila osvjedočiti niti o značajnoj video-tradiciji čiji su doajeni na ovim prostorima **Sanja Iveković, Dalibor Martinis, Marina Abramović**...).

Void, EETC te *Granny's Is* svetkovina su za oči i uši ponaosob, a i ostala su čula, raznovrsnim sinestezijskim postupcima u manipuliranju video iskazom, mogla biti zadovoljena hipnotičkom sugestivnošću kojoj se treba prepustiti bez propitivanja o tome kakva bi se eventualna pod-značenja mogla kriti iza dojmljivog postava autorove imaginacije. Ipak, neke značajke treba istaknuti.

Slučaj video-teksta *Void* možda je najkarakterističniji za onaj dio eksperimentalnog videa što je najbliže vezan uz kompjutorsku animaciju i formalnu "neukrotivost" takvog izraza. Svaki pokušaj interpretacije nužno se u takvome pokušaju zapliće u mrežu hermeneutičke nepronićnosti, a realna je i opasnost od posve proizvoljnih intrepretacija. (Ili je možda i to legitimno u kontekstu mnoštva "jezičnih igara" inherentnih suvremenom video-iskazu?)

Dok je *Void* rad koji se značajno oslanja na vizualnu manipulativnost što joj osnova predleži u kompjutorski dizajniranoj animaciji, ostala dva rada svoju usmjerenost traže u zanimljivom međuodnosu što ga tvore autor, njegova kamera i ljudski likovi u najrazličitijim svakodnevnim, samo naoko banalnim situacijama. Naravno, da netko ne bi stekao pogrešan dojam kako se radi o nekom dokumentarizmu prelomljenom kroz vizuru eksperimentatora, ovdje se radi o samosvjesnom nadograđivanju na sve tradicijom namrijete najbolje osobine iz povijesti filmske avangarde. Svojevrsnim postmodernim, gotovo arhitektonskim eklekticizmom, Larcher gradi svoje složeno strukturirane cjeline koje se fragmentarno lome, zatim ponovno sklapaju, ponekad u posve aleatoričnom kaosu iz kojega se autor uvijek izvlači nevjerojatnom imaginacijom. Sveprožimanje filma, literature i slikarstva neodvojiva je osobina Larcherova autorskog svjetonazora. Njegovi su radovi (radovi, a ne djela!) prožeti bogatom teksturom sadržaja, gustim naslagama u kojima se prožimaju izgovorena i zapisana riječ, zvuk- ambijentalne kao i klasične provinijencije, mnogobrojni citati iz slikarskih djela prošlosti, a sve to nadograđeno je i bogatstvom ekspresije svojstvenom samom video iskazu.

Larcherove mozaično srukturirane cjeline, osim što su obilježene tekstom - što je po **Fredricu Jamesonu** "differentia specifica" postmodernog načina iskazivanja za razliku od već tradicionalne kategorije umjetničkog djela koja pripada prošlosti - ostavljaju dojam, ecovski govoreći, "otvorenih (ipak!) djela". Osebujnih "work in progress".

Posebice je impresivan način na koji Larcher koristi sve mogućnosti montaže unutar kadra. Glavni element koji Larcher rabi jest kvadrat koji vrlo često impostira na sve raspoložive površine u kadru. Ponekad, pak, taj Larcherov kvadrat ima začudnu ulogu gotovo ravnopravnu onoj što je kvadrat ima u konstruktivističkom Maljevičevu slikarstvu, poglavito onaj bijeli na bijeloj površini.

EETC (rad započet još 1969., a mi smo mogli vidjeti kako je s njime stajalo 1986.) zanimljiva je Larcherova video-studija u kojoj se preklapaju njegova fasciniranost formacijom u kojoj lete ždralovi - ispisujući slovo E, u dvoredovima - otuda i naslov EE T(he) C(ranes) - zatim motiv porodične zajednice (sam Larcher, njegova žena i dijete na dugom putešestviju od Britanije do Indije), a posebice je naglašena erotičnost koja se kao motiv neprestance gubi i ponovno vraća. Sve to povezano je u jednu konačno ipak aleatoričnu strukturu u kojoj se privid naracije stvara tek vraćanjem nekih motiva u sasvim novom rasporedu i novim kontekstima. Ono što se još može napomenuti o ovome osebujnom video-tekstu jest to da on u potpunosti pripada medijskoj funkcionalnosti video-arta kao takvoj. Ako uzmemo u obzir da je video u svojoj ontološkoj određenosti primarno vremenska umjetnost, u kojoj možemo gotovo fizički osjetiti kronološko otkucavanje vremena, Larcherov rad isto tako stalno podsjeća na vlastito trajanje i stoga je narativnost, odnosno fikcionalnost u *EETC-u* svedena tek na stanovite naznake.

Drugačiji je slučaj s Larcherovim u svakome pogledu fascinantnim videom Granny's Is (1989). U međuodnosu tri elementa - samoga autora, njegove bake i posredujuće kamere - možemo zamijetiti svojevrsnu emocionalnu angažiranost autora prema objektu njegove pozornosti i "glavnome liku" ove eksperimentalne, ali vrlo živahno i duhovito intonirane priče - prema staroj ženi s kojom je rodbinski, no ne i samo tako, povezan. Inkorporirajući u svoj video-tekst mnoge naznake kojima se njegova podsvijest gotovo atavističko-erotskih naznaka miješa s klasičnim eksperimentalnim prosedeom, Larcher je pun razumijevanja za sve verbalne i tjelesne hirove svoje bake koju promatra kroz ambivalentni pristup voyeurizma i vlastitoga sudjelovanja i samoobjektiviranja u njihovu spontanom razgovoru. Osim što se u već klasičnom bogatstvu i raskošnosti Larcherova "kadra" mogu iznaći doista najneobičniji uzorci razgradnje prezentiranog prostora unutar "opipljivog" vremena, ovaj rad donosi mnoštvo citata, kako

Hrvat sam, tim se dičim, to ne može biti svak!

Putovanje tamnom polutkom, 1995. Davor Žmegač. Jadran film, Hrvatska televizija

autor: Josip HLADNI-Stari

motto:

"Ali Henry, chery, dječja paraliza nije kraj svijeta. Ta tebi je tek šesnaest ljeta. Pa evo, možeš postati pisac, na primjer."

"Ali majko, Vi pretjerujete. O čemu da pišem, ta ja još ništa nisam iskusio!"

Stephen Armand: Moulen Rouge, biografija Henri Tolouse - Lautreca

U doba najžešćih napada na Hrvatsku, u samome početku agresije, dok su se naši gradovi mrakom skrivali pred avijacijom a mi po prvi put otkrivali zvjezdano nebo nad gradom, jedan mi je stari poznanik priznao da se zabavlja kao nikad; sa naduvanim je prijateljima obilazio tulume po gradu, u automobilu ugašenih svjetala u slijepom, potpuno mračnom gradu - "svaki čas možeš nekog pregazit ili zaletit se u zgradu, a dotle ti se zvjezde odozgor smijulje. Ej, ludilo čovječe"! Gola činjenica da dok krv, plamen, i hedonističko sadistička magija kreativno nadahnjuje omagijane belzebubove egzekutore na što maštovitije razaranje života i pretvaranje organske materije u amorfnu masu, dotle samo desetak kilometara dalje jedna drugačija, zapadnjačka hedonistička estetika ne spava - egoizam "slobodne Hrvatske" izražava se na najbizarniji ali i na najprirodniji način. Pričati priču o ove dvije različite Hrvatske, obje ratne, znači pričati specifičnu hrvatsku priču ovoga rata, ali znači i univerzalnu, vječnu priču o čovjeku kao civiliziranoj životinji, o hipokriziji, o postojanju jedino osobnih interesa, o svemoćnoj ljudskoj sposobnosti prilagodbe svakoj situaciji ali i o pronalaženju ljepote i snage u svakoj i najbizarnijoj prilici: i u svjetlu i u mraku.

Davor Žmegač "autor hvaljenih Zlatnih godina" (sic!?) imao je pod lupom svoga najnovijeg, drugoga filma "Putovanje tamnom polutkom" upravo takve dvije ratne, sasma različite Hrvatske. No što je on od njih vidio? Sama priča filma koje je **Žmegač** i koscenarist, i nije tako loša, pa čak nije ni tako loše ispričana; radnja se razvija prilično ritmično pa i sa iščekivanjem, no upravo tu i leži "kvaka". Kada naime u jednom filmu linearne narativne dramaturgije, u gotovo road movieu kakvim Žmegačev film pokušava biti, ključna scena kojoj čitav film vodi ne razriješi sve dotad građeno tada filmu okrećemo palac na dolje! **Žmeg** međutim na to zaboravlja stoga je njegova scena razriješenja sasvim iskonstruirana, ishitrena i sasvim neuvjerljiva, te ne donosi nikakvu katarzu ili obrat. Kada gradski dečko (il' fini dečko il' fakin?), nosilac glavne role **Goran Navojec**, kreće na isukani nož, mi nemamo pojma što ga tjera na takovu altruističku i samoubilačku akciju!?? Sama izvedba ove kaubojske scene je sasvim neuvjerljiva, gotovo apsurdna; stari se "odmetnuti" Srbin suočeljava sa troje protivnika te kada ga Navojec baca na pod i rve se sa njim, očajnički trebajući pomoć, mi slijedećih desetak kadrova uopće niti ne vidimo njegove kompanjone sa kojima režiser ne zna što bi u tom trenutku, i koji valjda za to vrijeme kopaju nos, da bi se onda odjednom i oni bacili u boj!

Čitav film pati od suviška materijala i čitavih scena koje niti pričaju priču niti grade karaktere likova. Većina akcija koje podužima glavni junak (il' fini dečko il' fakin?) inače voditelj popularne emisije za djecu (dakle ipak fini dečko) **Turbo Đingl show** (sound familiar?) prilično je nemotivirana i stoga nerazumljiva; od vrijeđanja svoje maloljetne publike pod otvorenim nebom razrušene hrvatske Guernice - apokaliptičnog Gospića, do mafijaša koji ga u Zagrebu zatuku zbog nevraćanja dugova (znači ipak fakin). I upravo je tu najveći Žmegov problem, scene su zamišljene prilično dobro, no izvedene su traljavo! Njegov početni najkrupniji kapital filma, antagonizam dvije Hrvatske, patničko-ratne i profitersko-zabavnjačke, prorajtan je bez da se temi uopće i približio mada se o nju stalno češe, jer niti vidimo krv i suze jedne, niti hedonističko nasladivanje druge; iz koitusa ta dva svijeta koji teče preko anemičnog, nedefiniranoga glavnoga junaka nema nikakve strasti, nema nikakvoga potresa, ni patnje ni uživanja, nikakve ljudske drame, riječ je zapravo o mlakome petingu.

Zagrebački dečko (i jope': 'il fini dečko il' fakin?) u apokaliptičkom, nestvarnom okruženju razrušenog grada duhova ostaje ono što je i bio, a ljudi koje je tamo zatekao također se ne mijenjaju. Sve je ispričano ovlaš, nema detalja, nema životnoga "safta", nema nikakve interakcije, međuigre, međudjelovanja. U takvome gotovo vanzemaljskome okruženju gdje se energije nužno, gotovo po zakonima fizike prelijevaju i nadopunjuju, nitko ipak ne zarađuje ožiljke - moguća snažna arhetipska, ali i sasvim osobna traumatična ratna storija svedena je u svojoj završnici na mlačnu ljubavnu priču. I upravo je to najveća zamjerka filmu koji je sa takvom pričom, odnosno njezinim mogućnostima u rukama, naprosto je MORAO biti puno bolji.

Ali paj'sad: takav kakav je Žmegačev je film jedno od uspješnijih ostvarenja hrvatske filmske produkcije. Jer, film je ritmičan, ne vrvi ordinarnim infantilnim glupostima (konstanta novije hrvatske kinematografije) sve scene ma kako god bile ispričane još uvijek djeluju suvislo i zaokruženo, dijalozi su konačno lišeni književnog balasta, i konačno čitav film bez obzira na mlačnu izvedbu ima jasnu, prepoznatljivu filmsku strukturu. Glumci su ovaj puta vrlo dobro odradili posao o kojemu se napokon uopće može

There is no dark side of the moon really, matter of fact - its all dark!

onih autoreferentnih za sam Larcherov opus tako i za povijest medija kojega nastanjuje. *Granny's Is* svojevrsni je video-pandan psihoanalitičkoj terapiji, a kroz verbalni iskaz, mimiku i gestikulaciju, kao i preko starih fotografija iz prošlosti "glavnoga lika", doista doznajemo nešto o složenom fenomenu kakav je ljudska osoba na kraju svojega životnog vijeka. Gotovo će patetično zvučati, ali u odnosu autora i njegove kamere prema predležećem (često i u doslovnom smislu!) subjektu videorada može se zamijetiti nezanemariva količina ljudske topline i iskrene suosjećajnosti. Naravno, sve je to u cizeliranom postavu supostavljeno s ironijskim, duhovitim upadicama kako u formalnom tako i u sadržajnom smislu.

No, što još pametnoga reći o *Granny's Is?*

Rad treba uvijek iznova odgledavati, a ovaj će pružiti zaista najrazličitije mogućnosti iščitavanja, ovisno o kontekstu recepcije - što je i jedna od karakteristika cjelokupna Larcherova opusa. (Ako u jednom navlastito postmodernom medijskom iskazu kao što je, bez sumnje, video-art može još biti legitimnom takva kategorija poput opusa.)

No ako u obzir uzmemo da je Larcher svojim radom na području video-iskaza izraziti predstavnik onoga strujanja koje medij uzima kao poruku inherentno sadržanu u njemu, onda njegov rad obilježava intertekstualnost svojstvena upravo samozadanom mediju - eksperimentalnom videu. Lacanovski prizvuci toga jezika materijalnih označitelja neminovno se dopunjuju sveprisutnim snagama same Larcherove prakse. U njegovu radu također primjećujemo izvrtanje ontološke hijerarhije prisutne u starijem obliku slikarskog kolaža. Ono "prirodno" je ovdje sklonije raznoraznim degenercijama i iskrivljavanjima negoli ono artificijelno. Ta činjenica govori nam da više ne pripadamo sigurnome svijetu novoga humano stvorenog društva već, prije, bučnim i kaotičnim signalima - nepredvidljivim i neuhvatljivim "informacijskim smetlištima" novoga medijskog društva.

na temelju nečega suditi (ranije jadnici nisu niti bili u mogućnosti oživjeti apsurdne impotentne dijaloge!!!). Prije svih tu je izvrsna nositeljica sporedne uloge **Mila Elegović** (prostitutka). **Goran Navojec** je vrlo dobar no ni njemu očigledno nisu bila jasna sva sumnjiva diskutabilna, kontradiktorna stanja svoga lika, a povremeno tekst izgovara kao da ga upravo čita. **Edita Majić** verbalno je sposobna interpretirati bilo kakv apsurdan tekst i vi ćete joj povjerovati, no kad je riječ o njenoj mimici ona je naprosto presnažna, na granici afektacije američkih heroina. Mali je bio sasvim prirodan i opušten što je i najviše što ovakvi mali glumci mogu.

I konačno, eh, kada bi u Hrvatskoj bilo više redatelja koji su iskušali život, domaćih Tolouse Lautreca (ustvari, za početak bio bi dovoljan i samo jedan), jer sada nam je nakon partijskih službujućih aparatčika-režisera, te isto takvih" nacionalno svjesnih" štrebera potreban čovjek sa ceste, domaći **Truffaut** ili **Tarantino**, (i fini dečko i fakin!) čovjek koji ne zamišlja scene već ih se prisjeća, prepričava, jer i previše smo destljećima gledali školsko-partijsko- intelektualne vizije kako mali Ivica režiser-odlikaš zamišlja otkačeni pravi sex, pravu tučnjavu, psovku, ukratko pravi život!

Uostalom jedini Oscar dobili smo za animirani film vrlo znakovita naslova - Surogat.

Don Juan DeMarco

Jeremy Leven

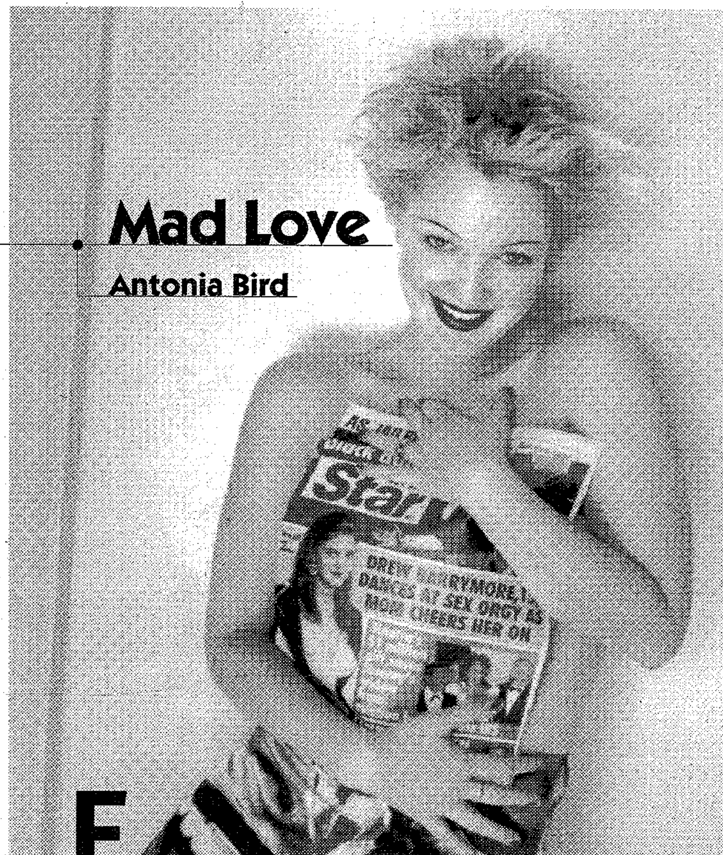
Je li Marlona Branda moguće spasiti od predrasude da je Marlon Brando?

U povijesti filma, toj stoljetnoj madoni, bilo je tek nekoliko glumca koji su bili veći od filma. *Marlon Brando* je bio jedan od njih. Uvijek - i za sva vremena. I najlošiji filmovi izgledali su bobro jer je u njima glumio on. I najbolji također. Razumije se: nešto takvoga kao što je "slab film s Marlonom Brandom" ne postoji. Uvijek se činilo da si likove koje igra usput izmišlja. Nitko to nije radio tako. Je li zbog toga najbolji glumac svih vremena? Ne, samo glumac koji nije želio biti najbolji. Tako se je naime odlučio. Vrlo brzo. Titulu najboljeg je jednostavno prepustio, da, abdicirao je. Jednom riječju: *Marlon Brando* nije htio biti *Marlon Brando*. Kako je uopće moguće biti Marlon Brando? Radite što hoćete, ali on to nije htio biti. "Nikakvih imena" odbrusio je *Mariji Schneider* u filmu Posljednji tango u Parizu, kojije izgledao kao njegova biografija. *Marlon Brando* stvarno nije htio biti *Marlon Brando*. Ni za što na svijetu, hej, niti za najbolji seks na svijetu. Što nas dovodi do filma Don Juan DeMarco, delikatne popfrojdovske, fino parodične, vrlo romantične komedije koja izgleda kao sastavni dio Brandove biografije, da kao trenutak u kojem Brando konačno raščisti sa samim sobom. *Brando*, psihijatar tik pred penzijom, dobija zadnjeg "pacijenta" u karijeri, dvadesetjednogodišnjeg mladića, igra ga Johnny Depp, koji tvrdi da je Don Juan. Povalio je već više od 1000 žena, a voli samo onu koja ga je odbila. Što *Branda* najviše fascinira kod mladića? Upravo njegovo ustrajno tvrđenje da je Don Juan. U svojoj želji ne popušta. Ni za što na svijetu, hej, niti za najbolji seks na svijetu. Don Juan name želi biti Don Juan. Takvo što ne možeš izliječiti. Niti promijeniti. A *Brando*? Sasluša ga - i razumije. Nostalgično se osvrne unazad, kao da mu je žao što nekoć i sam nije ustrajao. I bio *Marlon Brando*. Pa ne košta što košta!

Mad Love

Antonia Bird

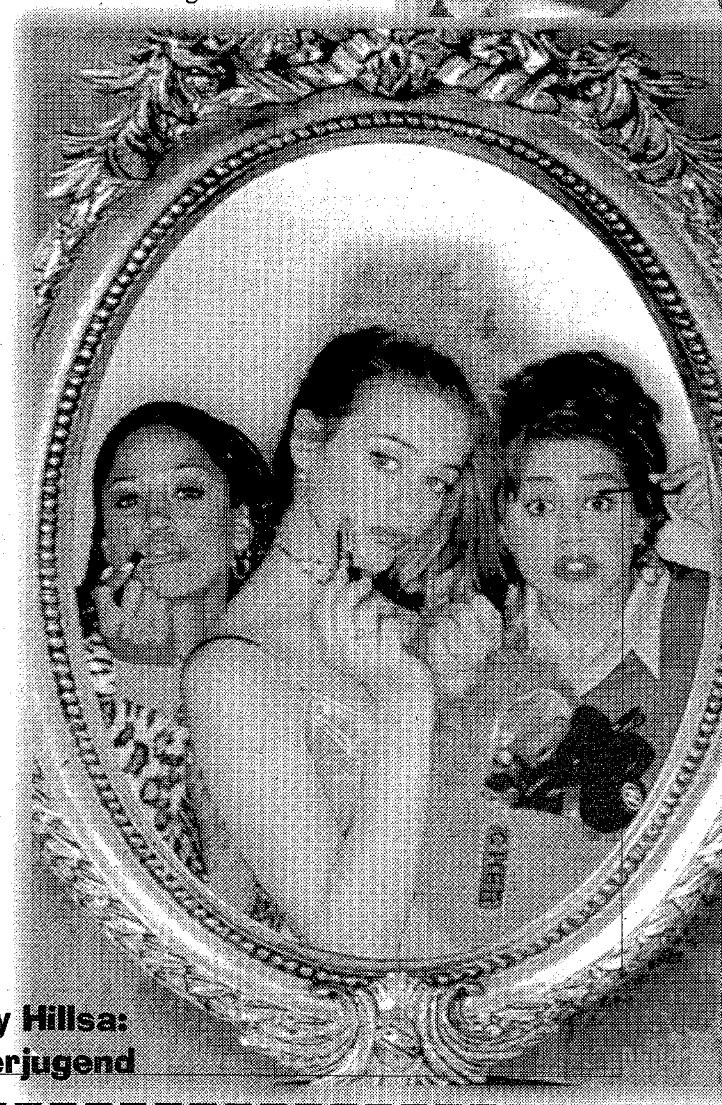
Ekscentrični, vrlo smireni mladić, igra ga **Chris O'Donnell**, već misli da će se na fakultet kvalificirati kao djevica, kad kroz teleskop ugleda novu susjedu, naravno iz iste generacije, igra ju **Drew Barrymore**, koja ga odmah strese i ubrzo potom i opsjedne. Vatra tijela koja ide za pogledom, filmovi nas uče već 100 godina, ali **O'Donnell** kojemu je majka pobjegla, izgleda dovoljno dostojno da vjerujemo kako je vidio samo filmove o prvoj ljubavi. **Mad love** je film o tome da sad i prva - nedužna, adolescentska - ljubav nije više sigurna partija. Kemija među njima je nesumnjiva i spontana, barem na prvi pogled: ubrzo prohodaju, potom slijede svi oni plašljivi rendesi, traženja, pokušaji, upoznavanja s roditeljima, fantaziranja, obećanja i prisege vjernosti ... i svi oni fini osjećaji uzvišenosti nad okolinom, obitelji, školom i drugim parovima. **O'Donnellu** romansa ubrzo izmakne iz ruku jer djevojka postane potpuno nesavladiva i nepredvidljiva: **O'Donnell** postane dobrovoljni plijen njene ekscentričnosti. Djevojku sam zaludio, misli si. I očito si također misli: nesavladivost i ekscentričnost su sigurno dio prve ljubavi. Do svih ostalih maničnih i depresivnih graničnih stanja je potom samo još korak, do klinike također. Luda ljubav, zar ne? *Mad Love. Amour fou.* Znači, čar **Lude ljubavi** je u tome da nam pokaže što pokreće svaku prvu ljubav: nešto patološko.

Clueless

Amy Heckerling

Clueless je ušminkana, ugodna, ponosna parodija hollywoodskog fašizma. *Alicia Silverstone* je tinejdžerka imenom Cher. Stanuje na Beverly Hillsu. Shakespeara poznaje samo preko Mela Gibsona. O aktualnoj društvenopolitičkoj situaciji, uključujući tu i sve teme s CNN-a, nema pojma. Ponosna je na svoj nepocijepani himen. I neprestano se preoblači. Kao da se boji kako će se kroz nju vidjeti. Čista ženska. Za nju sumnjamo da odbija seks zato što čovjeka uprlja. Čini se kao da čeka na trenutak kad će seks biti moguće kupiti u butiku i potom ga pojesti. Koketna je ipak kao djevica koja ne zna da seks započinje kad koketiraš i dok si još obučen, dobro, seksi obučen. I droge odbija: kad te pogode oblačiš se čudno, neukusno, bijedno, bezbrižno, nemarno. A seks i droge ruše još jednu funkciju: čovjek zbog njih izgubi kontrolu nad sobom i nad situacijom. Cher kontrolu nipošto ne želi izgubiti. Dobro zna da je tamo vani - da, tamo preko granice - kaos. A granice Cher su granice Hollywooda. Da, Cher je hollywoodska infrastruktura, hih, hollywoodski *Hitlerjugend*, koji nije bez smisla za "novogovor" i "novog čovjeka". Kad odraste i ona će postati kotačić u hollywoodskoj tvornici. Glumica, producentica, režiserka, scenaristkinja, agentica, odvjetnica... Bilo što. Ako želiš postati hollywoodski player, ne treba ti ništa ni o čemu znati, važno je da si popularan. Cher je najpopularnija djevojka u školi: nije čudno, njen konformizam je potpun, tako ekscesno potpun da se i njenom ocu, hollywoodskom playeru, čini da se zapravo escentrična. Prerevnosna: svaku školarku koja nije *cool*, pokušava naime pretvoriti u cool biće. Cher je njihova kraljica: rada ih ... odjevene. Tipična post-feministička majka; djecu rado oblači ali ih neće rađati. Puritanka, ali njena etika nije protestantska: protestant trenutke osobne krize prebrodi tako da još više radi, da, da se još više fanatično posveti poslu, dočim Cher sve svoje osobne krize prmosti kupovanjem. Kad ju štogod muči, ode u *shopping!*

Čista *material girl* devedesetih.

Lolita s Beverly Hillsa: holivudski Hitlerjugend

strip

"Znate koja je sličnost između američkog piva i sexa u kanuu? Oboje su jebeno blizu vodi!"

Ovaj vic ispričali su Monty Pythonovci u svojoj kazališnoj live turneji, mislim po Americi. No, pitate se, jamačno, dragi moji, kakve to veze ima s našim uobičajenim strip obavještajstvom? Odgovor je jednostavan: situacija je trenutno takva da ako namjeravam ispuniti svoju radnu normu od prilično definiranog određenog broja kartica, jedini način na koji to mogu postići je pričati viceve i priče. Ili tračeve, što će se još malo i dogoditi. Stvar je u tome da je ova kolumna došla baš u neko vrijeme tranzicionog prizvuka. Svi najavljeni projekti trebali bi, kao, izletit taman nakon dedlajna!

No, idemo probati nešto navuć'.

Na kioscima ništa novo. Bar koliko sam ja zapazio jer mi nije običaj preturati po Zagorima i Blekovima, pa tko zna što se na tom polju događa. Zamjetne su jedino američke sveščice koje već dugo vremena stoje na svojim prodajnim mjestima, poput Spidermana, te vjerovali ili ne, Barbi. Zanimljivo, jer nisam siguran da osoba koja se bavi Barbie ikonografijom može čitati strip na engleskom!

Na nekim kioscima viđen je i Heavy Metal.

No, vijesti se, kao i obično, vrte na nekim mjestima koja su daleko od kioska. Po običaju, fanzini i privatne projekt pustolovine.

Iz Našica, točnije Vitezovog stožerništva, stiže vijest da bi, nakon onog "državotvornog" (jeste sretniji sad kad je pod navodnicima?) ratnog broja trebao izaći i novi, standardni, jedanaesti po redu broj Viteza, strip fanzina koji se deklarira kao magazin! Svi materjali bili su prikupljeni još prije tri mjeseca, ali problemi oko kompjuterske obrade uzrokovali su da se stvar ipak ne sklepa do Salona na kojem je, kako to već biva, trebao biti prezentiran. No, Vitezi su i dalje živi i grandiozno najavljuju pojavljivanje početkom (ili tijekom) ovog mjeseca.

Jedan veliki trač, dapače tračina, mrcina od cirka 500 kg, širi se kojekakvim kanalima i govori da bi moglo doći do stavranja novih fanzina. I to jedan iz Dubrovnika i jedan iz Splita. Mislim, neki novi iz Splita, jer Mrgud o kojem je već bilo riječi računam kao već definitivnu stvar. Inače, šef Mrguda, Teo Aničić, kaže da će zine imati možda čak i 36 stranica, no isto tako može se desiti da bude na najavljene 32. I to ti je onda neka informiranost... Bumo vidli.

Što se tiče Pirata, svi vi koji zbunjeno slušate najave a ne vidite rezultate, znajte: još malo pa izašlo. Ha, ha, znam, to kažem i ja. No, izlazak je obećan, a o tome kad će stvarno biti gotov taj nulti broj (kako će tek ostali ako je toliko problema s nultim...) informacije su toliko proturječne da ja neću objaviti nijednu. Ali, svi izvori slažu se u jednom - ono "još malo pa izašlo" zbilja je samo moj vic.

Igor Lepčin, autor poznat po izlaženju u Endemu, načinio je strip u dužini 48 stranica, što će reći album. Potraga za izdavačem je u toku.

A kad već spominjemo Endem, upravo pristigla vijest koja čini još jednu najavu glasi: drugi broj Katakombe samo što nije izišao! Sav materijal je skupljen i pripremljen, a sve još treba samo kopirati. Tako bi se i to čudo našlo u prodaji nekih tjedan dana nakon izlaska ove novinice koju držite u rukama. No, držite novinicu, ne mojte mene držati za riječ.

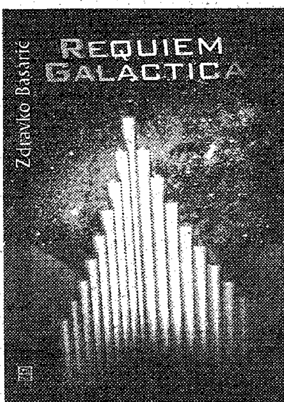
Dakle, da rezimiramo: danas smo imali tri najave i nešto malo tračeva, ali bi zato slijedeći put mogli opet biti zatrpani gomilom recenzija. Mislim, ako su ove najave istinite. Jer, u ovom restoranu, jelovnik usko ovisi o ulovu. A sezone su zaista neobične prirode.

PEDRO GARMOBONZIA

Warp 9 nova je i, nadajmo se, redovita "Arkzinova" kolumna posvećena domaćim znanstvenofantastičnim zbivanjima. Prvi nastavak donosi nam prikaz knjige koja bi htjela biti SF bez shvaćanja žanra te vijesti koje nam dolaze iz SFere, zagrebačkog Društva za znanstvenu fantastiku.

piše: Darko Macan

što: Zdravko Basarić: "Requiem galactica" (DA-KOM, Zagreb, 1995.)

"Requiem Galactica" **Zdravka Basarića** napravio je grešku u koracima već u svom promotivnom materijalu gdje je samovoljno i vrlo netočno okršten prvim hrvatskim SF romanom, što on nikako nije - čak i ako trendovski zanemarimo sve što se zbivalo prije 1990, barem je "Junak udaljene zvijezde" **Franje Jularija** u "slobodnoj i demokratskoj" objavljen prije "Requiema"! Iritirala nas takva pretencioznost ili ne, još je uvijek možemo opisati kao normalno hiperboloidno razmišljanje nekog propagandnog uma. Možemo, to jest, do trenutka kad otvorimo knjigu i ustanovimo da je netočnost i površnost blurba samo površinski simptom bolesti kojima čitava knjiga odiše.

Otvorimo li, dakle, knjigu, najprije ćemo se suočiti s parom predgovora: autorovim i recenzentovim. Recenzent, **Božidar Stančić**, na tri stranice upitnika i zagrada daje nekoliko interesantnih komentara upakiranih u, nažalost, prilično konfuzan i odbijajući tekst. Proslov samog autora najlakše je pak pokopati davši autoru u ruke lopatu njegovog uvodnog odjeljka:

"Nakon dovršetka ovog djela iskoristio bih priliku da se osvrnem na proteklo razdoblje u kojem je pisan ovaj roman, i pokušam barem djelomično prikazati mali dio svega onoga što se pokazalo bitnim za nastanak ove knjige. Još prije dvije godine, točnije, prvih dana kolovoza 1993, šetajući tihim i praznim omišaljskim ulicama, javila se želja da zapišem sve one dojmove i doživljaje vezane uz nadahnuća kojima sam oblikovao stanja kroz koja sam prolazio u tim trenucima i uz koja su kasnije nastajali odnosi s meni dobro znanom idragom osobom."

Ne pokušavajući ovdje nametnuti vlastitu fiziologiju kao mjerilo književne vrijednosti teksta, prikazivač ovdje ne može ne spomenuti da je navedeni odlomak bio dovoljan da ga probije znoj. Sjeo je čitati SF roman ("znanfan roman" kako piše na ovitku) i bio je spreman da on bude dobar ili loš. Već mu je sam proslov (u kojem se matematički uredno alteriraju termini roman/knjiga/djelo) obećao da ono što slijedi neće biti ono što smo pod znanstvenom fantastikom navikli čitati, već kukavičje jaje s tko zna kojim opravdanjem uvaljeno u dragi mi žanr. Roman to obećanje nije iznevjerio.

O čemu li se u "Requiemu" radi? Ukratko: Xamer je planet visoke znanstveničke civilizacije gdje ljudi nastaju u laboratorijima, rade na baterije i služe znanosti. Xerx je mladi znanstvenik pred kojim je sjajna budućnost i svi njegovi mentori (Erax, Antrex) i prijatelji (Ahyx te pas - pardon: roboposlužitelj - Rex [primjećujete li obrazac krojenja imena?]) su zadovoljni te ponosni njime. No, u svom radu Xerx nailazi na davno zabranjeni i zaboravljeni eksperiment i znanstvenički mu instinkt ne da mira te ga primjenjuje na sebi. Eksperiment podiže razinu svijesti i pokazuje da u životu te svemiru postoji mnogo što pored znanosti - opasna spoznaja za xameranski poredak. Na svojim ilegalnim putovanjima tim alternativnim, energetskim svemirom (i sam je tamo energetsko biće, oslobođeno xameranskog oklopa) Xerx sreće Skladatelja koji mu objasni kako se kreće svemirom i s njim posjeti Zemlju. Nesretnu Zemlju, kako će se pokazati, jer su njezini stanovnici (inače potomci poražene frakcije davnog svemirskog rata) zapetljani u "mrežu negativnih tokova" te ne mogu odoljeti moći i strastima, "lošim izazovima koji ih mogu odvesti stranputicom" na kojoj im razina svijesti pada i šire negativnu energiju. Skladatelj (na str. 78) preporuča Xerxu pravi put:

"Xerx, ti živiš u materijalnom svijetu, ali si besmrtan za zemaljske pojmove. Vjeruješ u znanost koja ti je omogućila besmrtnost. Vjeruješ u istraživanja, nadajući se boljem. A bolje je za sve izazov. I ovim prolaznicima, koji ne znaju za besmrtnost. Među njima se nalaze oni koji vjerom oblikuju tu želju, podvrgavaju se ideji vječnog stvaranja. Za takve pojedince jedino trajno je vjera, trajnija od njihova rada i tijela. Zato s tom vjerom lakše odolijevaju zemaljskim iskušenjima i strastima. Snaga vjere i njena postojanost dokazuje se odricanjem, žrtvom za druge i sebe. I uz sva ta odolijevanja izazovima izrasta razina svijesti do količine dovoljne za ulazak u energetski svemir."

Na tom mjestu Basarić nam razotkriva svoju filozofiju i na tom istom mjestu puca hrptenjača svakoj ideji da je možda ipak riječ o SF romanu. No, nastavimo s fabulom.

Zemlja inficira Xerxa osjećajima te se on zaljubi u Magdalenu (kritičar, znatiželjno zabadalo, ovdje ne može ne primijetiti da je knjiga posvećena Leni, da je Xerxov lik (kad prestane biti energetsko biće i pojavi se u Magdaleninim snovima) napadno sličan autorovoj fotografiji te da se bi sve bilo identično najavi iz proslova samo da je Omišalj "velegrad na obali najvećeg zemaljskog oceana"!). Međutim, Magdalena je daleko od savršenstva. Ona je "osjećala svoje tijelo ženstvenim" i "osjećala potrebu da ga pokaže" te je s prijateljicom "koja je imala sličnih poteškoća u komunikaciji s ljudima" počela odlaziti u noćne klubove "da ondje istrese nagon za strašću, da zavodi". U noćnim klubovima, Magdalena brzo otkriva, nema ljubavi i od mnogih ljudi samo su joj se neki, "jednostavni i spontani" muškarci urezali u pamćenje. No, sada je Xerx tu i ljubav plamti.

Nevolje su, naravno, na vidiku. Xerx se vraća na Xamer gdje izlaže svoja otkrića, naljuti vladajuće strukture i biva pogubljen. Magdalena gine u prometnoj nesreći, žureći kući da dovrši sliku svojeg susreta iz sna. Xerxov prijatelj Ahyx diže pobunu studenata koju prenosi "intergalaktička televizija"...

I to je to. Sama fabula, premda ništa novo, solidno je strukturirana premda opterećena kvazi-znanošću i različitim nepotrebnim likovima (među Xameranima). Dok se fabula, dakle, još drži, roman pada na drugim mjestima: nije SF, nije roman i nije dobro napisan!

Prvi prigovor i ne bi bio prigovor da se Basarićeva knjiga nije kao SF roman apriori deklarirala dok od SF-a u njoj nema ništa do prežvakanih znanstvenofantastičnih tropa (planeti, svemiri, androidi, roboti, zemljani kao potomci nečijih otpadaka, ali vrijedniji od svih baš zbog svoje ljudskosti...) koji služe kamufliranju njezine filozofsko-religiozne potke. Drugi se prigovor nadovezuje na prvi. Velika većina fabule služi samo kao prikladan način iznošenja autorovih stavova i ideja. Stotinu i šezdeset stranica "Requiema" samo su dugačka mješavina prispodobe i ljubavnog pisma. Može se tvrditi da je "SF literatura ideja", ali SF je, barem kako je kao žanr do sada razvijen, literatura postavljanja pitanja, a ne, kako ga Basarić očito shvaća, serviranja sverješavajućih odgovora.

Čak i nakon ova dva prigovora knjiga bi mogla lijepo stajati na polici sa sebi bliskim new-age alegorijama. Međutim, na trećoj točci "Requiem" pada bez milosti. Fraziranje koje se pretvara da je poetski jezik i klišeizirani dijalozi kakve smo navikli čitati u osnovnoškolskim zadaćama osuđuju Basarićev prvijenac na ladicu loše proze.

Sasjekavši "Requiem", moram dodati da u njemu nalazim i jednu dobru stranu: iskren je!!! Lako je povjerovati da je Zdravko Basarić izlio svu dušu i sve misli u svoju knjigu, ali je pritom žalosno da nije imao dovoljno talenta da od toga napravi štivo zanimljivo bilo kome izvan kruga sebi dobro znanih i dragih osoba.

SFerine vijesti:

SFeraKon nećete izbjeći ni ove godine! SFeraKon '96, 18. dani znanstvene fantastike u Zagrebu, s načelno zacrtanom temom informatike i ekologije te s redovitim programima predavanja, promocija, okruglih stolova, filmova, kompjutorskih i ostalih radionica, održat će se i ove godine na FER-u (ETF-u) od 3-5. svibnja. Program traje: u PETAK od 18-02 h; u SUBOTU od 12-02 h; i u NEDJELJU od 12-20 h. Ulaznica za sva tri dana stajat će vas 50 Kn, ako je uplatite u veljači, 60 Kn u ožujku, 70 Kn u travnju i 80 Kn na ulazu (članovi SFere imaju popust). Sve obavijesti možete dobiti na telefonima 6111-743 (Davorin), 566-639 (Igor) ili 565-220 (Tanja); na adresi "Mentor", Bazjančeva 15, Zagreb ili na e-mailu imrkoci@phy.hr.

Smještaj posjetiocima SFeraKona nije, na žalost, moguće osigurati, ali se ovim putem pozivaju zagrebački fanovi koji bi na koji dan udomili nekoga izvana da se jave na gornje telefone.

Na SFeraKonu će se dodjeljivati i tradicionalna nagrada "Sfera" za najbolja domaća SF ostvarenja (priču, roman, ilustraciju) objavljenu u prošloj godini. SFerina komisija prati i čita što je moguće veći krug časopisa ili naslova, ali im neki nesumnjivo izmiču te zato moli svakoga tko misli da je naišao na djelo koje zaslužuje nagradu da o istome obavijesti predsjednika komisije na: Aleksandar Žiljak, Slovenska 19, 10000 Zagreb; telefon 571-512.

Najopsežniji Radio TTT program u zemlji i na njoj!

prilog u antikoloru, cinemaskopu i monstero dolby tehnici!

osamosamcijelihosamfmusterejudasečujesiromaidaljeavihvatajteakomožete

10:00 Ranom Zorom (Bludnice i Davorije) - Bloody + Davor

11:00 Tko rano rani dvije sreće Dadi

12:00 Moj mali mikrofon i ja - Udružba "Guglielmo Marconi"

12:03 Evo stiže crven ban koji kara cijeli dan: Ožeži Njofra! + Graveri

13:13 Mr. Laker živi vječno! - Txe Linguaphones

14:00 Nabijem te na kujac: emisija o tolejanciji

14:30 Pronađite Oltar: Micina nagradna igra za osmoškolce

15:00 Munjotresne pojave - Nina, Iva + Sandra

16:15 Dead air mixxes- Dadi + the Fujtones

17:00 Aj vona prc-prc: emisija narodne i ine glazbe

18:00 mini FM: SuperJura u potrazi za tajnama bezžičja - SuperJura

19:00 Radio- televizija: Okvir bez ekrana - kulturne dogodovštine - Nada, Lada i Limunada

19:30 Gnjevnik - Mrtvi Konj + njegovi refleksi

19:55 "Priča o Borisu SuperVozaču i njegovih 17-18 sati"

20:00 Radio Activity - Nomadi Letećih Bicikala

20:30 Seksualna etika u zimskom razdoblju: Art-Porno na djelu

20:45 NeXt 5 Minutes Radio - prvi, drugi, treći, četvrti i deveti dio

21:00 Imajte na Umu - Gumu! - Rubber party team

(14.2.'96. Valentinovo: /21:00-0:00/- spešl gest stars: Play Safe in Europe - tj. Jebite se, ali sa Umom i Gumom!)

22:00 Mentaloholic Tribe- DJ Boyo

23:00 St. Lucy In The Caves - Lucy + gosti

0:00 Radio Utopija - Jim Gash + Brian Virgin Show

2:00 Eine kleine Nachtmusic - the Slimefaces

4:15 Velikani stoljeća: borba protiv alkoholizma Igora M.

4:16 Dead End Movies - Leteći kino Metoda Trobeca

Ovom prilikom se zahvaljujemo slijedećima za glazbenu, moralnu i tehničku podršku gostovanju Radija TTT u Amsterdamu: Max Wilson, Dancing Bear, Kekere Šeper, Dallas-HR (Dudo & Siniša), Ptica & Idijoti, Guba, Sale Dragaš (za namjeru), H.C. Boxer, DJ Boyo, Sule, Siniša-Aron i svi naši...

stay tuned!

U zagrebačkoj Građevinkoj tehničkoj školi: OTVOREN PRVI HRVATSKI DRŽAVNO POTPOMOGNUT CENTAR MLADIH!!!

Zvuči nevjerojatno, ali je istinito - država daje prostor za mlade! Vjerojatno ste upoznati s postojanjem humanitarne organizacije **Suncokret**. Ta organizacija je od Ministarstva prosvjete zatražila prostor u kojem bi smjestili centar za mlade, a Ministarstvo im je dodjelilo prostor u sklopu Učeničkog doma graditeljskih struka u zagrebačkom Sopotu.

Otvorenje **Centra mladih** se dogodilo 27.1. u kino-dvorani Građevinske tehničke škole (nedaleko od samog Centra). Program je bio sastavljen od plesnih, mađioničarskih i pjevnih točaka djece iz zagrebačkih izbjegličkih naselja. Čak štoviše, i futurističkom modnom revijom istoimenih izvođača. Generalne probe priredbe očito nije bilo, no to je "fino sjelo" publici koja se imala priliku dobro nasmijati. U program su bili uvršteni samozadovoljni uvodni i pozdravni govori izvršnog direktora Suncokreta, te ravnatelja škole i doma. Zadovoljstvo dotičnih bilo je očito; ta prvi je to centar s državnom pripomoći! Svijetli trenutak otvaranja je ipak bio nastup grupe **NOLA**, a cijelu predstavu, na sreću organizatora, vodila je (i spašavala) "popularna **Danijela Trbović**".

U najavljenom radu Centar, za mlade od 13-19 godina, tvrde, trebao bi pružiti video večeri, dizajnersku grupu, dramsku grupu, plesnu školu, glazbene slušaonice, literarno-novinarsku grupu te ine aktivnosti. Sudeći po dojmu s otvaranja (dodajemo da je prostor prazan k'o naši žiro-računi) ciljana dobna skupina smanjit će se na mlade od 13 do 16 godina starosti, a program više neće spašavati Danijela Trbović!

No ipak - sretno!

Trupac

Imamo McDonald's! Mmm...

autor: Dejan KRŠIĆ

"Najbolja stvar u New Yorku je McDonald's. Najbolja stvar u Londonu je McDonald's. Najbolja stvar u Tokiju je McDonald's. Moskva i Peking još nemaju ništa dobro." napisao je svojevremeno **Andy Warhol**.

U međuvremenu je Moskva dobila **McDonald's**, dobili su ga i Beograd i Ljubljana, jedino Zagreb još uvijek nije imao ništa dobro! Do danas.

U Jurišićevoj br 3 (a uskoro i u pothodniku Željezničkog kolodvora te na još dvije lokacije van centra grada, jedna od njih drive-in kraj NAME Vrbani!) otvoren je prvi **McDonald's** fast food restoran u nezavisnoj, samostalnoj i suverenoj demokratskoj Hrvatskoj. Tisućljetni san je konačno ostvaren! Čudo se dogodilo.

Da, znamo za sve mane multinacionalne korporacije **McDonald's** i njihovih brzonožnih jestvina! Znamo i da je makrobiotička prehrana zdravija. Znamo da su životinje koje završavaju u hamburgerima industrijski uzgajane i da svoj život provode i završavaju u nedostojnim (da ne kažemo nehumanim!) uvjetima. Znamo da tvrtka **McDonald's** izrabljuje svoje *part time* radnike, honorarce, obično učenike i studente...

Ali, napravimo nešto poput *cost/benefit* analize!

Suočeni s mehanizmima, doslovce jedaćom mašinom **McDonald'sa**, konzumerističke kulture na svom aktualnom vrhuncu, tzv. naš će se čovjek na svom terenu po prvi puta susresti i s vrhunskom kulturom konzuma!

U Pragu su McDonald'sovi hamburgeri jednako ukusni kao i oni u New Yorku! Salata je podjednako svježa u Beogradu i Beču. *French fries* podjednako temeljito ocijeđeni od ulja i hrustljavi u Londonu i Ljubljani. Osoblje podjednako brzo, efikasno, ljubazno i uslužno i u Münchenu i na highwayu prema Miamiu!

Suprotno sveopćoj predrasudi nisu svi **McDonald's** restorani isti, ali su uvijek na standardnom nivou kvalitete proizvoda i pružene usluge! Ne može se dogoditi da jednoga dana dobijete fini gusti *milkshake* a drugog neku otužnu vodicu!

U **McDonald'su** su svi ravnopravni. *Big Mac* **Billa Clintona** neće biti ništa bolji ni gori od onog vašeg! Jer onaj tko uđe u McDonald'sovu brzometnu zalogajnicu nije tamo u svojoj velikoj historijskoj ulozi oca nacije ili sina domovine, velikog Hrvata ili zijevajuće zvijezde domaće dance scene... već kao građanin-pojedinac sa legitimnom željom da na brzaka nešto ukusno smaže! Da stvarno, tu se ne gleda sva punina bića i sam smisao bitka, riječ je o pukim otuđenim, alijeniranim odnosima. Ali za vaših dvadesetak kuneka tu ne dobivate samo materijalni jestivi hamburger i marketinšku globalnu iluziju - već i sav onaj *prikus* slobodnog poduzetništva - standardnu poslugu (ne može se dogoditi da kažu danas nema pite od jabuka!), brzu, ljubaznu uslugu, čiste stolove, uredne zahode, dobro osvjetljenje, precizno radno vrijeme (po mogućnosti 0-24).

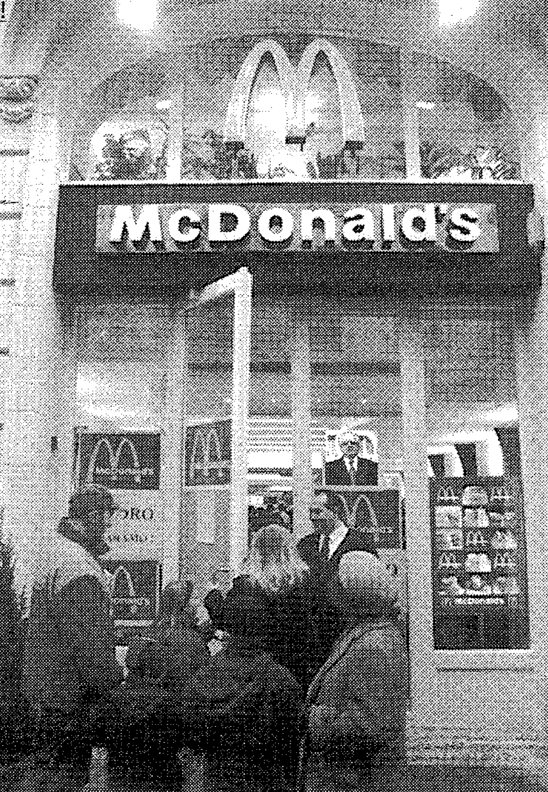
Netko će reći kako oni nisu stvarno prijazno nastrojeni prema vama, kako je riječ o artificijelnom ritualu! No to je najdublja istina odnosa prema mušteriji, prema kupcu. Ljubaznost i uslužnost trgovca nisu nikakav "psihološki", "unutrašnji" faktor koji ovisi o trenutačnom raspoloženju, doslovce "dobroj volji" pojedinca. Na isti način, demokratski odnosi u društvu su set formalnih odnosa, poštovanja procedure. U takvom sistemu nemoguće je reći "taj i taj mada je izabran ne može biti gradonačelnik jer nam je nesimpatičan" kao što je nezamislivo da trgovac kaže "ne želim vas poslužiti jer mi se npr. ne sviđa vaša faca"!

Poslije takvog kulturnog šoka efekt mora biti da domaći ugostiteljski djelatnici više neće moći prodavati *pommes frittes*, tzv. krompiriće pržene u petodnevnom ulju koje izgleda kao da je friško iscijeđeno iz motora deset godina stare Zastave! U aktualnim sendvič barovima neće se više moći prodavati pohani bečki odresci koji su na polici već umrli od dosade. U lokalima će osvjetljenje uvijek morati biti veće od već standardne muhama obložene žarulje od 20 W...

McDonald'su je nemoguće prodavati krumpir po *rodijačkoj* liniji; pecivo dostavljati s dvodnevnim zakašnjenjem, a ulje naplaćivati po monopolistički slobodnoformiranim cijenama!

A onda će, nakon **Benettona** i **McDonald'sa** koji su junački probili led, doći i **IKEA** i srušiti cijene namještaja i ukinuti krevete rokoko stila s ugrađenim radio aparatima za spavaonice u limenkama. Doći će i **Shell** da ukine monopol INE a s njime i **Greenpeace**! Pa će se **Hrvatska elektroprivreda** i neki ministri pri pokušaju proguravanja projekta nove nuklearne elektrane susresti organiziranim regionalnim otporom [Černobil nam je pokazao kako radijacija ne poznaje suvrenost državnih nacionalnih granica!]!!!

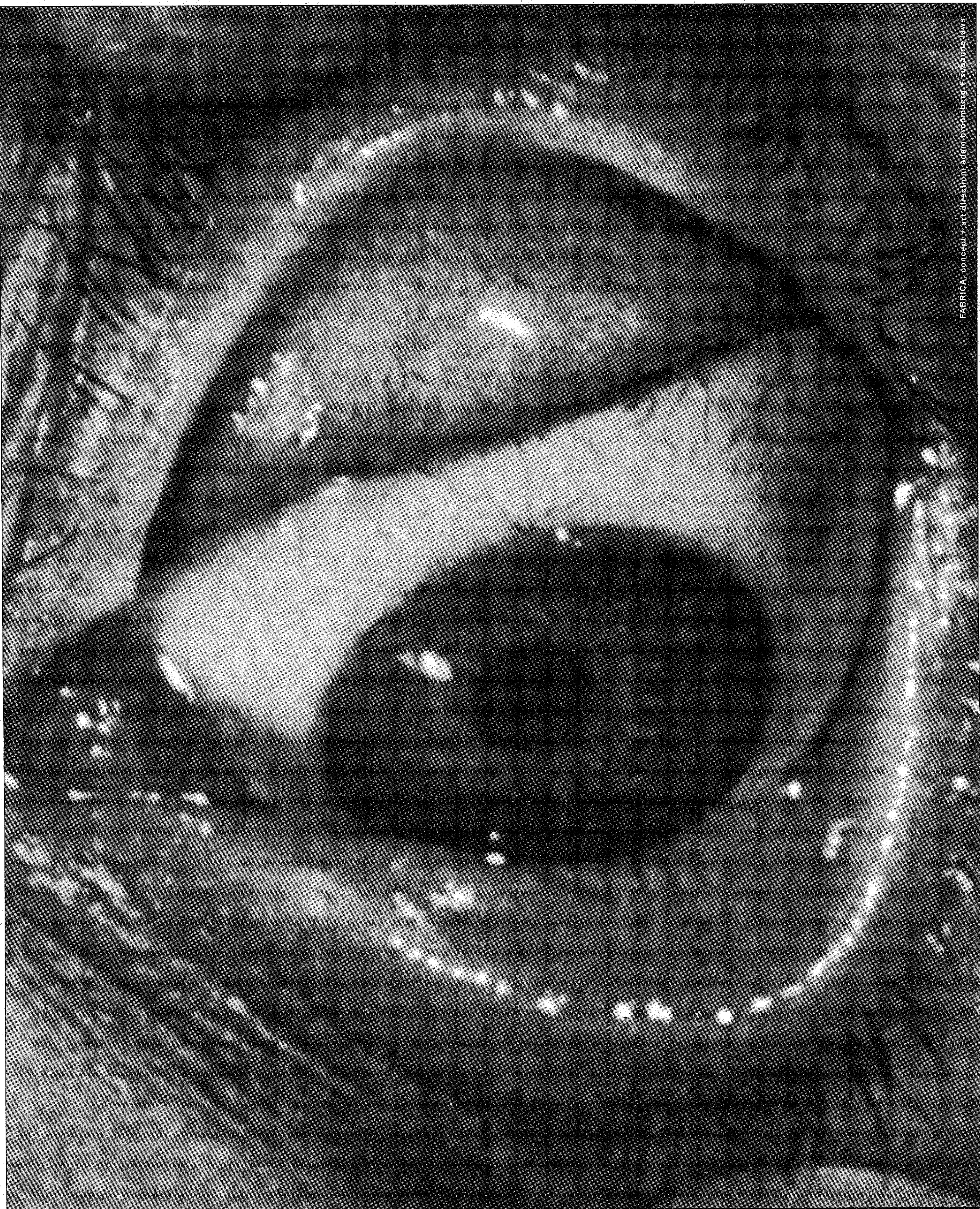
Kao što naša vladajuća klika ne zna što joj se, ne iza leđa, već ispred nosa događa s digitalnom Internet revolucijom, tako ne shvaća niti što joj se događa s dolaskom **McDonald'sa**! Jednostavno, nemoguće je imati i nacionalnu, nacionalističku, kultur-rasističku po mogućnosti i etnički purificiranu državu i **McDonald's** istovremeno!

Sjetimo se gdje je **McDonald's** svojevremeno imao najviše problema - čak dotle da su povukli franšizu - u Francuskoj, zemlji u kojoj im je bilo nemoguće održati higijenske standarde dok se istovremeno pokušavaju progurati zakoni o čistoći jezika! Zemlji ultradesničara **LePena**, u kojoj rasističke bande napadaju došljake, tamnopute imigrante. Zemlji koja tutnji o kulturnoj poluciji amerikanizirane globalne kulture dok istovremeno nizom atomskih pokusa u Polineziji narušava globalni eko sustav!

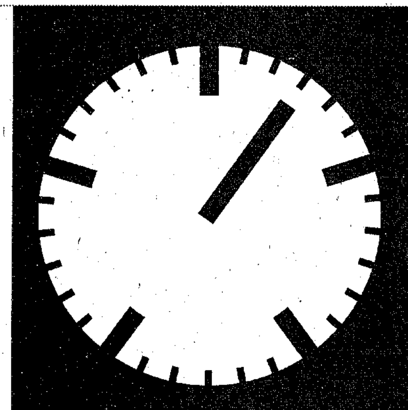
Također nije čudno da u Srbiji jedino Beograd i čini mi se Novi Sad imaju **McDonald's**! Kao što nipošto nije slučajno da **McDonald's** u Zagreb stiže u trenutku kad ujedinjena opozicija ima mogućnost preuzeti vlast od demokratskih zajebničara! Tamo gdje možete kupiti *Big Mac* nema mjesta za Veliku Srbiju, ali bogme ni za Veliku Hrvatsku! Uostalom ako i u Istočnom i u Zapadnom Mostaru možete pojesti istu *apple pie*, koji će vam etnički čiste općine?

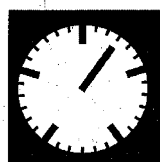
U Zagrebu će **McDonalds** voditi posljednji i odsudni boj. Neće im biti lako, ali ako ovdje pokleknu, balkanizacija svijeta je ne neminovna, već i svršeni čin, *fait accompli!*

FABRICA, concept + art direction: adam broomberg + susanne laws.

Piše: Arkzin cyber-tribe

next five minutes

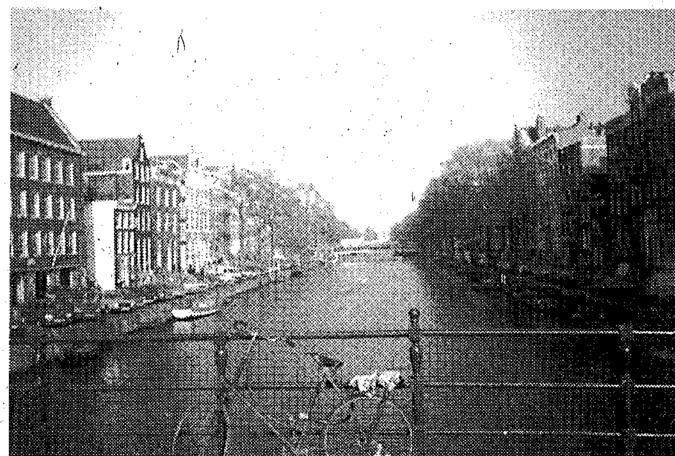

malena, ali dobro pripremljena grupica koju smo žovijalno prozvali *n5m cyber-tribe*, teška srca je u tri ujutro te, danas već legendarne srijede, ostavila ucviljene članove redakcije da završe broj (strepeći naravno za ishod te aktivnosti, prema poznatoj narodnoj: kad mačke nema, miševi kolo vode), i uputila se na jedan od najvećih ovogodišnjih svjetskih skupova posvećenog nezavisnim medijima, politici, umjetnosti i inim formama elektronskih i posebice novih medija: *Next 5 Minutes*.

U toj, neki naši mediji (da su samo znali za nju) nazvali bi je zločimbenoj akciji u svrhu stjecanja ilegalnih znanja, pridružio nam se i Jelenko, te Krešo i Anamarija (oba Radio Labin Art Express), koje inače demokratski izabrana hrvatska vlast želi utužiti na osnovi ilegalnog emitiranja radijskog programa, te inih opačina.

Nikakvo dakle čudo da je na svim granicama, poglavito onima koje brane tvrđavu izgrađenu na Shengenskom sporazumu, naš kombi bio zaustavljan, a svi podvrgnuti teškom ispitivanju. Naime, na svakoj granici su nas budili, i svi smo se morali javljati na zvuk imena kao u vojsci. Ili zatvoru. Sve smo te zapreke, kao i mnoge neugodnosti na putu (jedna od najgorih je bilo šeficino vječno pitanje - ponavljano svakih nekoliko sati: kako ću ja sutra napisati spič, jao meni) preživjeli i nakon ciglih osamnaest sati (prošlo je za tren, hvala Boris) poveselili se kako smo stigli u zemlju slobode duha, tijela i duvanja, te to i proslavili kavom na granici. Jelenko je po vlastitoj želji dobio nekakvu

vodurinu, jer "okus i nije bitan, bitno je da ima kofeina". Pa neka mu.

Uprkos zlogukim predviđanjima nismo nagrnuli u prvi coffee-shop koji smo vidjeli na ulazu u grad. Najprije smo se porazmještali po kućama prijatelja, znanaca i članova redakcije na privremenom ili trajnom boravku u **Amsterdamu** koji su nas dočekali shodno tradicionalnoj gostoljubivosti slavenskih duša u egzilu i ponudili nam da podijelimo s njima skromni imutak. Mi smo, naime, stigli totalno švorc, pa smo se kulirali sa ranije nabavljenim energetskim preparatima.

Jutro prvoga dana proteklo je u lutanju gradom, sa temeljnim akcentom na turističke posjete knjižarama. Teško je nemati feeling *lost in the supermarket* kada se nakon naših prodavaonica namještaja, bižuterije i slučajne knjige, čovjek nađe u zgradi sa šest katova koja je dupke puna novim i starim naslovima, od kojih barem petstotinjak treba pročitati, stotinjak kupiti, a desetak neizostavno imati. Među potonje spada i novo **Žižekovo** djelo koja ipak (65 tamošnjih, Šiško bi rekao mađarskih, novaca) nismo nabavili.

Neslužbeni početak konferencije (mitinga, gatheringa, događanja, skupa...) odvijao se u **De Balie**-u, (u kome je smještena i jedna od najprofesionalnijih i nama najdražih amsterdamskih organizacija **Press Now**), uz nevjerojatnu gužvu, pozdravljanje, registraciju, zbrku i ostalo što Austrougari nazivaju šlamperaj ili schlamperei. Naravno, na kraju smo svi dobili propusnice, karte za predavanja, karte za autobus, karte grada, i hrpu papira koje nitko nije otvorio sve do danas. Shuttle bus, odnosno cybershuttle odvezao nas je u Rotterdam, na službeni početak konferencije, kao i na upoznavanje sa legendarnom zgradom **V2**, koja će nekima od nas postati gotovo dom u narednim danima. U sklopu razgovora, grljenja s ljudima koje nikada nismo vidjeli, a izmijenili smo s njima po nekoliko mega poruka, grljenja s

1

ljudima koje poznajemo od ranije (izdvajamo slovensku ekipu i već poznatog Luku, koji se pojavio u drečavo žutom zidarskom odijelu), grljenja čisto grljenja radi, te ostalih uobičajenih događanja, bilo je predstavljeno i nekoliko projekata, od kojih su sigurno najzanimljiviji **tehno-paraziti**, tako da se nemojte začuditi ukoliko vam se desi da s posla dođete kući i pronađete svoje strojeve u stanju iz kojeg ih se ne može *reuse & recycle*.

Povratak u sitne sate u grad naših snova - prije svega zbog zastoja na cesti - rezultirao je i mirovanjem tijekom preostatka noći, iako je u najavama bilo planiranih posjeta kultnim mjestima. Ne treba zaboraviti niti Vesnin *spič*, koji je tek trebalo napisati, a kako će vrijeme pokazati na njemu se ustrajno radilo...

Tako smo petkovo prijepodne iskoristili za kratko izviđanje po oba prostora konferencije - **Paradisu** i De Balieu - pronašli lokaciju **slobodnog radija n5m**, koji je emitirao na frekvencijama 96.2, 97.2 i 98.2 FM stereo (zbog tih točka.dva frekvencija postojao je prijedlog da se tako i nazove, ali...) u kojem se Dadi odmah registrirao kao dio inventara te kasnije bio jedan od nama važnijih linkova s medijima.

idi na stranicu 2

čitaj dalje...

XS4ALL

Amsterdam, skraćeno A'dam, vjerojatno jedini grad na svijetu sa ljudskim licem, mjesto koje je stvoreno za život ljudi u svim njegovim manifestacijama, kozmopolitsko središte Zapadne Evrope, a bogami i šire. Posebice poznat po tzv. liberalnoj politici prema konzumentima lakih droga. Središte zloglasne Agenture Bilwet, koja je uhvatila medijskog korijenja i na našim napaćenim prostorima. Ujedno grad koji ozbiljno konkurira (neki smatraju da je i bogatiji) Zagrebu po broju, raznovrsnosti i ljepoti pripadnica ljepšeg spola.
A kanali...

Žižek Slavoj, je možda jedini čovjek na prostorima juga Evrope koji odista razumije Lacana, i jedini koji tvrdi da će uskoro razumijeti i Borislava Mikulića. Glavni teoretičar Neue Slowenische Kunsta, tradicionalni ljevičar i britak kritičar suvremenih trendova. "Press Now je postavio pitanje je li moguće naći univerzalni jezik tako da intelektualci iz različitih dijelova bivše Jugoslavije mogu započeti dijalog. Mislim da je taj kliše izuzetno opasan, jer polazi od shvaćanja Balkana kao fantazmatskog prostora nacionalističkog ludila. Ta fantazma se izražava i njom se vrlo dobro manipulira u nekim popularnim umjetničkim djelima, kao što je Kusturičin Underground. On je u intervjuu za 'Cahier du Cinema' rekao kako je na Balkanu rat prirodna pojava, nitko ne zna kada će izbiti, jednostavno dođe, to je u našim genima. Ta naturalizacija Balkana u ne-politički, primordijalni teatar strasti je kliše koji smatram vrlo sumnjivim"., Arkzin 35, 24. III 1995. Također vidi njegov tekst Fantazma, uživanje, demokracija, Arkzin 23, 30, IX 1994.
Blizak prijatelj, takoreći guru grafičkog dijela redakcije - što je uočljivo po mračnjačkom, hedonistički depresivnom layoutu.

Tehno paraziti se hrane iz izvora energije drugih strojeva, troše svu njihovu energiju, ometaju krugove opskrbe energijom, oštećuju druge strojeve, uništavaju ih. Elektronski i umjetnički mediji često pate od funkcionalističkog i afirmativnog karaktera. Playfulness se prejednostavno tumači unutar logike kompjuterskih igara. Zielinski je nedavno izlistao fenomene, fantome i modove koji nedostaju na Mreži, i koje umjetnici imaju obavezu realizirati. Između ostalih, na listi se nalaze i: dvoznačnost, bijes, napad, kolaps, kriminalni zločin, opasnost..., a s druge strane abecede (engleske naravno), strast, patologija, rizik, krik, sedukcija, čežnja. Tehno paraziti sviraju u tom registru, oni su oličenje ometanja i transgresije, oni ispunjavaju strojeve njihovim vlastitim životom i djeluju činom prekrasne i perverzne samostalnosti. Oni su veseljački opasni, generalno amoralni i autodeštruktivni. Eric Hobijn, koji već duže vrijeme radi na ispunjavanju nedostajućih ključnih riječi Mreže, predstavio je nekoliko svojih ostvarenja u formi informativnog slide-show-a.

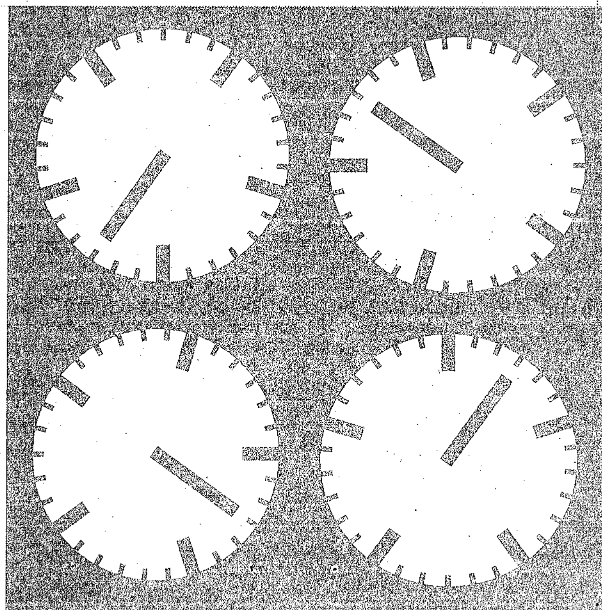
Press Now je jedna od nama najdražih, iako nevelika, fondacija koja omogućuje nezavisnim medijima ratom ispaćenih prostora Balkana da i dalje ustraju u radu. Ured je mješten u živopisnoj zgradi **De Balie**-a, a o visokoj profesionalnosti između mnogih fakata govori i konstantno pojavljivanje Arkzina na kioscima i kod kolportera.

nastavak sa 1. str...

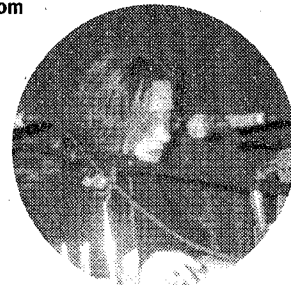

Paul Garrin Umjetnik, artist sa prijavljenim stalnim mjestom boravka u New Yorku, ali često na drugim mjestima koja će preoblićiti svojom imaginacijom, ključni čovjek MediaFiltera, koji na svojem siteu dosljedno pronosi Paulovu ideju o **Panetu**, a osim toga sadrži stranice sa Arkzinom i Radio-TTT-jem. Veliki broj projekata na kojima paralelno radi u potpunosti je u skladu s nasmijanom i vedrom, pomalo hiperaktivnom figurom koja je dominirala prostorima **V2**, **De Balia** i **Paradisa**. Ne treba niti napominjati da je naš veliki prijatelj, i da kad smo se nakon razmijenjenih više stotina poruka konačno susreli i u realnom prostoru, sreći nije bilo kraja.
A napravili smo i update našeg web pagea.

Zanimljiva diskusija vodila se na prvom okruglom stolu o **copyrightu** u slijedećem stoljeću, bez prava zaključka, što će se kao loš običaj pojaviti i u mnogim kasnijim diskusijama. Uvijek se, naravno, pronađe grupica pametnjakovića koji izađu sa nebuloznim idjama o moralu, etici i sličnim budalaštinama, te shodno tome, opstruiraju konstruktivan rad na širenju informacija. Rotterdamski dio programa bio je posvećen translokalnim medijima - s posebnim naglaskom na područje bivše Juge - te medijima u službi povezivanja raseljena i domovinska naroda. Kuriozitet je već pomenuti shuttle koji je iz A'dama vozio petero ljudi - od kojih je jedan bio novinar Radija n5m, koji se u njemu nalazio po službenoj dužnosti.

U V2 prostorima Rena Tangens je predstavila njemačku mrežu Zerberus, koji je i dalje naš "prozor u svijet", jer se preko nje odvija razmjena sa Internetom, **Paul Garrin**, umjetnik, koji je postao zaljubljenik u Internet, ispred MediaFiltera je ispričao koliko se riječima može o projektu **Sarajevo pipeline**, kao i o web siteu na kojemu se nalazi naša mala novina, Igi, kao zamjena za Srđana je predstavio **ZaMir**, a Šiško *Arkzin*. Potonji je bio pomalo zbunjen, jer nije mislio da će morati javno govoriti njemu nepoznati jezik (iako ga daleko bolje razumije, no što to priznaje), ali se vrlo dobro snašao u svojih nekoliko rečenica. Sivan Krishnapillai, trenutno nastanjen u Engleskoj predstavio je cyberspace **Sri Lanke**, koji ima mnogih sličnosti sa našim prostorima.

jutra. Dadi se, po običaju, zavukao u podrumsku jazbinu radija, Krešo i Anamarija su pokušavali posjetiti što je više moguće onih mjesta koja su u nas ilegalna (tzv. dućani s gljivama), Vesna i Jelenko su drhturili nad svojim (još) nenapisanim spičevima, Šiško je spavao do podne, dok se Igi vrtio uokolo posjećujući amsterdamske prijatelj(ic)e. U tako prosječno opuštenoj atmosferi dočekali smo i ključni događaj dana: seriju prezentacija aktivista sa prve crte "bojišnice", koji koriste medije i kao sredstvo preživljavanja u krajnje neprijateljskom ozračju (ne)demokratskih procesa: *Tactical Media as Tools for Survival*. Pod tim nezgrapnim naslovom predstavio se i naš omiljeni *Arkzin* i njegova još omiljenija glavna, koja se, pred sam početak tresla od treme kao da je izašla na ispit iz statistike kod profesora X (Boro je isti opatrnuo, jer ga je "stari zlikovac svrstao u krivu ladicu"), a ne na malu prezentaciju pred niti stotinjak ljudi. No, kao i uvijek u takvim situacijama, Vesna se nakon desetak minuta otkravila, prezentirala naše pregalačke napore na polju preživljavanja u solidno pipremljenom **govoru (spič)** i nimalo lošijoj diskusiji. U ništa boljem psihičkom stanju nije bio niti Jelenko, koji je predstavljao video o borbi lokalnog stanovništva u Međimurju za vlastiti (slobodni!) radio.
Tijekom programa dogodio se i nemili incident, prekid komunikacija na jednom od najvećih **backbonea**, te je shodno tome dio prezentacija kasnio, a nismo mogli na velikom ekranu prikazati naš site.
Nepravda.
A toliko smo bili ponosni na njega.
Na predstavljanje "polu-ilegalne" radio stanice iz Beograda - bedevedesetdvojke ne treba trošiti previše riječi, jer je njihov spot propaganda najgore (ili najbolje, kako vam drago) vrste, a općenito više traže keš no što imaju želju za suradnjom (to je ono kad daješ i primaš, a

potražnjom mladenki (Sivan tvrdi da nije tako upoznao svoju suprugu, iako sumnjamo u to), ali nisu loši bili niti neki sa receptima. U svakom slučaju na vrlo praktičnom primjeru različitih političkih i politikantskih siteova je pokazao kako se svaki pokušaj kontrole i cenzuriranja informacija lomi na Internetu.
Zanimljivo je, nakon toga, bilo poslušati i prezentaciju lokalnih i *comunity based* medija u Južnoj Africi - osnosno razliku između nekadašnjeg i današnjeg položaja malih medija. Chris Gutuza, iz nezavisnog medijskog centra imao je neku vrst monologa u objašnjavanju kako ljudi lakše prihvaćaju male lokalne stanice i medije uopće nego što obraćaju pažnju na nacionalne agencije i velike kuće. Prezentacija je bila pomalo dosadna jer, umjesto da se nešto iz njihova primjera nauči, bili smo prisiljeni gotovo sat vremena slušati kukumavku o tome kako njima treba pomoć. Južnoamerički dio publike, koji dijeli probleme i koji je došao nešto naučiti, negdje oko polovice priče naprosto je napustio dvoranu.
Odista je zapanjujuće koliko je ljudi bilo prisutno naprosto radi samoprezentacije i beskrupoloznog i bezobraznog traženja novaca. Uglavnom na račun (od) organizatora, razumije se.

nastavi čitati na stranici 4

copyright je pojam iz arsenala mitske prošlosti medija. Strogo pravno gledano copyright i njegove inačice - cenzura i kontrola medija - postoji, ali Internet ne trpi nikakvu diktaturu i centralizaciju, pa tako na njemu copyright u realnosti ne postoji. Upravo suprotno: pišite, prevodite, distribuirajte koliko god možete, jedna od temeljnih odrednica cybercommunity-a jest sloboda, time i sloboda informacija, a i u samoj prirodi informacije jest njezina potpuna oterećenost bilo kakvih ljudskih uzusa ponašanja. Na žalost na n5m pojavila se grupica opakih teoretičara koji su pokušavali opravdati zabranu slobodnog širenja informacija, i u krajnjoj liniji opstruirati konkretne zaključke. No, takve se stvari događaju i u boljim porodicama.

Vesnin **govor (spič)**, stvaran u neviđenim mukama uveo je prisutne u povijesne magluštine porođajnih muka naše male novine kao i u kratku prezentaciju do sada postignutog, no nemalo nas je iznenadio dio koji je iz ideološkog zora prikazivao našu sadašnjost i budućnost: "Mi ne vjerujemo u profesionalizam koji znači veliku tiražu i komercijalni uspjeh baziran na produciranju nacionalne histerije, skandala i laži. No također ne vjerujemo u profesionalizam koji znači neutralnost, poziciju s koje se društvo može promatrati iz "neutralne pozicije" ... Naravno da u Arkzinu rade profesionalni novinari, ljudi koji su posvećeni svom poslu, ali jedina novinarska objektivnost koju mi priznajemo je ona koju spominje Eco: biti objektivan je jedino moguće kroz otvoreno iskazivanje vlastite pozicije i svačijeg prava da slobodno interpretira činjenice.
Arkzin je mjesto za eksperiment, mjesto na kome se postavljaju radikalna pitanja i istražuju nove pozicije, mjesto koje spaja nisko i visoko, kulturu i politiku, virtualnu sa ratnom stvarnošću. A ta ratna stvarnost dovodi u životu do mnogih čudnih saveza i antagonizama. Nasuprot snažnom nacionalističkom bloku nalazi se neobična mješavina građanskih inicijativa, grupa i projekata, koja nije homogenizirana. U njoj se može naći aktivista iz 80-ih kada se javljaju prvi počeci građanskih inicijativa, i koja je imala svoje medije, mjesta i život. Arkzin je u mnogo vidova uspješni nastavljač njihove tradicije.
Nažalost, ratna zbilja je uništila i atomizirala ovu scenu, tako da se danas više ne može govoriti u terminima scene - postoje samo mjesta otpora i Arkzinovo je nastojanja upravo podržati te procese reintegracije i aktivno sudjelovati u izgradnji alternativne kulture".

Cyberspace **Sri Lanke** uglavnom je produkt ljudi koji su emigrirali, sama Sri Lanka je tek prošle godine dobila access, ali pokazuje kako Internet može povezati ljude, ljudi mogu komunicirati, biti dio nečega, participirati. Mnogo je ljudi prognano i raseljeno ratnim zbivanjima, i na Internetu se događa nešto čega nema u stvarnom životu. Ljudi sa sjevera i juga susreću se, i svaka strana govori o svojim problemima, često dolaze u konflikt, ali mislim iz osobnog iskustva da je to bolji način od stvarnih sukoba. To nije samo kanal za različite organizacije i ideologije i ono što se zbilja događa jest da ljudi gledaju propagandu, ali je medij otvoren. Nalazim u terminima političkog aktivizma Internet mjestom gdje je svaki pokušaj kontrole i cenzure uzaludan. Davanje ljudima pogrešnih informacija je jedno od temeljnih pravila vladanja, i zato svi vlastodršci toliko očajnički žele zadržati kontrolu nad informacijama.

link sa strane 1

slobodni radio n5m

ujedinio je snage i tehniku tri (znakovito: tri!) slobodne radio stanice amsterdamske koje napraviše pičvajz u eteru, kompilirajući svoje izvorne radove s prigodničarskim pristupom slijedećih pet minuta. Emitiralo se oko sata ('round the clock), što iz pećinsko-podrumskih prostorija Paradisa, što iz studija Radija 100, Radija Patapoe i Radio De Vrije Keyser. Bijaše tu radija iz svijeta i okolice, primjerice squatterski Radio Rataplan, hamburški Radio Chaos, Radio La Voz Popular iz susjedne nam i prijateljske Guatemale, virTTTualni Radio TTT, zabranjeni Radio Labin Art Express, veseli Radio Študent... Tehniku i voditeljstvo su osigurali domaćini, a gosti prilagaše po nahođenju svoj materijal, tako da nije postojala uobičajena koncepcija, nego samo teško kontrolirani kaos. Mala ali hrabra ekipa Radija je objavljivala i svoj dnevni bilten Frequency, u kojem se obrađivao sadržaj etera toga dana, aktualne teme (osnivanje piratskog radija u Engleskoj, te diskusija vezana uz to), Internet Radio, tj. sampliranje programa na Macu, pa prebacivanje na PC, pa tamo bacaj to u RealAudio, da to ljudi mogu čuti kad otvore našu stranicu na webu, i tako to. S obzirom da su frekvencije na kojima se radilo "posudile" tri navedene krugovalne postaje, slušanost programa je bila zadovoljavajuća, te su se informacije širile brzinom svjetlosti do dragog nam slušateljstva. Prostorije te cyberradiotvorevine su se u ponekim slučajevima koristile i kao poligon za razmnožavanje, radili su se linkovi za Tuzlu i Sarajevo, vodile se tamo neke diskusije o slobodi medija (koja se btw, cijelo vrijeme dokazivala samim radom RadioEkipe u eteru); u petak navečer su menstruirajuće žene otele eter izbacivši muške šovinističke svinje iz studija; stvarala se moralna podrška ekipi sa tuzlanskog Radija Kameleon (problem sa vizama), kuhao se najluđi radio program u kvartu, a kava je bila besplatna.
I nije onda čudno, da je većina ljudi koji su radili tamo zaradila inventarski broj, a količina energije cijele ekipe je nadmašivala ukupnu snagu svih odašiljača u pogonu.
TV fuck off, this is RADIO!
http://www.dds.nl/~n5ms

Backbone, odnosno Internet backbone jedan je od najomiljenijih mitova današnjih "stručnjaka", koji ide otprilike ovako: "Znate sve poruke idu preko Backbonea u Ameriku i onda se vraćaju, pa ako ne budete dobri CIA, ili tko već kontrolira Backbone, prekinut će ga i uništiti Internet!". Čest dodatak je "a vi ćete izgubiti razum, imati ćete apstinentske krize" i slične budalaštine.
Naravno, Internet nije kralježnjak (prije je on čitavo novo društvo, koje se svakodnevno modificira i preoblikuje) i, naravno, ne postoji Internet Backbone, zapravo nema ga još od sredine osamdesetih. Postoji veliki broj backbonea, od kojih su

Organizatori ovog nezaboravnog doživljaja bili su između mnogih i zloglasna Agentur Bilwet, i njezin idejni lider **Geert Lovink**; , Mondriaa Fund for the Visual Arts, Ministry of Forein Affairs, Rotterdam Art Foundation, XS4ALL, V2, Soros, XminusY...
Podrobnije informacije na http://www.dds.nl/~n5mj

Geert Lovink medijski teoretičar, za detaljnije upoznavanje vidi: intervju s njim Arkzin 35, 24. III 1995; njegov intervju sa **Žižek**om, Arkzin 46, 01. IX 1995; Intervju sa Agenturom Bilwet, Arkzin 51, 10. XI 1995; njegovo predavanje o medijima o novoj Evropi, Arkzin 56, 19 I 1996; i tako dalje i tako dalje...
Blizak prijatelj, tako reći sudrug u zločinu Joška Čelana, Bena i Comandanta Malarie.

idi na str. 1

sa našim prostorima.

Pitanja **migranata**, bilo dobrovoljnih bilo prisilnih, njihova identiteta, posebno utjecaj novih medija i mogućnosti koje oni pružaju ispunila su drugi dio programa. Neveliki broj prisutnih omogućio je dobru komunikaciju i zapravo jedinu pravu diskusiju tokom konferencije iz koje je najbolji dio iskazana odlučnost da se suprotstavimo centralnom paradoksu: imamo najmoćnije sredstvo komunikacije u povijesti, a još uvijek ne znamo kako komunicirati, jer nam samo sredstvo daje iluziju mogućnosti, ali ne potiče evoluciju ljudskih odnosa. Problem s cybercafeima, na primjer, jest da su postali odvratni, da ljudi više ne razgovaraju, ne komuniciraju sa susjedom do sebe, već samo zure u vlastiti ekran.

Sarajevo pipeline - projekt koji traje od travnja prošle godine a kojemu je cilj prikazati općoj publici - prvenstveno američkoj - što se u tom gradu događa, kroz pitanja, dijaloge i odgovore samih građana Sarajeva. Kopiju toga svojevremeno su izveli i big shoots, a dostojno je popraćena u tekstu **Irma in cyberspace**. Međutim, kao i većina projekata čiji je cilj samo umirivanje vlastite savjesti, tako je i Sarajevo online bilo kratkog daha. Pipeline, međutim, preko **ZaMira**, funkcionira i danas, kao što je funkcionirao i prije nego što su došli jebeni Amerikanci, i "uspostavili satelitsku vezu, koja će omogućiti stanovništvu Sarajeva da komuniciraju prvi puta nakon četiri godine ne samo sa cijelim svijetom, već i sa svojim susjedima", kako, po direktivi američkog imperijalizma, lažu čak i velike "nezavisne" novinske agencije.

Atrakcija u večernjem programu bila je najnovija verzija filma o legendarnom art-kolektivu NSK, koji je tijekom osamdesetih šokirao tadašnju državu, ali i evropsku javnost upotrebom nacističke ikonografije. Danas se općenito smatra kako su oni bili ispred svog vremena, i vizionarski gledali u današnji pomamljeni nacionalizam i militantni šovinizam na Balkanu. U svakom slučaju ludo su se zabavljali. Kao uostalom i svi mi slijedećeg

Irma in cyberspace "...700 ljudi već mjesecima koristi domaću e-mail mrežu **ZaMir**. Možda ZaMir nije dosta ekskluzivan? Svatko može doći na ZaMir. Ne, World Media Network ulijeće na svoj poseban satelitski telefon da bi napravila mrežu, umjesto da se priključi na postojeću. Bravo! Slijedi moj zaključak: Sarajevo Virtual Lifeline je medijski događaj što ga uprizoruju novinari realizirajući svoj mokri san — performance elektronske masturbacije u cyberspaceu. I naravno, stavljaju sebe u centar pažnje. That's only human. A osim toga je ekskluzivno jer oni postavljaju pitanja i oni odlučuju što će tiskati u svojim publikacijama. Nije ekskluzivno kada i drugi ljudi samostalno pročitaju sva pitanja i sve odgovore, kao na ZaMir/media/list/cyber,.pub. Nije to ništa novo! Konferencija apc/yugo.antiwar je na Internetu dostupna gotovo četiri godine! I ne morate biti bogati, ili biti novinar da biste ukrali te vijesti...." Arkzin 36, 07.IV 1995.

3

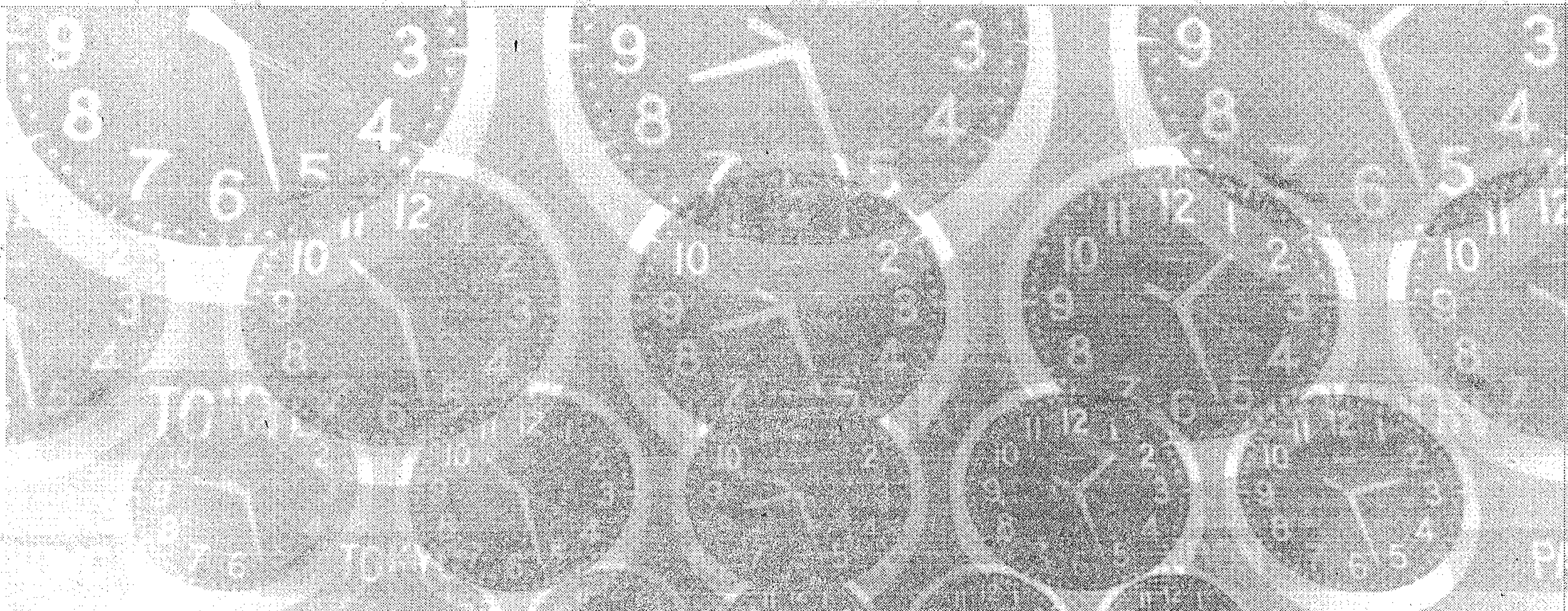
vlastodršci toliko očajnički žele zadržati kontrolu nad informacijama. Vlada na Sri Lanki, kao i ostale strane u sukobu, pokušavaju spriječiti komunikaciju. Internet je fantastično oruđe upravo za takvo probijanje blokade.

imaju želju za suradnjom (to je ono kad daješ i primaš, a ne samo zarađuješ). Ne bi vjerovali, ali ONI (sic!) otvaraju prvu kompjutersku mrežu koja će omogućiti ljudima

nevno modificira i preoblikuje) i, naravno, ne postoji Internet Backbone, zapravo nema ga još od sredine osamdesetih. Postoji veliki broj backbonea, od kojih su neki privatizirani (to se može javiti kao problem u budućnosti), neki su neprofitni, a neki su akademske koalicije.

sa 4. str.

next five minutes

V2_East je postavio inicijativu koja će se kretati na rješavanju strukturalno sličnih problema koji imaju sve zemlje Istočne Evrope. Inicijalno **V2** nudi prostor na svom Internet serveru za kreiranje sitea koji će sadržavati informacije o projektima i institucijama koje se bave umjetnnošću, a za svoje buduće projekte (Dutch Electronic Art Festival, na primjer) pokušat će se naći dodatne mogućnosti za uključivanje artista iz istočne Evrope. Tri su glavna pravca inicijative: razmjena informacija, povezivanje u mrežu i iniciranje projekata (po mogućnosti zajedničkih). Predanost prisutnih i onih koji će se kasnije uključiti u projekt jedan je od glavnih faktora koji će odrediti budućnost projekta, jer je neophodno mnogo truda da bi se polučile mogućnosti za kreiranje jakog "sindikata" koji bi bio sposoban lobirati i polučiti politički pritisak. U tom cilju je kreirana i diskusijska lista pri Ars Electronica centru u Linzu: syndicate@aec.at, a sve dodatne informacije su dostupne na v2_east@v2.nl

Migranti - Jamie, (iz Gane, trenutno na studiju u Engleskoj): Danas predstavljamo multiplikaciju razlika u kulturi koje su oduvijek postojale na afričkom kontinentu, i nove tehnologije su mogućnost da ponovo pokušamo osmisliti sebe i vlastitu kulturu u multikulturalnosti. Dekontaminiranje ideje čiste kulture koja je u osnovi svih nacionalizama i šovinizama je također sjajno izvedivo preko Interneta. **Krzystof Wodiczko**: Trebalo bi imati web site koji će omogućiti ljudima da daju svoju verziju definicije dijaspore, sebe samih, što će značiti kontinuiranu diskusiju u kojoj će se kristalizirati problemi i dobiti kao rezultat položaj dijaspore unutar surogatne kulture, kao i unutar izvorne kulture, koja tolerira dijasporu. Moramo pitati naše kolege umjetnike migrante, da rade s nama na kulturnim projektima, na razlikama u kulturi, jer ja vjerujem još uvijek, iako to pomalo zvuči kao utopija, da migranti mogu promijeniti svijet, i da su u neku ruku oni ono najbolje što jedna kultura može dati.

Igi: Takav site bi morao sadržavati iskustva ljudi koji su u različitim situacijama morali donositi etičke odluke, mjesto koje će sadržavati prijašnja iskustva svih onih dilema s kojima se migranti susreću u sukobu sa različitim standardima u novoj sredini.

Paul: Problem se javlja u Njemačkoj ili Nizozemskoj gdje se druga ili čak treća generacija turskih imigranata šalje natrag, u njima kulturno potpuno strano tijelo, pa njima Internet postaje jedini izlaz u ostvarivanju kontakta sa njihovim kulturnim identitetom koji nije niti turski niti nizozemski, već mješavina - oni su izbjeglice u oba svijeta i u cyberspaceu mogu pronaći pravo mjesto za svoj kulturni identitet. Postoji čitav niz pitanja o tome što će se dogoditi kada ljudi prestanu putovati u potrazi za korijenima već se upute isključivo u putovanje mrežom u potrazi za sobom u svijetu u kojemu nemaju tijela. Jedan od odgovora može postati **Panet**.

"tamo" da komuniciraju sa svijetom! (nije jasno kako oni misle izvesti to svoje provajdiranje Interneta sa jednomipo telefonskom linijom!) Miroslav, Aleksandar, Michael, povremeno Erich i svi ostali u beogradskom **ZaMiru** su, valjda, svirali kurcu posljednjih pet godina! Never mind.

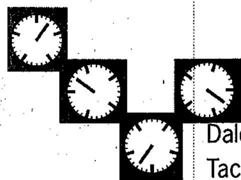
Najupečatljiviji nastup imao je Sivan - definitivno najsimaptičniji karakter cijelog zbivanja, koji nas je sve zabavljao pokazujući različite siteove sa same **Sri Lanke**, i iz Sri Lankanske dijaspore. Najviše zanimanja izazvao je, prema očekivanju, site sa ponudama i

Krzystof Wodiczko (poljski umjetnik u egzilu u New Yorku) za vrijeme n5m postavio je instalaciju lokalnih operatora sa projektima Alien Staff i Mouth Piece. Aided by electronic walking sticks and mouth-size monitors they will demonstrate how to communicate in an unfamilliar cultural environment and language.

ZaMir, Najveći partner APC-a, i ujedno jedina transnacionalna mreža unutar te organizacija koja je nastala u osamdesetima, prije no što je Internet profunkcionirao. ZaMir danas, sukladno prvotnoj ideji koja je bila povezivanje Zagreba i Beograda, ima središta u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Sarajevu, Prištini i Tuzli, a pokušavaju se stvoriti uvjeti i u Skopju i Zenici. Više od 5.000 korisnika, osim u navedenim centrima, tako i u Mostaru, Novom Sadu, Subotici, ali i u mnogim evropskim zemljama, danas koristi taj sistem kao temeljni izvor informacija i oruđe za komunikaciju sa svijetom. Od '91 služi kao veza svima koji žele "...komunicirati, znači postojati. ... Ljudi se kao vrsta razlikuju od životinja, među ostalim, i po jeziku. Iz te potrebe i iz nastojanja pojedinaca, možda besmislenog, da njihova djeca i za deset godina znaju šta je to gravče na tavče, leskovački voz ili brinovača, ZaMir danas u svim svojim centrima ima preko pet tisuća korisnika koji pokušavaju pokazati sebi, svojim vlastodršcima, ali i cijelom svijetu da ovo područje nisu samo balkanske gudure, već da tu ima i civilizacijski zrelih naroda kojima standardi suvremenog svijeta, pa makar samo na primjeru komunikacije nisu strani..." Arkzin 46, 01. IX 1995.

Panet - Permanent Autonomous Network (inačica Hakim Beyova TAZ-a, koji će se uskoro pojaviti u slovenskom, a ako bude sreće i hrvatskom prijevodu) je ideja/proces stvaranja transnacionalne, transkulturalne, translokalne mrežu, ujedno ultimativna revolucija koja se javlja povezivanjem svih mjesta u jedno. Ukoliko svaki član grupe ima mapu Paneta, čak i bez reference, bez weba imamo external-internal povezivanje, totalno nepovezani site koji će donijeti nešto neočekivano, no prema samoj prirodi virtualnog ipak očekivano, jer samim pojavljivanjem u tom prostoru povezano je sa svime drugim. Na mikrokozmičkom planu to je site Mediafiltera, koji ima multiple linkove unutar sebe, svatko radi na svojom individualnom siteu, a ujedno stvara linkove. Stvaranjem organizirane, samodovoljne mreže u kojoj svaki individualni identitet stvara vlastito okruženje i spaja se sa ostalima postajemo nezavisni prema sistemu koji postaje nasilan i alijeniran.

nastavak...

Daleko je zanimljivija bila prezentacija Tactical research, u kojoj smo, između ostalih zanimljivih informacija (gdje i kako možemo zatražiti pomoć pri istraživanju, posebno ukoliko se radi o multinacionalnim kompanijama), imali priliku vidjeti i javnu premijeru novog **McLibel** sitea, koji je na rubu savršenstva. Ima sve: i linkove, i arhivu, i press-cliping i video intervjue, i sound i otvoren je za sve koji žele dopuniti arhive. Svaka čast, majstori!

Pogledali smo i doista nedužni film o Haitiju: *Killing the Dream* koji je cenzoriran od strane PBS-a, jer da navodno prikazuje Ameriku u lošem svjetlu. Upitno je zapravo jedino pojavljivanje Noama Chomskog i negovih nekoliko rečenica o haićanskoj krizi. Živjela demokracija i sloboda medija!

Večer je bila ludnica. Najprije round table toliko obećavajućeg naziva: Sex in the Age of Media, na kome smo očekivali hot stuff o **cybersexu**, najnovija dostignuća u tehnologiji i posljednji krik teorijske diskusije. Napalili smo se. No, stvarnost je vrlo brzo doveo hormonalne promjene natrag na normalu, jer kad god je netko pokušao diskutirati, pojavilo se, možda i ne trivijalno, ali u ovom slučaju odista nepotrebno pitanje definicije seksa, e da bi mogli definirati seks u novim medijima. Kao da nismo svi čitali Fukoovu Povijest seksualnosti. Tako smo ostali neispunjenih želja, a neki bi rekli i suha kurca, no to je već iz neke druge priče.

Niti nastavak nije bio pretjerano bolji. **E˜scape**: večer eksperimentalne muzike u sprezi s tehnologijom, hipermedijsko sučelje Instituta za Nove Kulturne Tehnologije. Tehno muzika, Digitalno DJ miksanje, Video instalacije, Veejaying, Kompjuterski generirana grafika, barem kako je najavljeno, a izvedoše manje od polovice...

Drugim riječima, hard core techno, ritam koji odvaljuje uši (200 - 300 dB), mnogo pomoćnih sredstava za preživljavanje lude noći, pišanje pred kameru, i sve u svemu uzaludan trud onih koji su izdržali do kraja. Zato su pojedinci, pod stručnim Benovim vodstvom (Zagreb-trans) pred jutro otišli na pravi Goa trans party, gdje se moglo u muzici i uživati.

Ključ posljednjeg dana trebala je biti, a na neki način je i bila, debata o **NetCriticismu**, koja je okupila reprezentativan skup mislilaca, artista, networkersa i inih radoznalaca, u raspravi o tome što se tehnološkim napretkom i daljim umrežavanjem dobiva i gdje su limiti, te zašto treba kritizirati Internet, prije svega najgoru ideolgiziranu inačicu: **Californian Ideology**. Naravno, kao i uvijek, pojavio se čitav niz ljudi koji odista ne razumiju ključne temelje cybecommunity-a, koji uporno pokušavaju naturiti neku novu ideologiju, teoretizirati isključivo na akademskom nivou, i kao što to često s avangardom (posebno onom samoproglašenom) biva zapetljava se u vlastitu inertnost. Od brojnih poznatih imena, jedini je **Paul Garrin** pružio ideju o sprezi teorije i konkretnog rada - ostali su prešutno, ili aktivno zauzeli klasične ideologičarske pozicije. Ne treba napominjati da ih je Igi malo prodrmao što mu pomalo prelazi u naviku i što neće dobro svršiti.

Na samom kraju n5m, tridesetak umjetnika, networkersa i drugih zainteresiranih okupilo se ponovo u V2 da bi konkretizirali novu ideju predstavljenu od strane Andreasa Broeckmana o boljoj suradnji prije svega umjetnika i ljudi koji rade s novim medijima, ali i izvora financiranja poglavito u Istočnoj Evropi. Postoji snažna potreba za takvim povezivanjem i u tom cilju je koncipiran i novi projekt **V2_East**. Prisutni su se obavezali na visoki stupanj sudjelovanja u projektu, ali postoji opravdana sumnja da će se prikupiti kritična doza pragmatičnosti. Ipak su to artisti.

Preostala dva dana u *mjesečevom gradu* proveli smo radno, turistički ili svečano, kako tko. Vesna je uglavnom (ostatak podliježe strogim zakonima o tiskovinama koji vladaju ovim prostorima) participirala na sastancima sa ljudima iz Press Now i drugim dobričinama koji su nam voljni financijski pomoći u pregalačkom radu na širenju underground (nema veze s Kusturicom, čiji se istoimeni film počeo prikazivati u A'damu) kulture. Dadi se motao na Jojovom biciklu upoznavajući grad i tražeći naočale koje će mu se svidjeti, a neće koštati 770 novaca. Uzgred je tražio, pronašao i zadržao se nekoliko sati u najvećoj gradskoj kondomeriji. Šiško je uglavnom spavao, čuvao Pascala i plakao nad cijenama divnih knjiga o tipografiji i inom artu, Krešo i Anamarija su i dalje posjećivali znamenite prostore bez kojih tamo nije niti jedna ulica, a koji su samo malo dalje, u Njemačkoj ili Belgiji zabranjeni zakonom, Jelenko se motao neznanim plemenskim putima, uglavnom s Benom, a Igi je vrijeme upotrijebio nadasve korisno - posjećujući brojne prijateljice iako mu je to oduzelo popriličnu vremena. Naime, svijet je mali, pogotovo u A'damu.

Što još reći, oproštajna, ali nikako posljednja, večera koju nam je Sanja priredila je nešto što se jede samo jednom: puretina sa feferonima, kokosom i ananasom. Nakon toga smo se izljubili, pogledali posljednji put na prekrasne kanale, udahnuli dašak slobode i zavukli se svaki u svoj kut kombija.

Put je protekao u tmurnom raspoloženju, razmišljanjima o poslu koji nas čeka, oplakivanju napuštanja zemlje slobode, dekontaminaciji pojedinih organizama od halucinogenih droga i naravno, spavanju. U prosjeku je svatko, osim Borisa, prespavao po petnaestak sati, što je gotovo za ne povjerovati i na krajnjoj granici ljudskih mogućnosti. Po povratku naš zbirni zaključak n5m je pozitivan, iako smo imali i imamo mnoštvo primjedbi. U čemu nismo usamljeni, na emailu nam je Ben poslao i prve "oficijelne" kritike, kao na primjer **Tjebbe van Tijen** koji nije zadovoljan mnogim stvarima, prije svega činjenicom da TV na konferenciji podnaslovljenoj Tactical media, uopće nije imala veze sa taktikom, i da je bilo *far too much* govorancija i teoretskih rasprava. Kao da teorije može biti previše! Nekim ljudima je zaista teško udovoljiti. I nećemo ih trpjeti na Next Next 5 minutes.

4

McLibel Case je najduža civilna parnica ikad vođena u Engleskoj koju je McDonalds pokrenuo protiv Londonskog Green Peace (nema veze sa Greenpeaceom) Kolektiva radi, navodnog, etiketiranja, koje se strogo kažnjava po Britanskom zakonu. Opširniji tekst čuvamo za prigodu otvaranja našeg McDonaldsa, što će reći za slijedeći broj Arkzina.

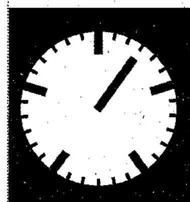
O cybersexu je mnogo toga napisano i još više izgovoreno. "Prema jednoj teoriji cybersex je stariji od same kiber i digitalne tehnologije. Mnoge slikarije iz paleolitskih arheoloških nalazišta prikazuju figuru čovjeka sa nenormalnim spolnim atributima, ili estetski daleko ljepše no što su članovi plemena bili u realnosti. Ti grafiti su bili prvi oblik virtualne reprezentacije, koja još uvijek nije bila interaktivna, ali je stremila tom cilju..." Arkzin 60, 15. III 1996.

Ili...

"Naša očaranost z računalniki je več kot utilitarna ali estetska: je erotična. Namesto prijetne igre videzov, v smislu iger ali zabav, naša zveza z informacijskimi stroji naznanja simbiotični odnos in naposled našo mentalno poroko s tehnologijo. Vzdušje kiberprostora, če ga pravilno zaznamo, preveva tisti duh, ki je nekoč obdajal modrost. Svet pretvorjen v čiste informacije ne fascinira le naše oko in duha, temveč osvaja naša srca. Počutimo se večji in močnejši. Naša srca bijejo v strojih. To je eros". Časopis za kritiku znanosti, 166-167, 1994.

I tako dalje, i tako dalje...

Californian Ideology, ideološka fantazma sreće, blagostanja, mladih i preplanulih tijela koja uživaju u jednostavnim stvarima, liberalnom tržištu i slobodi pojedinca. "Uprkos tvrdnjama o univerzalnosti, kalifornijsku ideologiju je razvila grupa ljudi koji žive u specifičnoj zemlji slijedeći jedan socio-ekonomski i tehnološki trend razvoja. Njihova eklektička mješavina konzervativne ekonomije i hippievskog libertarijanizma reflektira povijest Zapadne obale - ali ni u kojem slučaju budućnost cijelog svijeta. Ideolozi hi-techa tvrde da postoji samo jedan put naprijed, pa ipak, u stvarnosti, debata o budućnosti nikada nije bila nužnija. Kalifornijski model je samo jedan od mnogih", Arkzin 58, 16. II 1996.

Tjebbe van Tijen: The last Next 5 Minutes? Mnogo se lijepih stvari dogodilo na n5m, zanimljivi ljudi su se kretali uokolo, mnogo kontakata je uspostavljeno ...ali nema razloga da aplaudiramo sami sebi. Sut Jhally je na završnoj sesiji to vrlo lijepo formulirao: razgovarati među sobom nije dovoljno, postoji urgentna potreba za komuniciranjem sa onima koji ne dijele naše poglede, koji ne kritiziraju medije. Imali smo oruđe za postizanje tog cilja, makar i na lokalnom nivou Amsterdama. Impresivna količina opreme i sredstava, kao i dovoljno vrijeme emitiranja: dvadeset i četiri sata dnevno kroz gotovo četiri puna dana. Ono što se na kraju tog perioda može jasno vidjeti jest neprestano iskazivanje inkompetencije, arogancije i bahatosti. Nesposobnost kreatora programa da iskoriste medij televizije da bi vizualizirali, da bi objasnili kompleksno pitanje n5m je bila odista u stilu. Činilo se da su ti ljudi ponosni činjenicom da uopće ne brinu o publici, bili su zadovoljni adresirajući program na vlastitu grupu, ne pokazujući nimalo neugodnosti komentirajući stvari i pojmove o kojima nemaju ni najbližu predstavu ili najelementarnija znanja. Istina je da televizija koju su oni stvarali nije "normalna televizija", ali bombardiranje anti-stilom kao primjerom taktičke upotrebe medija, sigurno je pogreška. Ne radi se o nedostatku praktičkog iskustva ili eksperimentalnog znanja, to je potpuno pogrešan stav, razmišljenje da si toliko dobar da ti ne treba nikakva priprema, da ne trebaš studirati temu, da ne moraš pronaći adekvatan vizualni jezik... Ono što je prikazano amsterdamskoj publici "zaboravilo" je objasniti kontest onoga što se prikazuje ljudima koji takve stavri nisu do sada viđali. Ukratko: n5m live-tv nije bila ništa više doli "bluff television". Posebno me ljuti što sam tijekom preparatornih sastanaka imao osjećaj da će se takva stvar dogoditi, i što sam sumnjao da se nešto naučilo iz prvog n5m emitiranja. Krajnje je vrijeme da se prihvati iskustvena činjenica da je Tactical television ipak nešto više od anti-television.

Zumiranje genitalija u javnom uriniranju na E˜scape teško da je "tactical". Uobičajeno takve slike su dostupne na lokalnoj televiziji ukoliko platite članarinu na FilmNet i voljni ste ostati do u kasne sate budan. Veliko je pitanje da li je takvo što reprezentativno za n5m konferenciju, koje je integralni dio i emitiranje na lokalnom planu. Nisam fan takve muzike, tako da se i moja kritika može svakojako protumačiti, ali mi se nameće pitanje kao je slikanje genitalija različito od pokušaja drugih stanica koje pokušavaju privući pažnju masa fokusirajući se na ono što je u glavama ljudi

NetCriticism počela je oštrim nasrtajem Konrada Beckera: "Teško je vjerovati da će tehnologija ikada biti ključ za rješenje problema čovječanstva, to je lijep san ali ostaje samo na utopijskoj razini. Kada se počinje osmišljati neki kontekst prva zamjerka ljudi je vrlo često: O to su sve neomarksisti. Mnogi odista koriste marksističke termine, mnogi imaju probleme sa terminima anarhizma i anarhije, i veliko je pitanje kako to možemo staviti na novi nivo, naći novo političko stajalište, novu paradigmu, california bashing, odgovor na sva ta sranja o američkoj ideologiji. Katja Diefenbach: ponekad se i sama osjećam neomarksistom, i to je dobar osjećaj. (usiljeni smijeh) Željela bih ukazati na ideološke konsekvence svih hiper, cyber i inih termian i ideja, pogotovo na primjeru upotrebe jezika. Sve je to zapravo pitanje moći. Želim razgovarati o promjeni ideologije u posljednjih deset godina, o ideologiji kao proizvodnja subjekta... Paul: nisam kritik u literarnom smislu, više praktičar. Mislim da je ideja kritike sadržana u svakom mediju, ali kad postane paralizirajuća, overcriticism, onda prestaje događanje i nema prakse, ostaje samo teorija. To je klasična priča u kojoj se ne radi samo o čekanju na teoretski diskurs sistema, već kada idemo iz(n)a(d) kritike, kada koristimo sistem da ga uznemirimo, preuzmemo, uništimo... Danas iz vojne kontrole Internet prelazi u korporacijsku i to je sjajna metafora za post-ratovski diskurs, za <u>maršal plan culture</u> koji prerasta u <u>postmodern war</u>, koji je uglavnom psihološki,a ne više balistički. Sad je pravi trenutak za stvaranje sadržaja unutar medija, kao kreatori ili provajderi sistema imamo ogromni potencijal u rukama, mogućnost aktivne participacije, na primjer kroz ideju Paneta. Po prvi puta imamo mogućnost i za produkciju i za distribuciju. Mark Dery: Fascinantno je kako je američki pop, postmoderni diskurs preuzet u potpunosti od ideologije Zapadne obale, ali danas se ta priča više ne održava čak niti u samoj Americi. Teoretsko pregalaštvo uništava njihovu priču u samoj srži i velikim otkazivanje američkih onlkine servisa (America Online Compuserve...) ljudi pokazuju da je potreban novi pomak u kako tumačenju, tako i praksi Interneta.

Slijedila je zanimljiva diskusija o primjeni Interneta i elektronskih medija uopće u alternativnim ekonomijama, ali pravi šlag nastupio je Igijevim poznatim beskompromisnim stavovima: Svi ovdje govorite o novom jeziku, novim terminima koji su neophodni za razumijevanje i kritiku novih medija, ali svi ste još uvijek čvrsto ukorijenjeni u starom načinu razmišljanja. Nitko ne spori činjenicu da se mnoge ideologije pokušavaju, a neke su u tome i uspjele, infiltrirati u cyberspace, ali one ne mogu nauditi cijeloj strukturi, jer se ne radi o monolitnoj strukturi, već o živom, mijenjajućem i rastućem organizmu koij po svojoj prirodi ne može biti indoktriniran. Zadnja stvar koja nam je potrebna jest nova ideologija koja će se "suprotstaviti" ideologizaciji Mreže. Pustite cybercommunity da sama izađe na kraj sa takvim dječjim bolestima; unošenjem nad-ideologije ili kako god nazvali takvu formu pokušaja posrednog upravljanja ljudima, pokušavate imputirati najvitalniji termin koji je Internet pružio ljudima: slobodu. To je kao da zbog prehlade, čovjeku izvadite plućno krilo i nadomjestite ga umjetnim. I to samo zbog liječničke (ili intelektualističke) sujete.

E˜scape prvi hard tecno-party na kojem sam bila, a koji je dosljedno, od početka do kraja, i od auditivnog do vizualnog, izveden kao ritual — žestoki HC zvuk udružen s video-instalacijom

